T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
GAZETECİLİK ANABİLİM DALI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

AMERİKA BİRLEŞİK DEVLETLERİ'NİN "YENİ DÜNYA DÜZENİ"NDE IRAK SAVAŞI SİYASAL SÖYLEM ANALİZİ

SUAT SUNGUR

2501020449

TEZ DANIŞMANI:
PROF. DR. SUAT GEZGİN

İSTANBUL 2004

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ ONAYI

Enstitümüz **GAZETECİLİK** Anabilim Dalında **2501020449** numaralı **SUAT SUNGUR'un** hazırladığı **"ABD'NİN YENİ DÜNYA ÜZERİNDE IRAK SAVAŞI (SİYASAL SÖYLEM ANALİZİ) "** konulu **YÜKSEK LİSANS TEZİ** ile ilgili **TEZ SAVUNMA SINAVI,** Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 10.Maddesi uyarınca **22.06.2004 SALI** günü saat **10.00'da** yapılmış, sorulan sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin Kabulü.........'ne* **OYBİRLİĞİ /~~OYÇOKLUĞUYL~~A** karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATİ (*)	İMZASI
PROF.DR. SUAT GEZGİN	Kabulü	
PROF.DR. EDİBE SÖZEN	Kabulü	
PROF.DR. FARUK SÖNMEZOĞLU	kabul	
DOÇ.DR. MURAT ÖZGEN	Kabulü	
DOÇ.DR. ATİLLA GİRGİN	Kabulü	

Besim Ömer Paşa Caddesi Beyazıt-34452-İstanbul
Tel:0212 440 00 00 -Fax: 0212 520 85 04

ÖZ

Amerika Birleşik Devletleri'nin başat rol oynadığı 'yeni dünya düzeni', kimilerine göre eski ve modası geçmiş bir kavramdır, kimilerine göre ise yeni bir boyut kazanarak devam etmektedir. Soğuk Savaş sonrası dünyanın çift kutupluluktan tek kutuplu bir düzene geçmesi ve ABD'nin kendisini engelleyebilecek askeri bir rakipten yoksun kalmasının ardından gücünü Irak'a karşı kullanması herkese artık istediği gibi hareket edebileceğini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Öne sürülen pek çok nedene rağmen Irak Savaşı'nın temel gerekçesinin ABD'nin Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu dünya politikasındaki ağırlığını korumak ve askeri taktik uygulamalar bakımından gücünü göstermek amacıyla her şart altında ve herkese karşı kararlılığın kanıtlanması olduğunu söylememiz mümkündür. Önümüzdeki dönemde Rusya-Çin-Orta Asya ülkeleri arasında kurulan ittifakın güçlenmesi için en az 20 yıl gerektiği düşünülürse, ABD'nin bu süre içinde tek başına hareket etmeye devam edeceğini görmek için kahin olmaya gerek yoktur. Bu ise 'yeni dünya düzeni'nin günün koşullarına göre yeni versiyonlar üretilerek ve güncellenerek dünya kamuoyunun önüne yeniden getirileceği anlamına gelmektedir.

ABSTRACT

According to some people, "the new world order" of the U.S. is an old and out of fashion concept. On the other hand, some other people think that this concept is still alive by having a new dimensions. After the Cold War, the world has become one side aspected order and U.S. has no rival which can prevent it to use its power where and how does it want. Although there were so many reasons for U.S. to attackt to Iraq, infact the only reason to make war with that country was to show United States of America's power both on the world politics and tactical solidarity practises. In the near future, it will take more than 20 years to set up a powerful alliances by Russia-China and Middle Asian Countries. Until that time U.S. will act preemptively and alone. This situation means that new world order will be set up and produced according to living day's conditions for the 'national interests' again and again with new versions.

ÖNSÖZ

"Çağımız bir söylem çağıdır ve söylem, basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir. Söylemlerin fonksiyonları bilgi, güç, iktidar, hakimiyet, otorite ve kontroldür ve bütün bunlar dilde varlık kazanır. Bilginin dildeki kullanımı, gücün dildeki kullanımı, ideolojinin dildeki kullanımı, birer dil eylemidir ve bunların fonksiyonelliği ancak bir söylem içinde anlamlı hale gelir. Bu bilgi sisteminin incelenmesi için akademik bir faaliyete ihtiyaç vardır; bu da söylem analizi diye belirlenen şeyin kendisidir.

Söylem analizi hakkındaki farklı yaklaşımlar insanı, onun bir sosyolinguistik çalışma, bir metin analizi, bir sosyal analiz ya da bir eleştirel analizden hangisi olduğu sorusuna yöneltebilir. Konuya farklı açılımlar getirilse de söylem analizi, bir sosyolinguistik çalışma, metin analizi, sosyal analiz ve bütün bu analiz türlerini içine alan eleştirel bir analizdir. Bu analiz, bilinmeyeni ortaya çıkarma, sorgulama ya da aydınlatma amacı taşımadan, dili bir eylem, iletişim formu, sosyal pratik olarak görme ve yorumlama özelliği taşır."[1]

Uluslar arası sistem sürekli değişikliklere uğramakta ve bu değişiklikler yalnızca devlet adamlarının günlük eylemleri ve politik ve askeri olayların gel-gitleri sebebiyle değil, dünya gücünün temellerinde oluşan ve zamanla yollarını bularak yüzeye çıkan daha derin değişimler sebebiyle de meydana gelmektedir. Uluslar arası sistem açısından bakıldığında, zenginlik ve güç, ya da ekonomik güç ve askeri güç, her zaman için nisbidirler. Bu güçler madem ki nisbidirler ve tüm toplumlar karşı konulmaz bir değişme eğilimine açık durumdadırlar, o halde uluslar arası dengeler, hiçbir zaman oldukları yerde duramazlar. Uluslar arasındaki rekabetlerin düzen tanımaz olduğu düşünülürse, son beş yüz yıldaki uluslar arası sorunların tarihi, çoğu kez savaş tarihi ya da en azından savaşa hazırlık tarihi olduğunu söylememiz mümkündür.

Bu tezin ana gayesi "Amerika Birleşik Devletleri'nin Yeni Dünya Düzeninde Irak Savaşı" başlıklı siyasal söylem analizine dair, güç/bilgi, politik ve ideolojik ilişkilere

---

[1] Edibe Sözen, **Söylem, Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul, Paradigma Yayınları, 1999, ss. 12-102.

yönelip, bu ilişkilerin belli bir söylem etrafında nasıl değişim ve dönüşüme uğradığını göstermektir. Bu söylem analizindeki esas odak noktamız, farklılıkları keşfetmek ve bir söylem içinde dönüşen, değişime uğrayan, mübadele edilen bilgi yapılarını incelemeye almaktır.

Gündem, her zaman olduğu gibi dünyada neler olduğunu anlamaya ve daha sonra da bununla ilgili bir şeyler yapmaya çalışmakla başlar; oysa ki böyle durumlarda bütün meşguliyetini akademik çalışmalara ayırmış bir kimse diğer insanların yaptıklarından daha fazlasını yapmalıdır. Bu çalışmada, 11 Eylül saldırılarından sonra teröre karşı savaşa bütün dünyaya rağmen bütün dünya için tek başına giren, adeta bir imparatorluk havası yansıtan söylemiyle Amerika'yı değerlendirmektir, çünkü yakın gelecekte meydana gelebilecek yeni oluşumları ve değişimleri doğru tahmin edebilmek için Amerika'da esen imparatorluk rüzgarlarını mutlaka hesaba katmak gerekmektedir. Çalışmamız okuyucularına, Amerikan hegemonyası altındaki bir dünyada "ulusal çıkarlar" adına neler yapılabileceğini anlatma, Körfez Savaşı'ndan sonra ortaya atılan yeni dünya düzenine, süper güçlerin Ortadoğu politikalarına, Irak'a yönelik askeri müdahalenin öncesi ve sonrasına, tek kutuplu bir dünyanın ne kadar tehlikeli bir yöne gittiği konusuna dair geniş bir bakış açısı kazandırabilirse kendini amacına ulaşmış sayacaktır.

Çalışmaların sırasında her türlü imkanlarını seferber ederek uygun çalışma ortamı yaratan aileme, danışmanlığımı kabul eden ve sabırlı bir yol göstericilikle yolumu aydınlatan değerli hocam İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi Dekanı Sayın Prof. Dr. Suat Gezgin'e ve Medya Analizleri dersi sırasında söylem analizlerinin iletişim dünyası içindeki yeri ve önemine dair zihnimde ışık yakan İstanbul Üniversitesi İletişim Fakültesi öğretim üyesi Prof. Dr. Edibe Sözen'e teşekkürlerimi sunmayı bir borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e.	Adı geçen eser
a.g.m.	Adı geçen makale
a.y.	Aynı yayın
bkz.	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler
CENTCOM	Central Command
CIA	Central Intelligance Agency
Çev.	Çeviren
Ed.	Editör
FBI	Federal Bureau of Investigation
Haz.	Hazırlayan
IAEA	International Atomic Energy Agency
IMF	International Monetary Fund
İ.Ü.	İstanbul Üniversitesi
M.Ö.	Milattan Önce
M.S.	Milattan Sonra
NATO	North Atlantic Treaty Organization
OPEC	Organization of the Petroleum Exporting Countries
QDR	Quadrennial Defense Review
s.	Sayfa
ss.	Sayfadan sayfaya
SSCB	Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği
UNMOVIC	United Nations Monitoring, Verification and Inspection Commission
U.S.	United States
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
t.y.	Tarih yok

GİRİŞ

11 Eylül'den önce dünya ekonomisinde ve uluslar arası ilişkilerde istikrarsızlık eğilimi güçlenmekteydi. 1950-1970 arasındaki hızlı büyüme dönemi geride kaldıktan sonra, ilk kez 1990'larda dünya ekonomisine bir ivme kazandıran ve lider ülkenin askeri-ekonomik gücünü pekiştiren mali genişleme (küreselleşme) süreci aksamaya başlamıştı. 1990'lı yıllarda hemen her yıl bir mali kriz yaşanmış, Asya krizinden sonra, bu mali genişlemenin kurumsal yapısına ve ekonomi politikasına ilişkin temeller, diğer bir deyişle "Washington Konsensüsü" denen ilişkiler sorgulanmaya başlamıştı. ABD 2001'in Mart ayından beri iktisadi açıdan durgun bir dönemdeydi. Bu durgunluk dünya ekonomisini peşinden sürüklüyordu ve en az iki yıl sürmesi beklenen genel bir durgunluğun başladığı söyleniyordu.

11 Eylül'den önce küreselleşmenin siyasi bilançosu da çok parlak değildi. Küreselleşme süreci hem sistem içinde siyasi istikranı aşındırmış hem de coğrafi açıdan sanılandan daha sınırlı kalmıştı. Bu ABD kaynaklı küreselleşme dalgası, dünyanın ihmal edilemeyecek bir bölümünü sistemle bütünleştirmek bir yana, sistemin dışına itmiş, "batık devletler", devletsiz alanlar, kronik iç savaş bölgeleri yaratmıştı. Batık devletler ve devletsiz alanlar artık "terörizm" için verimli topraklar haline gelmişti. Üstelik buralarda ABD merkezli dünya sistemini tehdit eden dinamikler de gelişiyordu. Buna karşılık merkez ülkelerde "iyi huylu yeni bir emperyalizm"in gerekli olduğunu söyleyen ciddi tartışmalar başlamıştı.

Bunlara ek olarak, Soğuk Savaş'ın bitmesi çift kutuplu dünyanın tek kutuplu bir düzene dönüşmesinin yanı sıra, dünya jeopolitiğinin fay hatlarında önemli bir değişiklik daha yaratmıştı. Daha önce iki sistemin birbirine teğet geçtiği noktadan geçen fay hatları, başta petrol ve su olmak üzere stratejik kaynakların, kıymetli madenlerin yer aldığı bölgelere kaymıştı. Bu stratejik kaynaklar ise hemen her zaman siyasi olarak istikrarsız ya da istikranı zayıf bölgelerde yer alıyordu. Bu bağlamda, örneğin Zbigniew Brzezinski'nin de işaret ettiği gibi, bugün Afganistan ve daha geniş bir halkada tüm Ortadoğu'yu kapsayan petrol ve doğalgaz yataklarını,

boru hattı yollarını barındıran Avrasya platformu, jeopolitik açıdan ABD hegemonyasının bekası açısından özellikle önem kazanmıştı. Böyle bir siyasi coğrafyada Soğuk Savaş sonrası dönemin tek lideri ve hegemonik ülkesi konumundaki ABD, üç önemli sorunla karşı karşıyaydı:

Soğuk Savaş sonrası dış politika paradigması ne olmalıydı? ABD, bundan böyle Batı ülkelerini, özellikle birlik sürecine doğru hızla yol alan Avrupa'yı kendi arkasında, nasıl ve hangi ortak düşmana karşı birleştirecekti? Küreselleşme, bir açıklayıcı konsept, bir ana gösterge olarak istikrarını kaybediyordu. Hem akademik çevrelerde eleştirilerin dozu giderek yükseliyor, hem de küreselleşme karşıtı bir hareket dünya çapında gelişiyordu. Bu hareket nasıl karşılanacak ve etkisizleştirilecekti?

Düne kadar dünya ekonomisinin lokomotifi olan ABD, bu kez dünya ekonomisini peşinden resesyona sürüklüyordu. Dünya meselelerinde başı çeken ulusların nisbi güçleri hiçbir zaman değişmeden kalmaz; bunun başlıca sebebi de, farklı toplumlar arasındaki eşitsiz büyüme hızları ve bir topluma bir diğerinden daha büyük yarar sağlayan teknolojik ve yapısal atılımlardır.[1] Ülkeler üretim kapasitelerini arttıkları zaman, barış zamanında geniş çaplı silahlanma giderlerini, savaş zamanında da büyük ordu ve donanmaların bakımı ve sağlanmasının getirdiği yükleri kaldırmaları genellikle kolaylaşır. Askeri güce destek sağlamak için çoğu kez zenginliğe, zenginliğe erişmek ve onu korumak içinde çoğu kez askeri güce ihtiyaç vardır. Ancak, devlet kaynaklarının çok büyük bir bölümü varlık yaratmak amacından uzaklaştırılıp, askeri amaçlara ayrılırsa, o zaman böyle bir şeyin uzun vadede ulusal gücün zayıflamasına yol açma ihtimali vardır. Bu tespit, ABD gibi ülkelerde ekonominin yükseliş ve durağanlık eğilimine girmesinin izlediği çizgi, üretim ve gelir sağlama kapasiteleri ile askeri güçleri arasında daha uzun vadede çok anlamlı bir karşılıklı ilişkinin var olduğunu ortaya koymaktadır.

---

[1] Paul Kennedy, **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Düşüşleri**, Çev. Birtane Kaynakçı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1996, s. VIII.

ABD, petrolünün yüzde 54'ünü ithal ederken, ABD'nin en önemli strateji oluşturma kurumu Council on Foreign Relations, yayınladığı bir raporda, kapasite sorununa bağlı, küresel bir petrol krizinden söz ediyordu. ABD'nin istihbarat kaynakları ve strateji oluşturma kurumları ABD'nin Kafkasya ve Hazar petrolleri bölgesindeki etkisinin zayıflamakta olduğundan yakınıyorlardı.

Tüm bunlara bir başka açıdan bakarsak, ABD hegemonyasının 11 Eylül gerçekleşmeden önce bir zayıflama/gerileme sürecine girmek üzere olduğunu ve bu bağlamda yeni koşullara uyum sağlama sorunuyla karşı karşıya olduğunu söylemek mümkündür.

11 Eylül'de küreselleşmenin merkezi ve küreselleşme içinde ABD'nin liderliğinin simgesi, kimilerine göre de "yeni Babil kuleleri" olan Dünya Ticaret Merkezi İkiz Kuleleri'ne ve ABD askeri gücünün merkezi Pentagon'a düzenlenen intihar saldırıları gerçekleştiğinde, ABD'de iktidarda, sadece ekonomik ve siyasi hedeflerle sınırlı olmayan, kendine özgü ideolojik bir gündemi olan bir kadro vardı. Saldırının yarattığı şok, yukarıda bahsedilen istikrarsızlık süreçlerini daha da şiddetlendirdi ve ABD yönetimine, projelerini uygulamaya koyma ve ABD hegemonyasını güçlendirmek üzere yeni bir atak yapma olanağı getirdi.

11 Eylül 2001'den sonra tarih, askeri ve siyasi alanda büyük bir hız kazandı. Zamanın bu hızlanışı ileriye, yeni bir "yarın"a doğru değil, eski bir 'dün'e, 19. yüzyıla, sömürge imparatorluklarına doğru yola çıkmışa benziyor. Daalder ve Lindsay'e göre ABD, İspanyol-Amerikan Savaşı'nı kazandığından ve Küba, Porto Riko ve Filipinler'i işgal ettiğinden bu yana, yani yaklaşık 100 yıldır, Amerikan imparatorluğu zaten kendini tesis etmiş durumdadır. ABD, 1. Dünya Savaşı'nın ardından eve dönmüştü. Fakat 2. Dünya Savaşı'ndan sonra dönmedi, bütün dünyayı saran kalıcı ittifaklar ağı inşa etti. ABD'nin savaş sonrasında askeri açıdan aldığı resmi tavır, elde edilen hiçbir şeyi yitirmemek ve daha fazlasını elde etmek biçimindeydi. Bu noktada ABD'nin, bir savaşta kazanılan üssü gelecek savaşlar için bir merkez noktası ve olası yeni bir düşmanın varlığına karşı bir güç olarak gördüğünü söylememiz mümkündür. Bugün ABD'nin deniz aşırı kuvvetleri

dünyada yetmişten fazla ülkede konuşlanmış durumdadır. Dünyanın her köşesindeki hedefleri bombalayıp geri dönen uçakları kendi üslerinden kaldırabilecek ve söz konusu saldırıları büyük bir güç, isabet ve yıkıcılıkla gerçekleştirebilecek tek ülkedir.[2]

Dünyanın yegane süper gücü konumunun, her şeyden önce, askeri güce dayandığını keşfeden bir ulus, artık varolmayan bir rekabet sürecinde sahip olduğu bu gücün dünya politikasında önemini koruduğunu gösterme hevesine kapılabilir. Burada vurgulamaya çalışılan şey, ne güvenlik ihtiyaçları, ne de ulusal çıkarlara ilişkin geleneksel kavramlar yüzünden gerekli görülen yeni dünyadaki rol arayışında, Amerikan yönetiminin devlet çarkında askeri güce vermiş olduğu yerin, hem gerektiğinden fazla, hem de ölçüsüz olduğudur. Bu fazlalık ve ölçüsüzlük her şeyden çok, savaş olmadan da Amerika'nın hayati çıkarlarını koruyabileceğine ilişkin alternatif bir stratejinin bulunmasına rağmen, Amerika Birleşik Devletleri'nin Irak'a karşı savaşa girmekteki kararlılığından ve hazırlığından ortaya çıkmıştır. Bu ayırt edici özellikler, eskiden Amerikan ulusunun, tehlikeli ve yanlış olarak gördüğü caydırıcı savaşla ilgili tedbirleri, şimdi Amerikan liderleri ve kamuoyunun daha geniş bir kesiminin gözden geçirme konusundaki aceleci ve üstünkörü tavrında belirgindir. Bunlar gösteriyor ki, ABD'de ulusun ancak büyük bir tehlike ile karşı karşıya bulunduğunu hissettiği sırada güce karşı dört elle sarılmakta olduğu ve askeri gücü meşrulaştırdığı bir anlayış gelişmiştir.

ABD, yalnızca dünyanın bütün okyanuslarını ve denizlerini kontrol etmekle kalmayıp, kendi gücünü siyasi olarak önemli biçimlerde ülkelerin içine yansıtabilen iddialı bir askeri yetenek geliştirmiştir. Askeri birlikleri Avrasya'nın batı ve doğu uçlarında konuşlanmıştır. Amerika'nın ekonomik dinamizmi, küresel üstünlüğün yerine getirilmesi için gerekli ön koşulu sağlamaktadır. Daha da önemlisi, Amerika, askeri amaçlar için en son bilimsel yeniliklerden yararlanarak etkili küresel erişimi olan, teknolojik açıdan benzersiz bir askeri mekanizma yaratarak önderliğini sürdürmekte ve genişletmektedir. Kısacası Amerika küresel gücün belirleyici dört

[2] Ivo H. Daalder, James M. Lindsay, "ABD Zaten İmparatorluktu", **Radikal**, 15.05.2003, s. 8.

alanında üstün durumdadır: askeri olarak eşiti olmayan bir küresel erişime sahiptir; ekonomik olarak, küresel büyümenin ana lokomotifi olmaya devam etmektedir; teknolojik olarak genel öncülüğü elinde bulundurmaktadır ve kültürel olarak cazibeye sahip bulunmaktadır. Tüm bunlar Amerika Birleşik Devletleri'ne başka hiçbir devletin ulaşamadığı bir siyasi etki sağlamaktadır.

ABD Dışişleri eski Bakanı Madeline Albright bir konuşmasında; ABD olarak, sağlıklı, demokratik, insancıl ve liberal ekonominin geçerli olduğu bir strateji üzerine çalıştıklarını ve bu stratejinin uygulanmasına büyük önem verdiklerini dile getiriyordu. ABD olarak bu strateji ile belirledikleri yolda kendilerine engel çıkaran kim olursa olsun yok etmeye kararlı olduklarını sözlerine ekliyordu. Burada Amerikan yönetiminin liderlik anlayışı şöyle özetlenebilir: Uluslar arası ilişkiler hukuka değil, güce dayalıdır. ABD en güçlü ülke olduğu için de iradesini dünyanın geri kalanına dayatma hakkına sahiptir.

Ratner ve diğerlerine göre Haziran 2002'de açıklanan Bush doktrini, Amerika'nın dünyayı yönetme planıydı. Planın görünen teması tek taraflılıktı, ancak plan son tahlilde bir egemen olma öyküsüydü. Plan Amerika'yı muazzam askeri üstünlüğünü korumaya ve uluslar arası arenada kendisine meydan okuyabilecek rakiplerin doğmasını önlemeye çağırmaktaydı. Yalnızca düşmanların değil, dostların üzerinde de mutlak egemenlik amaçlanmaktaydı. Bu planın anlamı Amerika'nın daha güçlü ya da en güçlü olması değil, mutlak güçlü olmasıydı.[3]

"İmparatorluk" sözcüğü, Amerikan çıkarları ve Amerikan askerinin ekonomik ve politik gücünün küresel kapsamını ifade etmek için sıklıkla kullanılan bir metaforken, Irak'ın işgalinden sonra artık bir ifade şeklinden değil, somut bir gerçeklikten bahsediyoruz.[4] Bugün Ortadoğu'da yaşanan olaylarda, Birleşmiş Milletler'in iradesi kimsenin aklına gelmezken, ABD artık Birleşmiş Milletler'in ve uluslar arası topluluk denen dar ittifaklar sisteminin yerine geçmiştir. Böylece

[3] Michael Ratner, Jennie Green, Barbara Olshansky, **Bizim İçin Savaşma**, Çev. Ahmet Cihan, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2003, s. 25.
[4] Leon Fuerth, "İmparatorluk Havası", **Radikal,** 22.03.2003, s. 8.

Westfalya devletler sisteminin yerine de tek bir devletin rakipsiz askeri gücünün ve düzenleyici siyasi iradesinin ikame edilmeye çalışıldığını, daha demokratik ve eşit ilişkilere değil, tarihsel olarak geriye, imparatorluk ilişkilerine dönülmeye başlandığını görüyoruz.[5]

Amerika Birleşik Devletleri, bugün dünyada egemen bir askeri güçtür ve kendi askeri gücünün ulaştığı noktalar ve etkinlikleri bakımından tarihin en görkemli ve en büyük imparatorlukları ile kolayca boy ölçüşebilir. Bu koşullarda imparatorluk hevesi Amerika Birleşik Devletleri'ne çok cazip gelebilir. Hiç kuşku yok ki, bu imparatorluk hevesi, soğuk savaşın sona ermesinin uluslar arası ilişkilerde getirdiği benzersiz ortamdan doğmuştur. Gerek Sovyetler Birliği gerekse Amerika Birleşik Devletleri'ni frenleyen Soğuk Savaş sırasında uluslar arası politikada varolan denge sayesinde bazı hareketler bütünüyle çok tehlikeli görüldüğü için gerçekleşmeden kapanıyordu. Oysa bugün merkezi bir denge yokluğunda, güç kullanımıyla ilgili dış kısıtlamaların tersi olarak iç kısıtlamalar daha fazla önem taşımaktadır. Son Irak Savaşı'nda görüldüğü gibi, Amerika, savaşın yükünün hemen hemen tamamıyla düşmanın omuzlarına yüklenmesini sağlamıştır. Her zaman basiretli düşüncelere dayanan gücün kullanımı üzerindeki ahlaki ve yasal kısıtlamalar da böylece hayli zayıflamıştır.

Yeni dünya düzenini oluşturan unsurlardan en önemlisi, Soğuk Savaş'ın sona ermesidir. Sovyet gücünün yıkılışı, Amerikan yönetiminin vizyonunu olanaklı kılmıştır. Sürekli olarak tekrarlandığı gibi, ortaya atılan iddianın basit anlamı şudur: Amerika Birleşik Devletleri dünyada tek süper güç veya bazılarının dediği gibi tek imparatorluk gücü olarak ortaya çıkmıştı. Tarihte nadiren rastlanan bir an gelmişti; öyle bir an ki, yüz yıllık güç dengesi gereklerine göre yönetilen bir uluslar arası sistemde asla hayal edilemeyecek bir dünya düzeninin imkanlarını ortaya çıkarıyordu.

[5] Ergin Yıldızoğlu, "Ulusal Devletlerden İmparatorluğa", **Cumhuriyet**, 10.04.2002, s. 4.

Yeni dünya düzeninde Birleşmiş Milletler (BM), ABD'nin dış politikasında Soğuk Savaş ile birlikte önemsiz rol oynadığı uzun süreye son vermiş gibi görülüyordu. BM'ye şimdi verilen önemli rolün değişmez olduğu belirtilerek gelecekteki rolünün, "barışa olan tehditler, barışın bozulması ve tecavüzler"le başa çıkma yeteneğine ve etkinliğine dayanacağı ve bu konuda Amerikan hükümetinin kararını verirken, kendi etkinlik ölçülerini kullanacağını açıklıyordu. Bu gibi değerlendirmelerden çıkarılabilecek sonuç şuydu: Şayet BM, ABD'nin beklentilerine uygun düşmezse, bu ülke, kendi amacına ulaşabilmek için başka kurumsal yollara başvurmayı, hatırı sayılır tek askeri güç olduğunu ve bu konuda geçmişteki gibi bazı diğer güçleri hesaba katma gereğinin bulunmadığını göz önünde tutarak, dış politikada tek yanlılığa dönüşü oldukça cazip bir imkan gibi görmeye başlamıştı. Bu görüşte önemli olan Amerikan yönetiminin yeni dünya düzeninde öngördüğü liderlik rolünü oynamasıydı.

"Coğrafi determinizm", bir ülkenin kendi coğrafyasını çevreleyen sorunlar ve dinamiklerle sınırlı olarak dış politika stratejisini geliştirmesidir. Kuşkusuz çok uzun yıllar boyunca dış siyasette etkili olmuş bu yaklaşım, dünyanın geldiği bu noktada yeterli olmamakta, hatta stratejik çıkarların savunulması bakımından ciddi bir 'zaaf' oluşturmaktadır. Buna karşılık, 'dünya barışı' için çok daha geniş bir etki alanı içinde ve çok daha geniş dinamikler dizisini dikkate alarak hareket etmek gerekmektedir. Kuşkusuz, dış politikada, ülkelerin ulusal çıkarları esastır, fakat bunun ele alınma biçiminde yeni yaklaşımlar üretilmesi kaçınılmaz hale gelmiştir. Bu noktada 'siyasetin gerçekçiliği' ile dünyanın sadece kendimizden ibaret olmadığı, başka yerlerdeki sorunların bizim sorunlarımızdan tamamen bağımsız ele alınamayacağı olgusunu birleştirmek gerekmektedir.[6]

İşte bu bağlamda 11 Eylül 2001 tarihi uluslar arası düzenin yeniden düzenlenmesine zemin oluşturarak dünya tarihi bakımından önemli bir başlangıç noktası olabilecektir. Ancak, oluşacak yeni düzen bakımından ABD'nin nasıl hareket edeceğinin çok büyük bir önemi vardır, çünkü ABD, 11 Eylül olayları

---

[6] Ömer Çelik, "Büyük Vizyon", **Sabah**, 30.01.2004, s. 6.

nedeniyle onurunun kırıldığını düşünmekte ve çeşitli savaş metotları ile bunun tamirine çalıştığı görüntüsü vermektedir.

11 Eylül 2001'den sonra Amerikan yönetiminin liderlik anlayışı şöyle özetlenebilir: Uluslar arası ilişkiler hukuka değil, güce dayalıdır. ABD bugün dünyanın tartışmasız en güçlü ülkesidir. Bu da onu liderlik konumunda eşsiz bir konuma yerleştirmektedir. Diğer ülkeler ABD politikalarına göre davranmak zorunda iken, ABD ise diğerlerinin karşılık vereceği politikaları belirleyecek konumdadır. ABD yeryüzündeki en güçlü ülke olduğu için iradesini dünyanın geri kalanına dayatma hakkına sahiptir. 17 Eylül 2002'de "Ulusal Güvenlik Stratejisi"[7] haline gelen bu doktrin iki temel direk üzerinde yükselmektedir: Birincisi, ABD tartışmasız askeri üstünlüğünü devam ettirmek için tüm gücünü kullanmalıdır. İkincisi de, ABD, 'ilk vuran olma' hakkını saklı tutacaktır. Bu iki ayağı bir arada ele aldığımızda, iki tür egemenlik ortaya çıkmaktadır: ABD'nin uluslar arası anlaşmaların ve yükümlülüklerin üzerine çıkan bir egemenliğe sahip olması; Amerika'nın 'ilk vuran olma' hakkının hedef saydığı bütün diğer ülkeler üzerinde egemenlik tesis etmesi. Böylelikle ABD, Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde açıkladığı üzere, 'benzeri görülmemiş ve eşi olmayan bir güce, ekonomik, politik nüfuza' sahip olduğunu ve bu nedenle 'dünyadaki güç dengelerini oluşturmaktan' sorumlu olduğunu iddia ediyordu. Dünya dengelerini yeniden kurmak içinse enerji kaynaklarına el atarak petrolü ekonomik ve politik denge aracı olarak kullanmayı hayati çıkarları arasında görüyordu. Bir başka deyişle, Ortadoğu petrolleri aracılıyla, Brzezinski'nin önerdiği Avrasya egemenliğini kurmak istiyordu.[8]

Bu bağlamda "Pax Americana" projesinin, ilk anda üç sonuca yol açacağı söylenebilir. Birincisi, önleyici ilk vuruş prensibi, BM ve NATO beratlarına aykırı olduğundan, bu kurumların uluslararası-üstü hukuksal varlığı anlamsızlaşacak; ya ABD politikalarını uygulayacaklar ya da kenara itileceklerdi. İkincisi, ABD, önleyici ilk vuruş hakkını kullandığı taktirde, bu uygulama güçlü devletlerin zayıflara yönelik saldırılarını meşru kılan bir uluslar arası hukuk prensibi düzeyine

---

[7] ABD'nin Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin tam metni için Ekler bölümü s. 219'a bkz.
[8] Nejat Eslen, "Uluslar arası Çıkarlar ve Fırsatlar", **Radikal**, 04.01.2003, s. 8.

çıkacaktı. Üçüncüsü, tüm ülkelerin ulusal çıkarları ABD ulusal/imparatorluk çıkarları tarafından belirlenecek, bununla çelişenler düzeni tehdit eden unsurlar olarak, rejimleri değiştirilecek ülkeler listesine alınacaktı. Böylece ulus-devletlerin meşruiyetinin tanındığı, bağımsızlığının kabul edildiği, savaşların belli koşullar dışında mahkum edildiği, açıklanmış bir tehdit olmadan, savaş ilan edilmeden saldırmanın reddedildiği bir düzen, yerini ABD İmparatorluğu'na ve güçlünün zayıfı yuttuğu bir orman yasaları ortamına bırakıyordu.[9] M.Ö. 5. yüzyılda yaşamış Atinalı tarihçi Thucydides, "büyük milletler istediklerini yaparlar, küçük milletler ise yapmaları gerekeni kabullenirler" demişti.[10] Dünya, Thucydides'in yaşadığı dönemden bugüne değin çok değişti ama siyasete dair bazı tespitler hala yerli yerinde durmaktadır.

Bizans, Moğol ve Osmanlı İmparatorluklarının yükselişi ve düşüşü bugünkü ulusların kaderlerini belirlemede en değerli tarihsel-stratejik örnekleri önümüze sunmaktadır. Bugünkü ABD politikalarını anlamak isteyenler; kimin kimi nerede nasıl vurduğuna takılmak yerine, tarihe ismini yazdırmış önemli imparatorlukların neler yaptıklarına ve ne gibi karakteristiklere sahip olduklarına bakmalıdırlar.

Roma İmparatorluğu döneminde bazı çıkarların tehlikede ya da saldırı altında olduğunun iddia edilmediği dünyanın tek bir köşesi yoktu. Çıkarlar, Romalıların çıkarları değilse Romalıların müttefiklerinin çıkarlarıydı; eğer Roma'nın müttefikleri yoksa müttefik icat edilmeliydi. Böyle bir çıkarı anlatabilmek tamamen imkansız ise; o zaman ulusal onurun hakarete uğraması neden gösteriliyordu. Kavgaya daima bir yasallık halesi içinde haklılık kazandırılırdı. Roma, sürekli olarak kötü fikirli komşularının saldırısına uğruyordu. Dünya düşmanla doluydu ve onların şüpheye yer bırakmayan saldırganca tasarılarından korunmanın Roma'nın görevi olduğu açıkça görülüyordu. Bugün ABD'de sahip olduğu haklarını korumak için bir karşı devrim hareketinin liderliğini yapmaktadır. Pek çoklarına göre ABD şimdi, bir zamanlar Roma'nın temsil ettiği konumu temsil etmektedir.

---

[9] Ergin Yıldızoğlu, "Küreselleşmecilerin Savı Doğrulanıyor", **Cumhuriyet**, 25.09.2002, s. 4.
[10] Noam Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, Çev, T. Doğan, N. Ersoy, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2002, s. 126.

Savaşın en önemli nedeni devletin itibarıdır. Bu kavramı anlayabilmek için araştırmamıza mutlaka Amerika'nın bir imparatorluk olduğu gerçeğiyle başlamamız gerekir. Her ne kadar Amerika'nın yöntemi askeri işgale dayalı Roma İmparatorluğu ya da 19. yüzyılın gelişmiş yönetim sistemleriyle sömürgeci imparatorlukları gibi bir imparatorluk olmasa da, yine de ekonomisini birçok diğer ülkenin kaynaklarını ve işgücünü kontrol ve suiistimal ederek sürdüren bir imparatorluktur. Bu kontrolü sürdürmek için yalnızca ekonomik mekanizmalar yeterli olmamaktadır. Mevcut dünya ekonomik sistemini yaratmak için Amerika, darbeleri kışkırtmış, savaşlar yapmıştır.

İmparatorluklar asla istikrar içinde yönetemez. Eyaletlerde daima isyan tehlikesi vardır. Bir bölgede isyan görülür ve bölge bunun cezasını çekmezse, bu tehlike katlanır. Varlığını sürdürmek için imparatorluğun isyan çıkarana eyalete mutlaka başkalarına örnek olacak bir ders vermesi gerekir. Amerika örneğinde, imparatorluğun temel nedeni ekonomik egemenlik olsa da, uzun dönem istikrarı koruma gereksinimi, zaman zaman açıkça ekonomik kaygılarla bağlantılı olmayan askeri eylemleri gerekli kılmaktır. Bir Irak'ı yakıp yıkmak başka on ülkeyi hizaya getirmektedir. Bu nedenle Irak Savaşı'nın, ABD hükümetinin gücünün, içeride ve dışarıda sürdürülmesi ve genişletilmesi savaşı olduğunu söylememiz mümkündür.

İnsaniyetçi emperyalizme göre; "beşeri örgütlenmenin temel ahlaki ilkesi özgürlük ve birey haklarıdır. Bu değerlere her insanın doğal olarak hakkı vardır. Bu yüzden ahlaki açıdan, özgür toplumlar baskı altındaki halkların kaderine kayıtsız kalamaz. Temel değerleri reddeden veya sistematik olarak çiğneyen yönetimler meşru değildir. Öyleyse, siyasi baskı altındaki halkları özgürlüğe kavuşturmak ve diktatör yönetimlerin yıkılmasına katkıda bulunmak herkesin ahlaki görevidir" der. Ancak Batı'nın, özellikle Amerika'nın, insan hakları ve demokrasiye hizmet adına diğer ülkelere saldırma ve onları kontrol etme hakkı ve hatta görevi bulunduğuna ilişkin sürekli tekrarladığı nosyon inandırıcılıktan uzaktır.

Bugün ABD'nin 'terörizme karşı savaş' tanımlaması, uluslar arası alanda aşırı 'ilahi' bulunmaktadır ve hiçbir politik içerikle ilişkilendirilememektedir. Ortadoğulu teröristlerle Ortadoğu'daki siyasi problemler arasında bir bağ kurma yönündeki açık isteksizlik ABD'nin teröre karşı başlattığı kampanyanın daha çok bölgesel ve politik gayretler taşıdığı şeklindeki şüpheleri iyice arttırmıştır. Daha da ötesi Irak'la El Kaide arasında bir bağlantı kurma yönündeki temelsiz iddialar, bu bağlantının ABD politikası için mi, yoksa bu politikanın bir sonucu olarak mı ortaya çıktığı şeklindeki soruları sıklıkla gündeme getirmeye başlamıştır.[11]

Edward Said, ontolojik tiranlık felsefesinin "güç ve bilmek (ya da bilme hakkını kendinde bilmek)" olduğunu, Batı'nın Doğu anlayışının temsillerden oluştuğunu ve bu temsillerin Batı'ya, Doğu'da olanı aktarmak değil, Batı nazarında bir Doğu yaratmak anlamına geldiğini söyler. Batı için Doğu, "Batı için" vardır ve varlığının her türlü temsili Batı'nın anlayabileceği terimler ve teknikler kullanılarak oluşturulmaktadır. Said'e göre, Batılı (ister bilim adamı, gazeteci, gezgin, ister koloni valisi, asker, devlet adamı olsun) araştırdığı, ziyaret ettiği, yönettiği, sömürdüğü, değiştirdiği Doğu'ya karşı kendini (bireysel olarak kendini değilse de kendisini kendi yapan üstün hegemon kültürün ortaya çıkardığı 'kollektif ben' olarak kendini) üstün görmektedir.[12]

Irak Savaşı'nın Batı medya ve akademik çevrelerindeki "temsiline" kısaca göz attığımızda, oryantalist yaratışın devam ettiğini açıkça görüyoruz. Bu bakış açısına göre Irak, Batı'nın düşmanıydı, tehditti, kitle imha silahlarıyla İsrail başta olmak üzere Batı'nın egemenlik ve güvenliğini tehdit etmekteydi, başında Doğu'ya has çılgın hayaller peşinde halkının imkanlarını harcayan bir "tiranlık"[13] tarafından yönetilmekteydi. Oysa Doğu'dan bakıldığında bu savaş, bir petrol savaşı; Amerika'nın kendi silahlandırdığı bir ülkeyi silahsızlandırma bahanesiyle yürüttüğü haksız bir saldırı, hak karşısında gücün, meşruiyet karşısında zorbalığın, diplomasi

---

[11] Zbingiew Brzezinski, "Why Unity is Essential?", **The Washington Post**, 19.02.2003, s. A29.
[12] Edward Said, **Oryantalizm**, Çev., Nezih Uzel, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1998, ss. 279-280.
[13] Tiranlık: Hukukun olmadığı, yalnızca iktidarı gasp eden kişi ya da kişilerin isteklerini yerine getirmeyi esas alan, keyfi kuralların egemen olduğu, idare tarzının halkın mülkiyetinin korunmasına yönelik değil, iktidarı gasp edenlerin ihtiras, intikam ve açgözlülüklerinin tatminine yönelik kuralsız bir idare şekli.

karşısında militarizmin baskısı, bir bölge diktatörünü devirme gerekçesiyle bir dünya diktatörünün sahne almasıydı.

Yirminci yüzyıl güç politikalarındaki önemli bir eğilim, süper güçlerin yükselişi ve dünyanın politik açıdan bölünmesi ile etkileşim içindeydi. Bu dönem, karşıt bloklar arası ideolojik gerilimler ve bu gerilimlere bağlı hassas siyasi dengelerle yaşandı. Bu dengeler, süper güçlerin, özellikle askeri alandaki stratejilerini belirlemede etkin oldu. Bu nedenle dünya liderliğine soyunanlar politik uygulamalarında tam bir özgürlük içinde olamamışlardı. Soğuk Savaş döneminin kapandığı 90'lı yılların başından bu yana dünya, yeni dengeleri, yeni oluşumları ve muhtemel gelişmeleri tartışıyor. Acaba askeri alanda iki kutuplu dünya dengesi, yerini tek kutuplu **Yeni Dünya Düzeni**'ne, *Pax Americana*'ya mı terk ediyor? Dünya, Ortaçağ'daki Pax-Romana, Yeniçağ'daki Pax-Ottomana ve Yakınçağ başlarındaki Pax-Britanica dönemlerinden sonra, Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla 21. yüzyıl Pax-Americana yüzyılı mı olacak? Komünizmin çöküşü, felsefi ve kültürel planda, Fukuyama'nın iddia ettiği gibi, Batı liberalizminin nihai zaferinin ilanı ve dolayısıyla insanlığın medeniyet yürüyüşünün son aşaması, yani *tarihin sonu* [14] anlamına mı geliyor? Yoksa dünya Huntington'un ileri sürdüğü, yeni dünyada en yaygın, önemli ve tehlikeli anlaşmazlıkların sosyal sınıflar, zengin ve yoksul veya diğer ekonomik olarak tanımlanmış gruplar arasında değil, farklı kültürel varlıklara ait halkalar arasında çıkacağı *medeniyetler çatışması*na[15] doğru yol mu alıyor?

Francis Fukuyama'nın "Tarihin Sonu mu?" tezinde kullandığı "tarih" kelimesi, insanlığın yüzyıllar boyunca liberal demokrasi ve kapitalizm gibi kurumlarla tanımlanan, modernliğe doğru ilerlemesine atıfta bulunuyordu. 1989 yılında komünizmin çöküşünün arifesinde yaptığı bu gözlem, evrimsel sürecin dünyada daha büyük toplulukları modernliğe doğru bir araya getirmesiydi. Liberal demokrasi ve serbest piyasa ekonomisinin ötesine baktığımız zaman gelişmesini

---

[14] Francis Fukuyama, **Tarihin Sonu mu?**, Çev., Kollektif, Ankara, Vadi Yayınları, 2002, ss. 43-49.
[15] Samuel P. Huntington, **Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması**, Çev., Mehmet Turan, Cem Soydemir, İstanbul, Okuyan Us Yayınları, 2002, ss. 25-26.

bekleyeceğimiz bir şey yoktu. Bu yüzden tarihin sonuydu. Fukuyama, Soğuk Savaş'ın sonunu 'tarihin sonu' olarak nitelerken, bu fikre başlangıçta çok az kişi karşı çıkmıştı. Ancak zaman geçtikçe, 'tarihin sonu' yerine aslında 'tarihe dönüş yaşadığımız', yani geleneksel ve tarihi gerilim kaynaklarıyla uluslar arası çatışmaların yeniden canlandığı ortaya çıktı. Bu durumun yok edilmesi uzun süreli bir tedaviden yani "yeni bir dünya düzeni"nin yaratılmasından geçiyor. Bunun için uluslar arası ilişkilerin geleceğini belirleyecek sadece güçlünün çıkarlarını gözeten değil, mazlumun haklarını koruyan uzun vadeli ekonomik, teknolojik, askeri ve sosyopolitik eğilimlerin belirlenmesi gerekiyor. Burada adı geçen "yeni dünya düzeni" teriminin aynı zamanda belirmekte olan uluslar arası sistem ile yeni bir güç dengesi ve yeni yapılar kurma gereksinimini kapsadığı da göz ardı edilmemelidir. Yeni dünya düzeninde önemli bir rol de reformlardan geçmiş, yeni dünyanın güç dengesine, yeni sorun ve tehditlere kendini uyarlamış bir Birleşmiş Milletler'e düşmektedir.

Edward Said'e göre, Fukuyama'nın tarihin sonunu ilan eden tezi veya Huntington'un medeniyetlerin çatışması teorisi, kültür tarihinin keskin sınırlarından giriş, gelişme ve sonuç oluştuğunu varsaydıkları için yanlıştır. Gerçekte kültürel-politik alan, sandıklarının çok daha ötesinde bir kimlik, kendini ifade etme ve gelecek projeksiyonu mücadelelerinin arenasıdır.[16]

Böylelikle tezimizin kurgusuna gelmiş bulunuyoruz: Çağımız bir söylem çağıdır ve söylem, basit olarak kullanılan dil ve dil pratiğidir. Birer eylem ve dil pratiği olan söylemler, farklı ideolojilere, farklı anlatımlara ve farklı beyanlara dayanır. Söylemlerin fonksiyonları bilgi, güç, iktidar, hakimiyet, otorite ve kontroldür ve bütün bunlar dilde varlık kazanır. Bilginin dildeki kullanımı, gücün dildeki kullanımı, ideolojinin dildeki kullanımı, birer dil eylemidir ve bunların fonksiyonelliği ancak bir söylem içinde anlamlı hale gelir.[17]

---

[16] Edward Said, "Amerika'ya Bakmak ve Görmek", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/amerika_ya_bakmak_ve_gormek-ed.html, 30 Eylül 2003.
[17] Sözen, a.g.e., ss. 12-20.

Birer bilgi sistemi olarak söylemler, gündelik hayata dair, bilgi, sağduyu bilgisi ve daha da önemlisi eleştirel bilgi ile bütünleşir; bilgi sistemlerinin incelenmesi için akademik bir faaliyete ihtiyaç vardır; bu da söylem analizi diye belirlenen şeyin kendisidir. Söylem analizleri, bilinmeyeni ortaya çıkarma, sorgulama ya da aydınlatma amacını taşımaz; analizler, eleştirel bilgiyi işler hale getirme açısından verimlidir, aynı zamanda yorum gücünü genişletme ve geliştirme açısından da etkilidir.[18] Gramsci, *Hapishane Defterleri*'nde şöyle der: "Eleştirmenin hareket noktası bir çeşit gerçeği arama, yani 'kendini tanıma'dır." İşte biz de, bütün çalışma boyunca gücümüzü son noktasına kadar harcayarak bu "eleştiri" ruhunu canlı tutmaya gayret gösterdik. Eğitim düzeyimizin mutlu bir sonuçla bize sağladığı bütün olanakları kullanarak tarihsel, insancıl ve kültürel tüm araçlardan sonuna kadar yararlandık.

Söylem analizi hakkındaki farklı yaklaşımlar insanı, onun bir sosyolinguistik çalışma, bir metin analizi, bir sosyal analiz ya da bir eleştirel analizden hangisi olduğu sorusuna yöneltebilir. Konuya farklı açılımlar getirilse de 90'lardan günümüze söylem analizi, bir sosyolinguistik çalışma, metin analizi, sosyal analiz ve bütün bu analiz türlerini içine alan eleştirel bir analiz şekline dönüşmüştür. Bu analiz, dili bir eylem, iletişim formu, sosyal pratik olarak görme ve yorumlama özelliği taşır.

Söylem analizi, sosyal araştırmalar içinde bir yöntem olup, mevcut yöntemleri yeniden üretme, değiştirme, dönüştürme ya da mevcut söylemlerin özelliklerini açığa çıkarma özelliğine sahiptir.[19] Her sosyal araştırma gibi bizim söylem analizimiz de "verilere", "analiz" ve "sonuçlara" dayanacaktır.

Sosyal bilimlerde yapılan birçok çalışma, bağlamdan bağımsızdır; oysa nitelik analizlerinin çoğu ve özellikle de söylem analizinde bağlamsal özellikler, analizin belirleyicileridir. Nitelik analizleri siyaset, kültür, tarih hatta din konuları

---

[18] Sözen, a.g.e., ss. 160-161.
[19] Sözen, a.g.e., s. 83.

üzerinde durarak bunların pratikteki halleriyle de ilgilenir.[20] Söylem analizimizin gerçekleştiği ortam hayatın kendisidir. Bu analizde kontrol grupları ya da deney alanları yaratılmamıştır. Çıktılar, bakış açılarına göre değerlendirilmiş; eleştirel açıklamalar geliştirilmiştir.

Nitelik analizlerimiz, keşfe dayalı bilgiyle sağlanan "analitik yorumlar" ya da "öznelerin kendi gözlem ve anlamları hakkındaki yorumları" şeklinde düşünülebilir. Nitelik analizleri çok kaynaklıdır.[21] Çalışmamızda yararlanılan kaynaklar katılımcıların gözlemleri, yapılanmamış ya da yarı yapılanmış yapılar ve yazılı belge, arşiv, vs'nin tetkikleri şeklinde düşünülebilir. Böylece ürettiğimiz bilgi ve düşüncenin birçok kaynaktan beslendiğini söylemek yerinde olacaktır.

Girgin, *'Haber Yazmak'* isimli kitabında haberin 99 farklı tanımını yaparken; "Haber, tarihin kabaca yazılmış ilk müsveddesidir"[22] der. Gerçekten de tezimizin konusuna karar verdiğimizde aslında Irak Savaşı fiilen çoktan olmuş ve sona ermişti. Ancak kapsamlı bir literatür ve medya taraması yaparken biz de fark ettik ki, haberciler, kurguladıkları, yazdıkları ve yayınladıkları haberleri ile aslında farkında olmadan tarihi yazmışlar ve arkalarında yaşayan eseler bırakmışlardı.

Söylem analizleri, özellikle ideolojik ve politik etki gösteren medyanın analizinde sıklıkla kullanılır. Kapsamlı bir söylem analiziyle, değişen ifadeler ve ideolojik konumlar, çıkarlar ve iktidarların özellikleri belirlenebilir. Bir meta-analiz olarak söylem analizi, farklı söylemlerin etkileşimini yeniden ortaya çıkarma amacı taşır; önemli olan söylem yapılanmasında yer alan ve söylemin fonksiyonlarını teşkil eden "güç", "hakimiyet" ve "çelişki" gibi unsurları keşfetmek, birer meta eylem olarak söylemde kullanılan "taktik", "strateji" ve "politik" yapılanmaları belirleyebilmektir.[23] Foucault, "Söylemin Düzeni" adlı yapıtında, her toplumda söylemin, o toplumun güçlerini ve tehlikelerini ortadan kaldırmak, belli olaylara karşı güçlü olabilmek için denetlendiğini, seçime tabi kılındığını, düzenlenip yeniden

---
[20] Sözen, a.g.e., ss, 103-104.
[21] Sözen, a.g.e., s.107.
[22] Atilla Girgin, **Haber Yazmak**, İstanbul, Der Yayınları, 2002, s. 8.
[23] Sözen, a.g.e., ss. 124-134.

dağıtımının yapıldığını yazar.[24] Bize göre, 11 Eylül saldırılarının ardından ABD, eskisinden çok farklı bir mecraya girdi; değişmekten çok dönüşmeye başladı ve 'Amerika gerçeği'ni anlatmak için değişim değil, dönüşüm kavramı daha uygun hale geldi. Bu düşünceden hareketle ortaya koyduğumuz söylem analizi, güç/bilgi, politik ve ideolojik ilişkilere yönelip, bu ilişkilerin belli bir söylem etrafında nasıl değişim ve dönüşüme uğradığını göstermeye çalışacaktır. Bu söylem analizi, farklılıkları keşfeden ve bir söylem içinde dönüşen, değişime uğrayan, mübadele edilen bilgi yapılarını incelemeye alacaktır.

Hiç kuşkusuz yapılmaya çalışılan söylem analizinin muhtelif avantaj ve dezavantajları vardır: Analizde verileri kategorileştirmek kolaydır, veriler esnektir, genelleştirme yapmak kolaydır, geçerlilikler rahatlıkla kontrol edilebilir, hipotezler esnektir, sübjektif olunabilir. Söylem analizinin dezavantajları ise, yanlış yorumlamalar yapılabilmesi ihtimali ve araştırmacının katılımcılarla olan etkileşiminin asgari düzeyde bulunmasıdır.

Foucault, söylemin oluşumuyla ilgilenirken yorumu kullanmaz. Oysa bugün birçok söylem analizcisi ve sosyal kuramcısı söylemin yoruma muhtaç olduğunu açıkça kabullenmiştir. Söylem analizi, metin veya metinlerin yapısına yönelmelidir ve onların yorumlayıcı yönünü kavrayabilmelidir. Yorum, yapay anlatımın maskesini düşürmek, gizlenen veya başka bir biçimde aktarılan anlamın üzerindeki örtüyü kaldırmaktır. Yorumlama bir gelenekte yaratılan söylemin açıkça ifade edilmesidir. Yorum için söylem/lere ihtiyaç vardır. Herkesin söylem olarak kabul ettiği, bir metin veya insanın demek istedikleriyle kastedilen ifadeler, yorumlama ile açık hale gelir. Bu süreç yorumlanan ile yorumlayan arasında köprü kurarak boşluğu ortadan kaldırır.[25]

Martin Luther King, Jr, "Yaşamımız önem verdiğimiz olaylara karşı sessiz kaldığımız gün son bulmaya başlar" der. Gündem, her zaman olduğu gibi dünyada

---

[24] Nesrin Canpolat, "Bilginin Arkeoloğu Michael Foucault", **Kadife Karanlık**, Ed. Nurdoğan Rigel, İstanbul, Su Yayınları, 2003, s. 106.
[25] Sözen, a.g.e., ss. 72-89.

neler olduğunu anlamaya ve daha sonra da bununla ilgili bir şeyler yapmaya çalışmakla başlar; oysa ki böyle durumlarda bütün meşguliyetini akademik çalışmalara ayırmış bir kimse diğer insanların yaptıklarından daha fazlasını yapmalıdır.

İşte bu bağlamda, çalışmamızın birinci bölümü, 11 Eylül saldırılarından sonra teröre karşı savaşa bütün dünyaya rağmen bütün dünya için tek başına giren, adeta bir imparatorluk havası yansıtan söylemiyle Amerika'yı değerlendirecektir, çünkü yukarıdaki sorulara yanıt aramak ve yakın gelecekte meydana gelebilecek yeni oluşumları ve değişimleri doğru tahmin edebilmek için Amerika'da esen imparatorluk rüzgarlarını mutlaka hesaba katmak gerekmektedir.

Çalışmamızın ikinci bölümü, Amerikan hegemonyası altındaki bir dünyada "ulusal çıkarlar" adına neler yapılabileceğini anlatma, Körfez Savaşı'ndan sonra ortaya atılan yeni dünya düzenine, süper güçlerin Ortadoğu politikalarına, Irak'a yönelik askeri müdahalenin öncesinde, tek kutuplu bir dünyanın ne kadar tehlikeli bir yöne gittiği konusuna dair geniş bir bakış açısı kazandırmaya çalışacaktır.

Üçüncü bölüm ise, ABD'nin Irak'a yönelik askeri harekat gerekçelerinden başlayarak, Saddam Hüseyin ve rejiminin yıkılması, Irak Savaşı'nın otopsisi ve savaş sonrasında ABD'nin sorumluluklarını sıralayarak, 21. yüzyılda, dünyanın bütün uluslarının uzlaşarak ivedilikle hayata geçirmesi gereken ve sadece güçlünün değil mazlumun da hakkını koruyan adil bir dünya düzenine dair küçük bir ışık yakabilecekse eğer kendini amacına ulaşmış sayacaktır.

1. Bölüm: Soğuk Savaş Sonrası Dünyanın Yeni Düzeni

1.1. Yirminci Yüzyılın Sonu

Ardımızda bıraktığımız yüzyılın iki önemli olayı iki dünya savaşıydı. Bu savaşlar yüzyılın tüm manzarasına hakim dev sıradağlardı. Birinci savaşı Sırp teröriste, ikincisini Hitler'in doyumsuzluğuna bağlayanlar bugün, "küresel yakınlaşmanın" sürekli barışı getireceğini söylüyorlar. Ancak, dünyanın her yanında, her gün bu savla çelişen olaylar yaşanıyor. İki dünya savaşı kimlerin neyi paylaşamadığı için çıktı? Kaybedenler kaderlerine razı oldular mı? Paylaşım çelişkileri o döneme ait geçici bir olgu muydu? Döneme damgasını vuran emperyalistler arası çelişkileri ve emperyalizmin tarihini kavramadan, Birinci ve İkinci Dünya Savaşlarının altında yatan mantığı anlamak imkansızdır. Onları açıklamak için nasıl bir retorik kullanılırsa kullanılsın, bu iki savaş da "tiranlığa" karşı "demokrasinin" savunulması değildir. Bu savaşlar, çok açık bir şekilde, Avrupa'nın hangi büyük gücünün dünyaya egemen olacağını ve hangi sömürgelerin rakiplere bırakılacağını belirleme arzusuyla yanıp tutuşan emperyalistler arası bir savaştı.[1]

20. yüzyıl güç politikalarındaki önemli bir eğilim, süper güçlerin yükselişi ve dünyanın politik açıdan bölünmesi ile etkileşim içindeydi. Bu dönem, karşıt bloklar arası ideolojik gerilimler ve bu gerilimlere bağlı hassas siyasi dengelerle yaşandı. Bu dengeler, süper güçlerin, özellikle askeri alandaki stratejilerini belirlemede etkin oldu. Bu nedenle dünya liderliğine soyunanlar politik uygulamalarında tam bir özgürlük içinde olamadılar. Sovyetler Birliği'nin sahneden çekilmesiyle dünya tek kutuplu bir görünüm içine girdi ama ABD, küresel düzeydeki askeri örgütlenmesi ve silah gücünün rakipsizliğine karşın, dünya liderliğini yüklenebilecek durumda değildir.[2]

---

[1] Tarık Ali, **Bush Bağdat'ta**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2003, ss. 235-236.
[2] Metin Aydoğan, **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2002, s. 88.

Geleceğin alacağı biçimi görebilmek için geçmişin doğru kavranması gerekir. 20. yüzyılı anlamadan, günümüzde doğru adım atmak ve kendi geleceğimize egemen olmak olanaksızdır.

Yirminci yüzyıl Amerikan yüzyılıydı. Yüzyılın kronolojik başlangıcından kısa bir süre önce Amerikan halkı ve politikacıları, Birleşik Devletler'in bir dünya gücü olmasına karar vermişlerdi. Artık Amerika kıtasının en büyük gücü olmakla yetinmiyorlardı. 1898'de Birleşik Devletler, Küba ve Portoriko'yu işgal edip Pasifik'te sıçrama yaptı. Bu Birinci Dünya Savaşı'na uzak bir başlangıçtı ama yine de bir başlangıçtı. Amerika Birleşik Devletleri 1917'de İngiltere ve Fransa ile ittifak yapıp Birinci Dünya Savaşı'na girdi ve Almanya'nın yenilmesine yardımcı oldu. Aradan yirmi beş yıl geçmeden İngiltere ve Rusya ile ittifak yapan Birleşik Devletler, İkinci Dünya Savaşı'na girdi ve Almanya'nın yenilmesine yardımcı oldu, Japonya'yı tek başına yendi. 20. yüzyılın Amerikan yüzyılı olması sadece Birleşik Devletler'in büyük gücünden değil, aynı zamanda Amerikan olan her şeyin büyük etkisindendir. Yirminci yüzyılda Amerikan doları tüm dünyada evrensel para standardı olmuştu. Avrupa sanatının en değerli nesneleri ve sanatçıları Atlantik'i aşıp Birleşik Devletler'e gelmiş, Amerikan üniversiteleri küresel araştırma ve çalışma merkezleri olmuştu.[3]

Amerika Birleşik Devletleri ve Sovyetler Birliği arasında kırk yıldan fazla devam eden çift kutuplu rekabet 1989 yılında beklenmedik bir şekilde sona erdi. Büyük devletler arasındaki güç mücadelesinin uzun tarihinde hiçbir silahlı çatışma olmaksızın, Sovyetler Birliği'nin elinde tuttuğu Doğu ve Orta Avrupa'daki mevzilerinden geri çekilmesinin benzeri bir çekilişin sonucunda zafere nadiren ulaşılmıştı.[4] Soğuk Savaş döneminin kapandığı 90'lı yılların başından bu yana dünya, yeni dengeleri, yeni oluşumları ve muhtemel gelişmeleri tartışıyor. Acaba askeri alanda iki kutuplu dünya dengesi, yerini tek kutuplu **Yeni Dünya Düzeni**'ne, *Pax Americana*'ya mı terk ediyor? Dünya, Ortaçağ'daki Pax-Romana, Yeniçağ'daki

---

[3] Lukacs, a.g.e., ss.: 331-332.

[4] Robert W. Tucker, David C. Hendrickson, **İmparatorluk Özlemi**, Çev. Ahmet Asrar, İstanbul, Pınar Yayınları, 1995, s. 9.

Pax-Ottomana ve Yakınçağ başlarındaki Pax-Britanica dönemlerinden sonra, Sovyet tehdidinin ortadan kalkmasıyla 21. yüzyıl Pax-Americana yüzyılı mı olacak? Komünizmin çöküşü, felsefi ve kültürel planda, Fukuyama'nın iddia ettiği gibi, Batı liberalizminin nihai zaferinin ilanı ve dolayısıyla insanlığın medeniyet yürüyüşünün son aşaması, yani *tarihin sonu* anlamına mı geliyor? Yoksa dünya Huntington'un ileri sürdüğü, yeni dünyada en yaygın, önemli ve tehlikeli anlaşmazlıkların sosyal sınıflar, zengin ve yoksul veya diğer ekonomik olarak tanımlanmış gruplar arasında değil, farklı kültürel varlıklara ait halkalar arasında çıkacağı *medeniyetler çatışmasına*[5] doğru yol mu alıyor? Oysa, medeniyetler çatışmasının ve terörün dayattığı mantığın dışına problemleri inkar ederek değil, onların getirdiği imkanları kullanarak çıkmak mümkündür.[6] Burada bu misyonun altında yatan tutku, sadece çatışmayı engellemek ve barışa ulaşmak gibi negatif bir içerikle tanımlanamaz. Bu tutkunun ardında yatan pozitif yön farklı medeniyetler arasında gerçekleşecek diyaloğun bir bütün olarak insanlığın medeni seviyesinde sıçramalı artışlara yol açacak olmasıdır.

Amerika'nın kurucuları, inançları ya da ibadetleri sebebiyle hiçbir insanın yeryüzünde herhangi bir güç tarafından cezalandırılmaması gerektiği tezinden etkilenmişlerdi. Kurdukları yeni devletin resmi olarak kabul ettiğinden başka inanç ve ibadetlerin hoşgörülmesinin, kesin ve uzun ömürlü bir barış ve huzur ortamı yaratacağına inanmışlardı.[7] Oysa Kongar'a göre, 11 Eylül 2001 tarihinde ABD'de ortaya atılan *dinler savaşı* terimi, İslam'daki *cihad* kavramına uygun olarak kullanılmasının dünya çapındaki miladıdır.[8]

Bu çalışmada, Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ile alevlenen ve 11 Eylül saldırılarından sonra teröre karşı savaşa bütün dünyaya rağmen bütün dünya için tek başına giren, adeta bir imparatorluk havası yansıtan söylemiyle Amerika'yı değerlendirilecektir. Yukarıdaki sorulara yanıt aramak ve yakın gelecekte meydana

---

[5] Huntington, a.g.e., ss. 25-26.
[6] Murat Aksoy, "Terörün Panzehiri: Medeniyetler Arası Diyalog", **Zaman**, 19.11.2003, s. 16.
[7] Arlin M. Adams, Charles J. Emmerich, **Din ve Özgürlük**, Çev., Latif Boyacı, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, t.y., ss. 13-15.
[8] Emre Kongar, **Demokrasi ve Vampirler**, İstanbul, Remzi Kitapevi Yayınları, 2002, s. 304.

gelebilecek yeni oluşumları ve değişimleri doğru tahmin edebilmek için Amerika'da esen imparatorluk rüzgarlarını mutlaka hesaba katmak gerekmektedir.

ABD'de uzun zamandır Amerika'nın "imparatorluk" olduğu yönünde bir tartışma yürütülüyor. Özellikle muhafazakar analistler, ABD'nin Roma İmparatorluğu'ndan beri kurulmuş ve dünyayı dönüştürme gücü olarak Roma İmparatorluğu'ndan da daha güçlü olduğuna inandıkları bir zamanda yaşadığımızı belirterek, ABD'nin dış politikasında da bu gerçeğe göre hareket etmesi gerekliliği üzerinde durmaktadırlar. Bu düşünürlere göre ABD şu anda dünyanın tek hakimidir ve dünyada "iyiliğin kazanması" için emperyal imparatorluk olarak üzerine düşen görevlerini yerine getirebilecek dış politika izlemelidir. Zaten Amerikan Kongresi'nde kabul edilen ABD'nin yeni "Ulusal Güvenlik Stratejisi"ni dikkatle okuduğumuzda da bu görüşlerin artık ABD'nin hem iç hem dış politikasının temeli olduğunu görmekteyiz.[9] Özellikle 11 Eylül saldırılarının ardından imparatorluk kavramının yeniden doğuşunun bazı önemli belirtilerini daha şimdiden ayırt edebiliriz.

19. ve 20. yüzyıllarda Amerika Birleşik Devletleri ile Avrupa emperyalizmleri arasında gözlenen farklılık, ABD'nin dolaylı yollarla egemenlik kurma yolunu seçmesiydi. Ciddi savaşlara girdikleri yerlerde bile, doğrudan egemenlik kurmaktan ziyade, devrim tehdidi altında olan yerel rejimleri savunup, onlara her yolla destek sağlamayı tercih ediyorlardı. Askeri üslere sahip olmak iyiydi, ama Britanya'nın Hindistan'da yaptığı gibi bütün sivil idareyi kontrolü altında tutacak bir aygıt kurmak Washington'un tarzına uymuyordu.[10]

İkiz Kuleler ve Pentagon'a yapılan saldırılardan neredeyse dakikalar sonra Chomsky şunları söylüyordu: "Gelişmiş ülkelerin halkları şimdi bir seçimle karşı karşıya: Ya haklı ve meşru bir dehşeti ifade edebiliriz, ya da bu suçlara neyin yol

[9] M. Ali İzmir, **Yeni Dünya Dizaynı**, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003, s. 8.
[10] Ali, a.g.e., s. 246-247.

açmış olabileceğini anlamaya çalışabiliriz. Eğer ikinci yapmayı reddedersek, ileride çok daha kötü şeyler olması ihtimaline katkıda bulunmuş oluruz."[11]

Lyndon LaRouche'e göre, 11 Eylül'de Dünya Ticaret Merkezi ve Pentagon'a uçaklarla yapılan intihar saldırıları Amerika'nın "içinden" düzenlenmiştir ve bu bir Amerikan "hükümet darbesi"dir. Bu operasyonun hedefi Amerikan yönetimini avuç içine almak, hükümeti Zbigniew Brzesinski, Samuel P. Huntington ve Bernard Lewis'in açıkça dile getirdikleri jeopolitik "medeniyetler çatışması" savaş hali tezini hayata geçirmek üzere saf dışı etmekti. Dünya üzerindeki her devletin, kapalı bir şekilde, tüm ulusal yetkilerini İngilizce konuşan, Roma tarzı dünya imparatorluğuna teslim etmesi operasyonuydu.[12] Serdar Turgut ise, bu darbenin iki amacı olduğunu öne sürmektedir: Birincisi, Amerika'nın dünya ölçeğinde geri plana itilmek istenen ve son yıllarda birbiri ardına gelen darbeler yiyen gücünü tekrar tartışmasız hale getirmekti. Bu insanlar dünyada güç dengelerinin yeniden sağlanması ve yeni paylaşımlar dönemine girildiğini biliyorlardı ve 11 Eylül olayları onlara biran önce harekete geçip ne gerekiyorsa onu acımasızca yapma fırsatını da vermiştir. Turgut'a göre darbecilerin ikinci amacı ise, Amerika'nın kendi iç düzeni ile ilgiliydi. Onlara göre haddinden fazla liberalleşme ve özgürlüklerin yanlış tanımlanması nedeniyle Amerikan toplumu kendini içten içe kemirmekte ve bir tür sosyal intihara doğru gitmekteydi. Dolayısıyla topluma da bir acil yeniden düzenleme getirilmesi, kuralların tekrar yazılması ve ilişkilerin tekrar tanımlanması gerekmekteydi.[13]

11 Eylül saldırılarının gerçekleştiği güne kadar, dünya sistemi açısından en ciddi tehdit yoksulluk sebebiyle oluşan merkez-kaç güçlerden oluşuyordu. O güne kadar "dünya sisteminin rehabilitasyonu" esas gündemi oluşturuyordu. 11 Eylül olaylarından sonra ise "küresel sisteminin mimarisi"nde ciddi "çatlaklar meydana geldi. ABD'nin terörle mücadeleyi bilinen klasik kurumları bir kenara iterek ve aktif güç kullanarak gerçekleştirmek istemesi, AB'nin ise bunun dışında durması ama

---

[11] Noam Chomsky, **Understanding Power**, Ed., P. R. Mitchell, J. Schoeffel, New York, The New Press, 2002, ss. xiii.

[12] Lyndon LaRouche, "11 Eylül Amerikan Hükümet Darbesidir", (Çevrimiçi) http://www.larouchein2004.net, 27 Ocak 2004.

[13] Serdar Turgut, "Bugün ABD'deki Darbenin Yıldönümü", **Sabah**, 11.09.2003, s. 20.

farklı bir yöntem önerememesi, ABD ve AB arasında ciddi tartışmalara neden oldu. Böylece Trans-Atlantik ilişkilerde fay kırıklıkları meydana geldi. Fransa ve Almanya ile ABD'nin başını çektiği kutuplar, BM'den NATO'ya ve AB içi bütünlüğe kadar pek çok yerde sarsıcı gerilimler doğurdu.[14]

11 Eylül'de siyasi zamanın kırılmasıyla birlikte, bu kırıktan içeri giren ABD'nin yeni savunma konsepti, 'terörizme karşı sürekli küresel savaş' stratejisi, artık uluslar arası düzende de önemli bir noktaya gelindiğini göstermektedir. *Yeni savunma stratejisi*, uluslar arası hukuka ve diğer büyük güçlere meydan okuyarak ABD'yi küresel çıkarları olan tek ülke ilan etti. ABD'ye rakip olabilecek yeni bir gücün yükselmesini caydıracak askeri ve teknolojik üstünlüğü korumaya kararlı olduğunun altını çizdi, *'multilateralizm'*i terk ettiğini açıkladı, *'önleyici vuruş'* prensibini, başka ülkelerde gerektiğinde zor kullanarak *'rejim değişikliği'* gerçekleştirme taktiğini benimsedi. Bu strateji ABD Dışişleri eski Bakanları'ndan Henry Kissenger'in deyişiyle bir "devrim" anlamına geliyordu, çünkü uygulandığı taktirde, uluslar arası ilişkilerde, 1648 Westfalya Anlaşması'yla kurulduğu varsayılan, ulus-devletlerin karşılıklı egemenliklerinin tanınmasına ilişkin konsensüs yıkılıyor, tüm diğer ülkelerin egemenlikleri, ABD'nin ulusal çıkarlarının bir fonksiyonu haline geliyordu.[15]

ABD'nin 'terörizme karşı savaş' söylemiyle sarmalanan bu yeni uluslar arası düzende, ABD'ye göre orta yer yoktu: "Ya ABD'den yana olunacaktı, ya da ABD'ye karşı." Bu nedenle hem Soğuk Savaş döneminde hem de ondan sonra uluslar arası ilişkileri düzenleyen kurumlar, örneğin Birleşmiş Milletler, hızla ABD yönetiminin gözünde birer düzenleme aracı olmaktan çıkarak, ABD'nin dış politikası önünde aşılması, etkisizleştirilmesi gereken engellere dönüşmeye başladı. Amerikan yönetimi Colin Powell'ın dediği gibi, "Dış politika sorunlarını müttefiklerimizle tartışırız, onları doğru pozisyona kazanmaya çalışırız. Olmazsa, biz kendi bildiğimizi yaparız," söylemini benimsedi.[16] Bu yaklaşım, 11 Eylül sonrasının

[14] Ömer Çelik, "Trans-Atlantik'teki Çatlak, Pasifik ve Küresel Sistem", **Sabah**, 26.01.2004, s. 6.
[15] Ergin Yıldızoğlu, **Hegemonyadan İmparatorluğa**, İstanbul, Everest Yayınları, 2003, ss.: xii-xiii.
[16] Ergin Yıldızoğlu, "Atlantiğin İki Yakası", **Cumhuriyet**, 04.09.2002, s. 4.

getirdiği şokun ve suçluları biran evvel yakalama arzusunun sonucu değil, ABD'nin dış politika yöneliminde başlayan köklü değişikliğin ürünüydü. 2. Dünya Savaşı'nın bitiminden bu yana ABD dış politikasını yönlendiren iki doktrin –Sovyetler Birliği'nin genişlemesinin sınırlandırılması, nükleer silahlarla gerçekleştirilebilecek bir saldırının caydırılması- artık geçerliliğini yitirmişti. Bundan böyle Amerikan yönetiminin gündeminde devletsiz teröristlerle kitle imha silahlarına sahip olduğu iddia edilen diktatörler vardı.

Bu yeni uluslar arası ilişkiler ABD'den yana olanlara bir Pax-Americana içinde tabiyete dayalı düzen ve istikrar vaat ederken, karşı olanları da Afganistan'daki Taliban rejimi ve Irak'taki Saddam rejimi gibi imha edilmek bekliyordu. Bu yeni refleksle Bush yönetimi, ABD ile dünyanın geri kalanı arasındaki ilişkileri yeniden düzenliyor, bir grup devleti 'şer ekseni' içine alıp teolojik bir düzlemde kategorize ederek, ABD imparatorluk projesine kurban edilmek üzere sunak taşına getiriyordu.

Kanın, kinin, nefretin ve şiddetin, savaş ve terör eylemlerinde aynı özden kaynaklandığını görmek gerekliliği açısından bu noktada, ontolojik olarak savaş ve terörü yan yana koymak, her iki eylemin de doğasını eşitleme açısından anlamlı olacaktır. Tarihi kazananlar yazdığına göre, büyük bir olasılıkla savaş yeryüzünün efendilerine yakıştırılan ulvi, terör de yeryüzünün lanetlilerine müstehak görülen süfli bir hesaplaşma aracı olarak algılanıp çok defa böyle lanse edilmiştir ama adı ne olursa olsun her iki eylem de özünde şiddetin ve dehşetin gayri insani tohumlarını barındırmaktadır.[17]

[17] Şaban H. Çalış, "Terör: Politikanın Bir Başka Yüzü", **Zaman**, 07.12.2003, s. 17.

1.2. İmparatorluk ve Hegemonya Kavramları

1.2.1. İmparatorluk

Hardt ve Negri'ye göre imparatorluk güç temelinde değil, gücü barışın ve hakkın hizmetinde gösterebilme kapasitesi üzerinde yükselir. Savaş imparatorluk yönetiminde istenmeyen bir şeydir ama kaçınılmazdır da... Sınırlarda barbarlara, içeride asilere karşı yürütülecek "haklı savaş"lar her zaman söz konusudur. Bu nedenle kanla yıkansa da amaç barış, özgürlük ve demokrasiyi garantiye almaktır.[18]

İmparatorluğa dair ilk belirti, *bellum justum* ya da "haklı savaş" kavramına yeniden ilgi duyulması ve kavramın etkili hale gelmesidir. Antik dönemin emperyal düzenleriyle bağı olan ve zengin ve karmaşık soyağacı kutsal kitaplara kadar uzanan bu kavram yakın dönemde, özellikle Körfez Savaşı'nın ardından, politik tartışmalarda merkezi bir anlatı olarak yeniden ortaya çıktı. Geleneksel olarak bu kavram, bir devlet toprak bütünlüğünü ve politik bağımsızlığını tehlikeye sokan bir saldırı tehdidiyle yüz yüze kaldığında *jus ad bellum* hakkına (savaş yapma hakkına) sahip olması fikrine dayanır.[19] Ulusların güç kullanmalarını haklı göstermek için ciddi gerekçelere ihtiyaçları vardır. Özellikle pek çok can ve mal kaybının söz konusu olduğunda, ülkelerin çıkar ve ihtiyaçlarının yanı sıra bir de adalet ve haklılık sorunu vardır. Ancak günümüzde "haklı savaş kavramı" daha çok kendi kendini haklılaştıran bir eylem haline gelmiştir.

Haklı savaş kavramı iki farklı öğeyi bir araya getirir: İlki, etik olarak temellendirdiği oranda askeri aygıtın meşruluğu ve ikincisi, istenen düzeni ve barışı gerçekleştirmek için askeri eylemin etkiliği. Bu iki öğenin sentezi imparatorluğun temelini ve yeni geleneğini belirleyen unsur olabilir.

---

[18] Nihal Bengisu Karaca, "Rüya İşleri İmparatorluğu", **Zaman**, 02.03.2003, s. 16.
[19] Michael Hardt, Antonio Negri, **İmparatorluk**, Çev., Abdullah Yılmaz, İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2001, s. 36.

Thucydides, Livy ve Tacitus'a göre imparatorluk kendi iradesiyle doğmuş değildir, aksine var olması istenmiş ve çatışmaları çözme kapasitesi temelinde kurulmuştur. İmparatorluk ancak mevcut çatışmaları çözmeyi amaçlayan uluslar arası konsensüsler zincirine dahil olduğu zaman oluşur ve müdahaleleri tüzel açıdan meşru hale gelir. Machiavelli'den hareketle denilebilir ki, imparatorluğun yayılması çözmeyi amaçladığı çatışmaların iç seyrine bağlıdır. O halde imparatorluğun ilk görevi kendi iktidarını destekleyen konsensüsler alanını genişletmektir.[20] Emperyal egemenliğin doğasını açıklamak için önce zaman içinde bir adım geriye gitmeli, bu egemenliğin zeminini hazırlayan ve tarih öncesini oluşturan politik biçimleri ele almalıyız.

İmparatorluklar güçlerini vasallar[21], tabiler, protektoralar[22] ve sömürgeler hiyerarşisine dayandırmışlardı, bunların dışında kalanlara da genellikle barbar gözüyle bakılırdı. Bu anakronik terminoloji bir dereceye kadar bugün Amerikan yörüngesindeki bazı devletler için bütünüyle uygunsuz sayılmaz. Geçmişte olduğu gibi Amerikan 'yayılmacı' gücünün uygulanışı, büyük ölçüde üstün bir örgütlenmeden, geniş ekonomik ve teknolojik kaynakları askeri amaçlar için çabucak harekete geçirebilme yeteneğinden, Amerikan yaşam biçiminin belirsiz fakat önemli kültürel çekiciliğinden ve Amerikan sosyal ve siyasal seçkinlerinin doğalarında var olan rekabetçilik ve gerçek dinamizmden kaynaklanmaktadır.[23]

Terminolojik anlamıyla hegemonya, bir devletin, grubun veya şahsın başka devlet, grup veya şahıs üzerinde kurduğu üstünlük, hakimiyet olarak tanımlanabilir.[24] Hegemonya süreci enerjisini, liderliğini kabul ettirebilme ve itirazları şiddetle bastırma kapasitesi gibi iki bileşenin birlikte işleyişinden alır. İmparatorluk süreci ise esas olarak tek bir ülkenin gerçek ya da potansiyel şiddete başvurma gücü

[20] Hardt, Negri, a.g.e., ss: 39-40.
[21] Vasal: Ortaçağ'da bir senyöre sadakat ve görev borcuyla bağlı olan kimse. Günümüzde, egemen bir devlete ya bizzat hukuksal olarak ya da örtülü bir şekilde bağımlı devlet.
[22] Protektora: Bir sözleşme ya da tek taraflı bir karar uyarınca, güçlü bir devletin zayıf bir devlet üzerindeki korumacılığına ilişkin hukuksal rejim.
[23] Zbigniev Brzezinski, **Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekliliği**, İstanbul, Sabah Kitapları, 1998, s. 13.
[24] **Büyük Türkçe Sözlük**, Haz., D. Mehmet Doğan, İstanbul, İz Yayıncılık, 1996, s. 480

sayesinde, diğer ülkelerin hükümranlık haklarını hiçe sayabilmesi, iç ve dış politika reflekslerini belirleyebilmesi anlamına gelir.

İmparatorluk yönetim mekanizması üç temel üzerine inşa edilir: İçleştirmek, farklılaştırmak ve yönetmek. İlk uğrak, ırklarına, inançlarına ve cinsiyete bakılmaksızın herkesi kabul eder. İmparatorluk, esnemeyen ya da başa çıkılamayan farklılıkları bir kenara koyarak, evrensel bir içleme mekanizması yaratır. Emperyal kontrolün ikinci uğrağı, emperyal alanda kabul edilen farklılıkların olumlanmasıyla ilgilidir. Tüzel açıdan farklılıkların bir kenara atılması gerekirken, kültürel açıdan farklılıklar kutlanır. Kültürel ve olumlu görüldükleri için bu farklılıkların imparatorluğun kucaklayıcı mekanizmasını niteleyen ana eksenine zarar vermediği düşünülür. Emperyal stratejinin doğru formülü "böl ve yönet" değildir. İmparatorluk bölünme yaratmak yerine var olan ya da potansiyel farklılıkları tanır ve genel bir yönetme planı içinde düzenler.[25]

İmparatorluk için esas ve belirleyici olan *askeri güç* iken, hegemonyacı için esas olan uluslar arası alanda belli bir takım işlevleri yerine getirerek, bir anlamda "kamusal hizmetler" sunmaya devam ederek, *"herkesin"* ve *"sistemin"* uzun dönemli çıkarlarını koruyarak liderliğini kabul ettirebilmesidir.

Bu bağlamda imparatorluğun devamı açısından, uluslar arası alanda rakipsiz bir askeri güce sahip olmak, karşı ittifakların şekillenmesini engelleyecek müdahalelerin yapılabilmesine olanak sağlayan denetimli bir istikrarsızlık ortamı yaratmak özellikle önemliyken; hegemonyacı güç açısından, büyük bir ekonomik üstünlük, gereken mali, hukuksal, siyasi istikrar ve güvenlikli bir ortam sağlayıcı hizmetlerin sunulması önemlidir. İmparatorlukta sürekli bir genişleme, yeni alanları kendi etkisi altına alma, çeşitli ittifakları zamanla imparatorluğun parçası kılma, hatta tarihi kendi yapısal özellikleri altında dondurma eğilimi esas hatta bir zorunluluk iken, hegemonyacı açısından birlikte işleyen ve evrimleşen bir ittifaklar hiyerarşisi, kimi bölgelerin alt güç odaklarına devredilerek istikrarın sağlanması, düzeni rakip

---

[25] Hardt, Negri, a.g.e., ss. 213-214.

güçlerine, alternatif hegemonya adaylarının ortaya çıkmasını gerektirmeyecek bir istikrar içinde tutması yeterli olacaktır. İmparatorluk için esas olan uluslar arası sorunların çözümünde tek başına ve hızla davranabilmek iken, hegemonyacı güç açısından verili ittifaklar sistemini korumaya çalışarak hareket etmek esastır.[26]

1.2.2. Hegemonya

Hegemonya insanlık kadar eskidir ve ekonomik etkinlik hegemonik gücün, içinde sermaye birikiminin oransız bir parçasının çekim merkezi haline geldiği, düzgün biçimde işleyen bir dünya sistemini güvence altına alacak bir dünya düzeninin yaratılmasının olanaklı kılınmasıyla ilgilidir.[27] Ancak Amerika'nın günümüzdeki küresel üstünlüğü, ortaya çıkış hızıyla, küresel boyutuyla ve uygulama biçimiyle farklıdır. Amerika kendini, sadece bir yüzyıl içinde, batı yarımkürede görece yalıtılmış bir ülkeden, dünya çapında benzeri görülmemiş bir erişim ve yönetme gücüne dönüştürdü; ve aynı zamanda da uluslar arası dinamikler tarafından da dönüştürüldü.

1.3. İlk Küresel Güç

Eski imparatorluklar yukarıda sayılan bu niteliklere sahipti. Roma İmparatorluğu, yaklaşık 250 yıl boyunca, bir yandan kuzey ve güneydoğu yönündeki toprak genişlemesini desteklemesi, bir yandan da Akdeniz'in tüm kıyıları üzerinde etkili bir deniz kontrolünde ısrar etmesi sonucunda kurulmuştu. Coğrafi etkinlik alanında en yüksek noktasına MS 210 yılında ulaşmıştı. Yayılmacı gücü, kasıtlı ve amaçlı olarak karmaşık bir siyasi ve ekonomik örgütlenme tarafından kullanılıyordu. Başkentten başlayan, stratejik olarak düzenlenmiş bir kara ve deniz yolları sistemi, büyük bir güvenlik tehdidi durumunda, çeşitli vasal devletlere ve tabi eyaletlere yerleştirilmiş Roma lejyonlarının hızla yerlerinden kaydırılmalarına olanak sağlıyordu.

---

[26] Yıldızoğlu, **Hegemonyadan İmparatorluğa**, ss. 343-344.
[27] Immanuel Wallerstein, "İmparatorluk ve Kapitalistler", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/imparatorluk_ve_kapitalistler-html 13 Eylül 2003.

Roma İmparatorluğu'nda savaş halka daima hoş gelirdi, çünkü ganimetlerin adil bir şekilde paylaşımı sayesinde savaşın yararlı olması sağlanıyordu. Hükümetin politikasının gereği olarak sürekli savaş halinde olmaları nedeniyle Romalılar, savaş tekniğinde büyük başarı ve ilerleme kazandılar. Sürekli savaş halinde olmanın bir diğer sonucu da Romalıların ancak galip durumdayken barışa yanaşmalarını gerekli kılmıştır.[28]

Romalılar, her savaşın bitiminde hak edişine göre ceza ve ödül tertip ve müttefiklere verilmek üzere mağlup tarafın topraklarının bir kısmından mahrum ediyordu. Bu suretle iki iş yapmış oluyorlardı: Bir yandan kendilerinden korkmadığı ve ancak onlardan çok şeyler ümit ettiği kralları Roma'ya bağlıyor, diğer yandan hiçbir şey ümit etmediği, fakat pek çok davranışından korkmakta haklı olduğu diğerlerini zaafa düşürüyordu.

Mutlak bir güç gibi buruklar salmak öteden beri Romalıların geleneği olduğundan kuvvet ve iktidarlarını henüz hissetmemiş olan kavimlere gönderilen sefirlere mutlaka kötü davranılırdı. Bu ise yeni bir savaşa kesin bir bahane teşkil ederdi. Romalılar asla iyi niyetle antlaşma imzalamamışlar, imzalamışlarsa bile bu her tarafı sömürmekten başka bir amacı taşımadığından ortaya koydukları şartlar, onları kabul eden devletlerin çöküşünün başlangıcını oluşturmuştur.[29]

Roma'nın yayılmacı gücü önemli bir psikolojik gerçeklikten de kaynaklanıyordu. *Civis Romanus sum*, yani "Ben bir Roma yurttaşıyım" ifadesi , mümkün olan en yüksek seviyede kendini tanımlama biçimi, bir gurur kaynağı ve birçokları için bir özlemdi. Hatta en sonunda Roma doğumlu olmayanlara da verilen Roma yurttaşlığının bu yüce statüsü, yayılmacı gücün misyon duygusunu haklı gösteren bir kültürel üstünlüğün haklı ifadesiydi. Bu yalnızca Roma'nın

[28] Montesquieu, **Romalıların Yükselişi ve Düşüşü**, Çev., Ahmet Saki, İstanbul, Söylem Yayınları, 2001, ss. 15-16.
[29] Montesquieu, a.g.e., s. 57.

hakimiyetini yasallaştırmakla kalmıyor, aynı zamanda kendisine tabi olanları asimile olmaya ve yayılmacı yapıya katılmaya da özendiriyordu.

Dünya hakimiyetinin insanlığa adalet ve barış getirdiği ve bunun devamı için de Roma İmparatorluğu'nun vazgeçilmez bir misyonu olduğu inancı, aslında egemenliği altındaki halkların büyük çoğunluğu için yıkım ve sömürü anlamına geliyordu. "Pax Romana" denilen şey, imparatorluğun kurulduğu ayrıcalıklı bölgelerde en azından iki yüzyıla yakın bir barış havası getirirken; bunun bedelinin imparatorluğun perspektifindekilerin kanlarıyla ödendiği gerçeği görmezden geliniyordu. Tıpkı bugün Amerikan refahının, güneyin yoksul ülkelerinin sömürüsüne ve onlara rağmen elde edildiğinin pek anımsanmak istenmemesi gibi... ABD refah ve barış içindeyken, bunun tüm dünyada refah ve barış demek olduğunu sanan ben merkezcilik, aynen Pax Romana kavramını ortaya atanlarda gözlemlenebiliyordu. Burada altı çizilmesi gereken soru, imparatorlukların büyük ölçüde kaba güçle yükseldikleri; yani, ideolojilerinin yaygınlaşması için entelektüel bir hegemonyaya en az ihtiyaç duydukları bir dönemde bile böyle bir misyon duygusuna inanma ve inandırma ihtiyacını neden bu denli yoğun hissettikleridir.[30]

Roma'nın menfaatine en fazla hizmet eden şey bütün milletlerde uyandırdığı saygı duygusudur. Romalılarla savaşmaya cüret etmek, esarete, ölüme, galibin her türlü aşağılamasına maruz kalmak demekti.[31]

Üç büyük neden, Roma İmparatorluğu'nu nihai çöküşe götürdü. İlk olarak, imparatorluk tek bir merkezden yönetilmek için fazla büyük hale geldi. Onu doğu ve batı olmak üzere ikiye bölmek otomatik olarak gücünün tekelci karakterini yok etti. İkinci olarak, gereğinden fazla süren bir yayılmacı gurur dönemi, siyasi seçkinler sınıfının büyüklük arzunu giderek kemiren kültürel bir hazcılık yarattı. Üçüncü olarak, sürekli enflasyon, sistemin yurttaşların daha fazla sürdüremeyecekleri sosyal fedakarlıklar olmadan kendisini ayakta tutabilme yeteneğini temelinden baltaladı.

---

[30] Yüksel Taşkın, "Amerikan Müdahaleciliğinin Yeni Doktrini: Kaçınılmaz ve İyiliksever Emperyalizm", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/iyiliksever_emperyalizm-_yuksel.html, 14 Kasım 2003.

[31] Montesquieu, a.g.e., s. 65.

Kültürel çürüme, siyasi bölünme ve mali enflasyon, Roma'yı en yakınındaki barbarların bile saldırılarına açık hale getirdi.

Her zaman görülmüş bir husustur ki, küçük bir cumhuriyetin büyümesine neden olan iyi kanunlar, büyüdükten sonra adeta ona yük olur. Gerçekte Roma kanunları da cumhuriyeti idare edemeyecek kadar zayıflamıştı. Meclisler, gerçek birer isyan ve kargaşa merkezi olmuştu.[32]

Silah gücüyle kurulmuş olan bir devletin bekası, yine silahının gücüne bağlıdır. Romalılar, yalnız savaş becerileri sayesinde değil, ihtiyati akıl, azim ve kararlılık, şan, şeref ve vatan sevgileri ile bütün millet ve kavimlere egemen olmak üstünlüğüne ulaşmışlardı. İmparatorlar döneminde bu değerler kaybolmaya başlayınca, Romalılarda, hükümdarların zayıflık ve yoksulluklarına rağmen, elde edilmiş bütün ülkelerin korunması ona bağlı bulunan ancak savaş becerisi kaldı. Fakat ahlaki çöküş bizzat askeri kuvvetlere kadar uzanınca Romalılar bütün kavimlerin saldırı hedefi oldular.[33]

Brzezinski'ye göre, çağdaş standartlar açısından, Roma gerçek bir kültürel imparatorluk değil, bölgesel bir imparatorluktu. Bölgesel gücü kendisiyle sınırlı ve yalıtılmıştı; yakın ve uzak bir rakibi yoktu. Bu yüzden Roma İmparatorluğu kendisini, daha büyük coğrafi etkinlik alanına sahip sonraki yayılmacı sistemlerin müjdecisi haline getiren üstün siyasi örgütlenmesi ve kültürel üstünlüğüyle kendine dönük bir dünyaydı.[34]

1.4. Yirmi Birinci Yüzyılın Yeni Roması: ABD

Joseph Schumpeter'in 1919 yılında kaleme aldığı "Emperyalizm ve Sosyal Sınıflar" adlı eser, Roma İmparatorluğu döneminde bazı çıkarların tehlikede ya da saldırı altında olduğunun iddia edilmediği dünyanın tek bir köşesi olmadığını anlatır.

---

[32] Montesquieu, a.g.e., s. 85.
[33] Montesquieu, a.g.e., s. 161.
[34] Brzezinski, a.g.e., ss. 13-15.

Bu dönemde çıkarlar, Roma'nın çıkarları değilse Romalıların müttefiklerinin çıkarlarıydı; eğer Roma'nın müttefikleri yoksa müttefik icat edilmeliydi. Böyle bir çıkarı anlatabilmek tamamen imkansız ise; o zaman ulusal onurun hakarete uğraması neden gösteriliyordu. Kavgaya daima bir yasallık halesi içinde haklılık kazandırılırdı. Roma, sürekli olarak kötü fikirli komşularının saldırısına uğruyordu. Dünya düşmanlarla doluydu ve onların şüpheye yer bırakmayan saldırganca tasarılarından korunmanın Roma'nın görevi olduğu açıkça görülüyordu.[35]

Roma İmparatorluğu'ndan bu yana, imparatorlukların varlığında ve genişlemesinde askeri üsler sistemi çok büyük rol oynadı. Roma önce zayıf komşularını, güçlü komşularına karşı, çeşitli anlaşmalarla kendi koruması altına alıyor, onların topraklarında, ortak savunma adı altında, askeri üsler kurma hakkı elde ediyordu. Tarihçi Toynbee'nin anlattığı gibi, bir süre sonra ortak savunma için kurulan üsler, giderek de bu komşular, Roma İmparatorluğu'nun parçası haline geliyordu. İngiliz emperyalizmi de yaygın bir uluslar arası askeri üsler sistemine dayanıyordu. 2. Dünya Savaşı'ndan sonra ABD hegemonyası da benzer bir yolu izledi. Bu yeni düzenin çizgileri, daha savaş tüm şiddetiyle sürerken Amerikalı askeri planlamacılarca ortaya konmaktaydı. Politikalarıyla ilgili bir belgede bu durum şöyle ifade ediliyordu: "Bugünkü düşmanlarımıza karşı yapılan savaşın başarıyla sonuçlanmasının ardından, nisbi ulusal askeri güçler bakımından derinden değişmiş bir dünya gelecektir; bu gerçekten de, son bin beş yüz yıl içinde meydana gelen değişikliklerden çok, Roma'nın çöküşüyle gelen değişiklikle kıyaslanabilir... Japonya'nın yenilgisinden sonra, yalnızca, Birleşik Devletler ve Sovyetler Birliği, birinci dereceden askeri güç olacaklardır. Bu, her ikisi için de coğrafi konum ve genişlik ile çok büyük bir savaş malzemeleri potansiyelinin bir arada bulunmasından doğmaktadır."[36]

Blum'a göre, Amerika, tıpkı Roma İmparatorluğu gibi düşmanlarına önem verir. Düşmanları olmadığı zaman, amacı ve yönü olmayan bir ulus haline gelir. Ulusal Güvenlik Devletinin çeşitli birimleri, varlık nedenlerini haklı gösterebilmek,

---

[35] William Blum, **Haydut Devlet**, Çev. Erdal Yüzak, İstanbul, Yeni Hayat Yayıncılık, 2003, s. 153.
[36] Kennedy, a.g.e., ss. 418-419

işlerini koruyabilmek ve Sovyetler Birliği sonrasında kendilerine bir misyon edinebilmek için düşmanlara ihtiyaç duyar.[37]

Deniz aşırı gücün ilk ve en açık işareti kendini, önemli anayol olan siyasi ve askeri açıdan gösterir.[38] ABD, 2. Dünya Savaşı sırasında kurduğu askeri üsler ağını savaştan sonra da korumak, hatta bunlara yenilerini eklemek için büyük çaba gösterdi. 1950'lerde ve 1960'larda ABD, "Stratejik İnkar" doktrinini geliştirdi. Bu doktrine göre, hiçbir üsten geri çekilme olmayacaktı çünkü kendilerinin ardından o üs Sovyetler Birliği'ne geçebilirdi. Komünizmin "etkisi" ve "devamı" ABD üslerinin varlığı ve sayısını da haklı gösterdi. Ancak Sovyetler Birliği'nin çöküşü ile birlikte ABD, diğer ülkeler tarafından ona olan ilginin korunması gerekliliğinden bahsetmekte, dolayısıyla üslerinin devamının asıl nedenini, gücünü korumak ve küresel erişim uygulamasının gereği olarak ifade etmeye başladı.

Tarih, yabancı askeri üslerin çift kenarlı kılıç olduğunu öğretmektedir. Bu tezin en açık belirtisi, bugün süren "terörizm ile savaştır". ABD'nin özellikle dışarıdaki askeri gücünün Ortadoğu gibi bölgeleri hedef alarak büyümesi hiç kuşkusuz, son on yılda meydana gelen saldırıların kanıtıdır. ABD bu bölgelerde sadece askeri faaliyette bulunmakla kalmamış, neredeyse tam bir savaş konumu yaratmıştır.

Küresel düzlemde bugün ABD'nin sahip olduğu üsler, 19. ve 20. yüzyılın başlarında İngiltere'nin sahip olduğu üsler gibi değildir. ABD, İngiltere gibi sömürge egemenliğinin önemini anlamıştır ama uyguladığı yönteme "sömürgecilikten uzak durma" adını vermiştir. ABD, bu hakimiyet sistemini kendisi için tehlikeli gördüğü veya hoşuna gitmeyen ülkelerde uygulamayı sürdürmektedir. ABD ordusunun bu üsleri dünya çapına dağılmadan önce ve ABD'nin onları askeri müdahalede kullanma yatkınlığı ortaya çıkmadan birçok ülkeyi ekonomik açıdan bağımlı hale getiremezdi.

---

[37] Blum, a.g.e., s. 29.
[38] Alfred Thayer Mahan, **Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi**, Çev., Kerem Fındık, Melahat Fındık, İstanbul, Q-Matris Yayınları, 2003, s. 45.

Bugün ABD'nin uluslar arası politikasına yön verenler ABD askeri üslerinin pozisyonu tamamen askeri bir fenomen olarak değil, daha çok ABD'nin politik ve ekonomik çıkarlarını arttırması için ileriye dönük projeksiyonları olarak görmektedirler.

Marse Henry, 1897 yılında yayınladığı bir yazısında gurur ve şaşırtıcı bir önseziyle 1890'lardaki Amerikan emperyalizminin oluşturduğu itibarı şöyle özetliyordu: "İnsanlık üzerinde belirgin izler bırakmaya ve daha önce Roma İmparatorluğu da dahil olmak üzere hiçbir ulusun yapmadığı şekilde, dünyanın geleceğini belirlemeye kendini adamış büyük bir emperyal cumhuriyetiz."[39] Tarihçi Paul Kennedy'e göre ne Roma İmparatorluğu, ne Pax Britanica, ne Napolyon Fransa'sı, ne de Charlemagne İmparatorluğu bugünkü Amerikan hakimiyeti ile kıyaslanamaz. Dünya sisteminde hiçbir dönemde bu kadar çeşitli alana yayılan bir güç mevcut olmamıştır.

ABD, göreli ekonomik zayıflamasının etkilerini askeri üstünlüğüne dayanarak gidermeye çalışmasıyla, hegemonya ilişkisi de ister istemez esas olarak zora dayanmaya başladığı için bir imparatorluk eğilimine dönüşmeye başladı.[40] Ancak geçmişin küresel imparatorluklarını bugünkü ABD imparatorluğuyla kıyaslamak tam olarak olanaklı değildir. ABD'nin emperyal projesinin başlıca farklılığı şurada yatmaktadır: Bütün diğer imparatorluklar yalnız olmadıklarını biliyor ve küresel hakimiyeti amaçlamıyordu. Geçmişte hüküm süren Çin ve Roma gibi imparatorluklar, kendilerini dünyanın merkezi gibi görseler de hiçbiri dokunulmaz olduğuna inanmıyordu.[41]

Westfalya Anlaşması (1648) devletler arası ilişkilerde, ulusal egemenlik ve devletler arasında yasal eşitlik ilkelerine dayanan, imparatorluk sistemine son veren bir hukuksal temel oluşturdu. Böylece siyasal iktidar belli bir coğrafyaya

[39] Philip S. Gulop, "İmparatorluk İdeolojisinin İnşaası", **Yeni Dünya Dizaynı**, Ed. M. Ali İzmir, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003, ss. 161-162.
[40] Ergin Yıldızoğlu, **Dinozorun Kuyruğu**, İstanbul, Remzi Kitapevi Yayınları, 2002, ss. 142-143.
[41] Eric Hobsbawm, "ABD'nin Emperyal Yanılgısı", **Radikal**, 17.06.2003, s. 8.

bağlanıyordu. Hiçbir devlet diğerinin egemenliği altındaki coğrafyaya (iç işlerine) müdahale hakkına sahip olmayacaktı. Günümüzde bu iki ilkenin hızla yıkılmakta olduğunu görüyoruz.

Soğuk Savaş sonrası dönemde "küreselleşmenin" etkileriyle siyasi iktidarın topraktan kopmaya, "deterritoralize" olmaya başladığı ileri sürüldü. İddialara göre iktidar artık uluslar arası/ üstü kurumlara geçiyordu. Bu uluslar üstü kurumların, örneğin Birleşmiş Milletler'in birer uzlaşma anlaşma platformu oldukları var sayıldığı için, süreç demokrasinin ve barışın gelişmesi anlamına gelecekti. Dünya bankası ve IMF gibi uluslar arası kurumlar da, devletlerin ve bürokratların irade ve kaprislerinin yerine, piyasa ekonomisinin adeta doğal, tarafsız ve genel yasalarının uygulanmasını sağlayarak, özgürlük ve eşitlik alanını genişletiyordu.[42]

Bütün bu iyi niyetli söylemin arkasında kendiliğinden oluşan bir süreç değil, başta ABD olmak üzere gelişmiş ülkelerin dünyanın geri kalanına kendi kriz yönetim politikalarını "küreselleşme" adı altında dayatmaları olduğu bugün bilinen bir gerçektir. Tarık Ali'ye göre, sömürge politikalarının amacı, din ya da uygarlık adına hangi gerekçelerle haklı gösterilmeye çalışılırsa çalışılsın, kapitalist sınıfın çıkarları uğruna kapitalist egemenlik alanını genişletmekten ibarettir.[43]

Küreselleşme terimini tarafsız bir şekilde kullanırsak sadece uluslar arası entegrasyon anlamına gelir. Oysa ki, Batı'nın gücünün bir sonucu olarak her yerde hakim konuma yükselen batılı doktriner sistemlerde bu terimin biraz daha dar bir anlamı vardır. Küreselleşme terimi, son çeyrek yüzyılda özel bir yoğunlukla izlenen uluslar arası entegrasyonun özel bir biçimine gönderme yapar. Küreselleşme, öncelikle özel güç yoğunlaşmalarının çıkarlarına göre tasarlanmıştır ve başka herkesin çıkarı önemsizdir.[44]

---

[42] Yıldızoğlu, **Dinozorun Kuyruğu**, ss. 155-156.
[43] Ali, a.g.e., s. 237.
[44] Noam Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, s. 84

Bugün kullanıldığı biçimiyle küreselleşme sürecinin en belirgin özelliği, mali sermayenin dolaşımının yaygınlaşması, hızlanması ve etkisinin, kendi dinamiklerini dayatma, çevresini şekillendirme gücünün olağanüstü biçimde artmış olmasıdır. İşte bu noktada, Samuel P. Huntington, ABD'nin bir devlet olarak, sermayenin genel küresel imparatorluk kurma eğilimine kendi damgasını vurmaya ve burada kendi siyasi, ekonomik, hatta ideolojik egemenliğini kalıcı kılmaya niyetli bir yapılanmaya ulaşmayı amaçladığını ve bu hedefi bir ulusal savunma-dış politika prensibi olarak benimseme eğiliminde olduğunu söylemektedir.[45] Henry Kissenger ise, küreselleşmenin, ABD egemenliğinin adlarından yalnızca biri olduğunu öne sürmektedir.[46]

Nye'ye göre, Amerikalı yetkililer dış politikalarını tasarlarken küreselleşmenin gittikçe kendini dayatan gerçekliğiyle karşılaşırlar. Bir başka deyişle, bir coğrafi bölgede, ekonomik veya ekolojik boyutta meydana gelen bir olayın etkisinin diğer coğrafi bölgelerde veya askeri yada toplumsal boyutlarda büyük etkilere neden olabileceğini görürler. Artan karmaşıklık ve belirsizlik ile hükümetlerin ve diğer kuruluşların giderek karmaşıklaşan bu karşılıklı bağımlı sistemleri kavrama, onları manipüle etme ve onlardan yararlanma çabaları arasında sürekli bir rekabet söz konusudur.[47] Bu nedenle Amerikan dış politikasını belirleyenler, Amerika'nın uydu devleti olmayı itirazsız ve memnuniyetle kabul etmeyecek, dünyanın "küreselleşme" adını verdiği serbest piyasa ve özelleştirme koşullarına tepeden bakacak, dış yatırımları teşvik etmek için kanunlarını değiştirmeyecek, yabancı yatırımların kendi halkının refah düzeyi üzerindeki etkilerine kayıtsız kalmayacak, özellikle ihracat için üretim yapmayacak, IMF ve Dünya Ticaret Örgütü'nün ülkesinin sosyal hizmetlerini ya da hayat standardını yerle bir edecek politikalarının uygulanmasına kolayca razı olmayacak, toprakları üzerinde Amerikan ya da NATO askeri üsleri kurulmasına izin vermeyecek hükümetlerin

---

[45] Samuel P. Huntington, "The Erosion of American National Interests", **Foreign Affairs**, Eylül-Ekim 1997, s. 28.
[46] Yıldızoğlu, **Hegemonyadan İmparatorluğa**, s. 310.
[47] Joseph S. Nye, **Amerikan Gücünün Paradoksu**, Çev. Gürol Koca, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003, s. 105.

yükselmesine, bu tür akımların iktidarı ele geçirmelerine karşı son derece duyarlıdırlar.[48]

Fransız Dışişleri Bakanı Hubert Vedrine'in belirttiği gibi, Amerika Birleşik Devletleri küreselleşme denizinde rahat yüzen ve bu denizin sularının tek hakimi olan çok büyük bir balıktır. Amerikalılar, ekonomi ölçüleri büyük olduğu için, küreselleşme onların dilinde gerçekleştiği için, yasal, mali ve teknik uygulamaları empoze ettikleri için ve bireyciliğin savunucuları oldukları için bu durumun faydalarını görüyorlar.[49] Küreselleşme, uluslar arası değişimin önündeki engelleri azaltmış olan teknolojik ilerleme ve hükümet politikalarının sonucudur ancak burada çarklar hep gelişmiş ülkelerin yararına olacak şekilde dönmektedir. Zira, ABD, küreselleşmenin bugünkü evresini hem teşvik eden hem de bundan en çok faydalanan temel ülke konumundadır. Nye'ye göre, ABD'nin birleştirici kültürü, piyasa hacmi, siyasi kurumlarının sahip olduğu nüfuzu ve askeri kuvveti gibi çeşitli nedenlerden dolayı küreselleşmenin bugünkü evresine ulaşmasında merkezi rol oynamıştır. Oynadığı bu merkezi rol ABD'nin sert ve yumuşak gücünün işine yaramıştır. Bu açıdan bakıldığında, merkezde yer almak beraberinde hegemonyayı getirmiştir.[50] Diğer taraftan, devletler arası hiyerarşiler matrisi içinde, iradi biçimde kurulmaya ya da korunmaya çalışılan bir ekonomik siyasi çıkarlar alanı, güçler dengesi ve hegemonya olgusuna bağlı bir imparatorluk eğilimini beraberinde getirir. Bunun tipik örneği geçen yüzyılda Britanya İmparatorluğu'ydu, bugün ise Amerikan İmparatorluğu'dur.[51]

Bu noktada, 50 yıl geriye giderek Karl Polanyi'nin *Büyük Dönüşüm* adlı kitabında, 19. yüzyıl sonunu analiz ederken yaptığı bir uyarıyı hatırlamakta yarar olduğu kanaatindeyiz: Mali sermayenin egemenliği (bugünkü anlamıyla

---

[48] Blum, a.g.e., s. 39.
[49] Hubert Vedrine, Dominique Moisi, **France in an Age of Globalization**, Washington, D.C., Brookings Institution Press, 2001, s. 3.
[50] Nye, a.g.e., s. 110.
[51] Yıldızoğlu, **Hegemonyadan İmparatorluğa**, s. 309.

küreselleşme) zayıflayınca devletler öne çıkar, militarizm hızlanır ve artık kimse savaşları önleyemez.[52]

Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından ABD'nin dünya siyasi arenasında tek süper güç haline gelmesiyle Amerikan gücünün acımasız ve hasmane bir şekilde ortaya çıkışını anlayabilmek oldukça zordur, çünkü bu durum ne tarihin sınavından geçmiş emperyal politikalara, ne de ABD ekonomisinin çıkarlarına uygunluk göstermektedir. Burada açıkça görülen şu ki; bugün Washington'daki siyasi karar mercilerinin kafalarında küresel hakimiyeti askeri güç yoluyla ele geçirme fikri yatmaktadır. Oysa küresel bir imparatorluk asla yerel söylemler üzerine kurulamaz. İnsanların yüreklerini ve beyinlerini fethedemeyen hiçbir yönetim, insanların bedenlerine hükmedemez.

Amerika'nın bugünkü küresel gücünün etkinlik alanı ve yayılımı benzersizdir. ABD, kendisinden sonra gelen yirmi beş ülkenin toplamından daha büyük bir askeri gücü arkasına alarak, ekonomik ve ticari potansiyelini sınırsız kılacak, stratejik hamlelerle dünyanın dört bir tarafında bayrağını dalgalandırmaktadır. Amerikan strateji uzmanlarına göre, anayurdun savunulması; ancak egemenliğin dünya sathında tesis edilmesiyle mümkündür.[53]

Eyalet sistemi, imparatorluğun yönetim tarzıdır. ABD de bir yandan elindeki psikolojik yönetim ve yönlendirme gücü ile dünyanın her köşesini müstakbel imparatorluğunun birer eyaleti haline getirmeye çalışırken, diğer yandan elindeki süper silah gücü bu amacına ulaşmasında etkili bir rol oynamaktadır.

Edward Said'e göre ise, büyük modern imparatorlukları bir arada tutan, hiçbir zaman tek başına askeri güç olmamıştı. Britanya Hindistan'ın geniş topraklarını yalnızca birkaç bin sömürge memuru ve biraz daha fazla sayıda askerle yönetmişti, üstelik bunların çoğu da Hintliydi. Burada esas olan emperyal perspektifti; uzaktaki yabancı bir gerçekliği kendinden aşağıda görerek, oranın tarihini kendi bakış açısına

---

[52] Ergin Yıldızoğlu, "Militarist Ufuklar", **Cumhuriyet**, 30.04.2003, s. 4.
[53] Deniz Ülke Arıboğan, "Hegemonyanın İflası", **Zaman**, 01.02.2003, s. 17.

göre inşa edebilen ve oranın insanlarını uzaktaki yöneticilerin onlar için en iyisinin ne olduğuna dair kararlarıyla kaderleri belirlenebilecek kişiler olarak görebilen o bakıştı. Emperyalizmin iyi ve gerekli bir şey olduğu teorisi gibi fikirler de, böyle bencil ve kendi bildiğini okuyan fikirlerden gelişmişti.[54]

Amerika Birleşik Devletleri yalnızca dünyanın bütün okyanuslarını ve denizlerini kontrol etmekle kalmayıp, kendi gücünü siyasi olarak önemli biçimlerde ülkelerin içine yansıtabilen iddialı bir askeri yetenek geliştirmiştir. Askeri birlikleri Avrasya'nın batı ve doğu uçlarında konuşlanmıştır. Amerika'nın ekonomik dinamizmi, küresel üstünlüğün yerine getirilmesi için gerekli ön koşulu sağlamaktadır. Daha da önemlisi, Amerika, askeri amaçlar için en son bilimsel yeniliklerden yararlanarak etkili küresel erişimi olan, teknolojik açıdan benzersiz bir askeri mekanizma yaratarak önderliğini sürdürmekte ve genişletmektedir. Kısacası Amerika küresel gücün belirleyici dört alanında üstün durumdadır: askeri olarak eşiti olmayan bir küresel erişime sahiptir; ekonomik olarak, küresel büyümenin ana lokomotifi olmaya devam etmektedir; teknolojik olarak genel öncülüğü elinde bulundurmaktadır ve kültürel olarak cazibeye sahip bulunmaktadır. Tüm bunlar Amerika Birleşik Devletleri'ne başka hiçbir devletin ulaşamadığı bir siyasi etki sağlamaktadır.[55]

Burada açıkça görüldüğü gibi Amerikan seçkinleri, toplumlarını sarsan değişimlerin gerçek kökenleriyle yüzleşmek istemeyenlerin başvurduğu tipik muhafazakar bir refleksle dış düşman arayışındalar. Oysa Amerikan seçkinlerinin en temel sorunu, küreselleşmeyle hız kazanmakla beraber zaten alttan alta yaşanan demografik değişimleri kabullenmekte zorlanmalarıdır.

Soğuk Savaş'tan başarıyla çıkan ABD'ye küresel siyasette fazlasıyla belirleyicilik atfetmek, onun sınırlarını görememek eğiliminin kendisi de Amerikan seçkinlerinin yeni kaygılarının popülerleşmesini engelleyen; küresel mutlak iktidar tasavvurunu besleyen bir durumdur. Bugün dünya, 11 Eylülle beraber insan hakları

---

[54] Edward Said, "Emperyal Kibrin Körlüğü", **Radikal**, 27.07.2003, s. 8.
[55] Brzezinski, a.g.e., ss. 23-26.

ve demokrasinin güvencesi olarak belirli yükümlülükleri olduğunu savunan 'iyiliksever Amerikan hegemonyası' söyleminden, güvenlik ve barış adına terörle küresel savaş veren yine 'iyiliksever' imparatorluk doktrinine hızlı geçiş sürecine şahit olmaktadır.[56] Oysa her iki doktrinde de Zbignew Brzezinski'ye göre Amerika'nın amacı Amerika'ya bağımlı olanları sürekli bağımlı kılmak, uysal olmalarını ve korunmalarını sağlamak ve barbarların kendi aralarında birleşmelerini önlemek olmalıdır.[57]

11 Eylül'den sonra açıklanan yeni ABD savunma konsepti, hiçbir coğrafyanın ABD'ye kapalı olamayacağını, kapalı coğrafyaların da sorun alanları olarak görüldüğünü saptamaktadır. Bu söyleme göre ABD açısından diğer devletlerin egemenlik hakları anlamlı değildir. ABD yeni savunma konseptine göre dünyada küresel çıkarlara sahip tek ülkedir. Bu mantıkla ABD, hızla uluslar arası üs ve tesislerini yaygınlaştırmaya, dünyanın bütün denizlerinde egemenliğini pekiştirmeye, hatta "füze savunma kalkanı" projesi altında gizlenen "Vision 2020" projesiyle uzayı da tekeli altına almaya planlamaya; yeni koşullara uygun, düşük verimli nükleer silahları hizmete sokmaya başlayacaktır.

Amerika Birleşik Devletleri entelektüelleri ve politik seçkinleri, yazılı basında açıkça görüldüğü gibi "emperyalist" ve "neo-emperyalist" misyonları sıcaklıkla kucaklamaktadırlar. Bu emperyalist coşku kendisini, Afganistan'ın fethi, ve Irak'ın da işgali olarak şekillenen Bush yönetiminin terörizme karşı savaşına borçludur. Yönetimin Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne göre, Birleşik Devletler'in menfaatlerini öne çıkarmak için, askeri güç kullanımına karşı belirtilen hiçbir limit ve sınır yoktur. Chomsky'e göre, ABD, Irak'a gerçekleştirdiği harekat öncesi BM Güvenlik Konseyi'nin yetkisini alabilirdi ama almak istemedi. Çünkü Güvenlik Konseyi'nin yetkisini almak, ABD'nin Güvenlik Konseyi'nin yetkisine ihtiyacı olduğu anlamına gelecekti. Başka bir deyişle, kararlarını kabul etmek zorunda olduğu bir otorite olduğunu ima edecekti. Hegemonya peşinde olan bir ülke bunu asla istemezdi. ABD yönetiminin istediği hiçbir otoriteye başvurmadan tek taraflı

[56] Taşkın, a.g.m., s. 3.
[57] İzmir, a.g.e., s. 166.

olarak hareket edebilecek durumda olmaktı.[58] "Amerikan İmparatorluğu" olarak adlandırılabilecek olan bu girişimin karşısında, entelektüeller ve politik kadrolar sadece emperyalizm fikrine geri dönmekle kalmıyor, onun 19. yüzyılda ileri sürülen, büyük bir uygarlık yaratma misyonunu savunduğu görüşüne de geri dönmekteler. Georgetown Üniversitesi'nde Jeoploitik ve Adalet profesörü G. John Ikenbery'e göre, Bush yönetiminin terörizme karşı savaşının gölgesinde, Birleşik Devletler'in, bugünün tek kutuplu dünyasını yeniden kurma ve büyük stratejisi hakkında kapsamlı fikirler ortaya atılmaktadır. Bu fikirler, Amerika'nın tek taraflı ve engelleyici güç kullanımını öne çıkarmaktadır. En uç noktada, bu nosyonlar, Birleşik Devletler'in kendisine haksız yere, küresel standartlar koyma rolü, tehditleri belirleme, güç kullanma ve adaleti yerine getirme gibi neo-emperyalist bir vizyonu şekillendirmektedir.[59]

Bugün var olan küresel düzensizlik Amerika Birleşik Devletleri'ni zorunlu olarak emperyal bir politika izlemeye itmiştir. Devletlerin iflası, kontrolsüz nüfus artışı, yerel şiddet eylemleri ve sosyal çözülme ile iç içe geçen üçüncü dünya ülkeleri kıyamet gününü andıran tablolar çizmektedir. Diğer bir deyişle burada yapılması gereken batının güvenliğini tehdit eden üçüncü dünya ülkelerinin kontrol altına alınmasıydı. Başkan Bush'un konuşmalarının "medeniyet" ile "barbarlık" arasındaki savaşa ve barbarların "barışçılaştırılması"na göndermeler yapan içerikte olması tamamen klasik anlayışta olan emperyal bir düşünceyi sergilemektedir.[60]

1.5. Amerikan Yayılmacılığının Temelleri

ABD egemenlik nosyonunun ilk özelliği, modern Avrupa egemenliğindeki aşkın niteliğin aksine iktidarın üretkenliği fikrini ortaya atmasıdır. Bu düşünceye göre, özgürlük egemen kılınmış ve egemenlik de açık ve sürekli bir yayılma sürecinde radikal bir biçimde demokratik olarak tanımlanmıştır. Bu egemenlik nosyonu sınırları belirsiz bir alanda yürütülen açık, yayılmacı bir projedir. ABD

---

[58] Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?** , s. 100.
[59] John Bellamy Foster, "Emperyalizmin Yeniden Keşfi", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/emperyalizmin_yeniden_kesfi-jo.html, 20 Eylül 2003.
[60] İzmir, a.g.e., ss. 164-165.

anayasasının ruhu ve işleyişi bütün yasal ve politik tarihi boyunca kararlı bir biçimde yayılmacı hareketlere, iktidarın demokratik temelinin yeni baştan ilanına açık olmuştur. Yayılma ilkesi sürekli olarak sınırlama ve kontrol kuvvetlerine karşı mücadele etmiştir. Bu Amerikan deneyiminin emperyal Roma'dan esinlenmiş politik teoriye bu kadar çok benzemesi ilginçtir. Bu gelenekte, sınır ve yayılma arasındaki çatışma her zaman yayılmadan yana evrim gösteriyordu. Machiavelli, demokratik temelleri hem sürekli çatışma üretmeye hem de yeni toprakların ele geçirilmesine neden olan bu cumhuriyetleri yayılmacı olarak tanımlıyordu.[61]

Hardt ve Negri'ye göre ABD kuruluş tarihi dört ayrı aşamaya ayrılmalıdır: Birinci aşama Bağımsızlık Bildirgesi'nden İç Savaş ve Yeniden Yapılanma dönemini kapsar; ikinci aşama, yüzyıl başlarındaki ilerleme çağına, Theodore Roosevelt'in emperyalist doktrininden Woodrow Wilson'ın uluslar arası reformuna kadar geçen dönemi kapsar; üçüncü aşama İkinci Dünya Savaşı'ndan başlayıp Soğuk Savaş yılları boyunca sürer; ve nihayet dördüncü aşama 1960'ların toplumsal hareketleri ile başlayıp 11 Eylül saldırılarına kadar sürer. ABD kuruluş tarihindeki bu aşamaların her biri emperyal egemenliğin gerçekleşmesinde yeni bir adım anlamına gelir.[62]

Yeni bir küresel emperyal otorite kurulmasında ABD'nin ayrıcalıklı konumda olmasının birçok nedeni vardır. Kuruluş tarihi açısından ABD'nin bu ayrıcalığının önemli oranda kendi anayasasındaki emperyal eğilimden geldiğini söyleyebiliriz. ABD anayasası sınırsız bir alanda uzanan ağlar içinde yeniden ve sonsuz çeşitli ilişkiler kurma modeline göre tasarlanmıştır.

Bütün 20. yüzyıl boyunca, kurucularının istediği tekil bir ulus olmanın uzağına düşen ABD'nin hem içeride hem de dışarıda emperyalist projelerin mimarı haline gelmesi daha da çok belirginleşmiştir. Dünya polisi olarak ABD figürü, 1960'larda hatta Soğuk Savaş'ın başladığı yıllarda değil; Sovyet Devrimi yıllarında doğmuştur. Bu emperyalist pratiklerin kökü ülkenin kuruluş zamanlarına, siyah

[61] Hardt, Negri, a.g.e., ss. 181-182.
[62] Hardt, Negri, a.g.e., s. 184.

köleliği ve yerli Amerikalılar karşısında yürütülen soykırım savaşına kadar izlenmelidir.

Soğuk Savaş'ın sona erip yeni bir gerçekle uyanma yıllarında, uluslar arası polis gücünü uygulama sorumluluğu tam anlamıyla ABD'nin omuzlarına bindi ya da ABD küresel anlamda tek süper güç olduğunu ispatlamak için özellikle bu role soyundu. Körfez Savaşı ABD'nin bu gücünü eksiksiz kullanabildiği ilk örnekti. Körfez Savaşı'nın önemi ABD'nin kendi ulusal saiklerinden hareketle değil; küresel hak adına, uluslar arası adaleti sağlayabilecek tek güç olarak tarih sahnesine çıkışından gelir. Bu anlamda Körfez Savaşı gerçekten George Bush'un iddia ettiği gibi, yeni bir dünya düzeninin doğuşuydu.[63]

Daha geniş bir açıdan bakıldığında, geçmişte savaşın sonucu olarak meydana gelebilecek olayların sessiz sedasız ve çatışmaya yol açmadan gerçekleşmesi, temelden değişmekte olan bir uluslar arası sistemin oluştuğunu göstermektedir. Bu değişikliğin başlıca özellikleri, her şeyden önce, önde gelen gelişmiş ülkeler arasındaki ilişkilerde askeri gücün giderek azalmakta olan belirleyiciliği ve ekonomik gücün artan önemidir.[64]

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ABD'nin bundan böyle oynayacağı rolle ilgili tartışmalara yol açmıştır. ABD açısından bir kere dünya lideri olduktan sonra, bu konumun yitirilme ihtimalinden daha korkunç dehşet verici bir şey olamazdı. ABD çok kısa bir süre içinde global liderliğe yükselmişti ve hiçbir zaman uluslar arası kamuoyunun sıradan bir üyesi olmamıştı. ABD emekleme devresinden beri özgürlüğün sembolü ve savunucusu olmuştu.

ABD'nin Dışişleri eski Bakanı Madeleine Albright'a göre, ABD, dünyada liderlik şalını kuşanmaktan çekinmemelidir. ABD, sınırlarının ötesine bakmamalıdır çünkü, bu konuda ürkek ve isteksiz olursa refahı artmayacaktır. Ayrıca böylece

---

[63] Hardt, Negri, a.g.e., s. 195.
[64] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 14.

davranırsa yıllardır tesis etmeye çalıştığı liderlik ve güvenlik ortamı 21. yüzyılda hızla çökmeye mahkum olacaktır.[65]

Amerika Birleşik Devletleri, bugün dünyada egemen bir askeri güçtür ve kendi askeri gücünün ulaştığı ve ulaşabildiği noktalar ve etkinlikleri bakımından tarihin en görkemli ve en büyük imparatorlukları ile kolayca boy ölçüşebilir. Bu koşullarda imparatorluk hevesi Amerika Birleşik Devletleri'ne çok cazip gelebilir. Hiç kuşku yok ki, bu imparatorluk hevesi, soğuk savaşın sona ermesinin uluslar arası ilişkilerde getirdiği benzersiz ortamdan doğmuştur. Gerek Sovyetler Birliği gerekse Amerika Birleşik Devletleri'ni frenleyen Soğuk Savaş sırasında uluslar arası politikada varolan denge sayesinde bazı hareketler bütünüyle çok tehlikeli görüldüğü için gerçekleşmeden kapanmış sayılıyordu. Merkezi bir denge yokluğunda, güç kullanımıyla ilgili dış kısıtlamaların tersi olarak iç kısıtlamalar şimdi daha fazla önem taşımaktadır. Son Irak Savaşı'nda görüldüğü gibi, Amerika, savaşın yükünün hemen hemen tamamıyla düşmanın omuzlarına yüklenmesini sağlamıştır. Her zaman basiretli düşüncelere dayanan gücün kullanımı üzerindeki ahlaki ve yasal kısıtlamalar da böylece hayli zayıflamıştır.

1.6. Amerikan Küresel Sistemi

ABD'nin uluslar arası önderliği kaçınılmaz olarak daha önceki yayılmacı sistemlerle benzerlikleri çağrıştırsa da farklılıkları daha önemlidir. Bu farklılıklar bölgesel etkinlik alanı sorununun ötesine gitmektedirler. Amerikan küresel gücü, Amerika'nın kendi iç deneyimini yansıtan, özel bir Amerikan tarzı küresel sistem tarafından uygulanmaktadır. Bu iç deneyimin merkezinde ise hem Amerikan toplumunun hem de onun siyasi sisteminin çoğulcu karakteri yatmaktadır.

Önceki imparatorluklar aristokrat siyasi seçkinler tarafından inşa edilmiş ve çoğu durumlarda öz olarak otoriter ya da mutlakıyetçi rejimler tarafından yönetilmişlerdi. Yayılmacı devletlerin nüfuslarının büyük kısmı, ulusal şöhret

[65] Fikret Ertan, **Amerika'nın Dönüşümü (1990-)**, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 2003, s. 206.

arayışı, 'beyaz adamın sorumluluğu', 'uygarlık misyonu', kişisel kar firsatlarından söz etmeyi bir kenara bırakırsak, yayılmacı maceralara verilecek desteği harekete geçirmeye ve özde hiyerarşik yayılmacı iktidar piramitlerini ayakta tutmaya hizmet ediyordu.

Soğuk Savaş'ın bitiminden sonra, ABD'nin tek küresel güç olarak ortaya çıkışı, Amerikan halkında çok fazla hoşnutluk yaratmadıysa da Amerika'nın uluslar arası alandaki sorumlulukları konusunda daha sınırlı bir tanımlamaya yönelik bir eğilim çıkardı. 1995 ve 1996 yıllarında yürütülen kamuoyu araştırmaları, küresel gücün tekelci bir biçimde yürütülmesi yerine onun başkalarıyla 'paylaşılması' yönündeki kamuoyu tercihini ortaya koyuyordu.[66]

Amerikan küresel sistemi, demokratik ilkeleri ve kurumlarının cazibesinden fazlasıyla yarar sağlarken, aynı şekilde, ağırlıklı olarak bağımlı yabancı seçkinler üzerinde dolaylı etkide bulunmasına dayanmaktadır. Bunların tümü, küresel iletişim, popüler eğlence ve kitle kültürü üzerindeki Amerikan egemenliğinin yoğun ancak elle tutulmayan etkisi ve Amerika'nın potansiyel olarak elle tutulabilen teknolojik tesiri ve kürsel askeri erişimi sayesinde güçlendirilmektedir.

Siyasal demokrasi ve ekonomik gelişme üzerindeki Amerikan vurgusu birçoklarına çekici gelen basit bir ideolojik mesajı ifade etmek için bir araya gelmektedir. Buradaki mesaj şudur: Kişisel başarı arayışı zenginlik üretirken, zenginliği arttırmaktadır. Ortaya çıkan, idealizmle egoizmin karışımı güçlü bir birleşimdir. Bireysel olarak kendi kendine başarmaya Tanrı vergisi bir hak gözüyle bakılmaktadır ve bu aynı zamanda bir örnek oluşturmak ve zenginlik yaratmak suretiyle başkalarına da yarar sağlamaktadır.

Amerika'nın demokratik siyasi sisteminin çekiciliği ve etkisine serbest küresel ticareti ve sınırsız rekabeti vurgulayan, Amerikan girişimci ekonomik modelinin artan cazibesi eşlik etmiştir. Amerikan yönetimlerinin taklidi giderek

[66] Brzezinski, a.g.e., s. 27.

dünyayı sararken bu durum dolaylı ve açıkça uzlaşmaya dayalı Amerikan hegemonyasının uygulanması için daha uygun bir zemin yaratmaktadır. Böylece, küresel Amerikan üstünlüğü, kelimenin tam anlamıyla yerküreyi saran ayrıntılı bir biçimde hazırlanmış bir ittifaklar ve koalisyonlar sistemi tarafından desteklenmektedir.

Öteki imparatorluklardan farklı olarak bu dev ve karmaşık Amerikan küresel sistemi, hiyerarşik bir piramit değildir. Bunun yerine Amerika, birbirine bağlı bir evrenin merkezinde durmaktadır. Bu evrende güç, sonuçta tek bir kaynaktan kaynaklansa da, resmi uzlaşma arayışı ve sürekli pazarlık, diyalog yayılma ve biçimsel uzlaşma yoluyla uygulanmaktadır. Burası da, iktidar oyununun, Amerika'nın kendi kurallarına göre oynanmak zorunda olduğu yerdir. Bu sistem büyük ölçüde Amerika'nın küresel rakibi Sovyetler Birliği'ni durdurma çabalarının bir parçası olarak Soğuk Savaş sırasında ortaya çıktı. Rakibin kendi içinde patlayıp parçalara ayrılmasının ardından Amerika tek küresel güç olarak ortaya çıktığı zaman, küresel uygulama için hazırdı. Bunun özü siyasal bilimci G. John Ikenberry tarafından şu şekilde özetlenmiştir: "Amerika Birleşik Devletleri etrafında odaklanmış ve Amerikan tarzı siyasal mekanizmaları ve örgütlenme ilkelerini yansıtması anlamında hegemonyacıydı. Liberal düzende yasaldı ve karşılıklı etkileşimle belirleniyordu. Avrupalılar toplumlarını ve ekonomilerini Amerikan hegemonyasına uygun olarak yeniden inşa etmeyi ve bütünleşmeyi başardılar ancak kendi özerk ve yarı bağımsız siyasal sistemlerini deneyecek alan da bırakarak... Bu karmaşık sistemin evrimi büyük batılı devletlerin arasındaki ilişkilerin 'ehlileşmesi'ne yol açtı. Bu devletler arasında zaman zaman gerilimli çatışmalar oldu ancak önemli olan bu çatışmaların derininde, istikrarlı ve giderek söze dökülen bir siyasal düzenin sınırlarının içinde kalmasıydı... Savaş tehdidi masadan kalkmıştı." Şu anda Amerikan küresel hegemonyasının rakibi yoktur.[67]

Soğuk Savaş'ın hemen arkasından Kissenger, Kristol, Fukuyama, Charles Crauthammer gibi muhafazakar analistler ABD'nin uluslar arası konumunu doğru

[67] Brzezinski, a.g.e., ss. 28-30.

kavraması, artık bir "imperium" (imparatorluk) yönettiğini görmesi, buna uygun davranması gerektiğini anlatmaya başladılar. Bu yaklaşım ABD politikasının tek yanlılık prensibine göre düzenlenmesi gerektiğini savunuyordu. Çünkü çok yanlılık ABD çıkarlarını sulandırıyor, gereksiz zaman, güç kaybına neden oluyordu. ABD'nin ekonomik, siyasi ve kültürel etkisinden daha çok askeri üstünlüğüne, diğer bir deyişle güç öğesine dayanmayı esas alan "şahinlere" karşılık "güvercinler" ise, hegemonyanın geniş bir ittifaklar yelpazesine dayanılarak, müttefiklerin kaygı ve çıkarları göz önüne alınarak, liderliğin diğerleri tarafından kabul edilmesi sağlanarak sürdürülmesi gerektiğini savunmaktadırlar.

Joxe'ye göre günümüzde imparatorluk olan Amerika Birleşik Devletleri, kendisine yardımcı olan dostlarına ya da boğun eğmişlere karşı koruyucu bir işlev üstlenmeyi reddetmektedir. ABD, fethedilen topraklarda kalmayı tasarlamadan, yalnızca askeri seferler ve mali normlar aracılığıyla düzensizliği düzenlemeye kendini adamış bir sistemdir.[68]

ABD'nin Ulusal Savunma Raporu QDR-2'ye göre bir hegemon olarak ABD'nin karşı karşıya olduğu iki soruna çözüm bulunması amaçlanmıştı. Birincisi dünyanın çeşitli bölgelerinde ortaya çıkan sorunların genelleşmesini engellemek, ikincisi ABD'yi olası bir genel hegemonya savaşına hazırlamak. QDR-2 yayınlandığında, ABD savunma çevrelerinin bu sorunu, "imperium" yönetme prensibini benimseyerek çözmeye karar verdiğini gösterdi. Bu prensibe göre; ABD, her bölgede ordular bulunduracak, her bölgeyi kendi etkisine ve erişimine açık tutacak, kapalı bölgelerin, örneğin "serseri devletlerin" ya rejimlerini değiştirecek ya da onları yok edecekti. ABD kendi refahının dünyanın refahı, ABD barışının (Pax Americana) genel barış anlamına geldiğini de ilan ediyordu. Böylece ABD, artık kendini tam bir emperyal devlet olarak sunuyor, siyaset bilimcisi Istvan Mezaros'un deyişiyle, dünyada, en genel anlamda "sermayenin devleti" olarak davranmaya karar verdiğini açıklıyordu.[69]

---

[68] Alain Joxe, **Kaos İmparatorluğu**, Çev., Işık Ergüden, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003, s: 15.
[69] Ergin Yıldızoğlu, "Şahinlerin Mevsimi...", **Cumhuriyet**, 19.12.2001, s. 4.

"Of Paradise and Power: America and Europe in the New World Order, 2003" adlı eserinde Robert Kagan, Amerikalıların Mars'tan, Avrupalıların Venüs'ten geldiklerini; Avrupalıların Kantçı postmodern bir çağda, kendileri için mutlu bir hayat arzusuyla sürekli müzakereler gerçekleştirerek aslında bir istikrarsızlık içinde yaşadıklarını; ABD'nin ise daha tehlikeli bir dünya olan Hobbesçu dünyada çıkarlar ve çatışmalar içinde yaşadığını belirtir. Yeni dünya düzeni bir yanda sonuçsuz müzakerelere, öte yanda da kendini çıkar savaşlarına teslim etmiştir. 20. yüzyıl ve 21. yüzyıla sarkan dönem Hobsbawn'ın anlamlandırdığı gibi bir 'savaş çağı'dır. 21. yüzyıl 'demokrasi, serbest pazar ve barış' denklemi üstüne kurulmuş olsa da 20. yüzyılın savaş izlerini derinden taşır.[70] Amerikalıların tartışmaları, güç ve ihtiras gerekçeleriyle Avrupalılarınkinden çok daha derin ve karmaşıktır. Amerika gezegeni yönetmeye çalışmaktadır. Bu ihtirasın etkilerine karşı durabilmek ve denetleyebilmek için, baskın çıkabilecek belirsizlik, bağdaşıksızlık ve dağılma izlenimlerini aşmak ve Amerikan temsillerini hem pragmatik hem doktriner bir mantığın düzenlediği kaos olarak ele almak gerekir.[71]

Pragmatizme göre yaşamda tek hakikat "başarılmış" olandır.[72] Bir başka deyişle, pragmatik düşünme biçimi, hangi araçlarla olursa olsun, amaca ulaşma yöntemidir. Ona göre hakikatin nesnel bir ölçeği olmadığı için de "başarı", her türlü eylemin biricik ölçüsüdür. Bu ölçü etkili olduğu sürece, yani kişiyi ya da ülkeyi amacına götürdüğü sürece, istenilen her şeyi kullanmak suç sayılmaz. William James'e göre, pragmatik yöntem, temel ilkelerden, kategorilerden ve kabul edilen zorunluluklardan kaçınma yöntemi ya da istediğimiz şeye inanma özgürlüğüdür.[73] Bugün Birleşik Devletler'de toplumu ve evrenin incelenmesinin egemen yöntemi, pragmatist yöntemdir. Pragmatizm, ABD emperyalizminin egemen felsefesidir. Pragmatizmde önemli olan biricik soru şudur: Bu, benim işime yarıyor mu? Cevap "evet" ise, bu şey hakikat ve iyi; yok "hayır" ise, yanlış ve kötüdür.[74]

---

[70] Edibe Sözen, "Barış Haberciliği", **Zaman**, 26.04.2003, s. 16.
[71] Joxe, a.g.e., s. 133.
[72] Mehmet Altan, **Amerikan Rapsodisi**, İstanbul, Can Yayınları, 2000, s. 30.
[73] William James, **Pragmatism**, New York, Dover Publications, 1995, ss. 25-55.
[74] Harry K. Wells, **Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm**, Çev., Tahsin Yılmaz, İstanbul, Sorun Yayınları, 2003, ss. 19-225.

1.7. Pax-Americana İçin Bir Bayrak Olarak Felsefe

"İdeoloji" teriminin modern eleştirel anlamı içerisinde ilk kez kullanıldığı *Alman İdeolojisi*'nde Marx ve Engels çok alıntılanan bir cümlelerinde şöyle derler: "Hakim sınıfın fikirleri, her devirde, devre hakim olan fikirlerdir." Burada Marx ve Engels'in kastettikleri fikirler; Hegelciliğin sınırlılığının bu felsefenin içinde doğmuş olduğu ve bu felsefe tarafından örtük bir biçimde haklı çıkarılan sosyal koşullara uygun düştüğünü öne sürmekteydiler. Marx ve Engels'e göre felsefe, gerçekte hakim grupların özel çıkarlarını ifade eden soyut, evrensel ilkeler bütünüdür.[75]

Hegel'in tarih felsefesi Doğu Dünyası ile başlar, Grek Dünyası, Roma Dünyası ile devam eder ve Alman Dünyası ile sona erer. Hegel'e göre dünyanın ruhu tarihte açımlanır ve dünya tarihi dünyanın yargısıdır. Bu yargı yanılmaz ve kesindir; tarihin açılımında geriye dönüş yoktur ve ulusal ruhlar bu yargı alanında değerlendirilecektir. Dünya ruhu, ileriye doğru yürüyüşünde, her halka kendi görevini yerine getirme ödevini yükler. Dünya ruhunun mevcut aşamasının temsilcisi olma, bu mutlak hakkına karşı, diğer milletler kesinlikle hiçbir hakka sahip değildir.[76]

Görüldüğü üzere, ben/öteki'nden başlayan efendi/köle olarak formüle edilen ontolojik ilişki buradan dünya sahnesine taşınmakta ve uluslar haline gelmektedir. Dünya ruhunu temsil eden uluslar (ben) ve karşısında hiçbir hakka sahip olmayan diğer uluslar (öteki), artık somutlaşan bu felsefi söylemin yeni terimleri olmaktadır.

Diğer uluslara liderlik yapmaya heveslenen bir ulus, sadece kendi adına konuşuyor olarak ortaya çıkamaz; tüm dünya adına konuşmalıdır. Günümüzde Amerika'nın pragmatik, ideolojik olmadığı iddia edilen sesi "bütün dünyanın sesi" olarak öne sürülmektedir. Bu noktada Billig'e göre kendisini milliyetçi olmayan bir

---

[75] Michael Billig, **Banal Milliyetçilik**, Çev., Cem Şişkolar, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2002, s. 179.
[76] Hamdi Piriştine, "Samuel Huntington'un Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Oluşumu Adlı Yapıtındaki Tezlerin Savaş Kavramı Açısından İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002, s. 23.

ulus olarak hayal eden ve dünyanın sesi olmayı teklif eden bir ulusun davası, dar milliyetçiliğin sınırlarını aşıyor olarak görülmelidir.[77]

Klasik milliyetçi kuramlar her insanın egosu olabilecek Kartezyen "ben"den başlamazlar. Bunun yerine birinci çoğul şahsın felsefeleridirler. Akıl ve ahlak için bir topluluk kimliği duygusu ya da bir "biz" olma duygusu ön koşuldur. Rorty'in ifadesiyle "Neyin akılcı neyin fanatikçe olduğu, kendimizi indinde haklı çıkarmamız gerektiğini düşündüğümüz gruba –'biz'in kimlere atıfta bulunduğunu belirleyen inançlar bütününe- göredir." Bu şekilde topluluk özel, ahlaki, siyasi ya da bilimsel yargılardan önce gelir.[78]

Bu birinci çoğul şahıs retoriği, ilk olarak, yaşadığımız postmodern kişilikler çokluğuna işaret ediyor olarak yorumlanabilir. Ancak burada önemli başka bir nokta daha var: "Biz", hegemonya sentaksının önemli bir etmenidir; çünkü kısmi çıkarları evrensel çıkarlarmış gibi sunmak için kullanışlı bir retorik aygıt sağlar. Bir başka ifade ile, hegemonya sentaksı "pragmatistlerin" sadece kendi toplumları adına değil, bir "toplumlar birliği" adına konuştuğunu söyler. Hegemonyanın bu dile getirilişinde üç tema ön plana çıkar:

1- Amerika içerisinde birlik;
2- Batı ittifakının retorik inşaası;
3- "Amerika" ile dünyanın geri kalanı arasındaki ilişkiler.

1.8. Amerika'nın "Yeni Dünya Düzeni"ne Giden Yolu

Soğuk Savaş'ın sona ermesi ülkeler arasındaki ilişkilerde, savaş sonrası dünyayı yönettiklerine inanılan siyasi doğruları geçersiz kılabilecek çok daha önemli güçlerin olabileceği ihtimalini ortaya çıkardı. Ancak bu dönüşüm, bir takım sorunları da beraberinde getirdi. Soğuk Savaş'ın sona erdiği kabul edildiği an, Amerika, ülkenin rol ve politikasını yeniden tanımlama sorunuyla karşı karşıya kaldı.

---

[77] Billig, a.g.e., s. 184.
[78] Billig, a.g.e., s. 186.

Bu işin ana boyutları basit ama temel bir düşünce ile tanımlanmıştı: Yarım yüzyılı aşkın bir süre içinde ilk kez Amerika Birleşik Devletleri artık büyük bir devletin kendi güvenliğine yönelik tehdidiyle karşı karşıya değildi.

Bu andan itibaren bütün dünyaya Soğuk Savaş sonrası dünyanın barış ve istikrarı korumaya layık bir güce gereksinim duymaya devam edeceği ve sadece ABD'nin bu gereksinimi karşılayabileceğine ilişkin bir inanç pompalanmaya başlandı. Bu amaçla Amerikan yönetimi, Soğuk Savaş'ın ihtiyaçlarından kaynaklanan bir rolü sürdürmeyi haklı göstermek amacıyla dünyanın eski haline dönebileceği korkularını yarattı.[79] Bütün bunlara rağmen, ihtiyaçların değiştiği ve Amerikan rolünün yeni bir izaha ihtiyaç duyduğu inkar edilemezdi. Pamuk ipliğine bağlı ve istikrarsızlığa dayanan bir barışı korumak için düşman ve tanınabilir bir rakiple karşı karşıya bulunan bir koalisyon liderinden çok bir jandarmaya gerek vardı. Yeni dünyada düşman ve rakip istikrarsızlıktı ve bu durum çeşitli somut şekillerde gerçekleşebilirdi.

Amerika'nın ortaya attığı "yeni dünya düzeni" vizyonu bugüne kadarki geleneksel tavrından çok farklı ve ayrı değildir. Yeni dünya düzeni, ilk kez Körfez Krizi'nin başında Başkan'ın Kongre'ye hitaben yaptığı bir konuşmasında şöyle tanımlanmıştı:

"(Bu düzende) hukukun hakimiyeti, orman kanunun yerini alacaktır... ülkeler özgürlük ve adaletle ilgili olarak paylaştıkları sorumluluklarını yerine getireceklerdir... güçlüler, güçsüzlerin haklarına saygı göstereceklerdir."[80]

Bu, Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle ortaya çıkan yeni dünya idi. Yeni dünya düzeniyle ilgili bu ilk ve belki de, en çarpıcı açıklama öyle bir zamanda yapılmıştı ki, Başkan, halka hitaben yaptığı birlik konuşmasında Körfez bunalımının anlaşılması için merkezi olarak gördüğü konuya tekrar değindi. Başkan, "Söz konusu olan küçük bir ülke değildir; büyük bir fikirdir- yeni bir dünya düzeni ki, bunda birbirinden farklı ülkeler insanlığın evrensel dilek ve isteklerini gerçekleştirmek

[79] Tucker, Hendrickson, a.g.e., ss. 35-37.
[80] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 41.

amacıyla ortak bir davanın etrafında toplanmışlardır: barış, güvenlik, özgürlük ve hukukun hakimiyeti. Böyle bir dünya bizim mücadele etmemize, didinme ve uğraşmamıza layıktır."[81]

Savran'a göre, Körfez Savaşı, dünya çapında birikmiş olan çelişki ve gerilimlerin bir aynasıdır; savaş ve iç savaşların, devrim ve karşı-devrimlerin dünyayı sarsacağı bir dönemin açıldığını ilan eden bir olaydır. Saddam Hüseyin'in politikası bu savaşın dinamiklerini kavramak açısından ikincil bir faktördür. Körfez Savaşı'na yol açan dinamiklerin tahlili, dünya durumunun ve Ortadoğu'nun güç dengelerinin doğru biçimde kavranmasını gerektirir.[82]

Körfez Savaşı'nın temelinde yeni dünya düzeninin kuruluşunun ilk adımının Ortadoğu'da atılması yatar. Aynı zamanda amaç, emperyalizmin bu bölgede 1979'dan beri sarsılmış olan hakimiyetinin pekiştirilmesidir. Sorun en dar açıdan, ABD'nin Irak'la ilgili hedefleri açısından ele alınacak olsa bile, sebep Kuveyt'in Irak'ın işgal ve ilhakından kurtarılması değil, esas belirleyici etken Irak'ın askeri gücünün tahribi ve ülkenin başına ABD'ye bağımlı bir yönetimin getirilmesidir. Körfez Savaşı'nın bir bölge ülkesinin savunulması konusunda illa ısrarlı olunacaksa, bu ülke Kuveyt değil, İsrail'dir.[83]

Yeni dünya düzeninin doğuşu bir rastlantıydı; ancak savunduğu ve ilan ettiği vizyon ve rol öyle değildi. Körfez bunalımı, Amerikan yönetiminin, dolaylı ve belki de, yarı bilinçli bir şekilde üstlenmeye hazırlandığı rol için beklenmedik bir fırsat yarattı. Enerji kaynaklarının toplanmış olmasından dolayı Körfez'in stratejik önemi uzun zamandan beri Amerikan yönetimlerince kabul edilmişti. Ayrıca, Suudi'lerin petrol rezervlerini, Batı'nın çıkarlarına aykırı olabilecek amaçlar için kullanabilecek bir gücün eline geçmesini önlemek hedefi, ABD yönetimleri için önemliydi.

---

[81] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 42.
[82] Savran, a.g.e., s. 12.
[83] Savran, a.g.e., s. 25.

Yeni dünya düzeninin kaynaklarını gözden geçirirken, İkinci Dünya Savaşı sonrasında Amerikan dış politikasının büyük değişiminin belirgin özelliği haline gelmiş olan bir tarihi açıklamayı hatırlamakta sanırız yarar vardır.

Bilindiği gibi, Truman Doktrini, Büyük Britanya'nın bölgede uzun süreden beri oynamakta olduğu egemen rolün azalmasıyla Doğu Akdeniz'de baş gösteren bunalımın sonucu olarak ortaya çıkmıştı. Yunan iç savaşında komünistlerin zafer kazanma korkusunun yanı sıra Türkiye'nin giderek artmakta olan Sovyet baskısına karşı dayanamayacağı ihtimali, Başkan Truman'ın 12 Mart 1947'de Kongre'ye bu iki ülkeye mali yardım sağlanması için çağrıda bulunmasına neden oldu. Akdeniz'de Sovyet nüfuzunun genişlemesi yalnız savaşla tahrip olmuş Batı Avrupa'nın hala kötü olan güvenliğini değil, aynı zamanda Ortadoğu'daki Batı'nın çıkarlarını da tehlikeye sokacak bir gelişme olarak görülüyordu.

Truman Doktrini belli bir tehdide karşılık verirken bunu, dünya düzeninin kapsamlı vizyonu çerçevesinde ve aynı zamanda bu düzenin kurulmasına ilişkin Amerikan yükümlülüğü ve rolüyle ilgili kapsamlı görüşten ötürü yaptı. Bu vizyon, ihlallerin olmadığı, içinde yaşayan özgür insanların kendi kaderlerini kendi iradelerine göre belirledikleri ve ulusların kalıcı özgürlüğü ve bağımsızlığını olanaklı kılan bir dünyadan başka bir şey değildi. Yükümlülük ve rol, bu dünyanın kurulmasında öncülük yapmak ve bu düzeni kuran kahraman olmak anlamına geliyordu. Truman Doktrini, olacakları önceden göstermesi bakımından tam tarihi bildirge idi.

Yeni dünya düzenini oluşturan unsurlardan en önemlisi, Soğuk Savaş'ın sona ermesidir. Sovyet gücünün yıkılışı, Amerikan yönetiminin vizyonunu olanaklı kılmıştır. Sürekli olarak tekrarlandığı gibi, ortaya atılan iddianın basit anlamı şudur: Amerika Birleşik Devletleri dünyada tek süper güç veya bazılarının dediği gibi tek imparatorluk gücü olarak ortaya çıkmıştı. Tarihte nadiren rastlanan bir an gelmişti; öyle bir an ki, yüz yıllık güç dengesi gereklerine göre yönetilen bir uluslar arası sistemde asla hayal edilemeyecek bir dünya düzeninin imkanlarını ortaya çıkarıyordu.

Güç dengesinin gereklerine cevap vermesine ihtiyaç duyulmayan bir politika, hemen hemen tanımı açısından, artık büyük devlet tehdidinden kaygı duymayan bir politikadır. Truman Doktrini ve yol açtığı komünizmi durdurma politikası, Avrupa'da odaklanan bir tehdide, yani dengeye yönelik Sovyet tehdidine karşı bir tepki olarak görülüyordu. Truman Doktrini ve durdurma politikası, sadece bir askeri tehdide değil, çok güçlü politik-ideolojik tehdide bir cevap niteliğinde idi. Buna karşılık, yeni dünya düzeni, tehlikeye düşmüş bir global dengeye değil, orta ve küçük güçlerin, yani dengeyi tehdit edemeyen devletlerin uluslar arası sistemin çevresine arz ettiği tehlikeye karşı bir cevaptı.[84] Bir başka deyişle, yasaları hiçe sayan, aralarında kitle imha silahları da bulunan modern silahlara sahip, kendilerini saldırgan ve hatta terörist amaçlarını elde etmeye adamış ülkelerin ortaya çıkma ihtimali asıl tehlike idi.

Yeni dünya düzeni, yerel toplumun içinde şiddetin neden ve sonuçları için bir benzetme yolu oluşturdu. Bunu yaparken de saldırgan davranışın önlenmesinin uygun ve etkin yollarıyla ilgili belli bir görüşe dayandı; ve bu görüş de, rehabilitasyon veya tedavi ve telafi yerine cezalandırmaya ağırlık veriyordu. Bu görüşe göre, saldırgan davranış için köklü bazı nedenlerin bulunduğu tespit edilmiş olmasına rağmen, bu nedenleri ortadan kaldırmaya yönelmek, sorunu daha da içinden çıkılmaz hale getirebilirdi. Tarih, saldırganların işin başında durdurulmasının önemini gösteriyordu; çünkü saldırı hastalık bilimine göre, kendiliğinden hiçbir zaman sona ermeyen bir illettir.[85] Saldırganlara karşı direnme gereği,- ki bu kendilerini yok saymak; belli sınırların içine hapsetmek; silahsızlandırmak veya gerekirse yok etmekle mümkün olabilirdi-, ABD'nin omzuna büyük bir sorumluluk yüklüyordu. Gerçi bu yükü taşımak için gerekli olan "gerek ahlaki konumuna, gerekse barış güçlerini toplama olanaklarına" sahip tek ülke Amerika idi. Yeni dünya düzeni, diğer ülkelerin güvenliği açısından olduğu kadar bizzat Amerika'nın da güvenliği açısından haklı gösterilmeye çalışılıyordu.

---

[84] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 47.
[85] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 52.

Yeni dünya düzeni, kendi evrenselliği, yani tüm ülkelerin siyasi bağımsızlığını ve toprak bütünlüğünü korumak ile ilgili yükümlülükleri açısından yine Truman Doktrini'ni hatırlatmaktadır. Bu doktrine göre, ABD, gerektiğinde aralarında tek yönlü yolların da bulunduğu başka yollara başvurarak dış politikadaki başlıca hedeflerine varmaya hazır olduğunu kesin bir biçimde ortaya koyuyordu.

Yeni dünya düzeninde Birleşmiş Milletler (BM), ABD'nin dış politikasında Soğuk Savaş ile birlikte önemsiz rol oynadığı uzun süreye son vermiş gibi görülüyordu. BM'ye şimdi verilen önemli rolün değişmez olduğu belirtilerek gelecekteki rolünün, "barışa olan tehditler, barışın bozulması ve tecavüzler"le başa çıkma yeteneğine ve etkinliğine dayanacağı ve bu konuda Amerikan hükümetinin kararını verirken, kendi etkinlik ölçülerini kullanacağını açıklıyordu. Bu gibi değerlendirmelerden çıkarılabilecek sonuç şudur: Şayet BM, ABD'nin beklentilerine uygun düşmezse, bu ülke, kendi amacına ulaşabilmek için başka kurumsal yollara başvurmayı, hatırı sayılır tek askeri güç olduğunu ve bu konuda geçmişteki gibi bazı diğer güçleri hesaba katma gereğinin bulunmadığını göz önünde tutarak, dış politikada tek yanlılığa dönüşü oldukça cazip bir imkan gibi görüyordu. Bu görüşte önemli olan Amerikan yönetiminin yeni dünya düzeninde öngördüğü liderlik rolünü oynamasıdır.

Brzezinski'ye göre, dünyanın süper kıtası olan Avrasya'ya hakim olan herhangi bir güç dünyanın iktisadi olarak en verimli üç bölgesinden Batı Avrupa ve Doğu Asya'nın teşkil ettikleri iki bölgesi üzerinde muazzam bir nüfuz kurabilecektir. Dünya haritasına şöyle kısaca bakmak bile bize hemen Avrasya'ya hakim olacak gücün Ortadoğu ve Avrupa'yı da otomatik olarak kontrol edeceği ipucunu vermektedir. Bir jeopolitik satranç tahtası konumundaki Avrasya ekseninde ayrı ayrı bir Asya ve Avrupa politikası dizayn etmek mümkün değildir. Avrasya eksenindeki güç dengelerindeki herhangi bir değişikliği Amerika'nın global üstünlüğü ve tarihi mirası üzerinde can alıcı etkileri olabilecektir.[86]

[86] Murat Yılmaz, **Uygarlığın Yeni Yolu Avrasya,** İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 1998, s. 15.

Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde üzerinde ısrarla durulan kavram "güç"tür, özellikle de askeri güç. Fakat askeri güç, gücün tek bir çeşidi değildir ve hiçbir imparatorluk tek başına askeri güçle bir arada tutulamamıştır. George Soros'a göre ABD tarihinde, gücün bu kadar radikal bir ideolojinin eline geçtiği başka bir dönem yoktur.[87]

İnsani meselelere güç kavramıyla yaklaşmak tümüyle tartışmalı bir tutumdur. Kimse mutlak bir doğrunun temsilcisi olamaz ve bunu temsil ettiğine inananlar yanlışa düşmeye mahkumdur. Bush yönetiminin, Irak'a özgürlük ve demokrasi getireceğine dair sarf ettiği bütün sözlere rağmen, açık toplumun ilkeleriyle çelişkiye düştüğü nokta da burasıdır. Hobsbawm'a göre, imparatorlukların kendi çıkarlarını, insanlık adına hareket ettikleri inancıyla hayata geçirmesinden daha tehlikeli pek az şey vardır.[88] Her imparatorluk kendinin tümüyle biricik olduğunu ve kendinden öncekilerin aşırıya kaçan ihtiraslarını tekrarlamamaya kararlı olduğunu ileri sürse de, Amerika Birleşik Devletleri ile geçmişin klasik imparatorlukları arasındaki fark; bugünün imparatorluğunun neredeyse büyük bir fedakarlık ve iyi niyetli bir masumiyet içinde olduğu iddiasını, hayret verici bir doğrulukla ileri sürmesidir. Fakat Amerika'nın önce Afganistan'a, şimdi de Irak'a verdiği tepki dürüstçe analiz edildiğinde, tarihin insaflı güç kullanımının bütünüyle bir kenara bırakıldığı kolayca görülebilir.[89]

Devlet dışı olduğu kabul edilen terörist ağların bağlantıları incelendiğinde dünyanın güçlü devletleri ile karşı karşıya kalınmaktadır. Örneğin, 11 Eylül saldırılarının sorumluları söz konusu olduğunda adres olarak gösterilen Usame Bin Ladin'i ve El Kaide'yi kimlerin yarattığı sorusunun yanıtı son derece açıktır: Amerika Birleşik Devletleri. ABD Afganistan'daki Rus işgaline karşı Müslüman fanatizmini kullanmış, geliştirmiş ve modern silahlarla ordulaştırmıştır. Müslüman fanatizmi kendi gündemini takip etmeyi sürdürdüğü ve özellikle Körfez Savaşı'ndan

---

87 George Soros, "Bush Yanlış Yolda Yürüyor", **Radikal**, 18.03.2003, s. 8.
88 Hobsbawm, a.g.m.
89 Edward Said, "Amerika'ya ...", s. 1.

sonra ABD'yi açıkça karşısına almaya başladığında ise, "özgürlük savaşçıları" birdenbire "terörist" olmuşlardır. Terör konsepti ideolojik bir söylem halini alan "reel politika" temelinde yorumlandığı sürece, sağlam öncüllere dayalı etik bir tutum geliştirmek mümkün olmadığı gibi, şiddet döngüsünün de önü açılmaktadır.[90]

11 Eylül'den sonra Amerikan yönetimi için terörizm ideal bir düşman haline geldi çünkü gözle görülmüyordu, bu yüzden de asla ortadan kaybolmuyordu. Soros'a göre, gerçek ve geniş kesimlerce var kabul edilen bir düşmana sahip olmak, ülkeyi bir arada tutmak bakımından çok etkili bir tutkal işlevi gördü. Böyle bir düşman, özellikle kendi çıkarını ne pahasına olursa olsun korumaya dayalı bir ideoloji açısından da oldukça işlevsel bir özelliğe sahipti. Terörizme karşı savaş açmakla Bush, hedeflerini gerçekleştirmek için daha önce sahip olmadığı araçları da ele geçirdi.[91] FBI, uluslar arası terörizmi, "bir yabancı güçle ilintili ya da faaliyetleri ulusal sınırları aşan, bir grup ya da birey tarafından, bir hükümeti zorlamak ya da korkutarak sindirmek amacıyla kişilere ya da mülklerine, sivil nüfusa ya da herhangi bir kesimine karşı, politik ya da sosyal yarar elde etmek amacıyla kanunsuz olarak güç ya da şiddet kullanımı" olarak tanımlar.[92] Yıldızoğlu'na göre, "terörizm" kavramının üzerinde anlaşılmış hukuksal bir tarifi olmadığı için "terörizme karşı savaş" aslında boş bir kavramdır, bu yüzden de Bush yönetiminin 11 Eylül'ün arkasından uygulamaya koyduğu imparatorluk stratejisinin her türlü taktik gereksinimi bu kavramın içine koyarak dünya kamuoyunun önüne sunması mümkündür. Bugün var olan asıl sorun Irak'ın işgali değildir. Bu bulanık suda tartışılan esas konu "*imparatorluk kurma girişimi*"dir.[93]

"Sonsuz Özgürlük Harekatı"yla ABD'nin, sarsılan prestijini onarmak için misilleme yapmayı, saldırganlara ders verme görüntüsü yaratmayı istediği açıktır. ABD, bugün savaş ve militarizm politikasını aniden yükselttiyse, bunun ardında, daha önce izlediği ve uygulamaya hazırladığı politikalar için uygun bir ortamı yaratmış olması yatmaktadır.

---

[90] Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, s. 12.
[91] George Soros, "Bush Başarısızlığa Mahkum", **Radikal,** 19.03.2003, s. 8.
[92] Blum, a.g.e., ss. 48-49.
[93] Ergin Yıldızoğlu, "İpotekli İmparatorluk", **Cumhuriyet**, 16.09.2002, s. 4.

Hiç kuşkusuz, 11 Eylül saldırıları, ABD'nin 'yeni dünya düzeni'ni bir adım öteye taşıması, kendi hegemonyasını pekiştirmesi için beklediği olanakları ona sağladı. 11 Eylül saldırıları ile ABD, askeri güçle müdahale için kolay kolay gerekçe bulamayacağı Orta Asya'da bir askeri varlık alanı yaratmak için uygun fırsatı yakalamıştır.[94] Böylece ABD, bir 'tehdit' ve 'saldırı' kavramını kendisine çıkış noktası alarak dünya üzerindeki yayılmacı politikasını sürdürmeye devam etmektedir. Bütün bunlar Irak Savaşı'nın bir sonuç olduğunu gösteriyor ama diyalektiğin mantığı onu da yeni bir başlangıç olarak konumluyor. Neyin başlangıcı denirse, 'yeni' yeni dünya düzeninin denilebilir.[95]

Eslen'e göre, 11 Eylül sonrasında ABD'nin uygulamaya başladığı 21. Yüzyıl Projesi ile Hitler'in yayılmacı politikası; Hitler'in politikasını oluşturan Karl Haushoffer'in jeopolitik tezi ile ABD'nin küresel egemenlik projesinin alt yapısını oluşturan Zbigniew Brzezinski'nin jeopolitik tezi arasında çarpıcı benzerlikler vardır. Hitler, Almanya'yı bir dünya devleti yapmak istiyordu. Mevcut Amerikan yönetimi ise küresel egemenliği amaçlamaktadır. Hitler Almanya'nın bir dünya devleti olamaması halinde yok olacağını iddia etmişti. ABD otoriteleri ise Avrasya enerji kaynaklarını kontrol edememesi halinde ABD'nin artan enerji ihtiyaçları ve petrole bağımlılığı nedeniyle süper güç olma özelliğini kaybedeceğini iddia ediyorlar. Karl Haushoffer'in jeopolitik tezi Avrasya'daki doğal kaynakları kontrol edinceye kadar yayılmayı öngörüyordu. Brzezinski'de Avrasya'nın doğal kaynaklarına yani enerji kaynaklarına ulaşmayı ve bu kaynakları kontrol etmeyi amaçlamaktadır. Bu nedenle Avrasya, ABD için genişletilmiş bir yaşam sahasıdır. İşte bu noktada Haushoffer'in tezi ile Brzezinski'nin projesi çakışmaktadır. Amerikan yönetiminin yaşam sahası için askeri gücü esas alması, amaçları için uluslar arası meşruiyeti değil de, kendi mantığının meşruiyetini gerekçe olarak kullanması ise Hitler'in anlayışının ve uygulamalarının aynısıdır.[96]

---

[94] Savran, a.g.e., s. 187.

[95] H. Bülent Kahraman, "Yeni 'Yeni Dünya Düzeni'", **Radikal**, 21.02.2003, 8.

[96] Nejat Eslen, "Hitler'e Bak, Bush'u Anla", **Radikal**, 22.09.2003, s. 8.

Yıkıcı güce başvurmak, caydırıcı hiçbir dışsal engel olmadığında ve itiraz gelmeyeceğinden emin olduklarında, emrinde ezici bir kuvvet olanların doğal olarak aklına gelen bir seçenektir.[97] Bu nedenle ABD, hegemonik gücünü sürdürmek için sürekli soğuk ya da sıcak savaşlara muhtaçtır. Emperyalist olmanın doğasında "reel politik"e ve "uluslar arası meşruiyet"e uygun olsun olmasın, saldırmak ve savaşmak vardır. ABD savaşlardan galip çıktıkça merkezin merkezinde yer almaya devam edecektir. Aksi taktirde geçmişin sömürgeci imparatorlukları İngiltere, İspanya ve Portekiz gibi kaybedecektir.[98]

Bugün ABD'nin 'terörizme karşı savaş' tanımlaması, uluslar arası alanda aşırı 'ilahi' bulunmaktadır ve hiçbir politik içerikle ilişkilendirilememektedir. Ortadoğulu teröristlerle Ortadoğu'daki siyasi problemler arasında bir bağ kurma yönündeki açık isteksizlik ABD'nin teröre karşı başlattığı kampanyanın daha çok bölgesel ve politik gayretler taşıdığı şeklindeki şüpheleri iyice arttırmıştır. Daha da ötesi Irak'la El Kaide arasında bir bağlantı kurma yönündeki temelsiz iddialar, bu bağlantının ABD politikası için mi, yoksa bu politikanın bir sonucu olarak mı ortaya çıktığı şeklindeki soruları sıklıkla gündeme getirmeye başlamıştır.[99]

Zayıfın güçlüye karşı terörizmi olduğu gibi, güçlünün de zayıfa karşı uyguladığı, çok daha uç noktada olmasına rağmen dile gelmeyen bir terörizm de vardır. Her ikisinin de ciddi tehditler oluşturduğu kuşku götürmez bir gerçektir. Bu tehditler, politikaların izlendikleri çerçeve içinde rasyonel olduklarının düşünülmesiyle artmaktadır ve bunun bir nedeni vardır. Özellikle Avrupa'da, bu meselelerin tarihini incelemiş olan tarihçi, Charles Tilly, şu gözlemde bulunmaktadır: "Son bin yıl süresince savaş, Avrupa devletlerinin başlıca faaliyetiydi ve bunun oldukça geçerli bir nedeni vardı: Cebir işe yarar; hemcinslerine karşı esaslı bir kuvvet uygulayanlar itaat elde ederler ve bu itaat para, mal, kendilerine riayet edilmesi ve daha az güçlü olanların mahrum bırakıldığı zevklere erişme imkanı gibi

[97] Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, s. 130.
[98] İrfan Kalaycı, "Söylemin Arkasında Yatan", **Radikal**, 17.04.2003, s. 8.
[99] Zbingiew Brzezinski, "Why Unity is Essential?", **The Washington Post**, 19.02.2003, s. A29.

çeşitli avantajlar sağlarlar."[100] Düşmanlara karşı kazanılan kolay zaferlerin doğal bir sonucu, barışçıl araçların izlenmesi yerine şiddetin tercih edilmesi alışkanlığının iyice yerleşmesidir. Başka bir doğal sonucu ise, bir otoriteye başvurmadan hareket etmenin öncelik kazanmasıdır. Kuvvetin tercih edilmesi ve yetki isteminin reddedilmesi, siyasi tavsiyelere uygun olarak ezici ve karşı konulmaz bir gücün kullanıldığı ve çok daha zayıf düşmanların ezildiği son on yılın en belirgin özelliği olmuştur.[101] Amerikan yönetiminin "Savaş Sonrası Caydırıcılığın Esasları" adlı planlama belgesinin ortaya koyduğu durum şöyle özetlenebilir: Amerikanın teröre karşı savaşında ulusal tutumu akıldışı ve intikamcı olmalıdır... aksi taktirde dünyanın geri kalanı, bizim onlara "yapın" dediğimiz şeyi yapmak için yeterince korku duymayabilirler.[102]

Savunmasız düşmanlara karşı kazanılan kolay zaferlerin doğal bir sonucu, barışçıl araçların izlenmesi yerine şiddetin tercih edilmesi alışkanlığının iyice yerleşmesidir. Bir başka doğal sonucu ise, bir otoriteye başvurmadan hareket etmenin yüksek bir öncelik kazanmasıdır. İnsanlık tarihinin son on yılının en belirgin özelliği, kuvvetin tercih edilmesi ve yetki isteminin reddedilmesi, siyasi tavsiyelere uygun olarak ezici ve karşı konulamaz bir gücün kullanılması ve daha çok zayıf düşmanların ezilmesi olmuştur.

Mevcut dünya düzeninde, ülkeler giderek karşılıklı bağımlı hale gelirken, devletlerin egemenliği üzerine kurulu bir dünya, barışı sürdürme, çevreyi koruma, ekonomik istikrar, ilerleme ve sosyal adaleti sağlama gibi insanlığın ortak çıkarlarını korumaktan çok uzaktadır. Egemenlik, kökü 17. yüzyıl Avrupasına uzanan anakronik bir kavramdır. Bugüne kadar yapılan bütün anlaşmalar ve sözleşmeler egemenliği hep kısıtlamıştır ve güçlü olan devletler, zayıf olanlar üzerinde daima baskı uygulamıştır. Bu nedenle dünyada meydana gelen olayların kötü gidişatını düzeltmek için egemenlik kavramı mutlaka başlangıç noktası olarak alınmalıdır.

---

[100] Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, ss. 74-75.
[101] Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, s. 123.
[102] Chomsky, **11 Eylül ve Sonrası Dünya Nereye Gidiyor?**, s. 103.

1.9. Amerika'nın Asıl Amacı Dünyanın Askeri Denetimi mi?

Machiavelli'ye göre uluslar arası siyaset bir sanattır ve her şeyin temelinde çıkarlar yatar. İyi devlet lideri çıkarlarını iyi bildiği gibi, diğer ülkelerin çıkarlarını da iyi tanımlar ve bu taşlara göre oyunu oynar. Oyunu iyi oynamak işin sanat yanıdır. Bu durum, bir başka isimle 'realpolitik'tir. Günümüzde gelişen olaylar dünyanın 19. yüzyıl Avrupası'nın 'realpolitik oyunlarından bu yana hiç değişmediğini ortaya koyuyor. Soğuk Savaş sonrası bir 'öteki' ya da 'düşman' kavramının ortadan kalkmasıyla güç dengelerinin meşruiyeti sarsılmıştır. Günümüzde gücün, özellikle uluslar arası platformda meşruiyete ihtiyacı vardır.[103]

Bugün dünyayı tehdit eden iki büyük tehlike vardır: uluslar arası terörizm ve Amerika'nın emperyal hırsı. Eylül 2002'de ilan edilen Ulusal Güvenlik Stratejisi ile ABD, kendi oluşturduğu kavramlara dayanarak dünyanın herhangi bir yerine müdahale etme konusunda her türlü durumdan kendini sorumlu görmektedir. Bu strateji şu şekilde özetlenebilir: Seçilen "hedef ülke", "terörist" veya "terör sponsoru" ve daha sonra "haydut devlet" *(rouge state)* olarak ilan edilmektedir; daha sonra bunlara dayanılarak, hedef ülkenin "yakın tehdit" *(near threat)* oluşturduğu iddiası ortaya atılmaktadır; son aşamada ise "önleyici savaş" *(preemtive war)* yolu ile "silahsızlandırma" *(disarmement)* vardır; bu son terim Amerikan tarzı post-modern emperyalist savaşın yumuşak adıdır. Nitekim, yukarıda adı geçen Ulusal Güvenlik Stratejisi'nde sürekli olarak kullanılan terim "savaş"tan ziyade "silahsızlandırma"dır. Hedef ülke bir terörist veya terör sponsoru ülkedir, gerçek bir devlet olmayan "kanundışı" devlettir; ki bunların hepsine de ABD karar vermektedir.[104]

ABD'nin, "önleyici savaş" stratejisi günümüzden yaklaşık iki bin beş yüz yıl önce yaşamış olan ünlü filozof savaşçı Sun Tzu'nun "savaşmadan kazanmak en büyük başarıdır" doktrininden kaynaklanmaktadır.[105] ABD'nin, günümüz koşullarına göre tekrar gözden geçirerek formüle ettiği "önleyici savaş"ı, sadece

---

[103] Gülnur Aybet, "Prensip Başka, Çıkar Başka", **Radikal**, 03.05.2003, s. 8.
[104] Durmuş Hocaoğlu, "Ayaklarımızın Altındaki Toprak Kayıyor!", **Zaman**, 20.03.2003, s. 16.
[105] Sun Tzu, **Savaş Sanatı**, Çev. Adil Demir, İstanbul, Kastaş Yayınları, 2001, s. 49.

kendisi için bir "hak" görmesi, artık her türlü uluslar arası hukukun da sonu anlamına gelmektedir. Önleyici savaşın eğer bir meşruiyeti olacaksa bu, sorumluluk sahibi insanları ve müttefikleri düşmanın gerçekten ABD'yi vurmak üzere olduğuna ikna edecek güvenilir istihbarat bilgileri ile sağlanabilir.[106] Birleşmiş Milletler Temel Belgesi, meşru müdafaa durumu hariç savaşı yasaklamış ve kendi askeri müdahalesini de çok sıkı kurallara bağlamıştır. Tüm hukukçular 1990'lardan beri yürütülen savaşların yasa dışı olduğunu, hiçbir meşruiyetinin olmadığını ve bu saldırıların sorumlularının da açıkça savaş suçu işledikleri konusunda hemfikirdir.

Amerika'nın hayati önem taşıyan çıkarlarını koruyacak ve yönetimin bıkıp usanmadan vurguladığı öteki değer ve çıkarlar, örneğin dünya düzeni, bölgesel güvenlik ve global ekonomiyi koruyacak ve güvence altına alacak tek yol askeri harekattan mı geçmektedir? ABD'nin bir hak olarak ileri sürdüğü "ulusal çıkarlar" dediği şey nedir? Millas'a göre, uzun süreli olan, ulusun bütününü ilgilendiren, kişilerin dar çıkarlarını aşan çıkarlara "ulusal çıkar" denir.[107] Nye'ye göre ise, demokratik bir ülkede ulusal çıkar, yurttaşlar iyice düşünüp tarttıktan sonra neyi daha önemli görüyorlarsa odur. Ulusal çıkar stratejik çıkarlardan daha geniştir ama stratejik çıkarlar da ulusal çıkarın bir parçasını oluştururlar.[108]

Harvard Üniversitesi Bilim ve Uluslar arası Sorunlar Merkezi'nin yaptığı araştırmaya göre ABD'nin hayati ulusal çıkarları şöyle sıralanmıştır:

1- Amerika'ya karşı nükleer, biyolojik, kimyasal silahlarla yapılabilecek saldırıları önlemek, caydırmak veya azaltmak,
2- Avrupa ve Asya'da, Amerika'ya düşman bir hakim gücün ortaya çıkmasını önlemek,
3- Amerika'nın sınırlarında ya da denizlerde Amerika'ya düşman bir hakim gücün ortaya çıkmasını engellemek,

[106] Artur Schlesinger Jr., "Bush Doktrini Püskürtülmeli", **Radikal**, 01.07.2003, s. 8.
[107] Herkül Millas, "Ulusal Çıkar ve Sorumluluk", **Zaman**, 18.02.2003, s. 18.
[108] Nye, a.g.e., ss. 171-172.

4- Büyük global ticaret, mali piyasalar, enerji kaynakları gibi sistemlerin çökmesini önlemek,
5- Amerika'nın müttefiklerinin ayakta kalmalarını teminat altına almak.[109]

Aktan'a göre, ahlaki ve insani gerekçeler kendiliğinden dış politikaya dönüşmez. Dış politika ulusal çıkarların korunmasını amaçlar.[110] Ulusal stratejik çıkarlar elbette hayati önem taşır ve öncelik sıralamasında en ön sırada yer almayı hak eder çünkü bu çıkarları koruyamazsak varlığımız tehlikeye girer. Bu noktada Amerika Birleşik Devletleri'nin görünen ve makul tek bir amacı vardır: Amerikan çok uluslu şirketlerinin hakim kesimlerinin çıkarlarını güvence altına almak. ABD, modern tarihinin her döneminde olduğu gibi, iktidar sermayenin farklı bileşenlerinin koalisyonlarının iktidarıdır ve onların ortak çıkarlarının bekçisidir. Böylesi bir proje kelimenin en kaba anlamıyla emperyalist bir projedir ama Negri'nin bu kavrama yüklediği anlamda "emperyal" değildir.[111]

İngiliz iktisatçısı J. A. Hobson'un 1902 yılında yazdığı "Emperyalizm" adlı kitabında emperyalizmi; "sermaye yatırımları için kar kapılarını arama savaşıdır" şeklinde tarif etmektedir. Tarihsel anlamıyla emperyalizm, bir devletin başka bir devlet ya da devletler topluluğu üzerinde siyasi, ekonomik, askeri, mali ve kültürel hegemonya kurmasıdır.[112]

Dünya ekonomik olarak –Kuzey Amerika, Avrupa ve Asya'nın kabaca karşılaştırılabilir ölçüdeki güçleri dikkate alındığında- üç kutuplu olabilir; ancak şiddete başvurma ve tahrip etme kapasitesi bakımından köklü bir şekilde tek kutupludur.[113]

Artık günümüzde açık sömürgecilik ekonomik ve siyasi olarak çok verimsiz bir yöntemdir. Nasıl sahibinin beslemek zorunda olduğu kölelerin yerini, kendi

---

[109] Fikret Ertan, "Çıkarlar ve Komplolar", **Zaman**, 12.03.1997, s. 12.
[110] Gündüz Aktan, "Savaşın Düşündürdükleri", **Radikal**, 09.04.2003, s. 8.
[111] Samir Amin, "ABD'nin Aşırı ve Canice Emelleri", (Çevrimiçi) http://www.ozguruniversite.org/guncelsamir.htm, 30 Ekim 2003.
[112] Aydoğan, a.g.e., ss. 122-123.
[113] Chomsky, **11 Eylül Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, s. 139.

karnını kendisi doyuran "özgür" işçiler aldıysa, sömürgelerin yerini de kendi kendine bakmakla ve ülkesini kullanılır düzeyde tutmakla yükümlü "bağımsız" ülkeler almıştır. Durum böyle olunca, emperyal güçlerin, bir taraftan bu bağımsız ülkelerin ekonomik sistemlerini kendisininkiyle uyumlu bir hale getirmesi, diğer yandan "*uygarlaştırma projesi*"ni kabul edecek liderleri iktidara taşıyacak bir siyasi sistemi ve nihayet tüm bunları yeniden üretecek bir kültürel ortamı yaratması gerekmektedir.[114]

Tarih boyunca "ittifaklar, karşı ittifakları da doğurmuştur." Ancak günümüz dünyasında, kimse "terörizmi" esas almış bir ittifakın içinde yer alamayacağına göre ABD'nin geliştirdiği akılcı siyasette "karşı ittifak" yaratmanın güçlüğü ortaya çıkmıştır.[115]

11 Eylül saldırılarından sonra ABD, kurallara ve kuralların devam etmesi için gerekli olan etkili güç dengesini baz alan çok kutuplu işbirliği sistemine karşı yeni bir hegemonya anlayışını benimsemiş görünmektedir. Bu temelde ABD'nin, AB'nin itirazlarını dikkate almadığı gözlenmektedir. Uzun bir süre daha devam edecek olan ABD hegemonyasının önümüzdeki dönemde ara sıra sıkıntı geçireceği çok açık olsa da, bu ABD hegemonyasını ortadan kaldırarak yerine daha dengeli ve daha işbirlikçi bir çoğulcu düzenin meydana çıkması çok uzak bir olasılık olarak görünmektedir. Bir diğer akılda tutulması gereken konu da bölgesel blokların oluşturulmasının ve devam ettirilmesinin veya bozulmasının hala ABD'nin bu tür oluşumları ortak çıkar ve perspektifler arayışında desteklemesi gerekliliğinde kilitli olmasıdır.

11 Eylül'den günümüze dünyanın büyük güçlerin politikaları, amaçları, kaygıları ve çıkarları daha önce olduğu gibi değişmeden kalmayı sürdürmektedir. Bu noktada ABD'nin mevcut siyasetini değiştirmesini beklemek için bir neden de yoktur çünkü; ABD, tarihinde Pearl Harbour saldırılarından sonra ilk defa kendi topraklarında terörist bir saldırıya maruz kalmıştır. ABD bu olaylar sonrası ortaya attığı 'tehdit' ve 'saldırı' kavramlarını kendine çıkış noktası alarak, Orta Asya'da

[114] Ergin Yıldızoğlu, "Beyaz Adamın Yükü", **Cumhuriyet**, 11.09.2002, s. 4.
[115] Halil Şimşek, "Irak Savaşı Bağlamında ABD-İsrail İlişkileri", **Zaman**, 21.04.2003, s. 16.

askeri varlığını kurmak, orada ve başka yerlerdeki baskıcı devletlerle ittifakını güçlendirmek için kullanmaktadır. Günümüzde temel meselenin enerji kaynakları ve bunların kontrolü olduğu göz önünde bulundurulursa, ABD'nin neden daha önce sahip olmadığı yeni askeri varlıklar oluşturmaya çalışmasının cevabı daha kolay anlaşılabilir hale gelir. Laçiner'e göre, bu bağlamda ABD'nin yoğun propagandasının iki temel amacının bulunduğu söylenebilir: İlk olarak dünya kamuoyu Amerikan gücü karşısında sindirilmeye çalışılmaktadır. İkinci olarak ise, Amerika'nın zayıf yönleri bu şekilde kapatılmaya çalışılmakta ve ulusal onur Irak kullanılarak tamir edilmeye ve zayıf noktalar gözlerden uzak tutulmaya çalışılmaktadır.[116]

Bir imparatorluğun istikrarı, askeri şiddetin örgütlü biçiminin ekonominin örgütlü biçimiyle "kusursuz" uyumundan kaynaklanır.[117] Askeri güce ve bu gücün uluslar arası hareket yeteneğine duyulan gereksinim, yeni ekonomik ve siyasi hegemonya alanları elde etmekle sınırlı değildir. Ele geçirilen alanlarla bu alanlara yatırılan sermayenin korunması ve düzenin sağlanması için de askeri güç gereklidir.

1812 yılında yapılan Viyana Anlaşması'ndan bu yana dünyada küçük istisnalar dışında demokratik ülkeler birbirleriyle savaşmadılar. Dünyadaki savaşlar ya demokratik olmayan ülkeler arasında ya da demokratik olanlarla demokratik olmayanlar arasında yaşandı. Kuşkusuz demokrasilerin haklı bazı savaşları olmuştur. Örneğin, demokratik ülkelerin, 2. Dünya Savaşı'nda, milyonları ölüme götüren faşist rejimlerle savaşı, dünyayı bu ideolojiden kurtarmak adına haklı bir savaştı. Ancak demokratik ülkelerin dünyada sürdürdükleri savaşların her zaman masum ve haklı olduğunu söylemek çok zor. Demokratik yönetimlerde, otoriter rejimler kadar olmasa da, "güç"ün siyasete damgasını vurma riski her zaman vardır. Bu bakımdan demokrasilerin bazen masum gibi görünen hareketlerinin arkasında belli grupların çıkarları yer alabilmektedir. Sistemi değişik güç odaklarının etkisine son derece açık olan ve ekonomisi büyük ölçüde silah sanayiine dayanan Amerika gibi demokratik bir ülke söz konusu olunca, bu ülkenin sürdürdüğü savaşlar üzerinde

[116] Sedat Laçiner, "Amerika Ne Kadar Güçlü?", **Radikal**, 25.03.2003, s. 8.
[117] Joxe, a.g.e., s. 113.

daha dikkatli düşünmek gerekir. Amerikan sisteminde demokrasinin sacayağını toplumsal gruplar oluşturur. Siyaset bir bakıma gruplar arasındaki rekabetin sonucunda oluşan bir süreçtir. Siyasette binlerce farklı amaç vardır. Kim daha güçlü ya da aktif ise o kazanır ve dengeyi diğerlerinin aleyhine bozar. Hele siyaset, iktidarı ele geçirme veya etkileme etkinliğinden ibaretse o zaman iktidarın, güçlü grupların nüfuzu altına girme riski daha da artar. Amerikan siyaseti, Avrupa'daki gibi aynı zamanda bir siyasal eğitim faaliyeti değildir. ABD'de siyasetin temel amacı iktidarı ele geçirmek ya da etkilemektir. Bu da sistemi güçlü grupların etkisine daha fazla açmaktadır. Bugün Amerika'da güçlü olan gruplar hem iç siyaseti, hem de dış siyaseti rahatlıkla yönlendirebilmektedirler.[118] Bugün dünya üzerinde Amerika'nın giriştiği savaşları incelerken, özelde Amerikan silah sektörüne, genelde durağanlaşan Amerikan ekonomisine nefes aldırmanın yolunun bombaların, füzelerin ve savaş uçaklarının konuşmasından geçtiğini göz ardı etmemeliyiz.

Irak Savaş'ı gerçekten bir demokrasi savaşı haline gelecekse, Amerikan yönetimi bu ilkeye daha sıkı sarılmalıdır, çünkü dünya halklarının ezici çoğunluğu, bu savaşı Amerika'nın kendi çıkarlarının ve zayıf devletlere iradesini dayatma kararlılığının bahanesi olarak kullandığına inanıyordu. Bu yüzden Irak'ta demokrasiyi inşa etmek konusunda ciddi olduğunu göstermek, Amerikan yönetimi için savaşa meşruiyet zemini oluşturmanın sadece bir parçasıdır.[119]

Bacık'a göre, uluslar arası sistem anarşik bir yapıdır. Bu anarşik yapı hiçbir biçimde bütün ülkelerin üzerinde uzlaştığı bir örgüt, hukuk ve düzenleme ortaya çıkaramaz. İç hukukta bütün vatandaşların uymak zorunda oldukları devlet otoritesi benzeri bir düzenleme uluslar arası sistemde hiçbir zaman olmamıştır. Uluslar arası sistemin böyle anarşik bir yapı özelliğini göstermesinin temelindeki sebep uluslar arası bir hükümetin olmayışıdır. Böylece sistemin parçası olan bütün ülkeler kendi çıkarlarına göre güçleri ölçüsünde politikalar üretirler. Bu nedenle uluslar arası sistemde vurgulanması gereken kavram güç dengesidir. Güç dengesi merkezli anarşik uluslar arası yapı sürekli olarak değişken tanımlamalara ve çözümlemelere

[118] Ömer Çaha, "Amerika Kimin İçin Savaşıyor?", **Zaman**, 16.01.2003, s. 17.
[119] Thomas Carothers, "Demokrasileri Cezalandırmak Doğru Değil", **Radikal**, 20.05.2003, s. 8.

gider. Bütün uluslar arası meşruiyet tanımlamaları bir güç ve çıkar dengesinin ürünüdür. Hangi düzeyde ve biçimde üretilmiş olursa olsun bütün uluslar arası meşruiyet yaklaşımları egemen devletlerin kendi çıkarlarına göre bir anlam ifade eder. Bir "şey" uluslar arası sistemde ne zaman 'meşru' hale gelir? Burada sayı mı önemlidir, yoksa pratik olarak uygulayıcı konumdaki ABD gibi ülkelerin düşünceleri mi? Sonuç olarak uluslar arası meşruiyet, üzerinde uzlaşılmış, berrak bir şey değildir.[120]

Bu savaş, Irak sınırlarını aşan iki konuyu ortaya koymuştur. Birincisi, ülkelerin güvenliği ve bu güvenliği korumanın ve meşrulaştırmanın yolları, ikincisi ise, demokrasi ile egemenlik arasındaki ilişkidir. Uluslar arası sistemde yapılması zorunlu olan reformlar, yakın gelecekte bu iki temel soruya verilecek yanıtlara göre şekillenecek. Uluslar arası toplum karşı çıksa dahi 'önce sen vur' düşüncesiyle güç kullanımına başvurmanın meşru olup olmamasının ötesinde, Irak Savaşı güvensizlik sorununun genelleştiğini ve bu sorunla başa çıkmada kullanılabilecek, genel kabul görmüş kuralların bulunmadığını ortaya koydu. ABD, Irak Savaşı sırasında bölgede müttefik bulmakta zorlandıysa bunun nedeni basit bir şekilde bölge ülkelerinin Amerikan yönetimine tabi olmak istememeleri değil, daha kökten bir şekilde, kendi güvenlik anlayışlarının Washington'unkinden farklı olmasıydı.[121]

"Uzun vadede güvenliğimizi yalnızca askeri gücümüze dayanarak güvence altına alamayız. Kalıcı barış, adalet ve demokrasinin ilerlemesine dayanır. Bizim geçmişte demokrasiye evrimleşmemiz de ağır ve kademe kademe, kimi zaman çalkantılarla gerçekleştiğinden, biz de başkalarına sabır göstermeliyiz." Bu sağduyulu sözler, Amerikan Başkanı'nın teröre karşı savaşı yürütme tarzını sorgulaması ve özeleştiri yapması değil, gidişattan duyduğu kaygıları dile getirmeye başlayan Britanyalı müttefiklere aksi yönde bir görüntü vermeye çalışan cümlelerdir.

Amalric'e göre, ABD ve İngiltere'nin teröre ve diktatörlere karşı verdikleri savaşın ilk cephesi ilan edilen Irak'taki maceraları dramatik bir karışım halini

[120] Gökhan Bacık, "Uluslar arası Meşruiyet Masalı", **Zaman**, 08.09.2003, s. 17.
[121] Zekl Laadl, "Savaş Deyip Geçmeyin", **Radikal**, 19.08.2003, s. 8.

almıştır. Tüm terör türlerinin en kötüsüyle, ulusal savaşın yoldan çıkmış hali olan kökdendinci ve uluslar arası İslamcı terörizm Irak'ta ittifak içine girmişlerdir. Bush Yönetiminin tarihi hatası, her ikisini dayanışmaya itmek olmuştur.[122]

Amerika'nın 'terör'le savaşı, sadece askeri çözümlere dayandığı, köklerine inmediği, ABD'yi ve yurttaşlarını hedef haline getiren bir savaşa dönüştüğü için ironi olarak terörü beslemekte, çemberini genişletmekte ve birçok Arap-İslam ülkesinde teröre yeni ufuklar açmaktadır.[123] Bir ülkenin bir başka ülkeyi demokratikleştirebileceği mefhumu, demokrasi inşasının temel bağlamını yanlış anlamamıza ve Amerika'nın, kendi içindeki uzun ve yavaş demokrasi mücadeleleriyle yazılan tarihini yanlış okumamıza yol açar. Benjamin Barber'a göre demokrasi alttan gelir, tepeden değil.[124] Bu yüzden Irak'ta yaşanan son olaylar 'önleyici demokrasi'nin, terörizme karşı, önleyici savaştan daha iyi bir yanıt olduğunu gösteriyor; ancak önleyici demokrasinin işe yaraması için, başta demokrasinin doğasını anlamamız gerekir. ABD bunu anlayamadığı için, Irak'ta demokratik sürecin taraftarı olabilecek unsurları, Amerikan ordusunun küçük düşürülmüş ve intikamcı düşmanlarına dönüştürdü. Görünen o ki, ABD yönetimi, Irak toplumuyla demokrasi arasında duran tek şey bir diktatörmüş gibi, Baas diktatörlüğünü ortadan kaldırdıklarında, yerine bir gecede, otomatik olarak demokrasinin geçeceğini sandı. Oysa ki, Amerikan tarihinin 1776-1789 yıllarından bütün bir iç savaş sürecine uzanan dönemi, ABD'de yetersiz bir demokrasiye ulaşmanın 200 yıl aldığını gösteriyor.

Boston Üniversitesi'nde Uluslar arası ilişkiler Profesörü olan Andrew J. Bacevich'e göre, sadece bir değil, jeopolitik önemi şüphe götürmeyen pek çok bölgeyi kontrol altında bulundurmak, kendisininki hariç tüm siyasal ve ekonomik ilkelerin meşruluğunu küçük görmek, varolan düzenin kutsallığından dem vurup, askeri gücünü –savunma kaygısıyla değil- baskı yapma amacıyla bütün yerküreye yaymak suretiyle askeri güç bakımından tartışmasız en üstün ülke olduğunu kabul

---

[122] Jacques Amalric, "Irak Savaşı Teröre Yeni Alan Açtı", **Radikal**, 04.12.2003, s. 8.
[123] Abdulbari Atwan, "Amerika Terörü Kışkırtıyor", **Radikal**, 26.05.2003, s. 8.
[124] Benjamin Barber, "Zorla Demokratikleşilmez", **Radikal**, 02.07.2003, s. 8.

ettirmeye çalışmak: işte bunlar, bir imparatorluğu yönetme çabasındaki bir ulusun faaliyetleridir. Başka türlüsünü iddia etmek, ABD'nin emperyal hegemonya kurma sorununu daha kolay başa çıkılır hale getirmeyecek, hele ortadan kaybolmasını asla sağlamayacaktır.[125]

ABD, yeterince küçük olan her yeri işgal edip, yeterince hızlı bir şekilde zafer kazansa da, bu tutumun ABD için çok tehlikeli sonuçları olacağı açıktır. Dünyayı denetimi altına almayı hedefleyen bir ülke için, kendi içindeki gerçek tehlike militarizasyondur. Uluslar arası düzlemde ise bu tehlike dünyanın istikrarsızlaştırılması biçiminde kendisini gösterir. ABD siyaseti, düzeni sağlamak yönündeki tüm resmi ve gayri resmi alternatif düzenlemeleri zayıflatmaktadır. İmparatorlukların yükseliş ve düşüş tarihlerinin bize öğrettiği ders, sistemin esas olarak, böyle bir ülkenin kendi yurttaşları sonsuz savaşların ve sürekli işgallerin erdemine inancını kaybettiği zaman geri çekilmeye başladığıdır. "Dünya, ABD'ye nasıl karşı koyabilir veya onu nasıl dizginleyebilir?" sorusunu, bazı ülkeler, ABD'ye karşı çıkacak güçleri olmadığı için ona destek vererek görmezden gelmektedirler. Oysa Yıldızoğlu'na göre, imparatorluk kurma düşlerinin sonu hep aynı nedenle hüsranla biter. İmparatorluk sürekli yayılır ve sonunda geri dönemeyeceği noktaya geldiğinde mali kaynakları da tükenmeye başladığı için bir anafor yaratarak batmaya başlar. İpini bu imparatora bağlayanlar da onunla birlikte batmaktan kurtulamazlar.[126]

---

[125] Andrew J. Bacevich, **American Empire: The Realities and Consequences of U. S. Diplomacy**, Massachusetts, Harward University Press, 2002, ss. 243-244.
[126] E. Yıldızoğlu, "İpotekli...".

2. Bölüm: ABD, Ortadoğu ve Irak Sorunu

2.1. ABD ve Ortadoğu

Geçtiğimiz yüzyılın en kırılgan bölgesi olma özelliğini bu yüzyıla devreden Ortadoğu bölgesinin tam olarak neresi olduğunun tanımlanması konusunda bir kesinlik söz konusu değildir. Dar anlamıyla Nil'den Mezopotamya havzasına kadar olan bölgeyi içine alan Ortadoğu bölgesinin tanımlanmasında coğrafi, etnik, kültürel ve ekonomik faktörler önemli rol oynamaktadır. Coğrafi anlamda bu bölge dünyanın önemli ticaret yollarının geçiş hattını ve Avrasya'nın çevre kuşağını temsil etmektedir. Ekonomik olarak ise dünyanın en stratejik enerji kaynağını oluşturan petrol kaynaklarının oldukça büyük kısmının bu bölgede yer alması Ortadoğu'yu önemli hale getiren diğer bir faktördür.[1]

Soğuk Savaş'ın ABD önderliğindeki kapitalist bloğun zaferiyle sona ermesinden sonra Washington için temel hedef, ortaya Rusya'nın yerine geçebilecek küresel boyutta bir meydan okumayı temsil eden bir devlet/devletler bloğunun ve/veya ABD'nin küresel hegemonyasına meydan okumasa bile yerkürenin herhangi bir jeopolitik alt sisteminde ABD'nin çıkarlarının tersine bir politika izleyebilecek bir bölgesel gücün ortaya çıkmasını engelleyerek Amerikan tek kutupluluğunun devamını sağlama olmuştur.[2] Bir başka deyişle, bugünün uluslar arası sistemi güç dengesine göre değil, Amerikan hegemonyasına göre kurulmuştur.[3]

Krauthammer'e göre, yeni "tek yanlılık" düşüncesi, bugün içinde bulunduğumuz dünyanın tek kutuplu olduğu gerçeğini tanır, böylece Amerika'nın Soğuk Savaş sonrası dış politikasının gerçek başlangıcını haber verir.[4]

---

[1] Mesut Özcan, **Sorunlu Miras Irak**, İstanbul, Küre Yayınları, 2003, ss. IX-X.
[2] Ümit Özdağ, "Yeniden Yapılanan Ortadoğu", **Irak Krizi (2002-2003)**, Ed., Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003, s. 77.
[3] Nye, a.g.e., s. 1.
[4] Charles Krauthammer, "The New Unilateralism", **The Washington Post**, 08.06.2001, s. 29.

Bir Sırp milliyetçisinin, 1914 yılında Avusturya veliahdı Ferdinand'ı öldürmesinin, 1. Dünya Savaşı'nın asıl sebebi olmadığı, ancak, bu olayın daha önceki dönemde birikmiş olan patlayıcı eğilimleri tetiklemesi gibi, 11 Eylül terör saldırıları da, 11 Eylül'den önce varolan bir dizi eğilimin, saldırı sonrasının yeni koşullarında ortaya çıkmış, belirleyici hale gelmiştir. Bu değişimin başında da, ABD yetkililerinin Afganistan'ın sadece bir ilk evre olduğunu, bir tek savaştan söz etmenin mümkün olmadığını, çok uzun vadeli, geniş kapsamlı, kimi boyutu açık, kimi boyutu örtülü sürdürülecek bir kampanyanın başlamış olduğunu defalarca altını çizerek belirtmiş olmalarını söyleyebiliriz.

ABD'nin, politik hedeflerini gerçekleştirmek için izlediği strateji Soğuk Savaş'ı izleyen ilk on yılda ağırlıklı olarak ekonomik içerikli bir strateji olmuştur. Bu strateji, Amerikan kapitalizminin iletişim ve bilişim teknolojilerinin sağladığı olanaklardan yararlanarak küresel çapta yayılmasını sağlamıştır. Oysa ki, 11 Eylül saldırıları, ABD'ye Amerikan tek kutupluluğunu Amerikan ekonomisine değil, Amerikan silahlı kuvvetlerine dayandırarak sürdürmek için büyük bir stratejik atağa geçme firsatı vermiştir. Bu bağlamda, 11 Eylül kendi başına önemsenmeli ama soyut olarak tarihin akışı içinde değerlendirilmelidir.

11 Eylül sonrasında ABD, terörü ve terörün arkasındaki güçleri sebep olarak göstererek yerkürenin her yerine askeri gücünü kullanarak girmektedir. Bu teorik olarak, ABD'ye dünyanın bütün coğrafyalarına değişen boyutta askeri müdahale olanağı sağlarken, Amerikan Ulusal Güvenlik Doktrini, hedef olarak terörü ve terörün arkasındaki odaklar ile devletleri göstermekle birlikte, özü itibariyle ABD'nin tek kutupluluğuna meydan okuyabilecek büyük güçleri hedef almaktadır. Amerikan Güvenlik Doktrini'nde hedef alınan terörün arkasındaki devletler dünya enerji kaynaklarının üzerinde veya yakınında olup jeopolitik önem taşıyan ve hem bölgesel planda ABD'ye meydan okuyup, hem de ABD'ye küresel planda meydan okuyabilecek büyük güçler ile ittifak içine girebilecek devletlerdir.[5]

---

[5] Özdağ, a.g.e, s. 78.

Savran'a göre, önümüzdeki dönem, Avrasya'da, savaşların ve iç savaşların, darbelerin ve devrimlerin birbirini olağanüstü bir hızla izleyeceği bir dönem olacaktır. Emperyal çıkarların korunması amacıyla atılan her adım, bütün bölge çapında derin sarsıntılar yaratarak bölgenin birçok yöresinde yeni çatışma ve mücadeleler doğuracak, bunların gelişmesi emperyalizmi yeni müdahalelere kışkırtacak, bu müdahaleler de bir dizi yeni sarsıntıyla sonuçlanacaktır.[6]

Ortadoğu, sahip olduğu petrol rezervleri, üretim kapasitesi, bu petrole olan talebin özellikleri ve petrolden elde edilen gelirler dolayısıyla uluslar arası politikaya en çok konu olan bölgelerden biridir.[7] Ancak, bölgedeki sınırların çoğu Birinci Dünya Savaşı sonrasında çizilmiş olması nedeniyle o dönemin büyük güçlerinin isteklerini yansıtmakta ve bu nedenle de günümüzün siyasal dengelerini sağlamaktan uzak durumdadır.[8]

Amerika Birleşik Devletleri'nin Ortadoğu'ya verdiği önemi ve bölgenin durumunu geçen yüzyılın ortasında Başkan Truman şöyle açıklamaktaydı:

"Gözlerimizi yakın ve Ortadoğu'ya çevirdiğimiz zaman çok tehlikeli sorunlar gösteren bir bölgeyle karşılaşıyoruz. Bu bölgede geniş doğal kaynaklar bulunmaktadır. En işlek kara, hava ve deniz yolları buradan geçmektedir. Bu bakımdan büyük ekonomik ve stratejik önemi vardır. Fakat bu bölgedeki ulusların hiçbiri ne yalnız, ne de beraberce kendilerine yöneltilecek bir saldırıya karşı koyabilecek kadar güçlüdür. Böyle olunca da Yakın ve Ortadoğu'nun bu bölgenin dışındaki büyük devletler arasında bir rekabet alanı olacağını kestirmek güç değildir."[9]

Dünya petrol rezervinin yüzde 65'ine sahip Ortadoğu'da, bugün için ABD politikasının temel unsurlarından biri, Körfez'deki petrol kaynaklarının güvenliğinin sağlanmasıdır. ABD, petrolün uluslar arası piyasalara uygun fiyatlarla kesintisiz akışının devam etmesini hayati çıkarları arasında görmektedir. Chomsky'e göre, Körfez bölgesindeki enerji kaynaklarına ABD ve uydularının hükmetmesi ve petrol üretiminin yönetimi ve fiyatı üzerinde hiçbir bağımsız ve dahili gücün önemli bir

---

[6] Savran, a.g.e., s. 148.
[7] Cengiz Çandar, **Ortadoğu Çıkmazı**, İstanbul, Hil Yayın, 1984, s. 29.
[8] M. Özcan, a.g.e., s. 45.
[9] Rıfat Uçarol, **Siyasi Tarih (1794-1994)**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1995, s. 696.

etkisinin bulunmasına izin verilemeyeceği hususu 1940'lı yıllardan bu yana, Amerikan dış politikasının yol gösterici doktrini olmuştur.[10]

Dünyanın her gün tükettiği yaklaşık 50 milyon varil petrolün 20 milyon varili körfez bölgesinden elde edilmektedir. ABD'nin büyük rakibi Japonya ve Almanya'nın yüzde 59 oranında körfez petrolüne bağımlı olması, ABD'nin bu ülkeler ile hegemonya mücadelesinde petrol kaynakları üzerinde mutlak denetimi en önemli güvence saymasına neden olmaktadır.[11]

ABD ve Batılı sanayileşmiş ülkelerin petrol tüketimlerinin giderek artması, körfez bölgesinde dünya ham petrol rezervinin yüzde 65'inin bulunması ve petrolün bu bölgede daha ucuza sağlanması, süper güçlerin bölgeye yönelik politikalarını belirleyen önemli faktörlerden biridir.[12]

Ortadoğu, sahip olduğu petrol rezervleri, üretim kapasitesi, bu petrole olan talebin özellikleri ve petrolden elde edilen gelirler dolayısıyla uluslar arası politikaya en çok konu olan bölgelerden biridir.[13] Bu nedenle büyük ölçüde petrol rezervinin toprakları içinde bulunmasıyla ekonomik bir önemi olan Ortadoğu bölgesi, dünya egemenliği peşinde koşan güçlerin savaş alanı haline gelmiştir.[14]

Günümüzde ABD'nin süper güç görünümü petrol bölgeleri üzerindeki egemenliği nedeniyledir. Michael Klare'a göre, ABD petrolü bir güvenlik sorunu olarak görür ve diğer etmenler ve değerler ne olursa olsun onu her araçla korumak zorundadır.[15] ABD'nin küresel askeri ve politik hegemonyasının 21. yüzyılda da sürmesi yeni dünya düzeninin ABD tarafından yönetilmesi ancak petrol ve doğalgaz bölgelerinde ABD egemenliğinin sürmesi ile olanaklıdır.[16]

---

[10] Blum, a.g.e., s. 191.
[11] Suat Parlar, **Ortadoğu'da Yeni Dünya Düzeni**, İstanbul, Yar Yayınları, 1999, s. 13.
[12] Kadir Sağlam, **Körfez Savaşı İle Değişen Güç Dengeleri**, İstanbul, Elit Kitaplar, 1999, s. 11.
[13] Ömer Taşlı, **Ortadoğu'ya Süper Güçlerin Etkileri**, İstanbul, Engin Ofset, 1991, s. 23.
[14] Nihat Ersin, **Ortadoğu Savaşlarının Perde Arkası**, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003, s. 13.
[15] Sitaram Yechury, "Amerika, Petrol, Afganistan", **Yeni Dünya Dizaynı**, Ed. M. Ali İzmir, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003, s. 62.
[16] Şener Üşümezsoy, **Petrol Düzeni ve Körfez Savaşları**, İstanbul, İnkılap Kitapevi Yayınları, 2003, s. 166.

2.1.1. ABD'nin Ortadoğu Politikasındaki Genel Eğilim

Nye'ye göre güç, istediğiniz sonuçları elde etme ve bu sonuçları elde etmek için gerekirse başkalarının davranışlarını değiştirme yeteneğidir. Arzu edilen sonuçların alınması yeteneği çoğunlukla belli kaynaklara sahip olmakla birlikte, kısaca güç, nispeten büyük oranda nüfus, toprak, doğal kaynaklar, ekonomik kuvvet ve siyasi istikrar gibi unsurlara sahip olmak şeklinde tanımlanır. Bu anlamda güç, uluslar arası poker oyununda yüksek kağıtları elinde bulundurmak demektir.[17] Ali'ye göre, Batı ile Arap dünyası arasındaki ilişkileri her zaman için yasa ve hukuk kuralları değil, güç belirlemiştir. Yeni yasaları ve anlaşmaları kabul ettirmek için ya güç kullanılmış ya da zora başvurulacağı tehditleri savrulmuştur.[18]

Ortadoğu hakkında yapılacak genel bir değerlendirmede Körfez Savaşı'ndan sonra ABD'nin en önemli güç olduğu ve tüm bölgeyi kontrol ettiği sonucuna varılabilir. Çünkü, ABD'nin Ortadoğu'da hayati çıkarları kategorisini oluşturan üç konuda önemli aşama kaydedilmiştir: İsrail'in güvenliği, bölgede ABD çıkarlarına bir başka devlet tarafından meydan okunmasının engellenmesi ve petrolün uluslar arası piyasalara sürekli ve makul fiyattan akışının sağlanması. Bu çerçevede, 1948'den bu yana devam eden çatışmaya çözüm oluşturmak üzere ABD'nin kontrol ettiği bir Filistin-İsrail barışının çerçevesi çizilmiş, Irak Kuveyt'ten çıkarılmış; bölgeye ABD çıkarlarını korumak için 25.000 ABD askeri yerleştirilmiş ve bunların sürekli barındırılması için üsler edinilmiş ve petrol denetim altına alınmıştır.[19]

ABD'nin Ortadoğu politikalarının bugünkü durumunu yaratan ve ABD çıkarlarının altını oyan asıl olgu, Soğuk Savaş'ın bitmesiyle bölgenin yapısında meydana gelen değişimin ABD'nin bölgeye yönelik stratejilerine tam anlamıyla uyarlanamamasından kaynaklanmaktadır. Soğuk Savaş öncesinin temel güvenlik algılamaları önemli bir değişim geçirmeden Körfez Savaşı sonrası döneme de

---

[17] Nye, a.g.e., s. 5-6.
[18] Ali, a.g.e., s. 177.
[19] Serhat Erkmen, "ABD'nin Ortadoğu'dan Değişim İhtiyacının Nedenleri", **Irak Krizi (2002-2003)**, Ed., Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003, s. 99.

taşınmıştır. Bu nedenle ABD, Ortadoğu'da ulusal çıkarları çerçevesinde bölgedeki istikrarın korunması için müttefik ülkelerdeki demokratik olmayan yapılara göz yummuştur. Böyle bir tutumun bedeli kuşkusuz, daha çok sistemin sürmesinde çıkarları bulunanların hoş görmeleri anlamında geniş bir "hoşgörülebilir" kötüye kullanma eğilimin sürmesi olmuştur.[20] Ancak ABD, büyük bir ada devleti olarak düşünülürse, deniz aşırı politikalar uygulayabilmek için bölgesel ittifaklara ve ittifak sistemlerine ihtiyaç duymaktadır. Düşmanlarını kontrol altına almak için Soğuk Savaş'ın başından bu yana çevreleme ve caydırıcılık politikalarının farklı biçimlerine başvuran ABD, Ortadoğu'da da bu araçları kullanmaya çalışmıştır. Düşman devletleri kontrol etmek için kurulan ittifaklar içindeki sorunlar ABD'nin elini zayıflatmış ve sürdürülemez bir ikilem üzerinde politika yapma noktasına getirmiştir. Bu noktadan yola çıkarak ABD'nin Körfez Savaşı sonrasında Ortadoğu politikasındaki iki temel sorunun onu her geçen gün zorladığı ve bölgedeki ilişkiler sistematiğini Körfez Savaşı'nın hemen sonrasındaki beklentilerden çok uzaklaştırdığını görüyoruz. Bu iki temel sorun alanı ABD'nin yalnızca düşman devletlerle olan ilişkilerini değil, dost devletlerle ilişkilerini de mevcut yapı ve buna göre dizayn edilmiş araçlarla sürdürülemez konuma gelmesine yol açmıştır.

2.1.2. ABD'nin Ortadoğu'da Değişim İhtiyacının Nedenleri

Soğuk Savaş'ın bitimiyle tek süper güç olarak kalan ve hegemonyanın yeniden inşasına girişen ABD'nin Ortadoğu'daki revizyonist politikasının ilk ayağını oluşturan Irak politikası iki ülke ilişkilerini ve bölge sorunlarını aşmaktadır. Erkmen'e göre bugün Irak konusundaki gelişmeler, küresel düzlemdeki mücadelenin Ortadoğu'daki yansımalarıdır.[21]

11 Eylül ile Ortadoğu arasındaki bağlantı iki biçimde kurulmuştur: Radikal İslamcı terörizm ve terörizmi destekleyen ülkeler. 11 Eylül'ün ardından suçlu El-Kaide olarak belirlenince gündeme önce radikal İslamı besleyen unsurların kökeni

[20] Barrington Moore, Jr., **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri: Çağdaş Dünyanın Yaratılmasında Soylunun ve Köylünün Rolü**, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 2003, s.494.
[21] Erkmen, a.g.m., s. 97.

olarak Ortadoğu, sonrada bölgenin 'şeytanı' Saddam Hüseyin getirildi. Bir yandan, Suudi Arabistan teröristlerin memleketi olarak resmedilirken[22] diğer yandan Irak kitle imha silahları ve terörizmle ilişkisi ön plana çıkarılarak hedef tahtasının merkezine oturtuldu.

"ABD, Irak'a neden saldırmıştır?" Bu soruya verilen yanıtlar genel olarak petrolü kontrol etmek, Körfez Savaşı'nın ardından yarım kalan bir işi tamamlamak, İsrail'i korumak, Ortadoğu'da köklü rejim değişiklikleri yaparak bölgede Amerika yanlısı hükümetler yaratmak, terörizmle mücadele etmek, Irak'ın kitle imha silahlarının olduğu iddiası, insan haklarını ihlal etmesi, Filistinli radikal grupları desteklemesi... Bu sorunlar daha önce de olduğu halde Amerika, niçin 11 Eylül saldırıları sonrasında bütün dünyayı karşısına alma pahasına Irak'a bir askeri müdahalede bulunmada bu kadar ısrarlı davranmıştır? Bu soruya verilebilecek yanıt, ABD'nin Ortadoğu politikasının bölgedeki hakimiyetini sürdürmesine olanak tanımayacak bir konuma geliyor olduğudur. ABD, Ortadoğu'da kökten bir değişime ihtiyaç duymaktadır. Bunun nedeni, 11 Eylül'de gerçekleşen olay değil, ABD'nin kendisi için son 20 yıldır uyguladığı bölge politikalarının beklediği sonuçları üretememesidir.

2.1.3. Ortadoğu'da ABD Egemenliğini Tehdit Eden Sorunlar

2.1.3.1. İdeolojik Sorunlar

Sovyetler Birliği'nin dağılmasıyla birlikte tüm dünyada olduğu gibi Ortadoğu'da da 'sol' düşünce gerileme yaşamıştır. Fakat, ABD'nin 'sol' ideolojinin çöküşünün Ortadoğu'da yaratacağı ideolojik arayışın kendi lehine sonuçlar üretmesi beklentisi gerçekleşmemiş, hatta bunun tersi bir durum olmuştur. Buradaki asıl çelişki, ABD'nin kendisine karşı çıkanların ideolojisini üreten devletleri desteklerken, Irak ve Suriye gibi ABD ile ideolojik anlamda uyum sağlama

[22] Howard Schneider, "For Many in Saudi Arabia, A Fundamental Conflict", **The Washington Post,** 08.11.2001, s. A15.

potansiyeli daha çok olan rejimleri çökertmeye çalışmasıdır. Dahası, desteklediği ve Ortadoğu'yu da değiştireceğine inandığı küreselleşme onun bölgedeki ideolojik düşmanını güçlendirmektedir. ABD'nin Ortadoğu'da karşı karşıya olduğu ideolojik ve siyasal yapılardaki başarısızlığının nedenlerini iki temel başlık altında toplayabiliriz:

2.1.3.1.1. Küreselleşmenin Yarattığı Baskı

Küreselleşmenin getirdiği ideolojik baskının ve kimlik sorununa alternatif çözümlerin en çok tepkiyle karşılandığı yer Ortadoğu'dur. Arapların çoğu küreselleşmeyi emperyalizmin aracı olarak görmekte ve buna karşı ciddi bir çıkış sergilemektedirler.[23] Batılı değerlerin yarattığı baskı karşısında bu şekilde tepkisel duruş kimi yerlerde otantik kimliklere sarınılmasına, çoğunlukla da dine daha fazla yaklaşılmasına neden olmuştur. Siyasal ve ideolojik anlamda baskı altında tutulan halk, küreselleşmenin getirdiği ileri sürülen 'özgürlük' ve 'liberalizm'e değil, kendi kültürünün temelini oluşturan İslam'a ve muhafazakarlığı koruyan değerlere sarılmıştır. Arap dünyasında bürokratik tabaka ve burjuvazi içinde Batıya 'yakın' düşüncelere sahip kişiler ortaya çıkmasına rağmen asıl yönelim daha radikal olanadır.[24] Çözümün İslam'ın kurallarına daha sıkı bir biçimde bağlanarak ortaya çıkacağına inanan bu görüş, bu nedenle rejimlerin mantığından ve doğasından daha çok uygulayıcıların hatalarını eleştirmekte ve tepkilerini Batıyla işbirliği yapan yöneticilere yöneltmektedir. Kısacası, gerek sıradan halk kesimi gerekse eğitimli burjuva kesimi ideolojik anlamda küreselleşmeye karşı çıkmaktadır. Bu ise küreselleşmenin ve Batılı değerlerin karşıtı olarak görülen İslam'a ve onun aşırı uçlarına yönelimi arttırmıştır.[25]

---

[23] Sonja Hegasy, "A Moment of Inclusion: Reactions in the Arab World", **Middle East Policy**, C: IX, Sayı: 4, Aralık 2002, s. 83.
[24] Michael Barnett, "What Happened to the Bigbang?", **Middle East Policy**, C: IX, Sayı: 4, Aralık 2002, s. 80.
[25] Erkmen, a.g.m., s. 100.

2.1.3.1.2. Pan-Arapçılık'ın İçine Düştüğü Bunalım

19. yüzyılın sonları ve 20. yüzyılın başlarında gelişen ve Batılılaşma ve modernleşmeyle yüzleşen Arap dünyasını etkileyen Arap milliyetçiliği günümüzde önemli bir gerileme ile karşı karşıyadır. Araplara önderlik edecek büyük ve birleştirici bir Arap devletinin ortaya çıkması ve diğerlerini tek bir devlet ve bayrak altında toplaması miti önemli ölçüde erimiştir. Arap dünyasında en çok ileri sürülen tezlerden birisi, devletlerin sınırlarının yapay olduğu ve emperyalist güçler tarafindan oluşturulduğudur. Bu nedenle yapay olarak oluşturulmuş sınırlar doğal ayrım noktaları olamaz. Arap devletleri arasında 20. yüzyıl boyunca görülen sorunların çoğunda sınır anlaşmazlıklarının bulunması aslında bu tezin yalnızca bir mitten ibaret olduğunu göstermektedir.[26]

2.1.3.2. Siyasal Sorunlar

İdeolojik sorunların ortaya koyduğu tablo, Ortadoğu'daki gelenekselci ve Arap milliyetçisi rejimlerin siyasal anlamda da çöküşü için yeterli bir açıklama sağlamaktadır. Bu çöküşün karşısında yükselen ideoloji ise siyasal İslamcılığın radikal versiyonları olmuştur. Bölgede siyasal katılım yollarının tıkalı olması nedeniyle yer altında veya camilerde örgütlenen muhalefet bölge ülkelerinin rejimleri ve dolayısıyla bölgede çıkarları olan devletler açısından tehlike arz etmektedir. Mevcut rejimlerin meşruiyetlerini önemli ölçüde kaybetmelerinde içine düştükleri ideolojik bunalım kadar, ülkelerindeki sorunlara yanıt bulamamaları, aşırı baskıcı eğilimlerinin katkısı büyüktür. Bu faktörlerin bir araya gelmesi Ortadoğu'da ciddi bir siyasal bunalım yaratmaktadır.

Bölgede bir yandan geçmişte radikal Arap milliyetçileri tarafindan kullanılan ve sahiplenilen emperyalizm karşıtlığı, diğer yandan Batının Hıristiyan kimliğiyle tanımlanması bir tür Batı karşıtı İslamcı politikanın güçlenmesine neden olmuştur.

---

[26] Suudi Arabistan-Katar, Bahreyn-Katar ve Irak-Kuveyt arasında yaşanan sınır anlaşmazlıkları ve aidiyeti tartışmalı topraklara ilişkin sorunlar bu tezi desteklemektedir.

Bu yolla geçmişte Arap modernleşmesinin ilk ürünlerine alternatif ve bölgenin sosyokültürel özelliklerine daha uygun bir İslamcı söylem güçlenmiştir.[27]

Ortadoğu halkı her geçen gün sınırları dışındaki özgür dünyadaki firsatlarla içeride yaşanan korkunç yokluk ve baskı arasındaki derin ve büyük uçurumun daha çok farkına varıyor. Bunun sonucu ortaya çıkan öfke doğal olarak önce kendi yöneticilerine, sonra da bencil gerekçelerle bu yöneticilerin iktidarda kalmasını sağladığını düşündükleri güçlere yöneliyor.[28]

El Kaide'yi ortaya çıkaran fikri yaratan ve destekleyen koşulları, ABD'nin müttefiki devletler yaratmıştır. Artık, devlet olarak desteklemeseler de toplumsal olarak bu örgütü hala beslemektedirler. Bu bağlamda, ABD'nin özellikle bölgedeki Arap müttefikleriyle ilişkisi onu ciddi bir ikilemle karşı karşıya bırakmaktadır. ABD'nin Ortadoğu'daki en büyük ikilemi, bölgede değişimle istikrar arasında tercih yapmasıdır. ABD, bugüne kadar tercihini istikrardan yana kullanmıştır. Bu nedenle başta Suudi Arabistan olmak üzere ABD karşıtlığını destekleyen bir alt yapıya olanak sağlayan ve onu yeniden üreten rejimleri desteklemiştir. Ancak, bu politikayı daha fazla sürdürmesinin olanaklı olmadığını kendisi de fark etmiştir. Bu nedenle ABD politikaları, Ortadoğu'da mevcut yapıyı koruyacak değil, onu değiştirip yeniden düzenleyecek bir harekete girişmek amacı taşımaktadır.

2.2. ABD'nin Irak Politikası

Irak'ın, Kuveyt'i işgal ederek, Basra Körfezi'ndeki güç dengesini temelden değiştirecek bir girişimde bulunması, ayrıca sıranın Suudi Arabistan ve diğer Körfez ülkelerine de gelmesi ve dolayısıyla Körfez'deki bütün petrol kaynaklarının tek bir gücün elinde toplanması ihtimali, ABD'nin hayati çıkarları açısından kabul edilemez bir saldırganlık olarak görülmüş ve bu algılama Körfez Savaşı'nın itici gücünü oluşturmuştu. Irak'ın Kuveyt'i işgali, ABD'nin, bölgedeki güç dengesinin

---

[27] Erkmen, a.g.m., s. 103.
[28] Bernard Lewis, **İslam'ın Krizi**, Çev., Abdullah Yılmaz, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003, s. 105.

muhafazası için, Irak veya İran'ı birbirine karşı kullanma stratejisinin de sonunu getirmişti.[29]

ABD'nin Vietnam'dan sonra yaptığı en büyük savaş olan Körfez Savaşı'yla, Irak'ın Kuveyt'i işgali sona erdirilmişti; ancak Irak, mevcut askeri gücü ile halen Basra Körfezi ve Ortadoğu'da önemli bir tehdit konumundaydı. I. Bush Yönetimi, Irak'ın askeri gücünün denetim altında tutulması amacıyla BM Güvenlik Konseyi ile işbirliği halinde yaptırımlar ve silah denetimleri sistemini uygulamaya koymuştu. Temel hedef Irak'ın 'çevrelenmesi'ydi.[30]

Soğuk Savaş dönemindeki denge politikasının mantıksal anlamda devamı olan ve bölgedeki önemli bir değişikliğin bölge istikrarını bozacağı yaklaşımını temel alan ve ABD dış politikasının en önemli araçlarından birisi olan çevreleme politikası doğrultusunda Basra Körfezi için üretilen politika 1993-2001 yılları arasına damgasını vurmuştur. Clinton yönetimi iş başına geldikten bir süre sonra 18 Mayıs 1993'te Ulusal Güvenlik Konseyi Yakın Doğu Bölgesi sorumlusu Martin Indyk tarafından formüle edilen Çifte Çevreleme Politikası, Soğuk savaş döneminde birbirine karşı olarak kullanılan iki ülkenin şimdi birlikte sistem dışında kalmasına ve buna karşılık, ABD'nin Körfez devletleriyle geliştireceği işbirliğine dayanıyordu. Çifte Çevreleme'nin temel öğeleri İran ve Irak'ın askeri açıdan çevrelenmesi, ekonomik yaptırımlarla bu iki rejimin davranışlarını değiştirmek, müttefiklerle olan işbirliğini arttırmak ve her iki ülkenin rejimlerini zayıflatmaktı.[31]

Çifte çevreleme stratejisi, Basra Körfezi'ndeki sorunlara uzun vadeli bir çözüm getirmeye yönelik bir siyaset olmaktan öte, Amerika'nın dizayn ettiği

---

[29] Brzezinski, Scowcroft, Murphy, a.g.m., s. 22.

[30] İlk defa *Foregin Affairs* dergisinin Temmuz 1947 nüshasında Mr. X imzasıyla yayınlanan bir makalede yer alan "çevreleme" (containment) stratejisinin temel unsuru, Sovyet yayılmacılığının önlenmesi amacıyla, ABD'nin Sovyetlere komşu ülkelerde ittifaklar kurmasıydı ve bu stratejinin mimarı o dönemde Sovyetler Birliği'nde görevli Amerikalı diplomat George Kennan'dı. Sovyetler Birliği karşısında başarılı olan bu strateji, uzun yıllar boyunca ABD dış politikasının temel unsurlarından birisi olarak kabul görmüştür.

[31] David Walsh, "Dual Containment: Successes, Failures and Prospects for Change in Policy", (Çevrimiçi) http://www.lib.utah.edu/epubs/hinckley/v1/walsh.html, 23 Eylül 2003.

bölgesel düzene karşı çıkan iki ülkenin geçici bir süre izole edilmesine dayanan bir yaklaşımdı.[32]

1997'nin son günlerinden itibaren, ABD yönetimi içindeki sertlik yanlıları ve ılımlılar arasındaki görüş farklılıkları devam ederken, diğer yandan çevreleme stratejisinin yararı ABD kamuoyunda tartışılır hale gelmişti. Çevreleme stratejisinin başarısızlığını ileri süren sertlik yanlısı Cumhuriyetçi 'muhafazakar-şahin' kesime göre Clinton Yönetimi Irak karşısında acz içindeydi. Yaptırımlarla birlikte ABD'nin Irak politikası da çökmekteydi:

"Saddam rejiminin siyasi hedefleri hiçbir zaman değişmeyecektir. Irak, bölgede hakimiyet peşinde koşacak ve Saddam Hüseyin iktidarda kaldığı müddetçe kendi halkına ve komşularına saldırmaya devam edecektir.

Yaptırımlar ve münferit ABD askeri harekatları, Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları ve uzun menzilli balistik füzeler edinmesini engelleyebilir ve Irak'ın konvansiyonel güçlerini yeniden inşa etme kabiliyetini sınırlandırabilir. Ancak bu önlemler, kendi başlarına Saddam rejiminin yıkılmasını sağlamak için yeterli olmayacaktır.

Yaptırımlar, Irak'ın askeri açıdan yeniden canlanmasını durdurmak için gerekli olmakla birlikte, ABD bakımından siyasi açıdan ayak bağıdır. Yaptırımların sonsuza kadar devam edemeyeceğini ve ABD'nin Saddam rejimini devirme planı olmadığını gören Ortadoğu'daki ABD müttefikleri ve diğer ülkeler, ABD ile Irak arasında süren çatışmanın sonunda Irak'ın üstün geleceğine inanmaktadırlar. Bunun sonucunda, Saddam rejimine yönelik politikalarını değiştirerek, Bağdat'la ilişkilerini geliştirmenin yollarını aramaktadırlar.

ABD'nin mevcut Irak politikası, daha büyük askeri güçler ve askeri harekatlarla desteklense bile, uzun vadede Saddam Hüseyin ve rejimi karşısında ABD'nin üstün gelmesini sağlamaya yetmeyecektir. Saddam liderliğindeki Irak'tan kaynaklanacak tehdidin engellenmesi, ABD'nin tehdit ve söylemlerini, sürdürülmesi zaten imkansız hale gelmiş bulunan statükoyu devam ettirmeye yoğunlaştırmak yerine, belirli bir amaca yöneltilmesi halinde mümkün olabilecektir. ABD'nın Irak politikasının odak noktası olarak yaptırımları devam ettirmek yerine, Saddam Hüseyin'i devirmeye yönelmediği taktirde, Irak karşısında yenilgiye uğraması kaçınılmazdır."[33]

[32] Brzezinski, Scowcroft, Murphy, a.g.m., s. 23.
[33] David Wurmser, **Tyranny's Ally: America's Failure To Defeat Saddam Hussein**, Washington D.C., The AEI Press, 1999, ss. 1-2.

Özellikle, 1990'ların ikinci yarısındaki gelişmeler, Körfez Savaşı'ndan sonra İsrail-Filistin sorunundaki iyileşmeye dayanan olumlu havayı değiştirdi. Bunun önemli parçalarından birisini Irak ile BM arasında yaşanan sorunlar oluşturdu. Buna karşılık, ABD'nin Irak üzerinde güç kullanmak istemesine başta Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri olmak üzere Körfez devletlerinin çoğu karşı çıktı. Çünkü bu devletlerin yöneticileri bombalamaların Saddam Hüseyin'i zayıflatmadığını tersine güçlendirdiğini ve kendi iç politikalarında da buna yönelik tepkilerin oluştuğuna inanıyor, ABD'nin İran Şahı Pehlevi'yi devrilmekten koruyamadığını ve bu tür bir durumda kendilerini de koruyamayacağını düşünüyorlardı.

1990'ların ikinci yarısı ABD'nin Çifte Çevreleme stratejisinin başarısızlığına sahne oldu. Petrol Karşılığı Gıda programı, Saddam Hüseyin'in içeride iktidarı pekiştirmesini sağladı. ABD ile Irak arasındaki gerginlikler sonucunda Irak her seferinde bir kazançla ayrılırken, ABD'nin Saddam Hüseyin üzerindeki caydırıcılığı ortadan kalkma noktasına geldi. Saddam Hüseyin, ABD ile giriştiği mücadelelerden ABD'nin askeri güç kullanmaktan kaçındığı fikrini edindi ve iki devlet arasındaki krizleri yönetmekte önemli bir avantaj elde etti.[34] Irak'a uygulanan ambargonun sivil halk üzerinde yarattığı etkinin de etkisiyle çok sayıda ülke Irak ile olan ekonomik ilişkilerini geliştirmek üzere büyük bir hareket başlattı. Gerek devletlerin çıkarları gerekse ambargonun etkilerinin Irak rejimini değil de halkı etkilemesi, ambargonun yetersiz ve yanlış araç olduğu sonucunu yaratmıştı. Maryland Üniversitesi Ortadoğu Kürsüsü'nde uzman olarak çalışan Şıbli Talhemi'ye göre, ABD ekonomik ambargonun etkisinin bir sonucu olarak Irak halkının Saddam konusunda nefretinde değil, bu halkın kendisini sevip, kucak açabileceği yolundaki hesabında yanılmıştı. Iraklılar, katliamla biten 1991 trajedisinden ve çektikleri ekonomik sıkıntılardan ABD'yi sorumlu tutuyorlardı.[35] Gerçekten de, ABD'nin yıllardır Irak'ta uyguladığı ambargonun tek bir sonucu olmuştu: Amerikan politikaları ve yönetim sistemine karşı, Iraklılar nezdinde büyük bir kuşku doğmuştu. Irak'ın kitle imha silahlarının ortadan kaldırılması konusunda başlangıçta gösterilen başarı ise 1998 yılında

[34] Daniel Byman, Matthew Waxman, "U.S. Policy and the Use of Force Since the Gulf War", (Çevrimiçi) http://www.rand.org/publications/MR/MR1146/, 18 Aralık 2003, ss. 37-76.
[35] Faik Bulut, **Arapların Gözüyle Irak İşgali**, İstanbul, Berfin Yayınları, 2003, s. 148.

tamamen çöktü.[36] ABD'nin Irak konusundaki hedeflerinden biri olan Saddam Hüseyin'in baskı altında kalan Irak halkı tarafından bir darbe sonucunda devrilmesine yönelik politikalar da başarılı olmadı. ABD, zaman zaman rejim karşıtı darbeleri destekledi veya düzenledi[37], bunun yanı sıra alternatif bir yönetimin oluşturulması için çabalara girişti ancak bu çabalar sonuç vermedi. Beams'a göre, ABD'nin politikası, silah denetimi, silahsızlanma ya da kontrol altında tutma politikası değil, Saddam Hüseyin'i devirecek "yönetim değişikliği" politikasıydı.[38] Genel itibariyle değerlendirildiğinde ABD'nin Irak politikasında ciddi bir başarısızlıktan söz etmek mümkündür.

2.2.1. II. Bush Döneminde ABD Yönetiminin Irak Politikası

Kasım 2000'deki başkanlık seçimlerini Cumhuriyetçi Parti adayı George W. Bush'un kazanmasıyla, ABD'de II. Bush dönemi başladı. Bush yönetiminin oluşmasıyla, Irak'ta rejim değişikliği stratejisinin mimarları olan 'muhafazakar-şahinler' işbaşına geldi.

Daha ilk günden itibaren, Irak'ta rejim değişikliğinin ABD'nin öncelikli dış politika hedeflerinden biri haline gelmesi beklenmekteydi. Nitekim Bush yönetimi, çok geçmeden ABD'nin Irak politikasında kapsamlı bir gözden geçirme başlatıldığını ve konunun bütün yönleriyle değerlendirilmekte olduğu açıklandı.[39] Ancak Irak konusunda gözden geçirme sürecinin devam ettiği bir aşamada, 11 Eylül terör saldırılarının gerçekleşmesi, ABD'nin hedef ve önceliklerini kökünden değiştirdi. Artık, ABD'nin hedef tahtasında, terörle mücadele ve saldırıları gerçekleştirdiğine inanılan El-Kaide örgütü ve bu örgüte yataklık eden Afganistan'daki Taliban rejimi vardı.

---

[36] Erkmen, a.g.m., s. 107.
[37] Randy Stearns, "The CIA's Secret War in Iraq", (Çevrimiçi) http://www.ecn.org/golfo/eng/articles/doc33eng.html, 27 Ocak 2004.
[38] Nick Beams, "Amerikan Militarizminin 21. Yüzyıldaki İktisadı", **Yeni Dünya Dizaynı**, Ed. M. Ali İzmir, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003, s. 84-85.
[39] Tuncay Özkan, **Bush ve Saddam'ın Gölgesinde Entrikalar Savaşı**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2003, s. 79.

Bununla birlikte, 11 Eylül terör saldırılarından bir gün sonra ABD'deki 'muhafazakar-şahinler', Irak'ın saldırılarla bağlantısı olup olmadığını araştırmaya başladılar.

Bir süre sonra ABD yönetimi, yaptığı açıklamalarda, Bağdat'ın 11 Eylül olayları ile doğrudan ilişkisi olmadığını bildirdi, ancak bu açıklamalara rağmen 'muhafazakar-şahinler' 11 Eylül'ün yarattığı ortamdan yararlanarak 'II. Aşama' (Phase II) olarak nitelendirilen bir kavram geliştirdiler. Buna göre, Afganistan terörle mücadelenin birinci aşamasıydı, ikinci aşama ise Saddam Hüseyin'in devrilmesiydi.

2.2.2. Yeni Amerikan Yüzyılı İçin Proje

ABD'nin tek süper güç olduğu tek kutuplu uluslar arası sistemi arzulayan ve "yeni muhafazakarlar" denilen bir grup tarafından 1997 yılında hazırlanan "Yeni Amerikan Yüzyılı İçin Proje" isimli rapor, Amerika'nın Soğuk savaş sonrası dönemde "Pax-Amerikana" ya da "Amerikan barışı" adı altında Amerika'nın dünya imparatoru olabilmesi ve bu konumunu sürdürebilmesi için yapılması gerekenleri incelemektedir. Rapor, dönemin ABD başkanı Clinton tarafından gündeme alınmamıştı. O dönemde çeşitli düşünce kuruluşlarındaki muhafazakar-şahinlerce ve eski yönetim mensuplarınca kaleme alınmış olarak görülen ve üslup itibariyle biraz sert bulunan bu rapor, George W. Bush'un başkan seçilmesi ve kabinesini açıklamasıyla, yönetimin dış politika yönelimlerini anlamak isteyenler için tekrar gündeme geldi. Ancak bu defa ilgi, raporun içeriğinden daha çok, raporu kaleme alanların Bush iktidarındaki görevlerine yönelmişti. Donald Rumsfeld Savunma Bakanlığına, Paul Wolfowitz ABD Savunma Bakan Birinci Yardımcılığına, Richard L. Armitage Dışişleri Bakan Birinci Yardımcılığına, Rober B. Zoellick kabine seviyesindeki ABD Ticaret Temsilciliğine, Zalmay Khalilzad Ulusal Güvenlik Konseyi Yakındoğu ve Kuzey Afrika Kıdemli direktörlüğüne, John Bolton Silahsızlanma ve Uluslar arası Güvenlik konularından sorumlu Dışişleri Bakan Yardımcılığına atanmış, Richard Perle ise Pentagon bünyesinde Savunma Bakanına

danışmanlık hizmeti veren Savunma Politikaları Danışma Kurulu başkanlığına, CIA eski direktörü James Woolsey ise bu kuruluşun üyeliğine getirilmişti.

Nitekim, bu ekibin işbaşına gelmesiyle, ABD'nin dış politika söyleminde, Irak'ta rejim değişikliği politikası belirgin bir şekilde ön plana çıkmış ve Saddam Hüseyin'in iktidardan uzaklaştırılması bakımından askeri harekat dışında bir seçenek bulunmadığı teması güçlü bir şekilde işlenmeye başlamıştı.

Soğuk Savaş sonrasındaki on yıl içinde neredeyse her şey değişti. Soğuk Savaş dünyası iki kutuplu idi; 21. yüzyıl dünyası ise kesinlikle tek kutupludur ve ABD dünyanın 'tek süper gücü' durumundadır. Soğuk Savaş döneminde Amerika'nın stratejik amacı Sovyetler Birliği'nin güçlenmesini engellemek idi; bugün ise Amerika'nın çıkarlarına ve ideallerine uygun güvenli bir uluslar arası ortamı korumaktır.

Raporda, bu amaca ulaşmak için potansiyel rakiplerin ABD'nin askeri gücüne erişmesini engellemek; ABD'nin askeri üstünlüğünü sürdürebilmek için savunma harcamalarını yılda 20 milyar dolar arttırmak; uluslar arası güvenliği sağlamaya yönelik ABD askeri üs dağılımını değişen şartlara göre yenilemek gibi yapılması gereken birçok önemli unsur sıralanıyor. Ayrıca rapor, Soğuk Savaş döneminde stratejik rekabet merkezinin Avrupa iken, yeni dönemde Doğu Asya olacağını kaydediyor. Raporda, potansiyel rakiplerin eline geçmemesi ve enerji akışının güvenli bir şekilde gerçekleşmesi için, Ortadoğu ve enerji bölgelerinin denetim altında tutulması gerektiğine işaret ediliyor. Rapor, son derece şaşırtıcı bir şekilde, "Saddam'ın varlığının Körfez bölgesine yerleşmek için iyi gerekçe *temin ettiğini*" de vurguluyor. Başka bir deyişle, bu rapora göre Saddam'ı devirmek, Irak halkına özgürlük ve bölgeye demokrasi götüren ahlaki bir araç değil, Amerika'yı "dünya imparatorluğu"na götüren bir araçtır. Yine raporda altı çizilen gerçek amaçlardan bir tanesi Ortadoğu'yu yeniden yapılandırmaktır.[40] Rapor, BM Güvenlik Konseyi Kararları'nın, ABD'nin Körfez Bölgesi'ndeki hayati çıkarlarını korumak için, askeri

[40] Başyurt, a.g.e., s.s: 27-41.

seçenek de dahil olmak üzere, ABD'ye gerekli önlemleri alma hakkını tanıdığını, Amerikan politikasının, BM Güvenlik Konseyi'nde oydaşma sağlanması hususundaki yanlış ısrarla felce uğratılmaması konusuna vurgu yapmaktadır.

Aslında Amerika Birleşik Devletleri uzun yıllardır Körfez güvenliğinde daha kalıcı bir rol oynamayı arzulamıştır. Irak ile olan çözümsüz anlaşmazlık gerekli olan mazereti yaratırken, önemli boyutlardaki Amerikan güçlerinin Körfez'de bulunma ihtiyacı Saddam Hüseyin yönetimi konusunu aşmıştır. 19. yüzyılın sonlarında ortaya çıkan kitle politikası ve işçi sınıfının ayrı bir sosyal güç olarak belirmesinden bu yana, her ülkede kontrolü elinde tutan sınıflar savaşa girebilmek için hep bir bahane bulmak zorunda kaldılar. Sonuç olarak, savaşa hazırlığın çok önemli bir aşaması kitleleri savaşın "demokrasi", dünyayı "kötülerden" kurtarma, "yaşam biçimimizi" koruma gibi idealler için çıkarıldığı konusunda ikna etmeye yönelik propagandadır. 11 Eylül saldırıları, ABD güçlerinin küresel genişlemesi için yapılan planların "terörle savaş" adı altında uygulamaya konması için uygun ortam yarattı. Saldırılardan bir yıl sonra Afganistan'ın işgalini ve ABD güçlerinin eski Sovyetler Birliği'nin üyesi olan Orta Asya cumhuriyetlerine yerleşmelerini gördük. Bir sonraki aşama ise Irak ile savaş ve bu ülkede ABD hakimiyeti kurmaktı ve o da gerçekleşti.

Richard Haass'a göre Amerika'nın ekonomik, askeri ve kültürel gücünü görebildiğimiz kadarıyla dengeleyebilecek hiçbir ülke ya da ülkeler topluluğu yoktur. Ancak bu sadece bir tanımlamadır, amaç değildir. Soğuk Savaş sonrası, hala gerekli olan engellemeye yönelik olmayan dış politikalardır. Amerika'nın dış politikasının sürekli karşısına çıkan temel sorun elindeki güç fazlalığı ve bu fazlalığın ABD'ne getirdiği bir çok ve önemli üstünlükle ne yapacağıdır.[41]

Haass daha sonra imparatorluğa ait dış politikanın "emperyalizm" ve koloni kurmak ile karıştırılmamasını söylüyor ve savunduğu şeyin kesinlikle bir imparatorluk olduğunu net bir şekilde açıklıyor.

---

[41] Richard Haass, "Imperial America", (Çevrimiçi) http://www.brookings.org/dybdocroot/views/articles/haas/2000imperial.htm, 11 Ağustos 2003.

İmparatorluk dış politikasını savunmak, ülkeler arasındaki ve kendi içindeki ilişkileri etkileyen bazı prensipler doğrultusunda dünyayı organize etmeye çalışmak için çağrı yapmaktadır. Bu durumda ABD'nin rolü 19. yüzyıl Britanya'sının rolüne benzeyecektir. Baskı ve güç kullanımı normalde son çare olacaktır. Bir başka deyişle Uluslararası Para Fonu, Dünya Ticaret Örgütü gibi küresel mekanizmalar ABD çıkarlarının egemenliğini garanti etmek için çalışacaklar, askeriye ise disiplin gerektiğinde serbest pazar eldiveni içinden çıkan bir çeşit ısmarlama yumruk görevi görecektir.

2.2.3. Irak Harekatının Gündeme Gelişi

Bush yönetiminin önemli isimlerinin Clinton'un Irak politikasına ağır eleştiriler yönelten kişilerden oluşması, yönetimin dış politika öncelikleri arasında Irak sorununun başı çekeceğinin de bir işaretiydi. Nitekim göreve başladıktan sonra yönetimin yaptığı ilk açıklamalardan birisi, dış politikada ilk kapsamlı gözden geçirmenin Irak politikasında olacağıydı.[42] Ancak önceliğin diğer alanlara verilmesi nedeniyle 2001 ilkbaharına kadar, Bush yönetimi, Irak'ta bir rejim değişikliği stratejisini gündeminde tutmakla beraber Irak politikasında köklü bir politika değişikliği yapmadı.

11 Eylül sabahı New York'taki Dünya Ticaret Merkezi'nin ikiz kulelerine yapılan saldırı, ABD'nin ulusal güvenlik konusundaki bütün kavramlarını bir anda alt üst etti. ABD, tarihinde ilk defa kendi evinde vurulmuştu.

Savunma Politikaları Danışma Kurulu, 11 Eylül saldırılarından sonra 19-20 Eylül 2001'de iki gün süren toplantı düzenledi. Bu toplantıda, Afganistan ve El-Kaide'ye yönelik askeri harekatın ilk aşamasından sonra sıranın Irak'a gelmesinin gerekliliği konusunda görüş birliği oluştu.[43] 11 Eylül saldırılarının ilk şokunun atlatılmasıyla, saldırıların arkasında hangi ülkenin veya terör örgütlerinin bulunduğu

[42] Özkan, a.g.e., s. 227.
[43] Elanie Sciolino, Patrick E. Tyler, "Some Pentagon Officials and Advisers Seek to Oust Iraq's Leader in War's Next Phase", **The New York Times**, 12.10.2001, s. 6.

konusu gündeme gelmiş, Irak'ın saldırıyla bağlantısının bulunması ihtimali dile getirilmeye başlanmıştı.

Başkan Bush'un, Irak konusunda bir önlem almaya henüz gerek olmadığı yönündeki yaklaşımının değişmesine, ABD istihbaratının, 11 Eylül'le kıyaslanamayacak kadar büyük bir saldırının yapılacağına dair bilgiler neden oldu. CIA Direktörü Tenet, verdiği brifinglerde, El-Kaide'nin nükleer silah edinme çabaları hakkında ayrıntılı bilgi sunmaktaydı. Tenet'in brifinglerinde, El-Kaide'ye kitle imha silahları sağlayabilecek ülkelerin adı geçmiş, bu çerçevede Irak'ın ismi ön plana çıkmıştı.[44]

Perle, Saddam Hüseyin'in sahip olduğu kitle imha silahlarını doğrudan kullanmasa bile, ABD'ye düşman terörist örgütlere verebileceğini, böylelikle ABD'nin 11 Eylül'den çok daha büyük bir terör olayıyla karşılaşabileceğini ileri sürüyordu.[45]

Şahin kanadın etkili ismi Richard Perle, ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmesi için en az üç gerekçesi olduğunu söylüyordu. Sebeplerden ilki, Saddam Hüseyin'in Usame bin Ladin gibi ABD'ye karşı nefret duyguları beslemesiydi. İkincisi, kitle imha silahları edinmeye çalışması ve yakın gelecekte nükleer güce ulaşabilecek olmasıydı, üçüncüsü terörle doğrudan bağlantılı olması ve teröristlere yataklık etmesiydi. Perle, bu gerekçelerin ABD'nin Saddam Hüseyin rejimine karşı bir askeri harekat düzenlemesini gerektirdiğini, aksi taktirde terörle savaşın kazanılmış sayılamayacağını, Saddam'ın devrilmesinin bölge ülkelerinde büyük bir memnuniyetle karşılanacağını savunmakta, ABD'nin Irak Ulusal Kongresi'ne siyasi ve ekonomik destek vermesinin zamanının geldiğini ileri sürmekteydi. Perle'ye göre, Başkan Bush'un Irak'a karşı önleyici bir tedbir almasını zorunlu hale

---

[44] Özkan, a.g.e., s. 230.
[45] Richard Cohen, "... And Now To Iraq", **The Washington Post**, 30.11.2001, s. A41.

getirmekteydi. Saddam Hüseyin'in iktidarda kalmasına izin vermek büyük bir hata olacaktı.[46]

ABD'nin Körfez Savaşı'ndan beri Irak'ta izlediği politika hem Irak halkı hem de uluslar arası kamuoyu için acı bir başarısızlık oldu. Yaptırımlar, sıradan insanlara acı verdi, tiranı güçlendirdi ve halkı hayatta kalmak için Saddam Hüseyin'in temel ihtiyaçların dağıtımı için oluşturduğu sisteme bel bağlamaya mecbur etti. Yaptırımların yol açtığı yıkımla beraber, Irak hükümeti daha kolay halk desteği kazanabiliyor ve ABD hükümetinden daha fazla nefret ediyordu. Batı cephesinde ise Saddam Hüseyin iktidarda olduğu sürece Irak'a yönelik yaptırımların kaldırılması öngörülmemekteydi. Önceki ABD yönetiminin üstü kapalı politikası buydu ve günümüzde bu konuda değişen tek şey bu politikanın daha açık hale gelmesi olmuştu. BM Güvenlik Konseyi 1441 sayılı kararıyla Irak'ın Körfez Savaşı'ndan sonra yükümlülüklerini maddi olarak ihlal ettiğini ve etmekte olduğunu söylerken, aslında bu rejimin kötü sicili yüzünden ne yaparsa yapsın yaptırımların kaldırılmasıyla ödüllendirilmeyeceğini belirtiyordu. İsveç Eski Başbakanı Carl Bildt'e göre, bu yüzden başarısızlığa uğramış yaptırımlar politikasını bırakmanın tek yolu Saddam Hüseyin rejimini yıkmaktan geçiyordu.[47]

Muhafazakar tutumuyla bilinen *The Washington Times* gazetesi ise başyazısında, Saddam Hüseyin dünya sahnesinden silinmedikçe, terörle mücadelenin bitmeyeceği belirtiliyordu.[48] Kısacası ABD'de "Saddam Hüseyin'in devrilmesi gerektiği" görüşü artık genel kabul gören bir değerlendirme haline gelmişti, yanıtı aranan sorular bu değişikliğin nasıl ve ne zaman gerçekleşeceğiydi.

ABD'de Irak'a yönelik askeri harekata karşı çıkan çevreler, askeri harekatın Irak'ta rejim değişikliğinde başarıya ulaşsa bile, Ortadoğu'nun diğer bölümlerinde istikrarsızlığa yol açacak etkilerde bulunacağı ve bölgede genel bir çatışma ve karmaşa ortamı doğacağı görüşünü dile getirmektedirler. Bernard Lewis'e göre,

---

[46] Richard Perle, "The U.S. Must Strike at Saddan Hussein", **The New York Times**, 28.12.2001, s. 19.
[47] Carl Bildt, "Irak'ta Rejim Değişikliği Şart", **Radikal**, 01.02.2003, s. 8.
[48] "No End to War Until Saddam Gone", **The Washington Times**, 22.12.2001, s. 15.

Irak'ta rejim değişikliği ihtimalinin Ortadoğu'daki rejimlerde yarattığı haklı kaygıyı anlamak mümkündür. Ancak, temel sorun, Saddam'ın nasıl veya kimler tarafından devrileceğinden ziyade, yerine kimin getirileceğidir. ABD'deki bazı etkili gruplar, rejim değişikliğinin yaratacağı tehlikeleri önlemek açısından Saddam Hüseyin'in yerine, Amerikan çıkarlarına ve ihtiyaçlarına uygun daha ılımlı ve yumuşak bir diktatör getirilmesini istemektedir. Aslında, Irak'ta demokratik bir rejim oluşturulmasından kaygı duyan Ortadoğu'daki sözde Amerikan müttefikleri de bunu istemektedir. Ancak Lewis, ABD'nin bu yolu tercih etmemesi gerektiğini savunmaktadır. Zira, ABD'nin terörist düşmanlarının çoğu sözde ABD'nin dostu ülkelerden gelmektedir ve bölge halklarının gözünde başlarındaki diktatörlüklerinin devam etmesini ABD sağlamaktadır ve bu nedenle nefret ABD'ye yönelmektedir. Lewis, bir rejimin devrilmesinin kaçınılmaz olarak, öncelikle rejim değişikliğinden sonra ne olacağı ve bölge ülkelerine ne gibi etkilerde bulunacağı gibi sorunlara yol açacağını; rejim değişikliğinin riskli olabileceğini, bununla birlikte bazı hallerde eyleme kalkışmamanın, eyleme geçmekten daha tehlikeli olabileceğini belirtmektedir.[49]

Sovyetler Birliği'nin çöküşünden beri, Ortadoğu'da farklı amaçlar güden yeni bir Amerikan politikası gündeme gelmiştir. Bu politikanın ana hedefi bölgesel bir hegemonyanın, bir başka deyişle bölgeye hakim olabilecek ve Ortadoğu petrolleri üzerinde tekelci bir kontrol kurabilecek tek bir bölgesel gücün ortaya çıkmasını engellemektir. Böylesi bir hegemonyayı engellemek için bu zamana kadar uygulanan politika bölgesel ve dolayısıyla ağırlıklı olarak Arap güvenlik paktını cesaretlendirmek, donatmak ve gerektiğinde fiilen desteklemektir. Ancak böyle bir pakt, ele avuca sığmaz toplumları yöneten istikrarsız rejimler temelinde, kaçınılmaz olarak güven vermeyecektir ve zincir en zayıf halkasından daha güçlü olmayacaktır.[50]

Lewis'e göre, Irak, ABD Yönetimi için önemli bir sorundur, çünkü totaliter bir diktatörlüktür. Diktatörlük rejiminin mahiyeti gereği, saldırgan ve Batı karşıtıdır.

[49] Bernard Lewis, "Time for Toppling", **The Wall Street Journal**, 28.09.2002, s. 18.
[50] Lewis, **İslam'ın Krizi**, s. 90-91.

Irak sorunuyla etkin bir şekilde mücadele etmek için ABD sadece diktatörü değil, diktatörlük rejimini de yıkmalıdır. ABD, uzun yıllar başlıca iki nedenle Ortadoğu'daki despot rejimlere hoşgörüyle bakmıştır. Bunlardan birincisi, istikrarı korumak; ikincisi Arap dünyasındaki devrimci eğilimlere karşı hassasiyet göstermek suretiyle ABD'nin anti-emperyalist olduğunu göstermeye çalışmaktır. Ancak istikrara odaklanmış ABD stratejisi, totaliter Baas rejimlerinin sıklıkla kullandıkları şiddet nedeniyle beklenen sonucu vermek bir yana, bizzat bölgede istikrarsızlığa yol açmıştır.[51]

2.2.4. ABD Başkanı Bush'un "Şer Ekseni" Başlıklı Konuşmasının Analizi

Başkan Bush, ABD'nin Irak politikasına ilişkin yaklaşımını, ABD Kongresi'nin ortak oturumuna hitaben 29 Ocak 2002'de yaptığı *"Birliğin Durumu"* konuşmasında net bir şekilde ortaya koydu. Başkan Bush, Irak konusunda şunları söylemekteydi:

"Afganistan'da ele geçirdiğimiz belgeler, terörle savaşımızın sona ermediğini, aksine yeni başladığını teyit etmektedir... Yüce ulusumuz iki hedefe ulaşmak için azim, sabır ve kararlılığını sürdürecektir. Birinci hedefimiz, terörist kampları dağıtmak, teröristlerin planlarını savuşturmak ve teröristleri adalet önüne çıkartmaktır... Teröristlerin ve kimyasal, biyolojik ve nükleer silah edinmeye çalışan rejimlerin ABD'yi ve dünyayı tehdit etmesini mutlaka önlememiz gerekmektedir... İkinci hedefimiz, teröre destek veren ülkelerin ABD'yi ve ABD'nin müttefiklerini ve dostlarını kitle imha silahlarıyla tehdit etmelerini önlemektir. Bu rejimlerden bazıları 11 Eylül'den beri derin bir sessizliğe gömülmüşlerdir. Fakat bu rejimlerin gerçek tabiatını biliyoruz. Kuzey Kore, halkı açlık içinde yüzerken füze ve kitle imha silahlarıyla silahlanmak isteyen bir rejimdir. İran halkının özgürlük umutları seçimle işbaşına gelmemiş bir azınlık tarafından bastırılmaktayken, İran saldırgan biçimde bu silahları edinmeye çalışmakta ve terör ihraç etmektedir.

Irak, Amerika'ya düşmanlığını sergilemeye ve terörü desteklemeye devam etmektedir. Irak rejimi, 10 yıldır antraks, sinir gazı ve nükleer silahlar geliştirme komplosu içindedir. Bu rejim, kendi vatandaşlarının binlercesini öldürmek için zehirli gaz kullanmış; uluslar arası silah denetimlerini kabul etmiş, ancak sonra ülkeden atmış; medeni dünyadan saklayacak bir şeyleri olan bir rejimdir.

---

[51] Lewis, "Time...", **The Wall Street Journal**, 28.09.2002, s. 18.

Bu tür devletler ve onların terörist müttefikleri, 'şer ekseni' oluşturmakta ve dünya barışını tehdit etmektedirler. Bu rejimler, kitle imha silahları elde etmeye çalışarak, ciddi ve giderek büyüyen bir tehdit teşkil etmektedirler. Bu silahları, kinlerini kusmak isteyen teröristlere verebilirler. Bunlar müttefiklerimize saldırabilir veya ABD'ye şantaj yapmaya teşebbüs edebilirler. Bu hallerin hepsinde de kayıtsız kalmanın maliyeti felakete yol açacaktır... Bütün uluslar bilmelidir ki, ABD kendi halkının güvenliğini sağlamak için gereken her şeyi yapacaktır."[52]

Başkan Bush'un bu konuşmasının, ABD basınında, diğer Birliğin Durumu konuşmaları gibi unutulmayacağı, çünkü savaşı yeniden tanımladığı, konuşmanın yapıldığı ana kadar ABD'nin sürdürdüğü savaşın sadece 11 Eylül'le bağlantılı olduğuna dair bir kanaatin bulunduğu, ancak Başkan Bush'un bu konuşmayla, asıl savaşın yeni 11 Eylül'lerin yaşanmasını engellemek olduğunu açıkça ortaya koyduğu belirtiliyordu. Bazı yazarlara göre, konuşmanın odak noktası Irak'tı. Irak politikası konusunda yönetim içi uyuşmazlıkların bu konuşmayla artık sona erdiği yorumları yapılmaktaydı.[53]

William Safire'e göre, bu konuşmayla Başkan Bush silahını çekip masaya koymuş ve gelecek seferde kullanacağını belirtmekteydi.[54]

6 Şubat'ta Temsilciler Meclisi Uluslar arası İlişkiler Komitesi'nde Irak konusunda düzenlenen oturuma katılan Dışişleri Bakanı C. Powell, Irak'ta rejim değişikliği için Başkan Bush'un önündeki seçenekleri incelemekte olduğunu, altına bakılmadık taş bırakılmadığını açıkladı.[55] Powell'ın bu açıklaması yönetimin Saddam Hüseyin'in devrilmesine kesin karar verdiği, artık tartışmanın yönünün bunun ne şekilde yapılacağına kaydığını göstermekteydi.

ABD Yönetimi ise Irak Stratejisini, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olduğu ve Bağdat'ın BM denetçilerinin ülkeye dönüşüne koşulsuz izin vermesi gerektiği söylemine odaklanmaya başladı. Dışişleri Bakanı Powell, Irak'ın BM silah

---

[52] "President Delivers State of the Union Address", (Çevrimiçi) http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html, 31 Ocak 2002.
[53] Charles Krauthammer, "Redefining the War", **The Washington Post**, 01.02.2001, s. A23.
[54] William Safire, "To Fight Freedom's Fight", **The New York Times**, 31.01.2002, s. 25.
[55] Nicholas Kralev, "U.S. Eyes Unilateral Action on Saddam", **The Washington Times**, 07.02.2002, s. 21.

denetçilerinin dönüşünü müzakere etmeye hazır olduğu açıklaması karşısında, "Denetçilerin Irak'a dönüşü başkalarının değil bizim belirleyeceğimiz koşullarda olmalıdır. Bu şer rejim, yaptıklarından şüphelendiğimiz şeyleri yapmadığını ispatlamakla mükelleftir," demekteydi.[56]

Savunma Bakanı Rumsfeld ise silah denetimlerinin, yapıldığı dönemde etkili olamadığını, denetçilerin Irak'ın sahip olduğu kitle imha silahlarını ancak ülkeden kaçan Iraklıların itirafları sayesinde öğrenebildiklerini, ayrıca denetçilerin Irak'tan atıldığı Aralık 1998'den bu yana teknolojide birçok yenilik gerçekleştirdiğini ve Saddam Hüseyin'in sahip olduğu kitle imha silahlarını saklamak için büyük bir ihtimalle yeni yöntemler geliştirmiş olduğunu söylüyordu.[57]

Rumsfeld'in BM silah denetimlerinin etkinliğini sorgulaması, Irak'ın kitle imha silahlarıyla bağlantılı olarak BM silah denetimlerinin ABD'nin söyleminde ön plana çıkartılmasının Pentagon'daki sivil ekibi rahatsız ettiğinin de göstergesiydi.

Başkan Yardımcısı Cheney, Mart ayında aralarında Türkiye'nin de bulunduğu Ortadoğu ülkelerini kapsayan 10 günlük bir ziyarete çıktı. Ziyaretin amacı, ABD'nin Irak'ta rejim değişikliği konusundaki kararlılığını bölge ülkelerine izah etmekti.

Nisan ayında, Irak'a yönelik bir askeri harekatta ABD'nin en önemli müttefiki olacak İngiltere Başbakanı Tony Blair ile birlikte basın mensuplarının sorularını yanıtlayan Başkan Bush, ABD'nin Irak stratejisini, "Saddam'ın gitmesi gerektiği konusunda kararımı verdim," sözleriyle açıklıyor, ancak bunun nasıl gerçekleşeceğine ilişkin soruları, "Bekleyin, göreceksiniz," şeklinde yanıtlıyordu.[58]

---

[56] Lawrence F. Kaplan, "Why is Bush Demandin Weapons Inspectors?", **The New Republic**, 25.02.2002, s. 30.
[57] Frank Gaffney Jr., "Rumsfeld's Now Hear This", **The Washington Times**, 26.02.2002., s. 14.
[58] Karen DeYoung, "Bush Won't Be Pinned Down on Plans for Attacks on Iraq", **The Washington Post**, 06.04.2002, s. A14.

2.2.5. Irak'a Yönelik Askeri Harekat Planlarının Ortaya Çıkışı

BM silah denetçilerinin Irak'a dönüşü konusunda yönetim içinde farklı görüşler hakimdi. Dışişleri Bakanlığı, BM silah denetimlerine son bir kez daha şans verilmesi gerektiğini savunuyordu. Dışişlerine göre, bu sayede Saddam Hüseyin'in devrilmesi için daha fazla uluslar arası destek sağlanması mümkün olacaktı. Pentagon'daki sivil kesim ise denetimlerin gereksiz zaman kaybı olduğuna inanmaktaydı.

CENTCOM Komutanı General Tommy Franks, Başkan Bush'a Irak'a yönelik askeri harekat seçenekleri üzerinde brifing vermiş ve yaklaşık 200.000 askerin katılacağı büyük çaplı bir askeri harekattan yana tavır koymuştu.

Başkan Bush, 20-21 Nisan tarihlerinde Camp David'de askeri harekat seçeneklerini ele almak üzere ulusal güvenlik danışmanlarıyla bir araya gelmişti.[59]

28 Nisan tarihli "The New York Times"ın haberi, ABD'nin Saddam Hüseyin rejimini devirmeye yönelik planlarına açıklık getirdi. Habere göre, ABD Yönetimi Saddam Hüseyin'i devirmek için üç seçeneği incelemişti. Bunlardan ilki, Saddam Hüseyin'in bir askeri darbe sonucunda devrilmesiydi. Ancak 1990'lı yıllarda Saddam Hüseyin'e karşı 6 darbe girişimi henüz hazırlık aşamasında ortaya çıkartılmıştı ve "darbe" başarılı olması neredeyse imkansız bir seçenekti. İkinci seçenek, Pentagon'daki sivillerin gündeme getirdiği Afgan yaklaşımıydı. Bu stratejide, ABD'nin hava bombardımanı ve sınırlı sayıdaki özel kuvvetlerin desteğine dayanacak Kürtlerin kuzeyden, Şiilerin de güneyden saldırıya geçmesi gerekliydi. Saddam Hüseyin'in askeri birlikleri, Körfez Savaşı'ndaki güçlerinin yalnızca üçte biri oranında güce sahipse de, muhalefet unsurlarının üstesinden rahatlıkla gelebilirdi. Üçüncü seçenek ise 70.000 ila 250.000 askerin katılacağı, hava bombardımanıyla birlikte, kara birliklerinin Irak'ı işgal etmesine yönelik stratejiydi. Bush Yönetimi, ilk iki stratejinin başarısız olma ihtimalinin yüksekliği karşısında,

---

[59] Rowan Scarborough, "Size of Force on Ground Key in Plan for Iraq War", **The Washington Times**, 26.04.2002, s. 17.

büyük ölçekli askeri harekat seçeneğinin üzerinde durmaya başlamıştı. Bu nitelikteki bir askeri harekatın yapılması diplomatik, ekonomik ve askeri alanlarda yoğun bir hazırlık gerektirmekteydi. Hazırlıkların tamamlanması için yaklaşık bir yıllık süreye ihtiyaç vardı.[60]

Aslında CIA, Başkan Bush'a bir değerlendirme sunarak, darbe ve Afgan modeli seçeneklerinin başarılı olamayacağı uyarısında bulunmuş, Saddam Hüseyin'i ve rejimini devirmek için tek yöntemin büyük çaplı bir askeri harekat olduğunu bildirmişti.[61]

Beyaz Saray, Irak'a yönelik bir askeri harekatın dünya petrol fiyatlarına etkisini de dikkate alarak, bu alanda bir çalışma yapmıştı. Dünya petrol fiyatlarındaki artışın ABD ekonomisi üzerinde doğrudan etkisini "Stratejik Petrol Rezervleri"ni devreye sokarak sınırlamak mümkündü. Başkan Bush, Kasım 2001'de Stratejik Petrol Rezervi'nin tam kapasiteye ulaştırılması talimatını vermişti. Ancak en büyük petrol sevkıyatı Eylül ve Ocak ayları arasında yapılmaktaydı ve bu nedenle askeri harekatın en az 2003 yılının ilk günlerine ertelenmesi gerekmekteydi.[62]

Ayrıca, bölge devletlerinin ülkelerindeki üslerin ve topraklarının Irak'a karşı bir askeri harekatta kullanılmasına izin verip vermeyeceği bilinmemekteydi. Suudi Arabistan, Türkiye, Kuveyt ve Katar'daki üslerin kullanılmasına, Umman ve Bahreyn'in desteğinin sağlanmasına ihtiyaç vardı.

Irak'a karşı olası bir savaş yaklaşırken Amerikan yönetimi Ortadoğu'nun demokratik bir dönüşüme ihtiyacı olduğu retoriğini diline doladı. Dışişleri Bakanı Colin Powell, CIA Başkanı George Tenet ve Dışişleri Bakanlığı'nın Politika Planlama Dairesi Başkanı Richard Haass, Arap Ortadoğu ile dünyanın geri kalanı

[60] Özkan, a.g.e., s. 254.
[61] "CIA Says Iraq Invasion the Only Way to Despose Saddam", **The USA Today**, 30.04.2002, s. 22.
[62] Thom Shanker, David A. Sanger, "U.S. Blueprint to Topple Hussein Envisions Big Invasion Next Year", **The New York Times**, 28.04.2002, s. 1.

arasındaki 'demokrasi uçurumu'nun altını çizen ve bu açığı kapatmanın terörizmle savaşın temel noktalarından biri olduğunu vurgulayan mesajlar verdi.[63]

2.2.6. Güvenliği Sağlama Gerekçesiyle Ortaya Çıkan Yeni Bir Kavram: Önleyici Savaş

Cezalandırıcı durdurma politikasının, Irak'ın olası saldırılarına karşı yeterli koruma sağlamadığı yolundaki en ısrarlı biçimde yapılan iddia, Irak'ın kitle imha silahlarına sahip olabileceğine ilişkin belirtilerden doğmuştu. Çünkü Saddam Hüseyin bir kere bu tür silahlara kavuştuğu taktirde onu, bunları kullanmaktan alıkoymak imkansız değilse de hayli zor olacaktı. Genelde siyasi sahnedeki tüm sesler, her ne kadar çatlak olursa olsun, barışçı yolların herhangi bir sonuç vermemesi halinde saldırgan ve yayılmacı sayılan ülkelerin nükleer silah geliştirme kapasitelerini engellemek için güç kullanımını onaylıyordu. Soğuk Savaş'ın sona ermesiyle beraber güdümlü mühimmatın ortaya çıkması, böyle bir politika benimseme firsatını sağlıyor; caydırıcılığa olan inancın kaybı da gereken amacı ve hedefi sağlıyordu.

Caydırıcı savaş politikası, bir devletin gelecekteki güvenliğine yönelik tehditleri ortadan kaldırmaya çalışırken yalnız mükerrer savaşlarla tatmin edilebilecek ihtiraslara açık kapı bırakır. Yirminci yüzyılda devletlerin yasal olarak güce başvurma zamanlarının kısıtlanmasıyla ilgili hareketin başlatılmasının başlıca nedeni budur ve yine bundan dolayı caydırıcı savaş genellikle kınanmıştır. Bu nedenle ABD bu hareketi sürekli olarak desteklemiştir. Ancak, askeri egemenlik açısından sahip olduğu üstün ve avantajlı konumu itibariyle artık bu kuralı işine geldiği zaman bir kenara atabilmektedir.

Ardımızda bıraktığımız on yıl boyunca dünyanın bütün hükümetleri, BM'nin titrek şemsiyesinin altına sığınarak, ABD'nin gücünün ne kadar somut bir gerçeklik olduğunu görmemek için ellerinden geleni yapmışlar, Güvenlik Konseyi'ne ya da en

[63] "Ortadoğu'da Demokrasi İçin..." **Radikal**, 03.01.2003, s. 8.

azından NATO'ya danıştığı sürece imparatorlukla bir dertleri yokmuş gibi davranmışlardır. Bu bakış açısı bir deyişle şöyle özetlenebilir: Batı'nın liberal hegemonyasının dayatılması, ancak uluslar arası hukuka uygun düşerse mazur gösterilebilir. Oysa ki, tektaraflılığın aşırılıklarını dizginlemenin tek yolu, eldeki tek dünya örgütüne daha da sıkı sarılmaktan ve herkesi eşit kılan uluslar arası hukukun daha da geliştirilmesinden geçer. Eğer bu yolda başarıyla ilerleyemezsek hukukun egemenliği kürsel çapta büyük yara alır. ABD'nin güvenlik kurumlarına tanıdığı yetkiler zaten hukukun üstünlüğüne çok ciddi darbe indirmiştir ve indirmeye devam etmektedir.

ABD için Saddam Hüseyin'in Irak'ı, caydırıcı savaşla ilgili kural için bir istisna idi ve ABD normal durumlarda nükleer silahların yayılmasını önlemek amacıyla savaşın dışında başka tedbirlere başvurabilirken bu özel durumda, Irak'ın nükleer silah kapasitesini yok etmek için askeri müdahalede bulunmasının çok iyi nedenleri vardı. Amerikan Yönetimi bir yandan Saddam'ın zorunluluğa boyun eğeceğine inanıyor ve diğer yandan onun caydırıcılığın kısıtlamalarına uymayacağını savunuyordu.

Noam Chomsky'e göre, ne kadar uzak olursa olsun, hiçbir askeri tehdidi "önlemeye" ihtiyaç yoktur; isteğe bağlı olarak meydan okumalar icat edilebilir ve direniş dışında herhangi bir tehdit içermesi de gerekmez. Tarihe dikkat edenler "başarılı direnişlerin" geçmişte kuvvete başvurmayı haklı göstermek için gerekçe olarak kullanıldığını bilirler.[64]

Siyasal yorumcuların serinkanlılıkla açıkladıkları gibi, bir doktrin ilan edildiğinde niyetin ciddi olduğu gösterilmelidir; çünkü söz konusu doktrinin "uluslar arası ilişkilerde yeni bir norm" haline gelebilmesi buna bağlıdır. Harvard Üniversitesi'nde Ortadoğu tarihi üzerine çalışmaları olan Roger Owen'ın Irak'a saldırının nedenlerini tartışırken işaret ettiği gibi, ihtiyaç duyulan şey "örnek

[64] Noam Chomsky, **İmparatorluğa Karşı Durmak**, Çev., Nuri Ersoy, İstanbul, Aram Yayınları, 2003, s. 172.

oluşturacak nitelikte" bir savaştır. Örnek oluşturulacak eylem, başkalarının ciddiye almak zorunda kalacağı bir ders vermelidir.

Irak, kuvvet kullanarak küresel hakimiyet sağlama konusundaki yeni doktrini "uluslar arası ilişkilerde yeni bir norm" olarak tesis etmek için gerekli "örnek oluşturacak eylem" adına savunmasız olduğu ve önem arz ettiği için mükemmel bir seçimdi. Kuzey Kore ise elindeki caydırıcı silah gücü nedeniyle bir tehdit oluşturmaktadır. Dolayısıyla ABD, dünyadaki ülkelere şu mesajı vermektedir: Eğer savunmasızsanız ve üzerinde yaşadığınız topraklarda ulusal çıkarlarımız varsa, bir bahane ile size istediğimiz zaman saldırırız ama caydırıcı gücünüz varsa sizden uzak durup, aramızdaki sorunları diplomatik yollarla çözümlemeyi tercih ederiz; çünkü biz sadece savunmasız hedeflere saldırırız. Bir başka deyişle ülkelere ve terörist şebekelere, kitle imha silahları ya da dikkate alınacak başka bir caydırıcı güç geliştirmekle iyi edecekleri, yoksa "önleyici savaşa" karşı savunmasız bir konumda olacakları söylenmektedir. Yine Chomsky'e göre, yalnızca bu neden bile, bu savaş hem terörizmin hem de kitle imha silahlarının yayılmasına neden olacaktır.[65]

ABD'nin Irak'a yönelik askeri harekatı ertelendiği[66] tartışmaları Başkan Bush'un 1 Haziran 2002 günü ABD Harp Akademisi West Point'te düzenlenen mezuniyet töreninde yaptığı konuşmayla yeni bir yöne kaydı.

Başkan Bush, konuşmasında, geçtiğimiz yüzyılın büyük bir bölümünde ABD'nin savunmasının "çevreleme" ve "caydırıcılık" stratejisine dayandığını, bu stratejilerin halen kısmen geçerli olduğunu ancak yeni ortaya çıkan tehditlerin yeni stratejiler gerektirdiğini çünkü caydırıcılığın savunacak vatandaş ya da ülkesi olmayan teröristler için bir anlam ifade etmeyeceğini, elindeki kitle imha silahlarını füzelerle kullanacak veya gizlice terörist müttefiklerine verecek dengesiz diktatörler karşısında çevreleme stratejisi uygulanmasının artık mümkün olamayacağını söyledi.

---

[65] Chomsky, **İmparatorluğa Karşı Durmak**, s. 163.

[66] Fred Barnes, "The Politics of Toppling Saddam are Clear-Cut for President Bush", **The Daily Standart**, 29.05.2002, s. 6.

Başkan Bush, ABD'nin güvenliğinin Amerikan halkının "önleyici savaş" yapmada kararlı olmasıyla sağlanabileceğini belirtti.[67]

Başkan Bush'un, "önleyici savaş"a konu olacak ülkelerin adını zikretmediği bu konuşma bütün dünyada geniş yankı buldu. Bush, konuşmasında Irak'tan bahsetmemişti ancak kitle imha silahları edinmeye çalışan ülkeleri hedef almıştı ve bu ülkelerin başında Irak'ın geldiği konusunda kimsenin şüphesi kalmamıştı.

ABD Yönetimi'nin Irak konusundaki kararlılığı, Bush'un bu konuşmasının ardından Başkan Yardımcısı Cheney'nin 6 Haziran günü yaptığı açıklamayla bir kez daha vurgulandı. Cheney, Saddam Hüseyin'in kitle imha silahları elde etmeye çalışan ve bunları kullanma niyeti bulunan bir diktatör olduğunu, bugünün dünyasında güvenliğe çıkan tek yolun tehditler karşısında eyleme geçmek olduğunu ve ABD'nin eyleme geçeceğini söyledi.[68]

Haziran ayında Bush Yönetimi, Saddam Hüseyin'i devirmeye yönelik bütün stratejileri gözden geçirdi. Ancak Afgan modeli ve büyük çaplı askeri harekat konusunda Pentagon'daki siviller ile askerler arasındaki görüş farklılıkları sürmekteydi.[69] Bu sırada CIA tarafından Kongre'ye verilen brifinglerde, Saddam Hüseyin'in CIA güdümlü bir darbeyle içeriden devrilmesi ihtimalinin yüzde 10-15 olduğu belirtilmekteydi.[70] Böylelikle Bush'un önünde Saddam Hüseyin'i devirmek için tek seçenek Afgan modeli ya da büyük çaplı askeri harekat gözükmekteydi.

Ağustos ayına girildiğinde, Bush Yönetiminin Irak'ta rejim değişikliğini bir askeri harekatla gerçekleştireceğine kesin gözüyle bakılmaktaydı. ABD kamuoyunda bu defa başlayan tartışma, Başkanın Irak'a yönelik bir askeri harekat konusunda ABD kongresinden onay alıp almaması gerektiğiydi. ABD Anayasası'na göre, savaş ilanı münhasıran Kongre'nin yetkisindeydi ancak ulusal güvenliği

---

[67] "President Bush Delivers Graduation Speech at West Point", (Çevrimiçi) http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html, 04 Haziran 2002.
[68] Özkan, a.g.e., s. 264.
[69] Helle Dale, "Hot and Cold On Iraq", **The Washington Times**, 05.06.2002, s. 15.
[70] Jim Hoagland, "A Flawed Quasi-War", **The Washington Post**, 23.06.2002, s. B 07.

ilgilendiren durumlar söz konusu olduğunda Başkomutan durumundaki Başkan askeri güç kullanabiliyordu. Başkan'ın bu yetkisi, 1973 yılında Kongre'nin kabul ettiği Savaş Yetkileri Kanunu ile düzenlenmiş, Başkan'ın ABD askeri güçlerini kullandığı her durumda 48 saat içinde Kongre'ye bilgi sunması sınırlaması getirilmişti. Kongre üyeleri, başkan Bush'un Irak'a karşı bir saldırıdan önce Kongre'den onay alması gerektiğini dile getirmeye başlamışlardı.[71]

2.2.7. Irak'a Müdahalenin Gizli Nedenleri

Son iki yüz yıllık dünya siyasi tarihine bakıldığında, uluslar arası sistemlerin genelde savaşların akabinde yeniden kurulduğu görülmektedir. Kurulan her yeni dünya düzeni, savaş galibi devletlerin, savaş mağlubu ülkeleri bölüşüm, baskı ve denetim altına alma şeklinde gerçekleştirilmiştir. Tarihin tekerrürden ibaret olduğu tezi, temel insan ihtiyaç, arzu ve korkularının tarih boyunca değişmediği kabullenmesi üzerine kuruludur. Bu teze göre insan grupları, medeniyet ve teknolojiler ne kadar farklılık gösterirse göstersin hep 'kısıtlı imkanların paylaşılması' için savaşmışlardır. Bu sebeple fiziksel, insani ve ilahi kaynaklar açısından zenginlik arz eden coğrafyalar sıklıkla savaş mekanına dönüşmüş; bu coğrafyalardaki savaşlar arasında da, hedefler aynı olduğundan hep aynı göze çarpan benzerlikler meydana gelmiştir.

Aslında Irak'ta Saddam Hüseyin yönetimini devirmek Körfez Savaşı'ndan beri tartışılan bir konudur. Ancak Irak, George W. Bush'un başkan seçilmesinden sonra göreve başlayan muhafazakar-şahinlerden oluşan Amerikan yönetiminin her zaman ilk gündem maddelerinden biri oldu. İktidara gelen kişilerin Irak konusundaki sert görüşlerini bilen uzmanlar, ABD'nin bu defa ne pahasına olursa olsun Saddam Hüseyin'i ve rejimini devirmeye kararlı olduğunu söylüyordu.

Körfez Savaşı sırasında ABD, Irak'ı ağır bir şekilde cezalandırdı ancak Saddam yönetimini direkt bir askeri müdahale ile değiştirme misyonuna soyunmadı.

[71] David B. Rivkin, Lee A. Casey, "At War No Decleration Needed", **The Wall Street Journal**, 02.08.2002, s. 13.

Iraklı Saddam muhaliflerini bir araya getirerek, onların silahlı mücadele ya da içeriden bir darbe ile yönetimi elde etmelerini bekledi. Kürt ve Şii muhalefetini arkasına alabilmek için Çekiç Güç denetiminde kuzeyde "güvenli bölge" ve güneyde "uçuşa yasak bölge" uygulamasını başlattı. Uluslar arası ambargonun fakirleştirdiği Irak halkının hoşnutsuzluğunun da Saddam'a karşı muhalif hareketleri ateşleyeceğini hesapladı.

ABD, yaptırımlar ve silah ambargosu yoluyla Saddam Hüseyin'in içeriden ve Sünni elitten gelecek bir darbeyle devrilmesini ve Irak'ta yumuşak bir geçiş yaşanmasını ümit etti. Bu darbe hiçbir zaman gelmedi. ABD, Irak dışında yaşayan Saddam Hüseyin muhaliflerini topladı. CIA, bu grupla birlikte Ürdün'ün de desteğini alarak darbe planlamaya çalıştı. Daha eylem aşamasına gelmeden Irak istihbarat örgütü "muhaberat" darbeye karışan kim varsa ortaya çıkardı. Saddam Hüseyin'in idam ettiği şahısların listesine yenileri eklendi.

ABD, Irak'a karşı Petrol Karşılığı Gıda Programı'yla havuç, BM yaptırımları ve hava saldırıyla sopa taktiği kullandı. Saddam, ABD'ye ve dünyaya meydan okumaktan vazgeçmedi.

ABD, Körfez Savaşı'yla Irak'ta başladığı işi yarım bıraktı[72]; kendi ayaklanma çağrısına uyan Kürt ve Şiileri desteklemeyerek yıllarca sürecek bir tartışmaya yol açtı. ABD'nin Körfez bölgesinde yüz binlerce askeri varken ve bütün dünya arkasındayken Saddam Hüseyin'i neden devirmediği yıllarca tartışılan bir konu oldu.

George W. Bush'un Saddam Hüseyin'i hem sert hem de güçlü biriydi ve bu özellikleri onu uluslar arası güvenlik için yadsınamaz bir tehdit haline getiriyordu. Hüseyin, sadece komşularına ve ABD'ye zarar verme niyetine değil, bunun araçlarına da sahipti. Birçok Avrupalı lider içinse, sorunlu fakat akılcı bir ticaret

---

[72] Özkan, a.g.e., s.1

ortağıydı ve bu liderler Saddam Hüseyin'in havuç-sopa yöntemiyle dizginlenebileceğine inanıyorlardı.[73]

ABD'nin sonuç getirmeyen politikaları, muhalif çıkışlara rağmen Eylül 2002'ye kadar değişmedi. Bu tarihte ABD başkanı George Walker Bush, Amerika'nın yeni Ulusal Güvenlik Stratejisini açıklarken, İran, Kuzey Kore ve Irak'ı "şer ekseni" olarak ilan etti. Bush yönetimini bu çıkışı yapmaya yönelten en önemli olay "11 Eylül" saldırıları oldu. Uçak kaçırma eylemlerinin kanlı bir terör eylemine dönüştüğü bu tarih, ABD'ye kendi toprakları üzerinde iki yüzyılı aşkın bir aradan sonra gerçekleştirilen ilk saldırı oldu. Baş aktör olarak yer aldığı iki dünya savaşı ve Soğuk Savaş sırasında her türlü saldırıya karşı güven içinde kalmayı başaran "Amerika Kalesi", asimetrik savaş yöntemlerini kullanan uluslar arası terör karşısında aciz kaldı. Bu gerçek, Bush'un Ulusal Güvenlik Stratejisi'ne damgasını vurdu.

'Bush Doktrini' olarak da adlandırılan yeni strateji, terörle mücadelede, nükleer silahsızlandırma, düşmanı saldırıya geçmeden vurma ve ABD'nin askeri gücüne başka ülkelerin yetişmesine izin vermeme gibi çok tartışılan yeni unsurlar üzerine inşa ediliyordu. 11 Eylül'le birlikte sadece İkiz Kuleler değil, 'Amerikan Kalesi'nin de yıkılması, ABD'yi yeni saldırıları gerçekleşmeden yok etme arayışına itmiş durumdadır.

Önleyici savaşı öngören Bush Doktrini'nin ilk hedefi de Irak oldu. En başından beri ABD, uluslar arası hukukun getirdiği sınırlamalara rağmen, Irak'ın kitlesel imha silahları elde etme gayreti içinde olduğunu iddia ederek, Irak'ın uzun menzilli füzelere ulaşması halinde ABD'ye veya başta İsrail olmak üzere müttefiklerine direkt saldırılar düzenleyebileceğini, Irak'ın böyle bir saldırıyı göze alamasa bile, uluslar arası terör gruplarına kimyasal ve biyolojik silahları verebileceği ve 11 Eylül'den çok daha felaket saldırıların bu şekilde gerçekleşebileceğini ileri sürdü. ABD, "önleyici savaş" doktrini kapsamında, "ya

[73] "Painting Hussein's Portrait", **The New York Times**, 16.12.2003, s. 34.

saldır(t)ırsa" vehmine dayanarak, Irak'ı tamamen silahsızlandırmak amaçlı askeri müdahalede bulundu. Amerikalı yetkililer bu durumu, "Tehlikeyi ortadan kaldırmak için illa saldırılmasını mı beklemeliyiz?" şeklindeki karşı soruyla açıklamaya çalıştılar.

Bush Doktrini'nin "ABD'nin askeri gücüne başka ülkelerin yetişmesine izin vermeme" hedefi ise "11 Eylül" saldırısı ile ilgili değildir.[74] Bu durum, önleyici savaş ile birlikte düşünüldüğünde, ABD'nin emperyal dürtülerinin bir yansıması, tek süper güç olarak kalma arayışının resmi politika olarak benimsenmesidir. Bir başka deyişle buna ABD'nin Soğuk Savaş sonrası elde ettiği avantajı kalıcı hale dönüştürme arayışı ya da ABD'nin kurmayı planladığı "yeni" 'yeni dünya düzeni' diyebiliriz. Bu bağlamda ABD'nin genel projesini üç temel noktada ele almamız mümkündür: Dünya pazarına hakim olmak, özelleştirmeler gibi süreçlerle temel tüketici kaynakları ele geçirmek ve enerji kaynaklarını olabildiğince denetim altında bulundurmak.[75]

Dünya tarihinde haritaların yeniden düzenlendiği belirli "kırılma noktaları" vardır. Batı Roma İmparatorluğu'nun yıkılması ve "merkezi otoritenin" yerini "atomize" bir iktidarın alması böyle bir kırılma noktasıdır. Napoleon'un alt üst ettiği Avrupa haritası ve daha sonra Viyana sistemiyle "monarşi ilkesi" çerçevesinde bu haritanın yeniden ele geçirilmesi bir başka önemli kırılma noktasını oluşturur. Balcı'ya göre, Irak'a yönelik askeri müdahale, bu yüzyıllık emperyalist miras çerçevesinde ele alındığında daha anlamlı görünmektedir. Bir zamanlar adı Britanya İmparatorluğu, bugünse ABD olan hegemon güç, bölgedeki kontrolünü pekiştirmek, güç dağılımını yeniden yapmak, yeni sınırlar, yeni ülkeler ve yeni kukla hükümranlar ortaya çıkarmak için harekete geçmiştir. Irak Savaşı, çıkarların korunması ve karşılanması amacını güden bir 'harita çizme' savaşıdır.[76]

---

[74] Erhan Başyurt, **Kimin Savaşı**, Ed. Kerim Balcı, İstanbul, Zaman Kitap, 2003, s. 26.
[75] Hakan Gülseven, "Kalıcı Olan Sadece Çıkarlar", **Radikal**, 24.01.2004, s. 8.
[76] Kerim Balcı, **Kimin Savaşı**, İstanbul, Zaman Kitap, 2003, s. 117.

ABD'nin Irak'a demokrasi ve insan hakları getireceği söylemi aslında ayakta tutulmaya çalışılan boş bir çuvaldır. Chomsky'e göre Amerikan Yönetimi Irak'taki rejim değişliğinin demokrasinin kıyısına bile uğramasını istememektedir. Çünkü Irak nüfusunun çoğu Şii'dir ve bir rejim değişikliğinde Şiiler söz hakkına sahip olurlarsa Irak'ı İran'a yaklaştırabilirler ve bu ABD'nin istediği en son şeydir.[77]

Prof. Dr. P. M. Barnett'e göre dünya bugün iki bölgeden oluşmaktadır: Birincisi, küreselleşmiş ve işleyen bir çekirdek: Kuzey Amerika, Güney Amerika'nın büyük çoğunluğu, Avrupa Birliği, Rusya, Japonya, Çin ve Hindistan, Avustralya, Yeni Zelanda ve Güney Afrika. İkincisi ise, entegre edilmemiş "çatlak": Geriye kalanlar. Küreselleşmiş çekirdek, istikrarlı ve güvenlikli bir bölge iken, "çatlak" ise tehlikeli, tehdit edici, istikrarsız bir bölgeden oluşmaktadır. Barnett, ABD'nin bundan böyle uzun dönemli stratejisinin, bu "çatlağı" birbirini izleyecek savaşlarla kapatmak olduğunu söylemektedir. Bu strateji bağlamında "çekirdek"le "çatlağı" birbirine "teyelleyen" şeritteki, Meksika, Brezilya, Fas, Cezayir, Yunanistan, Türkiye, Pakistan, Tayland, Malezya, Filipinler, Endonezya gibi devletler de ayrıca önem kazanacaktır. Barnett'in stratejisine göre:

1- ABD yönetimi, merkezin bağışıklık sistemini, 11 Eylül gibi olaylara tepki kapasitesini güçlendirmeli,
2- "Teyelleyen şeritteki" devletlerin güçlü bir duvar oluşturmasını sağlamalı,
3- Çatlağı giderek daraltmalı ve sonunda yok etmelidir.

Bu stratejinin uygulanması açısından bugün en mükemmel örnek ise Ortadoğu'dur. ABD, nihayet bu çatlağı stratejik biçimde bir tehlike olarak saptayıp, hesaplaşmayı amaçlayan, uzun erimli bir askeri stratejiyi benimsediği için bu işe Irak'ın işgali ile başlamayı uygun görmüştür.[78] Bu bağlamda Barnett'in önerisinin, bir anlamda "çatlağı" ortadan kaldırarak, zamanı ve mekanı, ABD çıkarlarına bağlı

[77] Chomsky, **İmparatorluğa Karşı Durmak**, s. 61.
[78] Ergin Yıldızoğlu, "Küreselleşme ve Savaş: Çekirdek ve Çatlak", **Cumhuriyet**, 24.03.2003, s. 4.

olarak örgütleyip o haliyle "ebedileştirmek" gibi imkansız bir imparatorluk projesi olduğu söylenebilir.

Dr. Peter Custers'a göre Irak Savaşı'nın ardında gerçek bir ekonomik neden vardır: Silah ve savaş sistemlerinin üretim ve ihracı açısından bu savaşın çok önemli etkileri olacaktır. Bu nedenleri daha genel anlamda, ABD ekonomisindeki "iş döngüsü" ve dünya ekonomik konjonktürü olarak adlandırabiliriz. Özellikle, 2. Dünya Savaşı'ndan itibaren ABD silah üretimi ve ABD askeri bütçeleri ABD'nin iş döngüsü açısından düzenleyici etkiler yapmıştır. Irak Savaşı, Bush yönetiminin savunma sektörünü, iş döngüsünün tamamen düzenleyici mekanizması olarak yeniden yapılandırma planlarının işareti olarak görülebilir. Bu savaşla birlikte ABD, Amerikan silahlarını, pazarda yeniden gösterme fırsatı bulacak ve silah ihracatçısı olarak pozisyonunu koruyacaktır. Diğer taraftan savaş kısa sürede bitse bile silah firmaları yeni siparişler alacaktır.[79]

Michael Klare'ye göre ise bugün, *"terörizme karşı savaş"*ın Irak'a karşı savaşa dönüşmesinin arkasında detayları çok ustaca düşünülmüş iki yönelim var: Birincisi, ABD, Afganistan'a düzenlediği askeri harekat öncesinde eski Sovyetler birliği toprakları olan bugünkü, Kazakistan, Özbekistan ve Kırgızistan'da askeri üsler bulundurma hakkı elde etti. İkincisi, 2001 başında ABD Batı ve Güney Asya komutanlığı, doğrudan Merkez Komutanlığı'na bağladı. Böylelikle Ortadoğu'dan, diğer bir deyişle petrol güvenliğinden ve akışından sorumlu kadro, Afganistan'dan Çin Denizi'ne kadar uzanan bir bölgenin sorumluluğunu üstlendi. Bunlardan başka, ABD'nin Irak'ı işgal etmeye girişmesinin üç avantajı daha vardır: Birincisi, büyük bir rezervi kullanarak OPEC'i batırmak, böylece Rusya'dan da petrol ve gaz almak ya da Rusya'ya yatırım yapmak zorunda kalmamak. İkincisi, petrol fiyatlarıyla oynayarak Rusya'nın petrol gelirlerini, dolayısıyla ekonomik dinamiklerini denetleyebilmek. Üçüncüsü, en ufak bir gerekçeyle, anında Suudi petrollerine el koyacak konumda olmak. Neo-muhafazakarlar Irak petrolünü, Suudi Arabistan'ın bölge üzerindeki etkisini kıracak ve böylece bütün Ortadoğu'yu yeniden

[79] Özkan, a.g.e., ss. 343-344.

biçimlendirecek büyük planlarına ivme kazandıracak bir silah olarak görüyor.[80] Lieven'e göre, Irak'ın işgali projesinin bir amacı daha var: ABD'nin orta güçte bir devleti, ufak bir askeri maliyetle ezmesiyle Müslüman dünyasındaki diğer devletlere gözdağı verecek bir örnek oluşturmak.[81] Bir başka deyişle, Amerika'nın, uluslar arası camiada, bu süper güç statüsüne meydan okumaya cesaret edenlere ibret verici yenilgiye uğratma kabiliyetine sahip olduğu görüşünü hakim kılmak, imparatorluk vurup dağıtmaya karar verdiğinde neler olacağına dair bütün dünyaya bir ders vermek istemesidir.

Amerikalılar Doğu'yu geleneksel açıdan değil stratejik ve ekonomik değeri ile görürler. Bu varlığın içinde Amerikalıların vazgeçilmez çıkarları yer almaktadır.[82] Dünyanın en stratejik enerji kaynağı olan petrolün yüzde 65'i, gaz rezervlerinin yüzde 36'sı Ortadoğu'dadır. Buna karşılık ABD, petrol ithalatının yüzde 30'unu, Avrupa yüzde 35'ini, Çin yüzde 56'sını, Japonya yüzde 81'ini Ortadoğu'dan gerçekleştirmektedir. Diğer taraftan önümüzdeki 30 yıl içinde petrole olan talebin yılda 75 milyar varilden 120 milyar varile çıkacağı hesaplanmaktadır.[83] Uluslar arası Enerji Ajansı'nın hesaplamalarına göre, artan talebin karşılanması için 2000-2030 arasında 4,2 trilyon dolarlık yeni yatırım yapılması gereklidir. Dolayısıyla, enerji kaynaklarının bulunduğu bölgelerde ortamın bu yeni yatırımların yapılmasına uygun, diğer bir deyişle rejimlerinin istikrarlı ve Batı yanlısı olması gerekmektedir. Aksi yönde düşünen rejimler tarafından yönetilen ülkeler ise ekonomileri petrole bağımlı ülkeler için giderek artan önemli bir risk alanı haline gelecektir.

Chmosky'e göre, şu anda piyasalarda gereğinden fazla petrol üretimi olması nedeniyle, Irak petrolünü piyasalardan uzak tutmak ABD'nin çıkarınadır. ABD, petrol fiyatlarının Amerikalı imalatçılara zarar vereceği için yüksek olmamasını, çoğunluğu ABD kökenli enerji üreticilerine zararı dokunacağı içinde çok düşük

---

[80] Brian Whitaker, "ABD'nin Niyeti Hegemonya", **Radikal**, 04.02.2003, s. 8.
[81] Ergin Yıldızoğlu, "Blix Bağdat'ta...", **Cumhuriyet**, 20.11.2002, s. 4.
[82] Edward Said, **Oryantalizm**, s. 45.
[83] Martin Wolf, "Threats to the World's Oil Well", **Financial Times**, 03.12.2002, s. 24.

olmamasını istemektedir.[84] Bu nedenle ABD'nin, Irak petrolleri üzerinde denetim sahibi olması ve piyasaya sürülecek Irak petrolünün ABD'nin çıkarlarıyla dengeli miktarda olmasını sağlaması gerekmektedir.

ABD'nin Irak'a yönelik düzenlediği askeri operasyonun başlıca "gizli nedeninin" Irak'ta bulunan petrol kaynakları olduğu yönünde uluslar arası kamuoyunda yaygın bir inanç vardır. Bu inanç BM ile bağlantılı etkinlikleriyle tanınan sivil toplum kuruluşu "Global Policy Forum"un yöneticisi James A. Paul tarafından şöyle dile getirilmektedir:

"Irak bugün kanıtlanmış petrol rezervleri açısından 112.5 milyon varil ile Suudi Arabistan'dan sonra dünyanın ikinci ülkesidir. Birçok uzman Irak'ta buna ilave keşfedilmemiş rezervler bulunduğunu belirtmektedir. Bu nedenle Irak'taki petrol rezervinin 250 milyon varile kadar yükselebileceği iddia edilmektedir. Bunun yanında Irak'ın petrolü yüksek kalitededir ve üretiminin kolay olması nedeniyle karlılığı çok yüksektir.

Dünyadaki petrol şirketleri bu zengin petrol yatakları üzerinde üretim hakkı almayı hedeflemektedirler. Dünyanın birçok bölgesindeki rezervlerin 15-20 yıl içerisinde tükeneceği iddiası dikkate alındığında bu rezervlerin önemi daha da artmaktadır. Petrol endüstrisinin gözünde Irak "patlamaya yakın bombadır". Yine endüstri uzmanları "Dünyada, Irak üzerinde gözü olmayan petrol şirketi bulunmamaktadır" sözleriyle Irak'ın endüstri için önemini vurgulamaktadır.

Dünyanın en büyük beş petrol şirketinin dördü ABD ve İngiltere merkezlidir. Bu çerçevede bu iki devletin izlediği politikanın, bu güçlü şirketlerin çıkarlarıyla ilgisi olmadığı söylenemez.

ABD ve İngiliz şirketleri geçmişte uzunca bir süre Irak petrol üretiminin yüzde 75'ini ellerinde tutmuşlardır. Bu durum Irak Petrol Şirketi'nin millileştirilmesiyle 1972 yılında sona ermiştir. Bu uygulamayı izleyen 10 yıl boyunca Irak ile bu şirketler arasında büyük sorunlar yaşanmıştır. Bu süreçte Irak, Fransız şirketleri ve SSCB ile işbirliğine gitmiştir. Bugün ABD ve İngiliz şirketleri geçmişteki pozisyonlarına tekrar kavuşmak için son derece isteklidir çünkü petrol pazarındaki liderliklerini sürdürebilmeleri buna bağlıdır. Bunun yanında diğer bazı ülkeler ve petrol şirketleri de gelecekte Irak'ta önemli bir rol almayı planlamaktadır. Irak'taki petroller tekrar özelleştirildiğinde uluslar arası şirketler Irak'ı büyüyebilmek için kullanmayı planlamaktadırlar. Uzunca bir süre petrol endüstrisi açısından Irak'ta bulunan Rusya ve Fransa; önümüzdeki dönemde büyük bir Anglo- Sakson

[84] Noam Chomsky, "ABD'nin Irak Politikası: Güdüler ve Sonuçlar", **ABD'nin Irak Savaşı**, Ed. Anthony Arnove, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2003, s. 105.

hakimiyeti tehlikesiyle karşı karşıyadırlar. Ancak, Çin, Almanya ve Japonya da özelleştirmeden pay almak istemektedir.

...

ABD ve İngiliz firmaları rakiplerinin uzun vadede dünya petrol piyasasında avantajlı konuma geçeceğini gördükleri için endişelidirler. ABD ve İngiltere'nin Irak'a doğrudan müdahalesi bu ülke petrolleri için cazip ama aynı zamanda tehlikeli bir oyundur.

ABD'li komutan General Anthony Zinni, 1999 yılında yaptığı açıklamada sahip olduğu büyük petrol rezervleri dolayısıyla Körfez Bölgesi'nde ABD'nin hayati ve uzun vadeli çıkarları bulunduğunu belirtiyordu. Zinni, "ABD'nin bölgedeki petrol kaynaklarına serbest erişimi olmalıdır" diyordu. "Serbest erişim" kavramı bu petrol kaynakları üzerinde askeri ve ekonomik kontrolü ifade ediyordu. Bu yaklaşım, ABD'nin 2. Dünya Savaşı'ndan sonra oluşan stratejik doktrininin ana hedefidir. Dönemin koloni gücü İngiltere 1971 yılı öncesine kadar bölgenin ve bölgedeki kaynakların güvenliğini sağlıyordu. Bu dönemden sonra bu görevi ABD üstlenmiştir.

ABD'nin Irak'a yönelik askeri müdahalesi ancak bu çerçevede anlaşılabilir. Terörizm, kitle imha silahları ve insan hakları ihlalleri ABD politikasını belirleyen ana sorunlar değildir. Irak petrollerine serbest erişim ve ABD-İngiliz petrol şirketlerinin ülkenin kaynakları üzerinde kontrol sağlaması operasyonun ana gerekçesidir."[85]

Basra Körfezi, ABD açısından dünya üzerinde büyük öneme sahip birkaç bölgesinden birisidir. Körfez petrolünün makul fiyatlarla Batı pazarlarına akmaya devam etmesi, görünür gelecekte sanayileşmiş ülkelerin refahı bakımından hayati derecede öneme sahip olmaya devam edecektir.[86]

İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan ekonomik düzen, Amerika'nın önderliği ve bütün Batı ekonomilerinin hatta dünyanın büyük bir kısmının Amerika'nın kontrolü altındaki bir ekonomi olarak yapılanması şeklindeydi. Bunun sonucunda ABD, sürekli olarak ticaret açığı vermekte ve bu dış ticaret açığını dünyanın diğer kesimlerinden özellikle Avrupa, Japonya ve Ortadoğu'dan gelen kredilerle kapatıyordu. Ancak Avrupa'daki ekonominin güçlenmesi ve Ortadoğu'daki anti-Amerikan gelişmeler, ABD'nin artık bu geliri elde edememe

[85] Özkan, a.g.e., ss. 51-53.
[86] Zbigniew Brzezinski, Brent Scowcroft, Richard Murphy, "Differentiated Containment", **Foreign Affairs**, Mayıs/Haziran 1997, s. 20.

riskini göz önüne getirmiştir. ABD, kendisine yönelik ekonomik operasyonları engellemek için dünya üzerindeki egemenliğini güçlendirmek ve kendisine yönelik ekonomik operasyonları askeri güçle engellemek yolunu seçmiştir. ABD bu yola, doğrudan Avrupa'ya yönelik bir askeri güç kullanmamakla beraber onun genişleme alanlarına doğru büyük bir dünya devleti yapacak doğal kaynakların kontrolünü eline geçirmek suretiyle Avrupa'yı, Japonya'yı, Rusya'yı kontrol altına almayı başarabilecektir.[87]

Kaynak'a göre, ABD'nin asıl amacı dünya üzerindeki askeri ve siyasi egemenliğini pekiştirmek ve sağlamlaştırmaktır. Bu nedenle de Irak'ın petrollerini kontrol ederek, şu anda kendisi için ekonomik olarak rakip olan Avrupa, Japonya ve Çin'in bağımlı olduğu enerji kaynaklarını kontrol etmek istemektedir.[88] Böylelikle ABD'ye muazzam bir zenginlik akıtacak olan "maddi ödülün" ve "tek taraflı dünya hakimiyetinin" kaldıraçlarından biri olacak "muazzam stratejik bir güç kaynağının" denetimini ele geçirecektir. Renner'e göre ise, ABD yönetiminin Irak politikasını, dünya ekonomisinin petrole ve garantörünün ABD olduğu bir enerji sistemine bağımlılığını güçlendirmeyi amaçlamaktadır.[89]

2.3. ABD'nin Gölgesindeki BM ve Irak Müzakereleri

2.3.1. Irak Sorununun BM Gündemine Girişi

Başkan Bush, BM'yi 20. yüzyılda kalmış bir uluslar arası örgüt olarak görmekle birlikte, uluslar arası koalisyonun genişletilmesi amacıyla Irak konusundaki ilk stratejik kararını alarak BM sürecine başvurulmasına karar vermişti.[90] Yönetim, Irak'a yapılacak askeri müdahaleyi tartışırken, Körfez Savaşı döneminin Dışişleri Bakanı James Baker da, askeri harekata kalkışmadan önce BM sürecine başvurulması gerektiğini dile getiriyordu. Baker, Saddam rejiminin sahip

[87] Mahir Kaynak, **Amerika, 11 Eylül, Afganistan, Irak**, İstanbul, İlk Yayınları, 2003, s. 39-41.
[88] Kaynak, a.g.e., s. 60-74
[89] Michael Renner, "Büyük Güçlerin Petrolle Dansı", **Radikal**, 02.02.2003, s. 8.
[90] Karen DeYoung, "For Powell, A Long Oath to Victory", **The Washington Post**, 10.11.2002, s. A 01

olduğu kitle imha silahlarıyla Ortadoğu ve dünyanın diğer bölgeleri için küresel bir tehdit oluşturduğuna şüphe bulunmadığını söylemekteydi. Baker'a göre, ABD, Irak'ta rejim değişikliği hedefinden vazgeçmemeli, ancak bu hedefe ulaşmak için doğru yöntemleri kullanmalıydı. Örtülü operasyonlar ya da iç ayaklanma gibi yöntemler işe yaramayacaktı. Tek seçenek, Irak'ın ABD askerlerinin belirli bir süre ülkede kalacağı şekilde işgal edilmesiydi. Ancak bu süreçte isabetli hareket edilmeliydi. Aksi taktirde, bunun Amerikan dış politikasına ağır maliyetlerinin olması kaçınılmazdı. Bu bağlamda, kendi başına bir askeri harekat yapması mümkün olsa bile, ABD savaşa tek başına girmemek için elinden geleni yapmalıydı. Başkan Bush, danışmanlarının ve üst düzey görüşmelerinin, aralarındaki görüş farklılıklarını kamuoyuna yansıtmalarını önlemeli, yönetimden tek ses çıkmalıydı. Sonunda, BM Güvenlik Konseyi'nden Irak'ın kitle imha silahlarıyla ilgili bir karar çıkartılması sağlanmalıydı, böylelikle uluslar arası koalisyonun inşa edilmesi kolaylaşacaktı.[91]

Bu sırada Pentagon, Irak'ın nükleer, biyolojik ve kimyasal silah programları hakkında bir çalışma yapmıştı. Savunma Bakanlığı Müsteşarlarından J. D. Crouch'un gözetiminde yürütülen çalışma sonunda, ABD, 11 Eylül'le bağlantısını ispatlayamadığı Irak karşısında, mevcut BM kararları kapsamında uluslar arası alanda meşru bir hedef olan Irak'ın kitle imha silahlarından arındırılması söylemini kullanmaya başladı. Başkan Yardımcısı Cheney, ABD'nin Irak'a önleyici eylem niteliğindeki bir askeri harekat düzenlenmesi için zorlayıcı nedenler bulunduğunu, Saddam Hüseyin'in nükleer bomba sahibi olacağı ana kadar beklemenin anlamsız olduğunu dile getirdi.[92]

ABD'nin Irak söyleminde 21 Ağustos'tan itibaren önemli bir değişiklik olmuş; Bush başta olmak üzere üst düzey yetkililer, "rejim değişikliği" söylemini geri plana iterek, kitle imha silahlarını öne çıkarmaya başladılar. Powell'ın tutumu ve özellikle İngiltere'nin de BM silah denetimlerine bir şans daha tanınması yönündeki net tavrı, Bush Yönetiminin BM sürecine başvurulması kararı almasına yol açtı.

---

[91] James A. Baker, "The Right Way to Change a Regime", **The New York Times**, 25.08.2002, s. 9.
[92] David Stout, "Cheney Presses for Action on Iraq", **The Washington Post**, 28.08.2002, s. A 15.

2.3.2. ABD Başkanı Bush'un; "BM Saddam'ın Meydan Okumalarına Sessiz Kalmamalıdır" Başlıklı Konuşmasının Analizi

ABD Başkanı George W. Bush, 12 Eylül 2002'de BM Genel Kurulu'na hitaben şu konuşmayı yaptı.

"12 yıl önce, Irak Kuveyt'i hiçbir tahrik olmadan işgal etti... 12 yıl önce Saddam Hüseyin'in saldırısı durdurulmak yerine, yatıştırılma politikası izlenseydi, dünya barışı ve güvenliği tehdit altına girerdi. Irak'ın bu saldırısı koalisyon kuvvetlerinin gücü ve BM'nin iradesi sayesinde durdurulabildi.

Düşmanlıklara son vermek ve kendini kurtarmak için, Irak'ın diktatörü bir dizi taahhüt altına girdi. Bu yükümlülükler gayet açıktı ve bunların her birine uymak zorunda olduğunu kendisi de kabul etti. Ancak Saddam'ın ispatladığı tek şey, BM'yi ve verdiği bütün sözleri hor gördüğüydü. Verdiği bütün taahhütlerden döndü, aldatma taktikleri kullandı ve zulme başvurdu, böylelikle de kendi kendine aleyhindeki davayı hazırladı."

Bush, konuşmasının devamında, BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'a ilişkin kararlarını sayarak, Irak'ın yaptığı ihlallere dikkati çekiyor; Irak'ın, İran'ın, İsrail ve batılı devletlere karşı faaliyet gösteren terör örgütlerine yataklık yaptığını ve destek verdiğini söylüyordu. Bush, Irak'ın kitle imha silahlarına vurgu yapıyor, Bağdat'ın BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'ın silahsızlandırılmasına ilişkin kararlarını pervazsızca çiğnediğini, BM denetçilerini 1998'de ülkeden kovduğunu ve halen bu silahları elde etmek için çırpındığını belirtiyordu.

Bush, konuşmasına şöyle devam ediyordu:

"Burada bir araya geldiğimiz bugün itibariyle, 4 yıldır BM silah denetçileri Irak'a adım atmamış durumdadır. Bu 4 yılda Irak'taki rejim, gizlilik perdesinin arkasına sığınarak, plan, inşa ve test yapma firsatı yakalamıştır. Saddam Hüseyin'in BM denetçilerinin ülkede bulunduğu dönemde dahi kitle imha silahları peşinde koştuğunu biliyoruz. Denetçiler ülkeden ayrıldıktan sonra vazgeçtiğini mi sanacağız?

Tarih, mantık ve olgular bir sonuca işaret etmektedir: Saddam Hüseyin'in rejimi büyük ve artan bir tehlikedir. Aksini düşünmek, delillere karşı durmaktır.

Saddam Hüseyin rejiminin iyi niyetine bel bağlamak, milyonlarca insanın yaşamıyla ve dünya barışıyla kumar oynamak demektir. Bu riski göze almamamız gerekmektedir.

Bugüne kadar gereğinden fazla sabrettik. Yaptırımları denedik. Petrol Karşılığı Gıda Programı'yla havuç, koalisyon askeri saldırılarıyla sopa taktiğini kullandık. Fakat Saddam Hüseyin bütün bu çabalara karşı koydu. Bugün de kitle imha silahları yapamaya devam etmektedir.

(Saddam Hüseyin'in) Nükleer silahlara sahip olduğunu anlayacağımız zaman, Tanrı korusun, kullandığı zaman olacaktır. Halklarımıza karşı, o tür bir gün yaşanmaması için elimizden geleni yapma sorumluluğumuz bulunmaktadır. Irak rejiminin davranışları BM'nin otoritesine meydan okumaktadır ve dünya barışına tehdittir."

Bush konuşmasına, bütün dünyanın önemli bir testle karşı karşıya olduğunu, BM'nin kuruluş gayesine hizmet mi edeceği, yoksa gündem dışı bir örgüt mü haline geleceği sorusuyla karşı karşıya bulunduğunu söyleyerek konuşmasının devamında aşağıdaki şartları sıralıyordu:

"Irak rejimi barış istemekteyse, hemen ve şartsız medet getirmeli, bütün uzun menzilli füze, kitle imha silahları ve bunlarla bağlantılı maddeleri açıklamalı, sökmeli imha etmelidir.

Irak rejimi barış istemekteyse, teröre verdiği desteğe hemen son vermeli ve BM Güvenlik Konseyi'nin ilgili kararları doğrultusunda bütün ülkelerin yapmak zorunda olduğu gibi terörü bastırmaya yönelmelidir.

Irak rejimi barış istemekteyse, BM Güvenlik Konseyi kararları uyarınca Şii, Sünni, Kürt, Türkmen ve diğerleri dahil olmak üzere ülkenin sivil halkına yaptığı zulme derhal son vermelidir.

Irak rejimi barış istemekteyse, Körfez Savaşı'na katılan, ancak akıbetleri bilinmeyen bütün şahısların akıbetini bildirmeli veya yaşayanları serbest bırakmalıdır.

Irak rejimi barış istemekteyse, Petrol Karşılığı Gıda programı dışındaki bütün kaçak ticarete derhal son verilmelidir. Bu programdan elde edilen gelirin BM tarafından bütün Irak halkının yararına kullanılmasını sağlayacak şekilde idare edilmesine razı olmalıdır."[93]

---

[93] " President Bush Address to the United Nations" (Çevrimiçi) http://www.cnn.com/2002/US/09/12/bush.transcript/, 07 Temmuz 2003.

Bush, konuşmasını, ABD'nin Irak halkıyla bir meselesi olmadığını, Irak halkının özgürlüğe kavuşturulmasının büyük bir ahlaki gerekçe ve stratejik hedef olduğunu; Saddam Hüseyin'in bütün dünya için oluşturduğu ortak tehdide karşı koymak için ABD'nin BM Güvenlik Konseyi'yle birlikte hareket edeceğini, bu çerçevede Güvenlik Konseyi'nden gerekli kararların alınmasına çalışacağını belirtti.[94]

İktidar sahipleri için, yönettikleri dünya hakkında konuşmak er veya geç kaderlerinin gereğidir.[95] ABD, bir taraftan iç güçlerin baskısı, diğer taraftan dış dünyanın gerçekleri arasında hareket doğrultusunu saptamak zorundadır. Bu nedenle ABD Başkanı George W. Bush, bu konuşmasıyla sadece Irak'a değil, ABD'nin küresel süper gücüne meydan okumaya cesaret edebilecek herkese karşı meydan okumaktadır.

Bush, yaptığı konuşmayla, BM'yi ön plana çıkararak aslında Saddam Hüseyin'i, dolayısıyla Irak rejimini eğer barış istiyorsa ABD'nin isteklerini kayıtsız şartsız kabul etmeye çağırıyordu. Saddam Hüseyin, bu istekleri yerine getirmeyi kabul etmediği taktirde, ABD yönetimi, kendilerinin bu şartları savaşarak oluşturduğu söylemini yaratmak için firsat yakalamış olacaktı. Bush'un konuşması bir hitabet örneği sayılacaksa bu konuşmayı yapan kişinin tüm dünya adına konuşan bir iktidar üyesi edası ile tüm ağırlığını ortaya koyarak "biz" edatını kullandığı sırada kuşkusuz bir "Amerikalı"dır. Irak'a karşı BM çatısı altında gözdağı verirken tüm dünyanın arkasında olduğunu zannetmekte veya ümit etmektedir. Yaşadığımız yüzyılda modern imparatorluklar, tüm dünya için tehdit oluşturan ülkeleri düştükleri sefaletten kurtaracak ve oralarda yaşayanlar verimli kolonilerin yeniden doğmuş halkları olarak insanlığa kazandırılacaklardır. Bu konuda Irak Bush'a emsalsiz bir örnek sunmaktadır. Bu yüzden George W. Bush, ABD adına, Batı uygarlığı adına ve tüm dünya adına Irak'a aba altından sopa gösterme yetkisini kendisinde görmektedir.

---

[94] Özkan, a.g.e., s. 289.
[95] Said, a.g.e., s. 72.

Kültürel ilişkilerde ve bir kültürün iç ilişkilerinde en fazla geçerli olan "gerçekten" daha çok bu gerçeğin "sunumu"dur. ABD Başkanı'nın söylemi anlatım yöntemleri içinde çok çeşitli yollara başvuran, hedef gösteren, mesaj alışverişini gerçekleştiren, sıkıca organize olmuş ve belirli kalıplara oturtulmuş bir sistemdir. Bu konuşma ile birlikte ABD, Irak konusunda BM sürecinin işletilmesi için düğmeye basıyor, özellikle Avrupa ülkelerinin ABD'nin "tek taraflı" hareket ettiği iddialarına da set vurmuş oluyordu.

Başkan Bush, konuşmasının ardından, Dışişleri Bakanı Powell'ı Güvenlik Konseyi'nin 15 üyesi nezdinde bir karar tasarısı hazırlanması için girişimlerde bulunmak üzere görevlendirdi. Hedef, BM Güvenlik Konseyi'nden en fazla birkaç hafta içinde sonuç alınmasıydı. BM'de yoğun diplomatik girişimlerin başladığı bu dönemde, ABD Yönetimi içinde de BM Güvenlik Konseyi'ne sunulacak karar tasarısının metnini kaleme almak üzere kurumlar arası bir heyet oluşturdu. Heyet ilk olarak tasarıda yer alması gereken "kırmızı çizgileri" tespit etti. Tasarıda, Irak'ın mevcut BM Güvenlik Konseyi Kararları'nın "maddi ihlali" içinde olduğu belirtilmeli, Irak'ın aldatma taktikleriyle sulandırılamayacak sıkı ve güçlü bir silah denetim sistemi oluşturulmalıydı. Bunlardan daha da önemlisi, Irak'ın kararı ihlal etmesi durumunda devreye girecek ve askeri harekatın yolunu açacak "ciddi sonuçlar"dan bahsedilmeliydi.

2.3.3. BM Güvenlik Konseyi'nde Yeni Irak Kararı Müzakereleri

Başkan Bush'un, BM sürecine başvurması, I. Bush döneminin önemli isimlerini de memnun etmişti. Dışişleri eski Bakanı James Baker, Bush'un BM yönetimini izlemeye karar vermekle, Amerikan değerleri ve ulusal çıkarları açısından en doğru olanı yaptığını belirtmekteydi.[96]

Dışişleri eski Bakanlarından Henry Kissenger da, Başkan Bush'un BM Genel Kuruluna yaptığı konuşmayı övüyor, Başkan'ın ortak eylemi tercih ettiğini, tek

---

[96] James A. Baker, "The U.N. Route", **The Washington Post**, 15.09.2002, s. B 07.

taraflı eylemi ise son çare olarak ortaya koyduğunu, ayrıca evrensel bir "önleyici eylem" stratejisi de sunmadığını, Irak'ın BM kararlarını ihlalleri üzerinde durduğunu, başka ülkelerde rejim değişikliği istemenin ABD'nin hakkı olduğu iddiasında da bulunmadığını söylüyordu. Kissenger, Başkan Bush'un konuşmasıyla, uluslar arası sistemi, terör çağının yaratacağı sıkıntılarla mücadeleye ortak bir şekilde uyarlamak konusunda önemli bir kapı açtığını, uluslar arası düzen açısından en önemli tehdidi kitle imha silahlarının yayılmasının teşkil ettiğini, Bush'un bu tehdide karşı işbirliği yapılmasını önerdiğini, diğer ülkelerin bu firsatı kaçırmamaları gerektiğini belirtmekteydi.[97]

Powell, ABD'nin yeni karar tasarısında üç unsurun yer alması gerektiği düşüncesinde olduğunu söylüyordu. Powell'a göre bu üç unsur; Irak'ın mevcut bütün BM kararlarını açıkça ihlal ettiği husus; Irak'ın mevcut bütün BM kararlarını ihlal ettiği husus; Irak'ın bundan sonra yapması gerekenler ve Irak'ın bundan sonra yapması gerekenleri yapmaması durumunda alınacak önlemlerdi. Powell, kararda Irak'ın atması gereken adımlara ilişkin belirli süreler bulunması gerektiğini belirtmekte, ayrıca ABD'nin kararın makul bir süre içinde çıkmasını hedeflediğini söylemekteydi. Powell, özellikle Fransa'yı kastederek; Güvenlik Konseyi'ndeki bazı üyelerin Irak'ın BM kararlarını ihlal ettiğine ilişkin ifadenin ve bundan sonra alınması gereken önlemlerin bir kararda, Irak'ın yapması gerekenleri yapmaması durumunda alınacak önlemlerin ise ayrı bir kararda yer almasını savunduklarını, ancak ABD'nin bütün bu unsurları içerecek tek bir karar alınmasını tercih edeceğini belirtiyordu. Powell, kararın müzakereler sonucunda belli olacağını, ancak BM Güvenlik Konseyi'nden çıkacak kararın ABD'nin ulusal güvenlik çıkarlarına uygun göreceği önlemleri almasını engellemeyeceğini de vurgulamaktan çekinmiyordu.[98]

Bu *"Bildiğim gibi yaparım"* yaklaşımı, salt 11 Eylül saldırısının getirdiği şokun, kızgınlığın, suçluları biran önce yakalama arzusunun sonucu değil, ABD'nin dış politika yöneliminde şekillenmeye başlayan köklü bir değişikliğin ürünüydü.

---

[97] Henry Kissenger, "Consult and Control: Bywords for Battling the New Enemy", **The Washington Post**, 16.09.2002, s. B 07.
[98] Özkan, a.g.e., s. 293-294.

ABD'nin kararlı tutumu ve BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinin ABD'nin BM sürecine başvurmasına verdikleri destek, Bağdat üzerinde hemen etkisini gösterdi. Irak Hükümeti, BM Genel Sekreteri Annan'a bir mektup göndererek, BM denetçilerinin ülkeye koşulsuz dönüşüne izin verdiğini bildirdi.

Irak'ın bu açılımı, Fransa, Rusya ve Çin başta olmak üzere, uluslar arası alanda olumlu tepkiler almıştı. Ancak, ABD Yönetimi küresel hakimiyet yolunda planlarını hayata koymakta kararlıydı. Başkan Bush, 19 Eylül'de Irak'a yönelik bir askeri harekat için Kongre'den savaş yetkisi talep ederek, "ABD Silahlı Kuvvetlerini Irak'a Karşı Kullanmak İçin Ortak Karar" başlıklı bir karar tasarısı sundu.[99] Böylelikle Amerikan Yönetimi, içeride Kongre'den savaş yetkisi almak, uluslar arası alanda ise BM Güvenlik Konseyi'nden yeni bir karar çıkartmak şeklindeki iki yönlü stratejisinde ilk somut adımı atmıştı.

2.3.4. ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi

11 Eylül saldırıları ve ardından gelen terörizme karşı savaş, uzun bir süre daha kamusal söylemde yer bulacağı için ulusal güvenlik kavramının yeniden değerlendirilmesi zorunlu hale gelmiştir. Ulusal güvenliğin tanımı çok dar anlamda yapılsa bile, 11 Eylül sonrası yaşananlar göstermiştir ki, askeri güvenliğin doğası değişmektedir. ABD Ulusal Güvenlik Konseyi'nin belirttiği gibi, 1814'ten beri ülke yabancı ordular tarafından işgal edilmemiştir ve Amerikan ordusu, ulusal sınırların çok uzağında kuvvet kullanacak ve savaşlar yapacak şekilde tasarlanmıştır ama yurdu ellerinde kitle imha silahları veya yıkıcı aygıtlar bulunan, hatta sivil uçakları kaçırabilen teröristlere karşı koruyacak kadar donanımlı değildir.[100]

Mahajan'a göre, 2. Dünya Savaşı'ndan bu yana "ulusal güvenliğin" Amerikalıların ve hatta Amerikan müttefiklerinin güvenliği ile ilgisi yoktur.

---

[99] Jeanne Cummins, David Rogers, David S. Cloud, "Bush Seeks Authority to Use Force in Iraq", **The Wall Street Journal,** 20.09.2002, s. 2.
[100] Nye, a.g.e., s.70.

Hükümetin sözlüğünde "ulusal güvenlik" elit çıkarlara, George Kennan'ın sözünü ettiği Amerika'nın küresel egemenliğinin sürdürülmesini sağlayan "ilişkiler kalıbına" yönelik tehdit demektir. Bazen bu çıkarları korumak, iç güvenlik olarak anlaşılması gereken gerçek Amerikan güvenliğine tehdit oluşturmaktadır. 11 Eylül bunun somut bir örneğidir.[101]

Başkan Bush, Kongre'ye gönderdiği ABD'nin yeni ulusal güvenlik stratejisini 20 Eylül 2002'de basına açıkladı. Ulusal Güvenlik Stratejisi başlıklı belgenin[102] en önemli özelliği, Başkan Bush'un 1 Haziran günü West Point Harp Akademisi'nde yaptığı konuşmada kullandığı "önleyici savaş" stratejisini, ABD'nin ulusal güvenlik stratejisinin temeli olarak kabul etmesiydi. Böylelikle, ABD'nin Soğuk Savaş'ın başlamasından sonra yıllarca kullandığı "caydırıcılık" stratejisi resmen bir kenara bırakılmaktaydı. Ancak, ABD Yönetimi'nin geleceğe dair görmezden geldiği çok önemli bir nokta vardı: Frenlenemeyen her güç kullanımı yeni bir saldırıyı davet demektir. Gücünü hukukun üstünlüğünden almayan her saldırı hareketi, hukukun üstünlüğüne bir darbedir ve eninde sonunda bütün insanlığı tehdit eden kaos ve kanunsuzluğu güçlendirecektir. Dünya, artık anarşiye düşme ile "orman kanununun değil, hukukun üstünlüğünün ülkeler arasındaki ilişkilere hakim olduğu" yeni bir dünya düzeni arasında seçim yapmak zorunda kalacaktı.

Bu arada Amerikan Yönetimi'nin askeri güç kullanmak için Kongre'den yetki almak konusundaki girişimleri devam etmekteydi. Nitekim Yönetim ile Kongre'nin Temsilciler Meclisi kanadı arasında 2 Ekim'de karar tasarısının metni konusunda uzlaşmaya varıldığı açıklandı. Uzlaşmaya varılan karar taslağında, Başkan Bush, ABD'nin ulusal güvenlik çıkarlarını, Irak'tan kaygılanan tehdit karşısında korumak ve Irak'a ilişkin bütün BM Güvenlik Konseyi Kararları'nın uygulanmasını sağlamak üzere, ABD silahlı kuvvetlerini gerekli ve uygun gördüğü şekilde kullanmaya yetkili kılınmaktaydı. Ayrıca diplomatik yolların tüketilmesine de atıfta bulunulmaktaydı. Başkan'ın askeri güce başvurmadan önce veya başvurduktan sonra Kongre'yi

---

[101] Rahul Mahajan, **Yeni Haçlılar, Amerika'nın "Terörizmle Savaş" Oyunu**, Çev. İbrahim Kapaklıkaya, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2003, s. 186.
[102] ABD'nin 'Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi'nin tam metni için Ekler bölümü s. 219'a bkz.

bilgilendirmesi öngörülmekte, askeri güç kullanma yetkisi, diplomatik çabalardan sonuç alınamaması ve askeri harekatın terörizmle mücadele ile uyumlu olması şartlarına bağlanmakta ancak bu konuda taktir Başkan'a bırakılmaktaydı.

2.3.5. Başkan Bush'un "Saddam ya Kendisi Silahsızlanır ya da Biz Silahsızlandırırız" Başlıklı Konuşmasının Analizi

Başkan Bush, Irak konusundaki üçüncü önemli konuşmasını 7 Ekim akşamı Ohio Eyaleti'nin Cincinnati kentinde yaptı:

"Bu akşam, barışa yönelik büyük bir tehdit ve Amerika'nın bu tehdide karşı koymak için dünyaya önderlik yapmak konusundaki kararlılığını anlatmak için kısa bir zamanınızı almak istiyorum.

Tehdit Irak'tan gelmektedir. Tehdit, doğrudan Irak rejiminin kendi yaptıklarından kaynaklanmaktadır. Irak bütün yükümlülükleri kendi ihlal etmiştir...

Yakın tarihimizdeki acı olayları da hiçbir zaman unutmamamız gerekmektedir. 11 Eylül 2001'de Amerika, saldırılara karşı ne kadar açık olduğunu gördü. O gün kararlıydık, bugün de kararlıyız, hangi kaynaktan gelirse gelsin ABD'yi acıya boğacak ve ani terör yaratacak bütün tehditlere karşı koyacağız.

Hepimiz Irak diktatörünün bir tehdit olduğu ve silahsızlandırılması gerektiği hususunda mutabıkız. Bu olguyu hepimiz kabul etmekteyiz. Temel soru bu hedefe nasıl ulaşacağımızdır.

Bir çok Amerikalı meşru sorular yöneltmektedir: Irak'tan kaynaklanan tehdidin niteliği, eyleme geçmek için acele edilmesinin nedeni, neden şimdi, Irak'ın kitle imha silahları inşa etmesiyle teröre karşı verilen geniş kapsamlı mücadele arasındaki ilişki, bunlardan bazılarıdır. Bunlar, Yönetim olarak derinlemesine ve bütün yönleriyle irdelediğimiz konulardır. Bu akşam bu değerlendirmelerden bazılarını sizlerle paylaşmak istiyorum.

Birincisi, bazı kimseler Irak'tan kaynaklanan tehdidin, kitle imha silahlarına sahip diğer ülkelerden neden farklı olduğunu sormaktalar. Dünyanın birçok tehlikeyi barındırdığı gerçektir, ancak Irak özel bir durum teşkil etmektedir, çünkü çağımızın birçok tehlikesini aynı anda barındırmaktadır. Irak'ın kitle imha silahları, bu silahların binlerce insanı öldürmek için kullanılmış bulunan cani bir diktatörün elindedir. Bu tiran, Ortadoğu'yu kontrolü altına almaya çalışmış, küçük bir ülke olan komşusunu vahşice işgal etmiş, diğer ülkelere savaş ilan etmeksizin saldırmıştır. ABD'ye dinmeyen bir kin ve düşmanlık gütmektedir...

Bazıları, bu tehlikenin ABD ve dünya açısından ne kadar ciddi olduğunu sormaktadırlar. Tehlike ciddidir ve gün geçtikçe daha da derinleşmektedir. Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olduğunu biliyorsak –ki bilmekteyiz- Saddam'a karşı koymak için daha da güçlenmesini ve daha da tehlikeli silahlar geliştirmesini beklemenin ne anlamı olduğunu sormalıyız."

Başkan Bush'un konuşması ABD'ye ve onun çıkarlarına yönelik tehdidin doğrudan Irak rejiminden geldiğini tespit ettikten sonra bu tehdidin yok edilmesi için hedefe nasıl ulaşılacağını vurgulamaya çalışmaktadır. Bush, Saddam Hüseyin'in Ortadoğu'yu kontrolü altına çalışmasını, diğer ülkelere savaş ilan etmeksizin saldırmasını tiranlık olarak tanımlarken dolaylı olarak kendi yönetiminin yaptıklarının ve yapmaya çalıştıklarının da adını koyduğunun farkında değildir. İnsanlar arasındaki kavga, esas itibariyle iki unsurdan oluşur: düşmanlık duygusu ve düşmanca niyetten. Tamamen önyargılı ya da yanlış yönlendirilmiş olarak Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olduğunu iddia etmekte hatta bunun da ötesinde bunların varlığından emin olduğunu söylemektedir. Ancak varolduğu iddia edilen kitle imha silahları bir su damlası olup buharlaşmadığına göre aradan geçen bunca süreye rağmen hala bulunamamış olmasının cevabını acaba tarih nasıl kaydedecektir?

Başkan Bush, konuşmasının devamında, Irak'ın kitle imha silahları geliştirmeye çalıştığını örnekleriyle izah ettikten sonra, Irak'ın uzun yıllardır teröre destek verdiğinden, bu çerçevede Ebu Nidal'in yıllarca Irak'ta barındığından söz ediyordu. Bush, Irak ile El-Kaide'nin ABD'yi ortak düşman olarak gördüklerini, Irak'ın sahip olduğu kitle imha silahlarını ABD'ye karşı eylem yapmak isteyecek terör örgütlerine ve teröristlere vermesinin ABD'nin ulusal güvenliği açısından büyük bir tehdit olduğunu vurguluyordu. Bush konuşmasına şöyle devam ediyordu:

"Bazıları, Irak'tan kaynaklanan tehdide karşı koymamızın, ABD'yi terörle mücadele hedefinden saptıracağından söz etmektedir. Tam aksine, Irak'ın yarattığı tehdide karşı gelmek, terörle mücadelenin kazanılması bakımından hayati derecede önemlidir.

Birçok insan Saddam Hüseyin'in bir nükleer silah yapmaya ne kadar yakın olduğunu sormaktadır. Doğal olarak, yanıtını tam bilmiyoruz, temel sorun da aslında

budur. Körfez Savaşı'ndan önce güvenilir istihbarat raporlarına göre, Irak'ın nükleer silah yapması için 8-10 yıl gerekliydi. Savaştan sonra, BM silah denetçileri Irak'ın nükleer bomba yapmasının çok daha kısa süreceğini, Savaş olmasa, 1993'te tamamlanmış olacağını tespit ettiler.

Kanıtlar, Saddam Hüseyin'in yeniden nükleer bomba yapmaya çalıştığına işaret etmektedir. Uydu fotoğrafları, Saddam Hüseyin'in daha önceki nükleer programının parçası olan tesisleri yeniden inşa ettiğini açığa çıkartmıştır. Irak, nükleer bomba için gerekli olan zenginleştirilmiş uranyumu elde etmek için kullanılan gaz santrifüjü için gereken dayanıklılığı yüksek alüminyum borular ve diğer malzemeleri almaya çalışmaktadır.

Irak rejimi, bir tenis topundan daha küçük miktarda zenginleştirilmiş uranyum üretebildiği ya da satın alabildiği veya çalabildiği taktirde, bir yıl içinde nükleer bomba yapabilecektir. Buna izin verdiğimiz taktirde, çok zor bir duruma düşeceğiz. Saddam Hüseyin, saldırganlığına karşı duran herkese şantaj yapacaktır. Ortadoğu'yu domine edecek ve nükleer teknolojiyi teröristlere aktaracak bir konuma ulaşacaktır.

11 yıldır bu tehditle yaşadıktan sonra neden şimdi harekete geçme ihtiyacı duyduğumuz sorgulanmaktadır. Bu sorunun tek cevabı, 11 Eylül'de yaşadığımız acı tecrübedir.

Bu gerçekten farkında olduktan sonra, ABD giderek büyüyen tehdit karşısında hareketsiz kalamaz. Tehlikenin somut emareleriyle burun buruna geldikten sonra, bir mantar kafası şeklindeki bir bulutla gelecek nihai delili bekleyemez."

Başkan Bush, 1991'den itibaren bütün dünyanın, Irak'ın oluşturduğu tehdide karşı silah denetimleri, diplomatik ve ekonomik baskı yöntemlerini denediğini, bunların hepsinin akamete uğradığını söylüyordu. Bush'a göre, 11 yıldır uygulanan bütün önlemler sonuçsuz kalmış, çevreleme stratejisi çökmüştü. Yeni bir denetim, yaptırım veya diğer mekanizmaların daha öncekilerden farklı olacağı da meçhuldü ve ABD bu nedenle BM Güvenlik Konseyi'nin yeni ve sert bir karar kabul etmesine çalışmaktaydı. Bush, konuşmasına şu şekilde devam etmekteydi:

"İnkar, aldatma ve ihmal etme dönemi artık sona ermiştir. Saddam Hüseyin, ülkesini kendi başına silahsızlandırmalıdır, yoksa ABD olarak, barışın gereği olarak kendisini silahsızlandıracak bir koalisyona önderlik yapacağız."

"Saddam Hüseyin kendisi silahsızlanmazsa, biz silahsızlandırırız" söyleminin ardında yatan, savaşların sadece politikanın başka araçlarla devamı olduğu gerçeğidir. Çünkü savaş, düşmanı irademizi kabule zorlamak için bir kuvvet

kullanma eylemidir.[103] Son 10 yıldır ABD'de sağ tandanslı teorisyenlerin sürdürdüğü tartışmalar ABD'nin tarihin gördüğü en büyük emperyal imparatorluk olduğu yönündedir. Bu teorisyenlerin söylemlerine göre ABD dünyanın herhangi bir yerinde fiili işgal dahil her türlü girişimde bulunabilir çünkü tarihi ve sosyolojik olarak dünya hakimi olan imparatorluklar kendilerine göre dünyaya bir düzen verebilirler.

ABD, bugün 11 Eylül olaylarını gerekçe göstererek attığı her adımı "meşru müdafaa" olarak göstermesinin yanı sıra 11 yıl önce "yarım kalan sorununu bugünün şartları altında tamamlamak" istemektedir. 1991'de kazanılan ve 11 Eylül 2001'in olağanüstü kapsamındaki askeri seferberlik ile pekiştirilen tek kutupluluk ortamının zirvesinde, sahip olduğu güçten gözleri kamaşan Birleşik Devletler, bugün artık açık olarak emperyal bir güç olduğunu ifade etmekte ve sahnedeki yerini almaktadır. 19. yüzyılın sonundan bugüne ilk defa güç kullanımı imparatorluğu meşrulaştırma söylemlerine eşlik etmektedir.[104]

Uluslar arası hukuk, ulusların barışta birbirleri için en iyi olanı, savaşta da birbirlerine en az zararı vermek olmalı şiarı üzerine kurulmuştur. Oysa bugünün uluslar arası sistem düzenini temsil eden güçler, ulusal çıkarları uğruna uluslar arası düzeni alt üst eden girişimlerde bulunmaktan kaçınmamaktadırlar. Günümüzde uluslar arası sistem, kendi refah ve gelişmişlik düzeyini, sistemin bekasını "bölgesel savaş" stratejisine endeksleyerek, yeni savaş pazarları yaratmayı tercih etmektedir. Bu savaş pazarı, sözü edilen sistem içerisinde yer alan tüm rejimlerin tek varlık kaynağı olmuştur. Diğer bir ifade ile günümüzde var olan uluslar arası sistemin ekonomik, siyasal ve askeri politikaları en genelde savaş ekonomisine dayanmaktadır. Bu anlayış, bugün var olan ülkelerden herhangi birisinin sistem dışına çıkmasını olanaklı kılmamaktadır.

Çiçeron'un tanımına göre; "en savaşçı toplumlar karşısında verdiği önemli savaşlardan sonra bile kesin zafer kazanan ve böylece onları korkutmayı, sindirmeyi, terbiye etmeyi başaran ve Roma otoritesine itaat etmelerini sağlayan" Sezar gibi Bush ve yeni Amerikan sağı da üçüncü dünyanın söz dinlemez halklarını

[103] Carl von Clausewitz, **Savaş Üzerine**, Çev., H. Fahri Çeliker, İstanbul, Özne Yayınları, 1999, s. 20.
[104] Gulop, a.g.m., s. 161.

gerektiğinde savaşla dize getirerek "haydut devletleri" devirerek ve belki de sömürge sonrası "batık devletleri" vesayet altına sokarak imparatorluğun güvenliğini ve gönencini sağlamayı düşünmektedir.[105]

Başkan Bush, konuşmasının devamında:

"Bu hedeflerimize ulaşmak için bir askeri harekata gerek kalmamasını umarım, ancak gerek olabilir. Askeri çatışmalar zor olabilir, yıkılacağını gören Irak rejimi çaresizlikten gaddar eylemlere başvurabilir. Saddam Hüseyin bu eylemlere başvurduğu taktirde, generallerine bu emirleri reddetmeleri tavsiyesinde bulunuyoruz. Saddam'ın emirlerine karşı gelmedikleri taktirde, savaş suçlusu olarak yargılanacaklarını anlamaları gerekmektedir. Harekete geçmemiz zorunlu hale geldiğinde, gerekli bütün önlemleri alacağız. Planlarımızı dikkatlice yapacak, ABD ordusunun bütün gücünü kullanacak, bize eşlik edecek müttefiklerimizle hareket edecek ve sonuçta galip geleceğiz.

Hiçbir eylem kolay değildir veya risksiz olmayacaktır. Bazıları beklememiz gerektiğini, bunun da bir seçenek olduğunu ileri sürmektedir. Bana göre bu yaklaşım bütün seçenekler arasında en tehlikelisidir. Çünkü beklediğimiz her gün Saddam Hüseyin daha da güçlenecek ve gözü kara hale gelecektir.

Bazıları, Irak'ta rejim değişikliğinin istikrarsızlığa yol açmasından ve durumu daha da kötüleştirmesinden endişe etmektedir. Durumun bundan daha kötü olmasına imkan yoktur.

Askeri harekat gerekli olduğu taktirde, ABD ve müttefikleri, Irak halkının ülkesini yeniden inşa etmesine, komşularıyla barışık, birleşik bir Irak'ta özgür kurumların tesis edilmesine yardımcı olacaktır."[106]

Başkan Bush'un bu konuşmasının en önemli yönlerinden biri, BM'nin harekete geçmemesi halinde, ABD'nin gerekeni yapacağını açıkça dile getirmesiydi. Thomas L. Friedman, ABD, Irak'ın ve müttefiklerinin bir şeyi açıkça anlamasını sağlamak zorunda olduğunu söylüyordu: "Amerika, müzakeresiz, tereddütsüz ya da BM'nin onayı olmadan güç kullanacaktır."[107]

---

[105] Gulop, a.g.m., s. 165.
[106] "Remarks by the President on Iraq", (Çevrimiçi) http://edition.cnn.com/2002/ALLPOLITICS/10/07/bush.transcript/index.html, 21 Ekim 2003.
[107] Anthony Arnove, **Amerika'nın Irak Savaşı**, Çev., Ömer F. Kurhan, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2003, s. 41.

ABD Kongresi'nin Temsilciler Meclisi kanadı, Başkan Bush'a Irak'a karşı askeri güç kullanma izni veren kararı 10 Ekim akşamı kabul etti. Böylelikle, Başkan Bush, Irak'tan kaynaklanan sürekli tehdit karşısında ABD'nin ulusal güvenliğini korumak ve Irak'a ilişkin BM Güvenlik Konseyi Kararları'nın uygulanmasını sağlamak amacıyla askeri güç kullanmaya Temsilciler Meclisi'nce yetkili kılınıyordu.

Başkan Bush, Temsilciler Meclisi'nden ABD halkının göğsünü kabartacak bir sonuç çıktığını, dünyaya ve BM Güvenlik Konseyi'ne net bir mesaj gönderdiğini, Irak'ın oluşturduğu tehdidin kesinlikle önlenmesi gerektiğini açıkladı. Bush, oylamanın Irak rejimine de önemli bir mesaj verdiğini, Irak rejiminin silahsızlanması ve mevcut bütün BM Güvenlik Konseyi kararlarına uyması gerektiğini, yoksa zorla uymasının sağlanacağını, başka bir çıkar yolunun bulunmadığını, Irak rejimiyle müzakere edilmeyeceğini, Irak'ın başı bozuk bir devlet olma günlerinin sonunun geldiğini belirtmekteydi.

Senato da, Temsilciler Meclisi'nde Başkan Bush'un Irak'a karşı kuvvet kullanmasına izin veren kararın aynısını 11 Ekim'de kabul etti. Böylece Başkan Bush, istediğine kavuşmuş, ABD Kongresi'nden ciddi bir destek almıştı.

2.3.6. BM'de Süren Irak Pazarlıkları: Kelimelerin Derin Manası

Kongre'nin Başkan'a verdiği güçlü destekle, ABD'de askeri harekata ilişkin senaryolar yeniden gündeme gelmeye başlamıştı. BM Genel Sekreteri Annan, ABD'ye tek başına hareket etmeme çağrısında bulunuyordu.[108] ABD Yönetimi ise bütün mesaisini BM Güvenlik Konseyi'nden istediği gibi bir karar çıkartmaya ayırıyordu. Aslında Güvenlik Konseyi'nin 5 daimi üyesi, denetimlerin kesintisiz ve koşulsuz olmasında mutabıktı, sorun ABD'nin kararda yer almasını istediği Irak'ın yükümlülüklerini yerine getirmemesi halinde alınacak ve otomatik olarak devreye girecek önlemler konusunda yaşanmaktaydı. Tartışmalar bir askeri harekata izin

[108] Betsy Pisik, Dave Boyer, "Annan Says U.S. Must Not Act Alone", **The Washington Times**, 12.10.2002, s. 4.

verecek "maddi ihlal" tanımı ve yeni ihlaller yaşanması halinde otomatik olarak devreye girecek önlemler üzerinde yoğunlaşmıştı. ABD ve İngiltere, Irak konusunda otomatik olarak devreye girecek önlemler içeren tek bir karar alınmasında ısrar ediyordu. Ancak Konsey'in İngiltere dışındaki daimi üyeleri iki farklı karar çıkartılmasını savunmaktaydı.[109]

Brzezinki'ye göre, BM Güvenlik Konseyi'nde çok yakın müttefikler arasında bu denli anlaşmazlık yaşanmasının birinci sebebi, teröre karşı başlatılan sonuçsuz kampanyalar sırasında Irak sorununun ortaya konmasıdır. 2002 yazından itibaren ABD yönetiminin "rejim değişikliği" vurgusu yapması ve gerekirse tek başına savaşa gitmeye istekli olduğu yönündeki söylemler uluslar arası kamuoyunda şüphelere neden olmuştu. Ayrıca, ABD'nin güvenilirliği Irak'ın ihlallerini gösteren delillerle desteklenmemişti. Ortaya konan belgeler istihbarat raporlarına dayanan belgelerden öteye gitmemişti. Ortadoğulu teröristlerle Ortadoğu'daki siyasi problemler arasında bir bağ kurma yönündeki açık isteksizlik ABD'nin teröre karşı başlattığı kampanyanın daha çok bölgesel ve politik gayeler taşıdığı şeklindeki şüpheleri iyice arttırmıştı. Daha öncesindeki, Irak'la El-Kaide arasında bir bağlantı kurma yönündeki temelsiz iddialar, bu bağlantının ABD politikası için mi, yoksa bu politikanın bir sonucu olarak mı ortaya çıktığı şeklindeki soruları daha da fazla gündeme getirmeye başlamıştı. Son olarak, ABD'nin küresel güvenliğe yönelik ciddi bir tehdit oluşturmayan Irak'la meşgul olurken, neden daha ciddi ve yakın bir tehdit olan Kuzey Kore'yi göz ardı ettiği konusunda haklı bir endişe vardı.[110]

Gelişmeler, ABD-İngiltere ikilisinin hazırladığı taslağın bu haliyle Güvenlik Konseyi'nden geçmeyeceğini göstermiş, ABD'nin taviz vermesi gerektiği ortaya çıkmıştı. Bunun üzerine Başkan Bush, ABD'nin kararda yer almasını istediği "gereken bütün önlemler" tanımının metinden çıkartılmasını kabul etti. ABD, askeri harekattan bahsedilmese de, Irak'ın kararın gereklerini yerine getirmemesi durumunda "ciddi sonuçlarla karşılaşacağı" ibaresini içerecek güçlü bir karar çıkartılmasını, gerektiğinde askeri harekat için yeterli bir dayanak olarak

---

109 A.e.
110 Zigniew Brzezinski, "Dayanışma Neden Gereklidir?", **Zaman**, 20.02.2003, s. 18.

görmekteydi. Rusya ve Fransa temkini elden bırakmıyor, ABD'nin otomatik olarak bir askeri harekata imkan sağlayacağı şeklinde yorumlayacağı ibarelerin metinden çıkartılmasında diretiyorlardı.[111]

Ancak ABD'nin yaptığı açılım, kararın önündeki önemli bir engeli kaldırmıştı. Fransa ve Rusya'nın bundan sonraki hedefi, Irak'a yönelik bir askeri harekat ve Saddam Hüseyin sonrası Irak'taki çıkarlarını garanti altına almak olacaktı.[112]

Tarık Ali'ye göre, Sovyetler Birliği'nin dağılmasının ardından tek askeri-emperyal devlet olarak ABD kalınca, Güvenlik Konseyi bugün, yağmalanan ganimetlerin paylaşıldığı bir buluşma yeri haline gelmiştir. Antonio Gramsci, "hegemonyanın olağan varlığı, güç ile rızanın değişik dengelerde ve gücün rızanın önüne fazla çıkmamasına dikkat edilerek bir arada bulunmasıyla belirlenir" der. Gramsci'ye göre, hegemonyanın üçüncü bir çeşidine başvurmanın uygun olduğu durumlar vardı, çünkü rıza ile onay arasında, rakibin ya da rakiplerin gücünü azaltmak ve onları felce uğratmak için kullanılan rüşvet yer almaktaydı.[113]

Bu ana kadar Rusya, Saddam Hüseyin'e vereceği desteğin BM yaptırımlarının kaldırılmasını sağlayacağına ve böylelikle Irak'ta olan alacaklarını tahsil etmesine yol açacağı ve Irak'ın petrol sahalarında söz hakkına sahip olma beklentisi içindeydi. Ancak ABD, Saddam Hüseyin'i devirmeye kararlıydı ve Rusya, ABD'yi yolundan çevirecek imkanlardan yoksundu. Dolayısıyla, Rusya, Saddam Hüseyin devrildikten sonra işbaşına gelecek Irak Hükümetinden alacaklarını tahsil etmeyi ve Saddam Hüseyin zamanında imzalanan petrol sözleşmelerine sadık kalmasını sağlamayı garantileme gayretindeydi.[114]

---

[111] Dana Milbank, "Bush Bids to End Impasse at U. N. Outlines Iraq Plan", **The Washington Post**, 12.10.2002, s. A 08.
[112] Özkan, a.g.e., s. 306-307.
[113] Ali, a.g.e., s. 257.
[114] Natali Yefimova, "Moscow's Softening Stance on Saddam", **The Moscow Times**, 18.03.2002, s.7.

Fransa'nın da Irak bağlamında önemli ekonomik çıkarları vardı. Fransa, Irak'ta en çok petrol imtiyazına sahip yabancı ülke konumundaydı.[115] Fransa, 2001 yılındaki 1.5 milyar dolar ticaret hacmiyle Avrupa ülkeleri arasında Irak'la en çok ticaret yapan ülkeydi. Economic Intelligence Unit verilerine göre Petrol Karşılığı Gıda programı kapsamında Irak'ın ithalat yaptığı ülkeler arasında Fransa, yüzde 22.5'lik hacmi ile birinci sırada yer almaktaydı.[116]

Kısacası, ABD'nin önündeki en büyük engel, BM Güvenlik Konseyi'nden bir karar çıkartabilmek için Fransa ve Rusya'yı Saddam sonrası Irak'ta çıkarlarının korunacağına ikna etmekti.

Fransa ve Rusya ile sürdürülen pazarlıklar sonucunda ABD, 21 Ekim'de BM Güvenlik Konseyi üyelerine yeni bir karar tasarısı metni sundu. Bu tasarıda, ABD'nin askeri harekat için kullanacağı üstü kapalı terimler metinden çıkartılmış, ancak denetimlerin şartları ağırlaştırılmıştı.

BM Güvenlik Konseyi'ndeki direncin kırılmasının zorluğu karşında ABD Başkanı Bush, 27 Ekim günü Meksika'da yaptığı açıklamada, BM Güvenlik Konseyi'nin Irak'la ilgili güçlü bir karar kabul etmemesi halinde, ABD'nin BM'yi "by-pass" edebileceğini bildirdi.[117] Beyaz Saray'a göre, BM kararı olmasa da ABD'nin Irak karşısında bir uluslar arası koalisyon toplaması zor değildi.

Beyaz Saray'da işlerin çıkmaza sürüklenmesi, ABD'deki sertlik yanlısı ekibin sabırlarını zorlamaktaydı. William Safire, BM Güvenlik Konseyi'ndeki müzakerelerin, "maddi ihlal" tanımında kilitlendiğini, kararda bu ibareye yer verilmesine engel olacak ülkelerin, harekatın dışında kalmanın ekonomik sonuçlarına

---

[115] John Taglibaue, "Europeans Strive to Strengthen Trade Ties With Iraq", **The New York Times**, 19.09.2002, s. 22.

[116] Mehmet Arslan, Barış Çiloğlu, "Irak Ekonomisinin Savaş Sonrası Durumu ve Modern Irak Ekonomisinin İnşası", **Irak Krizi (2002-2003)**, Ed., Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003, s. 355.

[117] BM Güvenlik Konseyi'nin daimi üyelerinden herhangi birisinin veto kullanması durumunda Konsey'den karar çıkması mümkün değildi. Ancak, Güvenlik Konseyi daimi üyelerinin bir kararı veto etmemeleri, kararın çıkmasını sağlamaya yetmiyordu, bunun için 9 üyenin olumlu oy kullanması gerekmekteydi.

katlanmaları gerekeceğini söylemekteydi. Safire'e göre, güçlü Türk ordusu Irak'a karşı bir savaşı kısaltmak için ciddi şekilde devreye girerse, Türkiye'nin Kerkük petrollerine yönelik yıllardır süren talepleri nihayet karşılanabilecekti.[118]

Güvenlik Konseyi üyeleri arasında "maddi ihlal" tanımına ilişkin görüş farklılıkları sürmekteydi. Fransız yetkililer, bu tanımın kararda yer alması halinde, Bush Yönetiminin Irak'ta denetimle başlamadan ya da denetimler başladıktan sonra çıkacak en küçük bir anlaşmazlıkta Güvenlik Konseyi'ne danışma ihtiyacı duymaksızın savaşa gideceğinden endişe ekmekteydi. Fransa, Irak'ın denetimlerde sorun çıkartması durumunda ne yapılacağı konusunda ABD'nin yeniden Güvenlik Konseyi'ne gelmesini istemekteydi.

UNMOVIC İcra başkanı Dr. Hans Blix ve UAEA Genel Direktörü Muhammed Al-Baradei, 30 Ekim'de Washington'a giderek, Amerikan Yönetimi ile görüştüler. Amaç, BM'den çıkacak karar tasarısı kapsamında denetimlerin ne şekilde icra edileceği konusunda ABD Yönetimini bilgilendirmekti. Kısacası, denetimlerin etkin olacağı ve Saddam Hüseyin tarafından sulandırılmayacağı konusunda ABD'ye taahhüt verilmekteydi. ABD'nin denetimlerin etkinliği konusundaki endişelerinin giderilmesiyle, BM Güvenlik Konseyi'nden bir karar çıkmasının da önü açılmıştı.[119] Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'de BM Anlaşması'na ve uluslar arası hukuka uygun olduğu sürece Irak'ın BM Güvenlik Konseyi kararını dikkate alacağını açıklamıştı.[120]

ABD-İngiltere ortak hazırlayıcısı oldukları gözden geçirilmiş karar tasarısını, 6 Kasım'da BM Güvenlik Konseyi'ne sundu. Karar tasarısında, "maddi ihlal" kavramı korunmaktaydı. Yeni eklenen bir paragrafla, silahsızlandırma yükümlülüklerini yerine getirmesi için Irak'a son bir firsatın tanınmakta olduğu belirtilmekteydi. Böylelikle Fransa'nın en çok ısrar ettiği, otomatik önlemlerin devreden çıkartılması talebi karşılanmış olmaktaydı. Ancak, Irak'ın ihlallerin

---

[118] William Safire, "In Material Breach", **The New York Times**, 28.10.2002, s. 25.
[119] Julia Preston, "No Veto Threat From Security Council", **The New York Times**, 31.10.2002, s. 12.
[120] Julia Preston, "U.S. Refines Resolution on Iraq as Hopes Rise", **The New York Times**, 05.11.2002, s. 14.

devamı halinde "ciddi sorunlarla karşılaşacağı" yönündeki uyarı metinde korunmuştu. BM Güvenlik Konseyi, 8 Kasım sabahı, ortak sunuculuğunu ABD ve İngiltere'nin yaptığı 1441 sayılı kararı oybirliği ile kabul etti.

Irak, denetimlerin profesyonel bir anlayışla ve uluslar arası hukuka uygun olarak yapmalarını beklemekteydi. Böylelikle, kötü niyetlilerin yalanları gözler önüne serilecek ve Güvenlik Konseyi hedefine ulaşacaktı. Ancak bu aşamadan sonra Güvenlik Konseyi'nin Irak üzerindeki abluka ve adil olmayan diğer yaptırımları kaldırması gerekmekteydi.

Dr. Blix ve ekibinin Irak'a 18 Kasım'da ayak basmasıyla denetimler başladı. Şimdi bütün soru, Irak'ın karara uyup uymayacağından daha çok, hangi noktada kriz çıkacağıydı. Zira, ABD Saddam Hüseyin rejimini devirmekte kararlıydı.

Edward S. Herman'a göre, emperyalizmin numaralarından biri de hedeflenen düşmana bir müzakere seçeneği verildiği izlenimi uyandırmak, vakit geçirmeden bu seçeneğin reddedildiğini öne sürmek ve sonra acımasızca saldırmak ya da ağır insani bedellere yol açması mümkün olan yaptırımları sürdürmektir. Bu sistemin güzelliği şuradadır ki, bombalarla kaç kişinin öldürüldüğü ve yaptırımların sonucu olarak ölen çocuklarının sayısının ne kadar çok olduğu sorun değildir. Bu emperyalistlere göre kendi hataları değildir, tanım itibariyle "müzakere" için makul şekilde sundukları olanağı karşı taraf reddetmiştir.[121]

Irak, 1441 sayılı karar doğrultusunda 8 Aralık'ta BM Güvenlik Konseyi'ne, kitle imha silah programları hakkında, tam ve eksiksiz olduğunu söylediği 12.000 sayfalık bir bildirimde bulundu. Amerikan Yönetimi bildirimi incelediğini, ancak önemli eksikler olduğunu düşünmekteydi. Dışişleri Bakanı Colin Powell, 19 Aralık günü bir açıklama yaparak, Irak'ın bildiriminde önemli eksiklikler ve atlamalar bulunduğunu, böylelikle Irak'ın maddi ihlallerine bir yenisini eklediğini ve kendisine tanınan son fırsatı da teptiğini bildirdi.

---

[121] Arnove, a.g.e., s. 43.

Ocak 2003 itibariyle Amerikan Yönetimi, kısa adı UNMOVIC olan Birleşmiş Milletler Gözetim, Doğrulama ve Denetim Komisyonu'nun 26 Ocak'ta BM Güvenlik Konseyi'ne sunacağı kararı beklemekteydi.

Hans Blix'in, BM Güvenlik Konseyi'nde okuduğu raporunu dile getiren cümleler ABD ve İngiltere'nin savaş tezini destekleyen son dayanağı da bir tekmede yıktı. Finacial Times, "Rapor, 15 üyeli Güvenlik Konseyi'nin büyük çoğunluğunu Fransa'nın savaşı erteleme çağrılarının arkasında birleştirdi" diyordu. Wall Street Journal, "Güvenlik Konseyi'ndeki derin bölünme devam ediyor" saptamasıyla ABD'nin istediği desteği alamadığını kabul ediyordu.[122]

[122] Ergin Yıldızoğlu, "Katı Olan Her Şey", **Cumhuriyet**, 17.02.2003, s. 4.

3. Bölüm: Askeri Harekat

3.1. ABD'nin Askeri Harekat Gerekçelerine Bir Bakış

ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell'in, kitle imha silahları programı hakkında Irak'ın bildiriminde önemli eksiklikler ve atlamalar olduğunu ve böylelikle Irak'ın maddi ihlallerine bir yenisini eklediğini ve kendisine tanınan son firsatı da teptiğini söylemesinin ardından ABD, adı geçen ülkeyi bu silahlardan arındırmak amacıyla bir askeri harekat için geri sayıma başlamıştı. Sonuçları ne olursa olsun ABD'deki hakim çevrelerin Saddam Hüseyin'in sonunu getireceğine inandığı bu askeri harekatın, Ortadoğu ve Körfez Bölgesi dengeleri üzerinde büyük değişikliklere yol açması ve Ortadoğu coğrafyasını 21. yüzyılda şekillendirecek gelişmelerin de ilkini oluşturması bekleniyordu.

ABD'nin bir anda Irak'a bu denli yoğunlaşmasının gerekçelerini anlayabilmek için öncelikle ABD'nin tehdit değerlendirmesinin ve bu değerlendirme doğrultusunda Saddam Hüseyin'e hangi gözle baktığının incelenmesi gerekmektedir.

11 Eylül saldırıları, ABD'nin tehdit değerlendirmesini temelinden değiştirmiştir. ABD, Pearl Harbour'dan sonra ilk defa kendi evinde vurulmuş ve terörist saldırılara açık olduğunun farkına varmıştır. Bu durum, ABD'nin, ulusal güvenlik stratejisini ve savunma konseptini değiştirmesine yol açmıştır.

20. yüzyılın büyük bir bölümünde ABD'nin savunması "çevreleme" ve "caydırıcılık" stratejisine dayanmıştır. Bu stratejiler bugün de kısmen geçerli kalmaya devam etmektedir ancak, ortaya çıkan yeni tehditler yeni stratejiler gerektirmektedir. Zira "caydırıcılık" savunacak vatandaşı ya da ülkesi olmayan teröristler karşında anlamlı bir strateji değildir. Ayrıca, sahip olduğu kitle imha silahlarını ABD ve müttefiklerine karşı kullanmaktan çekinmeyecek diktatörler karşında "çevreleme" stratejisi uygulanması artık mümkün değildir. Bu nedenle, ABD'nin güvenliği ancak "önleyici savaş"la sağlanabilecektir.

Bölgesel ve küresel güvenlik ve istikrar açısından daimi bir tehdit olan Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarına sahip olması dünyanın selameti açısından tahammül edilemeyecek bir sonuçtur.[1]

Saddam Hüseyin'in rehabilite edilmesine olanak yoktur. Bu sonuca varılmasında Saddam Hüseyin'in bugüne kadarki davranışları etkili olmuştur ve Hüseyin hiçbir zaman kitle imha silahları edinmeye çalışmaktan, bölgeye, ABD çıkarlarına ve kendi halkına karşı tehdit olmaktan vazgeçmeyecektir. Bu yaklaşım, ABD'nin önyargılarına değil, Saddam Hüseyin'in izlediği politikalara dayanmaktadır.[2]

Saddam Hüseyin yönetimi, kendi halkına ve komşularına karşı kitle imha silahları kullanmıştır, biyolojik silahlar geliştirmiştir ve faal bir nükleer silah programı bulunmaktadır. Bu programların açığa çıkmasını engellemek için yıllarca BM silah denetçilerine güçlükler çıkartmıştır.[3]

ABD Başkanı George W. Bush'a göre, Irak rejimi 11 yıldır bütün BM kararlarını çiğnemiştir ve BM'ye (aslında burada kastedilen ABD'dir) ve dünyaya kafa tutmaktadır.[4] Hiçbir önlem, Saddam Hüseyin'i emellerinden vazgeçirememiştir ve "çevreleme" politikası, Saddam Hüseyin'den kaynaklanan tehdidi ortadan kaldıramamıştır. Dolayısıyla, ABD yönetimi için Saddam Hüseyin'in ve Baas rejiminin yıkılması elzemdir. Bu stratejinin adı "rejim değişikliği"dir. Rejim

---

[1] "United States Policy Toward Iraq", Hearing Before the Committee on International Relations United States House of Representatives, (Çevrimiçi) http://commdocs.house.gov/committees/security/has269000.000/has269000_0.htm, 23 Mart 2000, ss. 47-48.

[2] "U. S. Policy Toward Iraq: Mobilizing the Opposition", Hearing Before the Subcommitee on Near Eastern and South Asian Affairs of the Committee on International Relations United States Senate, (Çevrimiçi) http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=106_senate_hearing&docid=f:61045.wais, 23 Haziran 1999, s. 5.

[3] "Saddam's Iraq: Sanctions and US Policy", Hearing Before the Subcommitee on Near Eastern and South Asian Affairs of the Commitee on International Relations United States Senate, (Çevrimiçi) http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=106_senate_hearing&docid=f:67659.wais, 22 Mart 2000, ss. 5-6.

[4] "President Bush Address to the United Nations", (Çevrimiçi) http://www.cnn.com/2002/US/09/12/bush.transcript/, 07 Temmuz 2003.

değişikliği sağlandığı taktirde, bölgesel ve küresel ölçekteki bir tehdit ortadan kaldırılmış olacak, Irak'ta yeniden barış ve istikrar tesis edilecektir. Aksi halde, Ortadoğu'da barış ve istikrarın sağlanması ihtimal dışıdır.

3.2. ABD'nin Irak'ta "Rejim Değişikliği"ne Dair Seçenekleri

Yukarıdaki değerlendirmeler, ABD'nin, Saddam Hüseyin'in ve rejiminin yıkılmasını, Irak'tan kaynaklanan "tehdidin" bertaraf edilmesinin tek yolu olarak gördüğünü göstermektedir.

Irak'ta rejim değişikliği stratejisinin hayata geçirilmesi amacıyla ABD'nin önünde çeşitli seçenekler bulunmaktaydı.

3.2.1. Güçlendirilmiş Çevreleme Stratejisi ve Caydırıcılık

Saddam Hüseyin ve rejiminden kaynaklanan tehdidin ortadan kaldırılması bakımından ABD'nin önündeki ilk seçenek, Irak'ın "çevrelenmesi" stratejisini, güçlendirilmiş yaptırımlar ve silah denetimleriyle sürdürmekti.

Bu strateji, diplomatik, siyasi, ekonomik açılardan maliyeti en düşük stratejiydi. Ancak, Körfez Savaşı'ndan itibaren ABD'nin 11 yıl boyunca uyguladığı bu strateji, sadece ABD'nin asgari beklentisi olan Saddam Hüseyin rejiminin kontrol altında tutulmasını ve komşularına karşı yeni bir saldırganlığa girişmesini engellemekte başarılı olmuştur. Bununla birlikte, askeri harekatı savunan çevrelere göre, "çevreleme" stratejisi, silah denetimleri ve yaptırımlar itibariyle BM Güvenlik Konseyi kararlarına dayanmasına rağmen Irak'ın silahsızlandırılmasını sağlayamamıştır. Çevreleme siyasetinin sürdürülmesi, bölge ülkelerinin ve uluslar arası toplumun desteği gibi ABD'nin kontrolü dışındaki birçok faktöre bağlıdır. Hiçbir bölge ülkesi, çevreleme politikasının en önemli ayağı olan "yaptırımlar" nedeniyle daha fazla ekonomik kayba uğramak istememektedir.

Çevreleme stratejisinin askeri boyutu olan caydırıcılığın sürdürülmesi de giderek güçleşmekteydi. ABD'nin Körfez Bölgesinde sürekli asker bulundurması yerel halkın ve rejimlerin tepkilerine neden olmakla birlikte, 36. paralelin kuzeyindeki ve 33. paralelin güneyindeki uçuşa yasak bölge uygulamalarının sonsuza kadar devam etmesi de mümkün değildi.

Kısacası, ABD Yönetimi içindeki şahinlere göre "çevreleme" siyaseti, Irak'tan kaynaklanan tehdidin bertaraf edilmesini sağlamak bir yana, tehdidin gelişmesini engelleyememekteydi.[5]

3.2.2. Örtülü Operasyonlar

Saddam Hüseyin'in devrilmesi bakımından, ABD'nin önündeki ikinci seçenek örtülü operasyonlardı. Irak düzleminde üç tür örtülü operasyon ihtimali vardı: Saddam Hüseyin'e karşı gerçekleştirilecek suikast, içeriden askeri darbe veya Irak muhalefetinin ayaklanmasıydı.

3.2.2.1. Suikast

Saddam Hüseyin'in bir suikastle devrilmesi açısından yanıtlanması gereken ilk soru, bunun ne ölçüde olanaklı olduğuydu.

Her şeyden önce, ABD'de istihbarat faaliyetlerini düzenleyen "İstihbarat Faaliyetlerinde Kısıtlamalar" başlıklı ve Başkan Reagan döneminde 4 Aralık 1981'de yayınlanan 12333 sayılı Başkanlık Emrine göre, ABD Hükümetine mensup görevlilerin veya ABD adına hareket eden kişilerin suikastlere karışmaları yasaklanmıştır.[6] Bu emirde yapılacak herhangi bir değişiklik, ülke içinde ve uluslar arası alanda ABD'nin saygınlığına gölge düşürecek tartışmalara neden olacaktır. Bununla birlikte suikast seçeneğindeki asıl sorun, ABD mevzuatına göre, suikast

---

[5] Özkan, a.g.e., s. 355.
[6] http://www.odci.gov/cia/information/eo12333.html, (Çevrimiçi) 18 Aralık 2003.

düzenlenmesinin yasaklanmış olması değil, suikast gerçekleştirmesinin zorluğudur. Kısacası, Saddam Hüseyin'e karşı düzenlenmesi düşünülen suikast, başarı şansı tartışmalı ve başlı başına güç bir örtülü operasyon şekliydi. Ayrıca, Saddam Hüseyin'in, suikastle devrilmesi bakımından ilave güçlüklerde bulunmaktaydı. Bunların başında, Saddam Hüseyin'in etrafindaki güvenlik çemberi gelmekteydi.

Suikast düzenlenmesindeki güçlük bir kenara bırakıldığında, suikastin ABD'nin Irak'ta "rejim değişikliği" hedefine ne ölçüde hizmet edeceği de tartışmalı bir konuydu. Irak'a düzenlenen askeri harekat öncesinde düşünülen bu eylem planlarından Saddam Hüseyin'e karşı girişilen suikastin başarıya ulaşması halinde dahi, rejiminin aynı şekilde sürmesi ve yerine iki oğlundan birisinin veya yakın halkasındaki insanlardan birinin geçmesi güçlü bir ihtimal olarak görülmekteydi. Bu durumda, değişen tek şey, diktatörün kendisi olacak, diktatörlük müessesi ve Baas rejimi Saddam Hüseyin'i aratmaksızın devam edecekti.[7]

3.2.2.2. Darbe

ABD açısından, Saddam Hüseyin'in rejiminin yıkılmasına yönelik örtülü operasyonlar bağlamında ikinci seçenek darbeydi.

Darbe seçeneğinin gerçekleştirilmesi için başlıca iki yöntem ele alınmaktaydı. Bunlardan ilki, Saddam Hüseyin'in diasporada yaşayan Irak muhalefetinin ülke içindeki bağlantılarıyla devrilmesiydi. Nitekim ABD, Körfez Savaşı'ndan itibaren bu seçeneği zorlamıştı ancak, Irak Ulusal Birliği'nin, Saddam Hüseyin'in bir halk ayaklanmasıyla devrilmesi için yaptığı hazırlıklar akim kalmıştı.

ABD Yönetimi, darbe seçeneği için ikinci yöntem olarak, Irak içinde Saddam Hüseyin'i devirebilecek tek örgütlü yapının ordu olduğu kanaatindeydi. Ancak, Saddam Hüseyin'in suikast girişimlerine karşı kişisel güvenliği için uyguladığı

---

[7] Kenneth M. Pollack, **The Threatening Storm**, New York, Random House, 2002, ss. 286-287.

tedbirler bir yana, coğrafi halkalar halinde uygulanan genel güvenlik önlemleri de darbe seçeneğini hemen hemen imkansız hale getirmekteydi.

Saddam Hüseyin'in bir darbeyle devrilmesinin uygulanabilir olup olmadığı, Amerika'nın bunu başarmaması bir yana, ABD'de örtülü operasyon seçeneklerinin günün koşullarına göre yanlış olduğu görüşü yaygındı. Bu çerçevede, örtülü operasyonların, Saddam Hüseyin'in veya Saddam Hüseyin'le birlikte yakın çevresinin devrilmesini sağlasa bile, ülkede rejim değişikliğine yol açmayacağı, bir diktatörün yerini başkasının alacağı varsayılmaktaydı.

Ayrıca, ABD'nin 1991'den itibaren Saddam Hüseyin'i devirmek konusundaki başarısızlığı, özellikle bölge ülkelerinde ABD'nin gerçek niyetleri konusunda şüpheler uyandırmış, çoğu hallerde ABD'nin Saddam Hüseyin'i devirmek istemediği, mevcut durumu bölgedeki askeri varlığını, dolayısıyla da petrolü denetlemeyi rasyonalize etmek için bahane olarak kullandığı sonucuna varmalarına yol açmıştır. Nitekim, ABD'nin Körfez Savaşı sırasında elinde çok iyi bir firsat olmasına rağmen Saddam Hüseyin'i neden devirmediği konusundaki spekülasyonların bitmek bilmemesi de bunun önemli bir göstergesidir.

ABD'nin Irak'ta rejim değişikliği hedefinde, Saddam Hüseyin'i ve rejimini devirmekte bir kez daha başarısız olması durumunda, güvenilirliği ve inandırıcılığının büyük yara alması ihtimali vardı. Bütün bu hususlar kapsamında, ABD açısından artık Saddam Hüseyin'in örtülü operasyonla devrilmesi cazip ve makul bir seçenek olma niteliğini kaybetmişti.[8]

3.2.2.3. Irak Muhalefetinin Ayaklanması ve Afgan Yaklaşımı

Saddam Hüseyin'in devrilmesi için diğer bir seçenek, ABD'nin Irak muhalefetine para ve silah yardımları yapması ve muhalefeti hava gücüyle desteklemesiydi.

---

[8] Özkan, a.g.e., s. 361.

ABD'nin 11 Eylül terör saldırılarından sonra 7 Ekim 2001'de Afganistan'da başlattığı "Sürekli Özgürlük Harekatı", siyasi terminolojiye "Afgan Yaklaşımı" olarak geçen bir strateji kazandırmıştı. ABD, Taliban rejimini yıkmak ve ülkedeki El-Kaide kamplarını temizlemek amacıyla hava harekatına girişmiş, Taliban rejimine karşı yıllardır mücadele veren Kuzey İttifakı, ABD'nin hava desteğiyle Kabil'i yeniden ele geçirmiş ve Taliban rejimi yıkılmıştı.

Bu plan, Afganistan'da Sürekli Özgürlük Harekatı'nın Kuzey İttifakı'nın desteğiyle başarıya ulaşmasıyla, Irak Ulusal Birliği'ni destekleyen Pentagon'daki sivil ekip tarafından gündeme getirildi. Plana göre, ABD'nin hava bombardımanı ve sınırlı sayıdaki özel kuvvetlerin desteğine dayanacak Kürtlerin kuzeyden, Şiilerin de güneyden saldırıya geçerek, Saddam Hüseyin'i devirmeleri öngörülmekteydi. Ancak, sivil ekibin bu planına sadece Dışişleri Bakanlığı değil, Pentagon'un askeri kanadı da muhalefet etmekteydi.[9]

ABD'de Irak'a yönelik askeri harekat tartışmalarının yoğunlaştığı günlerde "Afgan Yaklaşımı"na sıklıkla atıfta bulunulmaya başlandı. Ancak, Afgan yaklaşımının en zayıf yönünü, Irak muhalefetinin ülke içinde etkinliğinin bulunmaması ve kendi içindeki bölünmüşlüğü teşkil etmekteydi. Irak muhalefeti birleştirilip, belirli bir askeri güce kavuşturulsa ve Afgan yaklaşımına başvurulacak olsa dahi, Irak halkının Saddam Hüseyin'e karşı ayaklanıp ayaklanmayacağı önemli bir bilinmeyendi. Afganistan örneği dikkate alındığında, Pakistan türünde bir müttefike ihtiyaç duyulacağı kesindi. Ancak, hiçbir bölge ülkesi, başarı şansı tartışmalı bir operasyona destek vererek, Saddam Hüseyin'in düşmanlığını göze almak istememekteydi. Coğrafi ve etnik sıfatlarla anılan muhalif gruplara ABD'nin sağlayacağı desteğin, özellikle Sünni Müslüman subaylardan oluşan ordunun Saddam Hüseyin'in etrafında kenetlenmesine yol açması kuvvetle muhtemel sayılmaktaydı. Afgan yaklaşımı sonucunda Saddam Hüseyin'in devrilmesi ve rejiminin yıkılması sağlanabilecek olsa bile, muhalif grupların farklı çıkar

[9] Rowan Scarborough, "Pentagon Uses Afghan War as a Model for Iraq", **The Washington Times**, 04.12.2001, s. 19.

çatışmalarının Irak'ı bir kaosa sürüklemesi ve istikrarlı bir hükümetin oluşturulamaması gibi büyük bir riski ABD Yönetimi'nin göze alamaması nedeniyle bu seçenekte gözden düşmüştü ve geriye tek bir seçenek kalıyordu: Askeri harekat.

3.2.3. Askeri Harekat

Askeri harekatı savunan çevrelere göre, yukarıda incelenen seçeneklerin hemen hepsindeki temel sorun, ABD'nin Irak'ta "rejim değişikliği" hedefini gerçekleştirmek açısından büyük ihtimalle yetersiz kalacak olmalarıydı. Bu görüşü savunanların temel argümanları şöyleydi:

1- Irak'ta rejim değişikliği, sadece Saddam Hüseyin'in devrilmesiyle gerçekleşmeyecek ve rejimin bütün unsurlarının Saddam-Baas kadrolarından ve ideolojisinden arındırılması gerekecektir. Bu düşünce, 2. Dünya Savaşı'ndan sonra Almanya'nın Nazilerden temizlenmesi ile özdeşleştirilmektedir.

2- Saddam Hüseyin sonrasında Irak'ın toprak bütünlüğünün ve istikrarının korunması bakımından, ABD'nin askeri varlığının devam etmesi gerekecektir. Kürtler ve Şiiler gibi merkezkaç güçlerinin Bağdat'a entegre edilmesi, Irak'ın yeniden bütünleştirilerek, çoğulcu-katılımcı bir yönetim yapısının kurulması ve ülkede istikrarın tesis edilmesi belli bir zaman alacaktır.

3- Askeri harekattan sonra bir otorite boşluğunun doğması, etnik, dini gruplar ve kabileler arasında intikam çatışmalarının başlamasına yol açabilecektir. Bu tür bir çatışma, ülkeyi istikrarsızlığa sürükleyecek ve ayrılıkçı eğilimlerin güçlenmesine neden olacaktır. Çatışmalar Irak'a yönelik farklı hedefleri olan komşu ülkelerin devreye girmesiyle daha da derinleşebilecek, Irak'a istikrar getirmek imkansız hale gelebilecektir. Özellikle etnik ve dini çatışmaların yaşanması ihtimalinin en güçlü olacağı geçiş döneminden ülkede istikrarın tam anlamıyla tesis edileceği güne kadar, ABD'nin Irak'taki askeri varlığını daha da gerekli kılmaktadır.

4- Irak'ın kitle imha silahlarının ve programlarından tamamen arındırılması için ABD işgali gereklidir. Bu nedenle, ABD, Irak'ta rejim değişikliği hedefinde gerçekçi ve kararlı olduğu taktirde, bu hedefe ulaşmak için en makul ve etkin çözüm, büyük çaplı ve ülkenin geçici bir süre işgal edilmesini öngören askeri harekattır.

5- Bu tür bir askeri harekatın, başlıca iki hedefi olacaktır: Birincisi, Saddam Hüseyin'in ve Baas rejiminin devrilmesi; ikincisi Irak'ın toprak bütünlüğünün korunması, etnik veya dinsel temelde parçalanmalara izin verilmemesi ve Irak'ta demokratik, insan haklarına saygılı ve çoğulcu bir yönetim yapısının ihdas edilmesidir.

3.3. Adalet ve Haklı Savaş

İnsanlık tarihi savaşlarla başlar. Bilinen uygarlıkların tarih sahnesine girişleri savaş yoluyla olduğu gibi, tarih sahnesinden ayrılışları da savaş yoluyla olmuştur.[10] Savran'a göre, savaş, politikanın denektaşlarından biridir. Bütün politik rejimler, bir savaşla karşı karşıya kaldıklarında gerçek yüzlerini ortaya koyarlar. Bunun nedeni ise; olağan dönemlerde ulusların arasındaki çelişkiler bir "barış" ortamının gizemli perdesi arkasında saklı kalırken, savaş anında çelişkiler şiddetli biçimde açığa çıkmasıdır. Savaşın bütün politik güçler için gerçek bir sınav niteliğini taşımasının bir başka nedeni daha vardır. Savaş, girdabına çektiği toplumların görünürdeki istikrarını altüst eder, "barış" döneminde varolan bütün toplumsal ve siyasal güç ilişkilerini kökten değiştirir, dev siyasal güçlerin çökmesine ya da son derece marjinal güçlerin devleşmesine yol açar. Bu yok olma tehlikesi ya da dev adımlarla büyüme potansiyeli, savaş karşısındaki politik tavır ve eylemin, bütün güçler için çok büyük önem taşıdığı anlamına gelir.[11]

Hıristiyanlıkta geçen haklı savaş kavramı, iktidar otoritesi makul sebep ve istekler gibi oldukça yenidir ve Makyevelizm'e giden yolu açmıştır.[12] Ulusların güç

---

[10] Aydın Çetiner, **21. Yüzyılda Savaş Stratejileri**, İstanbul, Selis Kitaplar, 2003, s. 7.
[11] Savran, a.g.e., s. 35.
[12] Çetiner, a.g.e., s. 8.

kullanmalarını haklı göstermek için ciddi gerekçelere ihtiyaçları vardır. Özellikle pek çok can kaybı ve malın tahrip edilmesi söz konusu olduğunda ülkeleri savaşa sokan çıkarlar çok azdır. Çıkar ve ihtiyacın yanı sıra bir de adalet ve haklılık sorunu vardır. Batı'nın geleneğinde savaşın bu yönleri uzun zaman önce kilise ve din adamlarının koyduğu ölçülere sığdırılmıştı. O ölçüler ki, daha sonra devlet hukukunu hazırlayanlar tarafından aynen kayda geçirildi. "Haklı savaş" doktrininde yer alan bu ölçüler, bir uygarlığın, savaş ile adalet arasındaki ilişkisiyle temel hükümlerini içerir. Bütün bunlar Amerikan devlet adamlarının her güce başvurmalarında dayanakları ve gerekçeleri olmuştur.[13]

Brzezinski'ye göre, ABD, kendisine ya da müttefiklerinden birine karşı bir tehdit söz konusu olduğunda, hem dünyanın üstün gücü olarak kendisi için hem de bir bütün olarak uluslar arası sistemin uzun vadeli evrimi açısından hareketlerinin sonuçlarını dikkatli bir şekilde düşünmek zorundadır. Çünkü savaş fazlasıyla ciddi bir iştir ve özellikle alevlenebilecek bir bölgede, kişisel sorun, demagojik bir şekilde ifade edilen korkular veya bulanık gerekçelere dayanan iddialardan dolayı girişilemeyecek kadar dinamik sonuçları itibarıyla önceden tahmin edilemez bir durumdur.[14] Dolayısıyla Amerika, güç kullanımı gibi konuları ne zaman, hangi şartlarda başlatacağını ve böyle durumlarda nasıl hareket edeceğini kararlaştırırken ince bir çizgide yürümek zorundadır.

Amerikan geleneğinde, savaşın haklı veya haksız oluşuyla ilgili özellikle, güce başvurmadan hemen önceki durum ve koşullara bakılır. Haklı bir savaş, kendini savunmak veya silahlı bir saldırıya karşı topluca savunmak için yapılan savaştır. Bunu tersine çevirirsek, haksız bir savaş, kendini savunma veya silahlı bir saldırıya karşı toplu bir savunmanın dışında yapılan savaştır. Böylece, haklı savaşla ilgili Amerikan görüşü, güce başvurma gibi açık bir hareketle tamamen meşgul olmakla tanımlanmaktadır. Bu, bir ülkenin şikayetleri ne olursa olsun saldırgan bir savaşın, bu şikayetlerin giderilmesi için haksız ve yasadışı bir araç olduğu görüşünden ileri gelmektedir.

---

[13] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 164.

[14] Zbigniew Brzezinski, "If We Must Fight...", **The Washington Post**, 18.08.2002, s. B07.

Haklı savaşın, silahlı bir tecavüze karşı öz veya toplu savunma savaşıyla sınırlandırılması, Latince "bellum Justum" olarak bilinen Hıristiyan doktrininin bir bakıma 20. yüzyılın yeni bir yapılanmasıdır. Bu doktrinin klasik kavramına göre, haklı savaş, bir devleti yaptığı bir yanlışlık ve geri dönülmez bir hareketinden dolayı cezalandırmak amacıyla girişilen bir infaz savaşı ve bir intikam alıcı adil hareketti. Ancak düzeltme için tatmin edici seçeneklerin bulunmaması halinde savunmaları uğruna devletlerin, savaşmak zorunda kaldıkları haklar sadece öz savunma ile sınırlı değildi.

Ancak, 20. yüzyılda doktrinin yeniden yapılanmasında artık savaş, devletlere, ihlal edilmiş olan haklarının tekrar alınması amacıyla genellikle izin verilen bir yol değildir. Günümüzde savaş, statükonun değiştirilmesi için bir araç olarak görülmektedir. "Bellum legale" tıpkı "bellum justum" gibi artık çoğunlukla, silahlı bir saldırıya karşı ister bireysel, ister toplu olsun, savunmayla sınırlıdır.

Bir savaşın haklı bir neden veya dava için yapılması, bunun haklı bir savaş olmasını sağlamaz. Amerikan görüşüne göre, sadece savaşa girmenin haklılığı ile savaşın amacı değil, savaşın nedenleri ve amaçları ile yapılan savaşın şekli arasında gerekli bir bağ kurma lehine kuvvetli bir eğilim vardır. Haklı savaş doktrininin öğretileri bir savunma savaşının bile haklı bir savaş olamayacağını belirtmektedir. Savaşın nedeninin haklılığı, savaş ahlakındaki haksızlığın özrü olamaz.

Hacettepe Üniversitesi öğretim üyesi Prof. Dr. Mustafa Erdoğan'a göre, Amerikan özgürlükçüleri genelde savaş karşıtı olmakla beraber, bunlar arasında "insaniyetçi emperyalizm" denilebilecek görüşü benimseyenler de bulunmaktadır. "İnsaniyetçi emperyalizm" görüşünün özü ise şudur: Beşeri örgütlenmenin temel ahlaki ilkesi özgürlük ve birey haklarıdır. Bu değerlere her insanın doğal olarak doğuştan sahip olduğu hakkı vardır. Bu yüzden ahlaki açıdan, özgür toplumlar baskı altındaki halkların kaderine kayıtsız kalamaz. Temel değerleri reddeden veya sistematik olarak çiğneyen yönetimler meşru değildir. Öyleyse, siyasi baskı altındaki halkları özgürlüğe kavuşturmak ve diktatör rejimlerin yıkılmasına katkıda bulunmak

herkesin ahlaki ödevidir. Gerek ABD kuruluş felsefesi, gerekse temel anayasal tercihleri bakımından özgürlük ve birey hakları gibi evrensel değerlere dayandığına göre, baskı altındaki halkların aynı değerlere kavuşması için mücadele (diktatörlüklere savaş açmak dahil) onun anayasasının altındaki kuruluş felsefesinin gereğidir. Milliyetçi-muhafazakar Amerikan perspektifi, ABD'nin yeryüzünde barış ve istikrarı sağlamak, 'Amerikan değerleri'ni yaymak konusunda adeta tanrısal misyonu bulunduğuna kanidir. Muhafazakar düşünce, Amerika'nın küresel çıkarlarını korumak konusunda "emperyal" bir siyaset gütmesi ile insan hakları ve demokrasinin yayılması arasında neredeyse özdeşlik görmektedir.[15]

3.4. Askeri Harekat ve ABD Kamuoyu/ İç Politika Dengeleri

Devlet ve siyaset ilişkisi, her zaman üzerinde en çok konuşulan konulardan birisidir. Devletin temsil ettiği "merkez", sadece kurumlarla sınırlı değildir, belli politikaların çeperini de temsil eder. "Demokratik siyaset" ise bu çerçevenin belirlenmesinde aktif öznedir. Siyasetin varlık sebeplerinden biri, bu geniş çerçevede hangi politik pozisyonun öne çıkarılacağı ile ilgilidir. Siyasetin güçlü olduğu yerlerde, siyasetin perspektifleri devlet mekanizmasının ve fikriyatının esnekliğini arttırır.[16]

Bu noktadan hareketle Amerikan politikalarının sonucu olarak ABD kamuoyunda, Irak Lideri Saddam Hüseyin'in ABD'nin ulusal güvenliğine yönelik en ciddi tehditlerden bir olduğu Ocak 2003'te yaygın bir kanı olduğunu söyleyebiliriz, çünkü Bush Yönetimi, Saddam Hüseyin'in sahip olduğu kitle imha silahlarını ön plana çıkartmak ve 11 Eylül saldırılarının ABD'nin güvenlik kavramında oluşturduğu değişikliği de kullanmak suretiyle, ABD kamuoyunda zaten mevcut olan bu kanıyı güçlendirmekte başarılı olmuştu.

Aynı dönemde, Saddam Hüseyin'in sahip olduğu kitle imha silahlarıyla ABD'nin ulusal güvenliğine ve küresel barış ve istikrara büyük tehdit oluşturduğu ve

[15] Mustafa Erdoğan, "Saldırganlık ve Diktatörlük", **Radikal**, 31.01.2003, s. 8.
[16] Ömer Çelik, "Sayısal Denge, Siyasal Çözüm", **Sabah**, 17.12.2003, s. 6.

Saddam rejiminin değiştirilmesi ABD kamuoyunda genel kabul gören bir varsayım olmakla birlikte, bu tehdit karşısında alınacak önlemler konusunda bir uzlaşma yoktu.[17] ABD de bu tehdit konusunda uluslar arası kamuoyuna hiçbir ciddi belge sunamamıştı. ABD Dışişleri Bakanı Powell, BM Güvenlik Konseyi'nde, Irak'ın elinde hala çok ciddi biyolojik ve kimyasal kitle imha silahları bulunduğunu; sanıldığının aksine nükleer programını da durdurmadığını; bu silahları füzeler ve pilotsuz uçaklarla atma kapasitesini geliştirdiğini; kitle imha silahlarını denetçilerle işbirliği içinde yok edeceğine, sakladığını, sürekli hareket halinde olan kamyon ve vagonlarla biyolojik ve kimyasal silah araştırma ve üretimi yapmaya devam ettiğini iddia etmesine rağmen, Konsey'de oluşan genel kanı bu bilgilerin istihbari nitelikte olduğu, somut kanıtlardan farklı olarak bu bilgilerin doğrulanmasına olanak olmadığı yönündeydi.[18] Güvenlik Konseyi'nin daimi üyeleri olan Çin, Rusya ve Fransa, Irak'taki denetleme mekanizmasının güçlendirilerek kurumlaştırılması ve denetçilere zaman tanınarak Amerikan iddiaları için somut kanıtlar bulunmasını istediler ve savaşa gerek olmadığını belirttiler. Oysa ABD, bu kanıtları sunarken Irak'a karşı silah kullanma yetkisi veren yeni bir BM kararı çıkarmayı umuyordu. Çünkü ABD Yönetimi içindeki görüş, Irak'ta rejim değişikliği hedefine yönelik bir askeri harekatın ve sonrası dönemde izlenecek politikaların başarıyla yürütülmesi yönündeydi.

Askeri harekatın, harekatı meşru kılacak yeni bir BM kararına dayanması halinde, ABD arzuladığı şekilde bir uluslar arası koalisyon desteğini bulmakta zorlanmayacaktı ancak bu dönemde ABD, askeri harekat BM kararına dayansın veya dayanmasın uluslar arası destek sağlamada zorlanmayacağı anlayışındaydı. Bizzat Başkan Bush, birçok defa, BM üzerine düşen görevi ifa etmediği taktirde ve Irak silahtan arındırılmadığı taktirde, ABD'nin bu işi yapacak koalisyona liderlik yapmakta tereddüt etmeyeceğini açıklamıştı.

---

[17] Özkan, a.g.e., s. 370.
[18] Gündüz Aktan, "Amerika'nın Kanıtları", **Radikal**, 08.02.2003, s. 8.

3.5. Askeri Harekat, Saddam Hüseyin ve Rejiminin Yıkılması

Amerikalı yetkililer Irak Savaşı'nın gerekliliği konusunda ısrar ettikçe hem BM Güvenlik Konseyi'nin hem de küresel kamuoyunun şüpheleri günden güne artmaktaydı. Haklı savaş için ABD'nin resmi gerekçeleri, Başkan George W. Bush'un 12 Eylül 2002'de BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu "Yalan ve Meydan Okumayla Geçen On Yıl" raporunda şöyle sıralanıyordu: Bağdat'ın 16 BM kararına uymadığı, Irak'ın nükleer, biyolojik, kimyasal kitle imha silahlarına ve balistik füzelere sahip olduğu ya da olmaya çalıştığı ve nihayet insan hakları ihlallerinden sorumlu olduğu. Amerika'nın savaş çığırtkanlığına "hayır" diyenler ise; kınanan hususların vahametini kabul ediyor ama bu suçların aynılarının –BM kararlarına uymamak, insan haklarının ihlali ve kitle imha silahları bulundurmak- başta ABD'nin yakın müttefiki Pakistan ve İsrail olmak üzere, kimsenin savaş açmayı düşünmediği başka ülkelere karşı da yöneltilebileceği kanısındaydılar. Ayrıca, Washington'un insan haklarını ayaklar altına alan Suudi Arabistan, Mısır, Tunus, Pakistan, Türkmenistan, Özbekistan, Ekvator Ginesi vb. gibi ABD'nin dostu olan pek çok başka diktatörlükle ilgili olarak sessiz kaldığını gözlemlediklerini de dile getirdiler. Öte yandan, 12 yıldır yıkıcı bir ambargoya tabi tutulmuş, hava sahasında egemenliği sınırlanmış, sürekli gözetim altında bulundurulan Irak rejiminin, komşuları için yakın bir tehdit oluşturuyormuş gibi görünmediğini düşündüklerini, sonuç olarak, bir türlü bulunamayan kitle imha silahlarıyla ilgili bitmek bilmeyen incelemeler konusunda pek çok kimsenin Konfiçyus'un söylediği gibi "siyah bir kedi karanlık bir odada yakalanamaz, özellikle de kedi yoksa" şeklinde düşünme eğiliminde olduklarını sözlerine eklediler.[19]

Hans Blix'in, BM Güvenlik Konseyi'ne sunduğu raporun en can alıcı cümlesi, Irak'ın kendisinden talep edilen silahsızlanmayı gerçekten kabullenmiş gibi görünmemesiydi.[20] Blix, raporunda, Irak'ın silahsızlanma vaktinin daraldığını belirtmiş olsa da, raporun genel havası, kendisini kanıtlaması için bir fırsat verilmesi

[19] Ignacio Ramonet, "Sürekli Savaş", (Çevrimiçi) http://www.kozmopolit.com/nisan03/Dosya/iramonttr.html, 27 Ocak 2004.
[20] "BM, ABD'yi Zorluyor", **Radikal**, 17.02.2003, s. 8.

gereken denetleme sisteminin adım adım kuruluşunu yansıtır şekildeydi. Bilx, ekibinin artık daha fazla hareket imkanının olduğunu, Musul'da bir bölge ofisinin açıldığını, ikincisinin Basra'da açılmasının planlandığını; Fransa, Almanya ve Rusya'nın sırasıyla birer Mirage, uzaktan kumandalı uçaklar ve gece görüşlü bir Antonov vermiş olduğunu söyledi. Tüm bu haberler, Bağdat'a yönelik erken bir ültimatoma karşı çıkan taraflarca memnuniyetle karşılandı.

Amerika'nın argümanlarına karşı çıkanlar, Hans Blix başkanlığındaki BM Gözetim Doğrulama ve Denetim Komisyonu (UNMOVIC) denetçileriyle, Muhammed El Baradey'in başkanlık ettiği Uluslararası Atom Enerjisi Kurumu (IAEA) denetçilerinin sürekli ilerleme kaydettikleri ve bunun savaşa başvurmayı gerektirmeden aranılan amaca ulaşmaya, yani Irak'ın silahlardan arındırılmasına olanak sağlayacağı görüşündeydiler. Oysa ABD için Usame Bin Ladin ile Saddam Hüseyin rejimi arasında ilişki olduğunun saptanması bu çatışmayı haklı kılmak için tayin edici önemdeydi. Eleştiriler, tüm barışçı yollar tüketilmeden Saddam Hüseyin rejiminin askeri yolla yıkılmasının tek kelimeyle haksız olacağı yönündeydi. ABD'de Arizona Senatörü olan John McCain'e göre, sırf Saddam Hüseyin'in kitle imha silahlarından vazgeçme konusundaki inatçı uzlaşmaz tavrı ve sadece şiddet kullanarak hayatta kalan bir tiranın barışçı çarelerle yola getirilemeyeceği gerçeği bile bir insanın Amerika'nın savaşa girmesi gerektiğine inanmasını sağlar.[21] Bu noktada, ABD açısından bu savaşı haklı çıkarabilecek hiçbir gerekçe bulunamadığı için ABD'yi bu savaşa zorlayan gerçek nedenleri sorgulamamak elde değil. Bu nedenlerin ilk başında 11 Eylül 2001'den beri takıntılı bir hal alan "uluslar arası terörizm" ile bir "haydut devlet" arasında olabilecek her türlü birleşmeyi önleme kaygısı olduğunu söyleyebiliriz. 20 Eylül 2002'de belirlenen "önleyici savaş" teorisi de buradan kaynaklanıyor: Madem ki teröristler ne zaman ve nerede olursa olsun, daima gizlice saldırma avantajına sahipler, o halde bunlara karşı kendimizi tek savunma yolu, onları darbe indirecek hale gelmelerine firsat vermeden, bulundukları yerde yok etmekten geçer. Bu anlayış, bütün imparatorluklarda var olan dünyayı

[21] John McCain, "Haklı Sebepler İçin Savaş", **Radikal**, 16.03.2003, s. 8.

yeniden biçimlendirme, sınırları yeniden çizme, insan topluluklarını terbiye etme hırsını yeniden geçerli kılmaktan başka bir şey değildi.

Emperyalizm vizyonunun üzerinde ısrarla durduğu güç; askeri güçtür. Ancak, askeri güç, gücün tek çeşidi değildir ve hiçbir imparatorluk tek başına askeri güçle bir arada tutulamamıştır. İnsanı meselelere ise güç kavramıyla yaklaşmak tamamen tartışmalı bir tutumdur. Her ne kadar fizikte nesnelerin hareketlerini belirleyen şey 'güç'se de, insani konularda bu, son derece yanlış yönlere varan bir analojidir. "Ya bizimlesiniz ya da onlarla" deyişinin ardında yatan gerçeklik daha karmaşıktır, çünkü hiç kimse mutlak bir doğrunun temsilcisi olamaz ve bunu temsil ettiğine inananlar hata yapmaya mahkumdur. Bunlar fikirlerini dünyaya ancak zorbalıkla dayatabilirler. Bush Yönetiminin, Irak'a özgürlük ve demokrasi getireceğine dair sarf ettiği bütün sözlere rağmen, açık toplumun ilkeleriyle çelişkiye düştüğü nokta burasıdır.

3.6. ABD Başkanı Bush'un Savaş Konuşmasının Analizi

ABD Başkanı Bush, 18 Mart 2003'te BM'de yolun sonuna gelinmesinin ardından Amerikan Ulusu'na seslenerek Saddam Hüseyin ve oğullarına Irak'tan ayrılmaları ve iktidardan uzaklaşmaları için 48 saat süre tanıdı. İktidardan uzaklaşmak, başkaları ve ülke uğruna kendini feda edebilme seçeneğidir. Bu konuşmayla ABD Başkanı, Irak Devlet Başkanı Saddam Hüseyin'den iktidardan çekilmesini istemesi, savaşa alternatif olarak değil, Irak yönetimini aşağılayıp süründürmek amacıyla öne sürüldüğü kesindir. Aslında Beyaz Saray, Irak yönetiminin iktidardan uzaklaşmasını hiç istememektedir. Çünkü böyle bir seçenek, savaşa girme konusunda tam bir azim ve kararlılığa sahip Amerika'yı, bu savaşa girmekten alıkoyardı. O halde Başkanın bu isteği, savaş karşıtlarının seslerini kısmak amacıyla ortaya sürülen taktikten başka bir şey değildi. Bush'un konuşması şöyleydi:

"Sevgili Yurttaşlarım,

Irak'taki durum şu anda karar aşamasına gelmiş durumda. 10 yıldan fazla bir süredir, Amerika Birleşik Devletleri ve diğer uluslar, Irak rejimini savaş olmadan silahsızlandırmak için sabırlı ve onurlu çabalar sergiledi. Bu rejim 1991 yılındaki Körfez Savaşı'nın sona ermesinin koşulu olarak, tüm kitle imha silahlarını bildirmeyi ve yok etmeyi taahhüt etmişti.

O zamandan beri, dünya 12 yıllık bir diplomasi sürecine angaje oldu. Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nde bir düzineden fazla karar çıkarttık. Irak'ın silahsızlanmasını gözlemlemek için yüzlerce silah denetçisi gönderdik. İyi niyetimiz karşılık bulmadı. Barışçı insanlarla çalışmadık.

Irak rejimi diplomasiyi zaman ve avantaj kazanmak için bir manevra alanı olarak kullandı. Güvenlik Konseyi'nin tam silahsızlanma taleplerini hep aynı biçimde hiçe saydı. Yıllar boyunca, BM silah denetçileri, Iraklı yetkililer tarafından tehdit edildi, elektronik aygıtlarla dinlendi ve sistematik olarak aldatıldı. Irak rejimini silahsızlandırmak için barışçı çabalar tekrar tekrar başarısız oldu, çünkü barışçı insanlarla çalışamadık."

Konuşmasının giriş kısmında Başkan Bush, Körfez Savaşı'ndan beri Irak'ın kitle imha silahlarını eksiksiz ve doğru olarak açığa çıkarma konusundaki çabalarının barışçı ve iyi niyetli olmayan insanlarla işbirliği yapmak zorunda olduklarından dolayı boşa gittiğini dile getiriyordu.

Konuşmasının devamında Bush, Irak'ın sahip olduğu ve olmaya çalıştığı kitle imha silahları konusuna değiniyor ancak bu silahlarla ilgili edindikleri bilgilerin "istihbarata" dayalı olduğunu söylemesine rağmen Saddam Hüseyin rejiminin elinde bu silahlardan olduğuna dair hiçbir şüphe taşımadığını söylüyordu. Bush, "Harekete geçmek için çok geç olmadan önce bu tehlike bertaraf edilmelidir" cümlesinde "terörizmle mücadele" bahanesiyle "Amerikan buldozeri çağı"nın başlamasına yeşil ışık yakıyor ve dünyayı tahakküm altına almanın tam zamanı olduğu üstü kapalı bir şekilde vurguluyordu. Başkan'a göre, bu alanda herhangi bir gecikme veya ihmal, ABD'nin yara almasına, ileride mücadele edecek yeni rakiplerin ortaya çıkmasına neden olabilirdi. Sorumlu küresel vatandaşlığın mahiyetinde, daha geniş insani yükümlülüklerin üstlenilmesi ve böylece dar gerçekçiliğin önüne geçilmesi konusunda tam bir kararlılık sergileyen George W. Bush, konuşmasına şöyle devam ediyordu:

"Bizim ve diğer hükümetler tarafından toplanan istihbari bilgiler, **Irak rejiminin şu ana kadar tasarlanan en öldürücü silahların bazılarına sahip olmaya ve onları gizlemeye devam ettiğine dair hiçbir şüphe bırakmıyor.** Bu rejim ayrıca Irak'ın komşularına ve kendi halkına karşı kitle imha silahları kullandı. Korku günü gelmeden önce, harekete geçmek için çok geç olmadan önce, bu tehlike bertaraf edilmelidir. Bu rejimin tarihi, Ortadoğu'da pervasız saldırıların tarihidir. Amerika ve dostlarına derin bir nefret beslemektedir ve Kaide'nin üyeleri de dahil teröristlere yardım etmiş, eğitmiş ve barındırmıştır. Tehlike son derece açıktır: Irak'ın yardımıyla elde edilen kimyasal, biyolojik ve bir gün nükleer silahlarla, teröristler, açıklanan hedeflerini yerine getirebilir ve ülkemizde veya başka bir yerde binlerce veya yüz binlerce insanı öldürebilirler."

"Amerika Birleşik Devletleri ve diğer uluslar bunu hak etmek veya tehlikeye davetiye çıkarmak için hiçbir şey yapmadı, fakat biz bunu bertaraf etmek için her şeyi yapacağız. Trajediye sürüklenmek yerine, güvenliğe giden bir rota çizmeliyiz. Korku günü gelmeden önce, harekete geçmek için çok geç olmadan önce, bu tehlike bertaraf edilmelidir. **Amerika Birleşik Devletleri, kendi ulusal güvenliğini garanti altına almak için güç kullanmakta bağımsız bir yetkiye sahiptir.** Bu görev, başkomutan olarak ettiğim ve tutacağım yemin nedeniyle bana düşer. Ülkemize yönelik tehdidi tanıyan Birleşik Devletler Kongresi, geçen yıl Irak'ta güç kullanımını güçlü bir şekilde destekledi.

Amerika bu tehdidi duyurmak için Birleşmiş Milletler ile çalışmayı denedi, çünkü **biz konuyu barışçı yollarla çözmek istedik. Biz, BM'nin misyonuna inanıyoruz.** İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra kurulan Birleşmiş Milletler'in kuruluş nedenlerinden biri barışı yok etmeden ve masum insanlara saldırmadan, saldırgan diktatörlere etkin ve geç olmadan karşı koymaktı. Irak konusunda BM Güvenlik Konseyi 1990'lı yılların başlarında tavır aldı. **Her ikisi de hala geçerli olan 678 ve 687 sayılı kararlar gereği, ABD ve müttefikleri Irak'ın kitle imha silahlarını tasfiye etmekte güç kullanmaya yetkilidir.** Bu bir yetki sorunu değildir, bir irade sorunudur. Geçen yıl Eylül'de, BM Genel Kurulu'na gittim ve dünya uluslarından bu tehlikeye bir son verme ve birleşme çağrısı yaptım. 8 Kasım'da Güvenlik Konseyi Irak'ın yükümlülükleri konusunda maddi ihlaller olduğunu tespit eden ve Irak'ın tam ve derhal silahsızlanmaması halinde ciddi sonuçlarla karşılaşacağını belirten, 1441 sayılı kararı oybirliğiyle geçirdi.

Bugün, hiçbir devlet, Irak'ın silahsızlandığını iddia edemez. Ve Saddam Hüseyin, iktidarı elinde tuttukça silahsızlanmayacak. Son dört buçuk aydır, ABD ve müttefikleri Konsey'in uzun süreli taleplerini uygulatmak için Güvenlik Konseyi içinde çalıştık. Yine de **Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi'nin bazı daimi üyeleri, Irak'ı silahsızlanmaya zorlayan herhangi bir karar tasarısını veto edeceklerini açıkladı. Bu hükümetler tehlike konusundaki fikirlerimizi paylaşıyor, ancak ona göğüs germe kararımızı değil. Çoğu devlet, bununla birlikte, barışa yönelik bu tehdide karşı azim ve metanete sahip ve geniş bir koalisyon dünyanın taleplerini uygulatmak için bir araya geliyor. BM Güvenlik Konseyi sorumluluklarını yerine getirmedi, bu nedenle biz, bizimkileri yerine**

getireceğiz. Geçtiğimiz günlerde, Ortadoğu'da bazı hükümetler kendi üzerine düşeni yapmaya başladı. Silahsızlanmanın barışçı bir şekilde sürmesi için diktatörün Irak'ı terk etmesini isteyen gizli ve açık mesajlar gönderdiler. Fakat o (Saddam Hüseyin) yine reddetti."

ABD Başkanı Bush, her ne kadar kimyasal, biyolojik ve nükleer silahlarla karşı karşıya gelebilecekleri tehlike için "bunu hak etmek veya davetiye çıkarmak için Amerika ve diğer uluslar bir şey yapmadı" dese de, bugün Saddam Hüseyin'in elinde olduğu iddia edilen silahları Bağdat'a bizzat o Batı'nın sattığı ve Saddam'ın gücüne güç kattığı aşikardır. Yine aynı Batı'nın bölgesel çıkarları değişince söylemi de değişmiş, masal yeniden yazılmış ve bir zamanların sadık müttefiki bir anda kanlı diktatör rolüne sokulmuştur. Yukarıda geçen "ABD, kendi ulusal güvenliğini garanti altına almak için güç kullanmakta bağımsız bir yetkiye sahiptir" cümlesi ise bizce, bu konuşmanın en can alıcı cümlesidir. Çünkü burada ABD, güç kullanmak için bağımsızlığını ilan ederken, 2. Dünya Savaşı sonrası dönemin güç dengelerine göre kurulan dünya düzenini ayaklar altına almakta ve BM'nin güç kullanımına ilişkin kurallarını tanımadığını, kendi ulusal güvenliğini **garanti** altına almak için BM'nin bu yönde mevcut bir iradesi olmamasına rağmen güç kullanacağını açıkça bütün dünyaya ilan etmektedir. Bu nedenle bu cümle ABD'nin Irak'a savaş ilanıdır da diyebiliriz.

Zaten daha sonraki paragrafta Başkan Bush, sorunu barışçı yollarla çözmek amacıyla BM ile çalışmayı denediklerini ama Güvenlik Konseyi'ndeki bazı ülkelerin tehlike konusunda ABD ile aynı fikri paylaşmalarına rağmen bu tehlikeye karşı beraberce göğüs germe konusunda istekli olmadıklarını söylüyordu. Bu nedenle BM Güvenlik Konseyi'ni sorumluluklarını yerine getirmediği için suçluyor, bu konuda gerekeni yapmaktan kaçınmayacaklarını dile getiriyordu.

Başkan Bush, konuşmasının devamında Irak halkına sesleniyor ve girişmeye hazırlandıkları askeri harekatın kendilerine karşı olmadığını, ülkelerini yöneten tiranlığa karşı olduğunu özellikle vurguluyordu. Onlara özgür ve müreffeh yarınlar vaat ediyordu.

"Bütün bu aldatma ve zalimliklerle dolu on yıllar şu anda bir sona ulaştı. Saddam Hüseyin ve oğulları Irak'ı 48 saat içinde terk etmelidir. Bunu reddetmeleri bizim seçtiğimiz bir zamanda başlayacak bir askeri çatışmayla sonuçlanacaktır. Kendi güvenlikleri için, gazeteciler ve denetçiler dahil tüm yabancı uyruklular Irak'ı derhal terk etmelidir. Çoğu Iraklı, radyo yayınında beni duyabiliyor ve onlara bir mesajım var: Askeri bir operasyona başlamak zorunda kalırsak, bu, ülkenizi yöneten kanunsuz adamlara karşı olacaktır, size değil. İttifak güçleri geldiğinde, ihtiyaç duyduğunuz gıda ve ilacı dağıtacaktır. Terör aygıtını ortadan kaldıracağız ve size müreffeh ve özgür olan yeni bir Irak'ı inşa etmekte yardımcı olacağız. Özgür Irak'ta komşularınıza karşı saldırgan savaşlar olmayacak, zehir fabrikaları olmayacak, muhalifler idam edilmeyecek, işkence ve tecavüz odaları olmayacak. Tiran yakında gitmiş olacak. Özgürlük gününüz yakın. Saddam Hüseyin'in iktidarda kalması için ise artık çok geç."

Başkan Bush, konuşmasının bundan sonraki kısmında ise Irak Ordusu'na sesleniyor ve kendilerinin savaşı kazanmak için her türlü tedbiri aldıklarını, bu uğurda tüm güçlerini kullanacaklarını söylüyor ve onları can çekişen bir rejim için savaşmamaya çağırıyordu:

"Irak ordusu için ise, kitle imha silahlarını yok etmeyi amaçlayan ittifak güçlerinin barışçı girişine izin vererek ülkenizi korumak ve onurlu hareket etmek için çok geç değil. Güçlerimiz, Irak askeri birimlerine saldırı ve yok edilmekten kaçınmak için atacakları adımlar konusunda açık talimatlar verecektir. Irak ordusu ve istihbarat birimlerinin her üyesine sesleniyorum: **Savaş çıkarsa, hayatınızı feda etmeye değmeyecek, ölen bir rejim için savaşmayın.** Ve tüm Irak ordusu ve sivil personeli bu uyarıyı dikkatle dinlemelidir: Herhangi bir çatışmada, kaderiniz atacağınız adımlara bağlıdır. **Petrol kuyularını, Irak halkına ait olan bir zenginlik kaynağını yok etmeyin.** Irak halkı da dahil hiç kimseye karşı kitle imha silahları kullanmanızı isteyen bir emre itaat etmeyin. Savaş suçları soruşturulacaktır, savaş suçları cezalandırılacaktır ve 'Ben sadece emirleri yerine getiriyordum' gibi bir savunma kabul edilmeyecektir.

Saddam Hüseyin çatışmayı seçerse, Amerikan halkı şunu bilmelidir ki, savaştan kaçınmak için her önlem alınmıştır ve onu kazanmak için her önlem alınacaktır. Amerikalılar savaşın maliyetini anlıyor çünkü biz onu geçmişte ödedik. Fedakarlığın mutlaklığı dışında savaşın mutlaklığı yoktur. Yine de **savaşın zararını ve süresini azaltmanın tek yolu tüm gücünü ve kudretini uygulamaktır ve biz de bunu yapmaya hazırlanıyoruz.** Saddam Hüseyin iktidarda tutunmaya kalkarsa, sonuna kadar amansız bir düşman olarak kalacak.

Çaresizlik içinde, o ve terörist gruplar Amerikan halkı ve dostlarımıza karşı terörist eylemlerde bulunmayı deneyebilirler.Bu saldırılar kaçınılmaz değildir. Bunlar yine de olasıdır. Bu gerçek, şantaj tehdidi altında yaşayamayacağımızın en açık göstergesidir. Amerika Birleşik Devletleri'ne ve dünyaya terörist tehdit, Saddam Hüseyin silahsızlandırıldığı an azalacaktır.

Hükümetimiz bu tehlikelere karşı teyakkuzdadır. **Irak'ta zaferi garanti etmeye hazırlanırken, kendi ülkemizi korumak için daha ileri boyutta önlemleri alıyoruz.** Geçtiğimiz günlerde, Amerikalı yetkililer Irak istihbarat servisleriyle bağları olan belirli kişileri ülkeden sınır dışı etti. Diğer önlemler arasında, hava alanlarımızda ek güvenlik alınması ve ana limanların Sahil Güvenlik devriyelerinin arttırılması talimatını verdim. İç Güvenlik Bakanlığı, Amerika Birleşik Devletleri boyunca kritik tesislerde silahlı güvenliğin arttırılması için ülkenin valileriyle yakından çalışıyor. Düşmanlar ülkemizi vurursa, panikle dikkatimizi dağıtmayı ve korkuyla moralimizi bozmayı hedefleyeceklerdir. Bunda yanılıyorlar. Hiçbir hareketleri bu ülkenin kararlılığını sarsamaz ve yolundan çeviremez. **Biz barışçı bir halkız, ancak kırılgan bir halk değiliz. Ve bu eşkıya ve katiller bizi yıldıramaz.**

Düşmanlarımız bizi vurmaya cüret ederlerse, onlar ve onlara yardım edenler korkunç sonuçlarla karşılaşacaklardır. Şu anda harekete geçtik çünkü, hareketsizliğin riski çok daha büyük olur. Bir yılda veya beş yılda, Irak'ın tüm özgür uluslara zarar verme gücü kat kat çoğalacaktır. Bu kapasiteleriyle, Saddam Hüseyin ve terörist müttefikleri en güçlü oldukları zamanda ölümcül bir çatışmayı seçebilir. Biz bu tehlikeyi, aniden semalarımızda ve kentlerimizde belirmeden önce doğduğu yerde karşılamayı seçiyoruz.

Barış hedefi, yeryüzündeki bütün özgür ulusların yeni ve inkar edilemez gerçeklikleri tanımasını şart koşar. 20. yüzyılda, bazıları, tehditlerinin soykırıma ve küresel bir savaşa dönüşmesine izin verilen kanlı diktatörlerle uzlaşmayı seçti. Bu yüzyılda ise şeytani insanlar kimyasal, biyolojik ve nükleer teröre giriştiğinde, bir uzlaşma politikası bu yeryüzünde görülmemiş türde bir yıkıma yol açabilir. Teröristler ve terörist devletler bu tehditleri resmi deklarasyonlar içinde açıklamaya özen göstermiyor. Ve **böyle düşmanlara sadece ilk onlar saldırdığında cevap vermek kendini savunmak değildir. Bu intihardır.** Dünyanın güvenliği Saddam Hüseyin'i hemen silahsızlandırmayı gerektiriyor. Biz dünyanın haklı taleplerini uygulatırken, ayrıca ülkemizin en derin sorumluluğunu yerine getirmekten onur duyacağız."

Konuşmasının son kısmında Başkan Bush, Irak Lideri'nin düşüncesinin aksine, Irak halkının özgürlüğü hak ettiğini söylüyordu. Ancak burada Başkanın göremediği önemli bir nokta vardı: Hiç kuşkusuz, özgürlük aramak bir halkın kendi sorunudur ve hiçbir halkın başka bir halka özgürlük getirmek gibi bir sorumluluğu yoktur. Bu nedenle Irak'taki otoriter rejimi devirmek eğer isterse Irak halkının iradesi ve tercihindedir. Her ne kadar müdahalecilik taraftarları o halkın baskı altında olması onun iradesini özgürce ortaya koymasına engel olduğunu iddia etse de, baskının kalkması halinde bile o halk özgürlükçü bir düzeni seçmemekte özgür olacaktır. Bu yüzden Bush'un söylemi, Irak halkını ve sonrasında domino etkisi

yatması hayaliyle bütün Ortadoğu halklarını özgürlüğe kavuşturacağını söylese de Amerikan pragmatizminin etkisiyle kaleme alınmıştır ve inandırıcılıktan uzaktır.

Başkan Bush, sözlerini şöyle tamamlıyordu:

Saddam Hüseyin'in aksine, biz Irak halkının insan özgürlüğünü hak ettiğine inanıyoruz ve diktatör devrildiğinde, onlar kendini yönetebilen, barışçı bir Ortadoğu için örnek teşkil edecekler. Diğer ülkelerle birlikte Amerika Birleşik Devletleri bu bölgede barış ve özgürlüğü tesis etmeye çalışacaktır. Hedefimize bir gecede ulaşamayız, fakat zamanla gerçekleşebilir. İnsan özgürlüğünün önemi ve gücü, her yaşamda ve her ülkede hissedilir ve özgürlüğün en büyük gücü nefret ve şiddeti alt etmesi ve erkek ve kadınların yaratıcı becerilerini barışçı alanlara yöneltmesidir. Bizim seçtiğimiz gelecektir. **Özgür ulusların şiddete karşı birleşerek halklarını savunma görevi vardır ve bu gece daha önce yaptığımız gibi Amerika ve müttefikleri, bu sorumluluğu kabul ediyor.**

İyi geceler ve Tanrı Amerika'yı korumaya devam etsin."[22]

3.7. Irak Savaşı'nın Otopsisi

Başkan Bush'un "Ulusa Sesleniş" konuşmasında, ABD'nin şartlarını kayıtsız şartsız kabul etmeleri ve Irak Lideri Saddam Hüseyin ve oğullarının ülkeyi terk etmeleri için 48 saat süre tanıması aksi taktirde bunun yerine getirmek üzere savaşa girmek üzere olduklarını açıkça dile getirmesinin ardından bütün dünya nefesini tutmuş gelişmeleri izlemekteydi. ABD Başkanı'nın Irak rejimine tanıdığı süre zarfında beklentilerinin gerçekleşmemesi üzerine ABD Silahlı Kuvvetleri, 20 Mart 2003 günü adı geçen ülkeye yönelik askeri harekata başladı.

Immanuel Wallerstein'a göre, ABD Başkanı Bush, bu savaşa ABD'nin üstün askeri gücünü kanıtlama ve iki önemli hedefi gerçekleştirmek için girmişti:

1- Bütün potansiyel nükleer silahlanmacıların gözünü korkutarak bu amaçlarından vazgeçirmek,

[22] "Bush'un Savaş Konuşması", **Radikal**, 19.03.2003, s. 8.

2- Dünya sisteminde bağımsız siyasi rolü öngören bütün Avrupalı fikirleri ezmek için.[23]

Süper güç olan bir ülkenin misyonunun kendisi silahlanırken, kendisine karşı gelenleri silahsızlandırmak olması yadırganmaz ancak, ABD'nin yukarıda sayılan amaçlarına ulaşma konusunda başarılı olamadığını rahatlıkla söyleyebiliriz. ABD'nin, birinci hedefini gerçekleştirmek için Irak'ı seçmiş olması aslında hiç şaşırtıcı değildir, çünkü ABD, Körfez Savaşı'ndan beri yıllarca denetlemelere tabi tutulmuş olan Irak'ın elinde iddia ettiği türden silahlar olmadığını, olsa bile bunların kendisine zarar veremeyeceğini bildiğinden dolayı zayıf, güçsüz ve korumasız Irak'ı kurban etmesi, İran ve Kuzey Kore'yle çatışmaya girmeden bu silahlara sahip ülkelere göz dağı vermeye çalışmıştı. İkinci hedef içinse, Fransa ve Almanya, ABD'nin tam karşıtı bir tutum izleyerek bağımsız olmanın ne demek olduğunu ABD'ye göstermişlerdi.

ABD Savunma Bakanlığı'nın politikadan sorumlu müsteşarı Douglas J. Feith'e göre, Irak'ın özgürlüğe kavuşması için güç kullanılmasında ABD savaş sonrasında yapacaklarına iki açıdan yaklaşacaktı: Kalma güvencesi ve gitme güvencesi. Feith, ABD ve müttefiklerinin zafer kazandıktan sonra, Irak halkının refahına katkıda bulunmaları gerektiğini, bunun için de, insani yardım sağlanacağını, temel sosyal hizmetleri örgütleneceğini ve özgürlüğe kavuşan Iraklılar için güvenli bir ortam oluşturmak için çalışılacağını söylüyordu. Ayrıca, Irak'ın nükleer, kimyasal, biyolojik füze imkanlarını ortadan kaldıracaklarını ve terörist altyapısını kaldırma sorumluluğuna da sahip olacaklarını, Iraklıların kendi temsil hükümetlerini ve bütün Irak vatandaşlarının haklarını korumak için demokratik kurumlarını oluşturmalarına yardım etmek istediklerini sözlerine ekliyordu.[24]

Feith'in iddia ettiği demokratik yapı Irak'ta kurulsa bile, 'zorla özgürleştirilen' Irak halkının istikrarlı bir demokrasiye kısa sürede kavuşmasının kolay olmadığı aşikardır. Zira, demokrasi ve özgürlük gibi dengelere ulaşmak için

[23] Immanuel Wallerstein, "Bush Her Şeyi İle Kumar Oynuyor", **Zaman**, 27.03.2003, s. 17.
[24] Douglas J. Feith, "ABD'nin Petrolde Gözü Yok", **Radikal**, 21.03.2003, s. 8.

top mermisi ve tank paletleri gibi gayri insani araçların kullanılması, siyaset ahlakıyla ne kadar bağdaşabileceği oldukça tartışmalı bir konudur. Etnik ve mezhep farklılıkları bir yana, yabancı bir gücün bir İslam ülkesine silah zoruyla getireceği demokrasi, paradoksal biçimde kısa sürede Amerika karşıtı milliyetçi veya İslamcı partilerin güç kazanmasına yol açması da mümkündür. Dahası, bölgedeki diğer Arap monarşileri kendi rejimlerini güvende hissetmeyecekleri için bu radikal dinci grupları el altından desteklemeleri de ihtimal dahilindedir. Çevre ülkelerden gelerek Irak'ın Amerika'ya karşı 'cihad'ına katılanların savaş sonrasında bölgede kuracakları iletişim ağı aracılığıyla bölgede yeni ve güçlü bir İslamcılık akımı ve Arap milliyetçiliği dalgasının canlanması da görülebilecektir. Böyle bir gelişme, İsrail'in bastırmaya çalıştığı Filistin İntifada'sını tüm Ortadoğu'ya ve 11 Eylül türü saldırıların da bütün dünyaya yayılması riskini arttıracaktır.

Ortadoğu'da, demokrasinin, bir halkı kendini yönetme iradesine kavuşturmak amacıyla mı, yoksa kendi zenginliklerini üretemeyen ülkelerin yer altı ve yer üstü zenginliklerini uluslar arası şirketlere daha kolay aktaracak düzenlerin kurulmasını hedefleyerek mi öne sürüldüğü konusunda kafa karışıklıkları yaşanmaktadır.[25] İlkeden çok çıkarın hakim olduğu, en hümanist kavramları üreten ülkelerin ilkeyi çıkara kolayca feda ettiğinin defalarca görüldüğü bir dünyada, bu halkların tereddütleri doğal karşılanmak zorundadır.

Washington ve Londra için, Irak'a saldırı Araplara barışı, özgürlük ve demokrasi getirmeye yönelik tarihi sürecin bir parçasını oluşturuyorken, Arapların çoğu için ise bu savaş, onları yüzyıllardır kovalayan şeytanların, zalimce yeniden ortaya çıkması olarak algılanıyordu. Araplar, ABD ordusunu, Ortadoğu'daki rejimleri değiştirecek ve siyasi haritaları yeniden biçimlendirecek bir araç olarak şiddetle reddediyordu. Shlaim'e göre Saddam rejiminden ne kadar nefret ederse etsin Iraklıların çoğu koalisyon güçlerini kurtarıcıdan çok, işgalci olarak görüyor ve Irak milliyetçiliğinin gücünü aşırı ölçüde küçümseyen müttefik güçleri, Irak tarihinin halkın savaşa tavrını belirlemede ne kadar önemli bir rol oynadığının farkında

[25] Ömer Çelik, "Ya Genelin İyiliği ya da Küresel Kriz", **Sabah**, 21.01.2004, s. 30.

değiller.[26] Körfez Savaşı, Amerikalıların Ortadoğu'da demokrasinin gelişmesine yönelik kalıcı siyasi uğraştansa kısa ve kesin askeri müdahalelerde daha başarılı olduğunu göstermişti. Tarihte pek az savaş kısa vadeli hedeflerine böylesine hızlı ve tam anlamıyla ulaşabilmiş ve ardında böyle çok yarım iş bırakmıştır. Bugün Batı'nın Irak'a müdahalesinin geçmişi, Irak halkının, ülkelerinin özgürleşmesinde Batı'nın kendi senaryolarına Iraklılara biçmiş olduğu rolü oynamaya neden yanaşmadığını açıklamaya yetiyor.

Hurl'a göre, ABD'nin bu savaşa girmek için bu kadar istekli davranmasının ardında yatan nedenler, Irak'ın petrollerini kontrol altına almak, bölgeyi egemenliği altına almak ve pasifleştirmek için Ortadoğu'da ayağını sağlam bir şekilde koyabileceği kalıcı bir yer sağlamak ve bölgenin siyasi haritasını kendi ulusal çıkarları doğrultusunda yeniden çizmek olarak sıralanabilir.[27] Bu noktada bu savaşı, işgal etmek isteyenlerin iradesi ile gücünü dikkate almaksızın işgale çıkan iradesi olarak ikiye ayırmamız mümkündür. Bir başka deyişle bu savaş, Washington'a göre dünya üzerindeki ABD imparatorluğunun hegemonya savaşı, Irak rejimine göre ise ölüm kalım savaşıydı.[28]

Edward Said'e göre, son 50 yılda ABD'nin Ortadoğu'daki "parçala ve yut" sömürü siyaseti başarıya ulaştı. Parçalanan bazı Arap ülkeleri bu dönemde önceliği Amerika ile olan ilişkilere verdiler. Bazı ülkeler de Amerika'nın maddi yardımına bağlanırken, bir kısım ülkeler de varlığını ABD askeri gücüne dayandırdı. Sonuçta Arap ülkeleri öyle bir hale geldi ki, hiçbiri diğerine güvenemez oldu. ABD ekonomik ve askeri olarak güçlendikçe Araplar zayıfladılar.[29] Büyük bir imparatorluğun karşısında en uzun süre dayanan devlet olan Castile'in çok uzun süre ayakta kalabilmesinin nedeni, İspanya'nın resmi düşmanı olanlar da dahil, birçok toplumun amaçlarına hizmet etmesiydi. Burada, halkların imparatorlukla işbirliğinden çok imparatorluğun bizzat kendisinin işbirlikçilikten menkul olduğu görülebilir. Britanya üzerinde çalışan tarihçilerde aynı noktayı ısrarla vurgulamıştır:

---

[26] Avi Shlaim, "Aranan Yanıtlar Tarihte Saklı", **Radikal**, 02.04.2003, s. 8.
[27] Raml G. Hurl, "Demokrasi Ama Böyle Değil", **Radikal**, 23.03.2003, s. 8.
[28] Kerim Bakraduni, "Bush'un Hesap Günü Yaklaştı", **Radikal**, 01.04.2003, s. 8.
[29] Edward Said, "Arapların Hali", **Zaman**, 04.06.2003, s. 18.

Başarılı imparatorluklar güçlenmişse ve bugün ABD güçleniyorsa, işbirlikçilik hala meselenin özü konumundadır.[30] Amerika'nın Irak Savaşı ile bugünkü hedefi ise, bölgeye demokrasi ve istikrar getirmek değil, Amerika'nın çıkarlarına hizmet edecek Arap dünyasının haritasını yeniden çizmektir. Arapların siyasi, askeri ve toplumsal acziyeti bu işi kolaylaştırmaktadır.[31]

Amerikan stratejisi açısından Irak, Arap dünyasındaki "otokratik" rejimlere reformlar dayatacağı bir başlangıç noktasından ibarettir. Savaşın Saddam Hüseyin ve rejiminin düşürülmesi dışında başka bir hedefi var ise o da bütün dünyaya ABD'ye sadakatin kendileri için daha hayırlı, düşmanlığın ise öldürücü olacağını anlatmaktır. Bir başka ifade ile bu savaş bir ikna aracı olarak yapılmaktadır.

Thomas L. Friedman, Irak Savaşı'nın tıpkı Napolyon'un Mısır'ı işgali ve Altı Gün Savaşları gibi Ortadoğu'da yaşayan bütün halklar üzerinde bir şok meydana getirdiğini ve bu şok sonucunda Arap medyasında oluşan temel görüşün bu savaşın Arap dünyasını ileri götürmeyeceği, tam tersine geriye götüreceği ve böylece ABD ve İsrail'in isteklerinin yerine getirilmesi için daha rahat ortamlar yaratacağını öne sürmektedir.[32]

2. Dünya Savaşı'nın yaklaşan yıllarında Amerikan dış politikasının şekillendiricilerinden biri olan Isaac Bowman şöyle diyordu: "Dünyanın hiçbir yerinde, hiçbir çizgi ABD'nin çıkarlarını sınırlamak için çizilemez; çünkü hiçbir çizgi uzağı yakın bir tehlike olmaktan alıkoyamaz."[33] 60 yıl sonra bugün uzağın yakınlaşması tamamlanmıştır ve Amerika kendisini Irak'ın, dolayısıyla bütün Ortadoğu'nun, kederinin tayin edicisi olarak görmektedir. ABD'nın Irak'ta başlattığı tek taraflı savaş Bush yönetiminin, tek yanlı iç güdülerini ve aynı zamanda kaçınılmaz olarak daha karmaşık çok taraflı durumlara bulaşmasını teyit edecek bir durum ortaya çıkarmıştır. ABD'nin Irak'ta ve bölgede çok kısa süre içinde dünya siyaset sahnesinin odağına yerleşecek bir değişim projesini başlatması, özelde

---

[30] Martin Wollacott, "Yeni Dünya İmparatorluğu", **Radikal**, 26.06.2003, s. 8.
[31] Said, a. y.
[32] Thomas L. Friedman, "Arap Dünyasının Savaşa Bakış Açısı", **Radikal**, 02.04.2003, s. 8.
[33] Martin Woollacott, "Irak, ABD'yi Yıllarca Meşgul Edecek", **Zaman**, 13.04.2003, s. 17.

Araplar ve Müslümanların, Irak'taki projenin başlangıç aşamasına müdahale etme amacına dayanacaktır.

Siyaset felsefesinin cevabını aradığı iki ana soru vardır: Toplum halinde yaşayan insanlardan "kim ne alacak?" ve "herkes adına kim ya da kimler konuşacak?". Birinci soru, hak ve özgürlüklerin dağılımıyla, ikinci soru ise siyasi otoritenin temsiliyle ilgilidir. Bu soruların cevapları, insanlar için siyasal iyinin ne olduğunu ve bu siyasal iyiyi gerçekleştirmek için ne yapılması gerektiğini belirlemeyi hedeflemektedir. Şüphesiz, her siyasal eylem mevcut toplumsal yapıyı ya korumayı ya da değiştirmeyi hedefler. Korumak isterken, kötüye doğru gidişi engellemek, değiştirmeyi isterken de daha iyiyi gerçekleştirmek esastır.[34]

Yanlışları düzeltmeye duyulan özlem, Amerikan dış politikasında soylu bir gelenektir ve pek az insan Bush doktrininin özgürlük, demokrasi, refah ve hukukun üstünlüğünü dünyanın dört bir köşesine yayma kısmına karşı çıkabilir. Ne yazık ki bu hedeflere, kibirli ve 'Tek başıma yaparım' iddiasındaki bir duruşla ve tehdit oluşturan ülkelere karşı 'önceden vurma' hakkının saldırganca öne sürülmesiyle gölge düşürüldü. Edward Said'e göre, ABD Yönetimi'nin gerekli gördüğünde önceden vuruş hakkını kullanacağını ilan etmesi demokrasi ve özgürlük gibi hayati kavramların rehin alınmasına yol açmış ve bu kavramlar talanın işgalin ve sömürünün maskesi haline gelmiştir.[35] Pek çok insan ve ulus için , Bush yönetiminin Saddam'la uğraşma şekli, doktrinin uyandırdığı korkuları teyit etmiş oldu. Savaşın tüm dünyada bu derece muhalefete yol açmasının nedenlerinden biri de budur. İnsanlara mutluluk saçacağını iddia ederken kinden başka bir şeye yol açamayan bir doktrin, işe yaramıyor demektir. Bu nedenle ABD'nin gerçekten gerekli olmadıkça kılıcını kınında tutacak güven ve olgunluğa sahip olduğunu göstermesi her zamankinden daha fazla önem taşımaktadır.

Aristoteles'e göre, insanlar, doğaları gereği ya yönetici ya da yönetilen konumundadırlar. Kimin doğa tarafından yönetmeye veya yönetilmeye uygun

---

[34] Neşet Toku, **John Locke ve Siyaset Felsefesi**, Ankara, Liberte Yayınları, 2003, s. 1.
[35] Edward Said, "ABD Demokrasisini İstiyor", **Radikal**, 24.04.2003, s. 8.

bulunduğu, elbette savaşla belirlenecektir. Yenilenler, doğanın düzenine benzer şekilde galip gelenlere gönüllü olarak itaat etmelidirler.[36] Aristoteles'in yaklaşımında esas olarak kimin yönetmeye ya da yönetilmeye layık olduğunun tespiti konusunda söylediklerine bakıldığında, bunun savaşta galip gelmek olduğu açıktır. Machiavelli'ye göre, iktidar hiçbir şeyin aracı değildir. O, bizatihi bir amaçtır.[37] Machiavelli'den yaklaşık bir asır önce yaşamış olan İbn-i Haldun'a göre de, iktidar tamamen güç ve baskıya dayanan bir siyasi otoritedir. Bütün devletler savaşla ve galibiyetle kuruldukları gibi, aynı şekilde de yıkılırlar.[38]

Şüphesiz, yeryüzündeki her devlet için reel durum bundan ibarettir. Ancak, devletler güce dayalı olarak kurulsalar bile kendilerini başka şeylerin de yardımıyla benimsetmeye, yani, meşrulaştırmaya ihtiyaç duyarlar. Bu teoriyi savunanlar, "kuvvet= hak" derken, meşruiyet için başka şeylere duyulan ihtiyacı bir anlamda dile getirmektedirler. Bu ifadenin kullanılması güçlü olanın dahi meşrulaştırılma ihtiyacı içerisinde olduğunu göstermektedir. Kuvvet, hak yaratmaz, yalnızca mecbur bırakır. Jean Jacques Rousseau açısından, özgürlük ve eşitlik insan yaratılışının bir sonucudur. Doğal olarak özgür ve eşit olan insanların uyacakları ilk yasa, kendi varlıklarını korumaktır. Hiçbir insanın diğer insanlar üzerinde doğal bir yetkisi yoktur. Kaba kuvvet de böyle bir hak yaratmaz.[39]

Siyaset, bugünümüz ve geleceğimiz hakkında bir düşünce ve tutum geliştirmekten çok teknik bir faaliyete indirgenmeye çalışılmaktadır. Oysa siyaset, ekonomik faaliyet de içinde olmak üzere insan hayatının tüm yönleri hakkında bir şekilde düşünce üretmekle başlayan bir faaliyettir. Bugüne ve geleceğe dair düşünce ve tutum geliştirmek, insanların hayatları hakkında siyaset yoluyla tepeden inmeci kararlar vermek değildir.[40]

---

[36] Aristotesles, **Politika**, Çev. M. Tunçay, İstanbul, Remzi Kitapevi, t.y., K. I.
[37] Nicollo Machiavelli, **Hükümdar**, Çev. S. Bağdatlı, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1992, ss. 83-85.
[38] Neşet Toku, **İlm-i Umran**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002, ss. 97-112.
[39] Şahin Yenişehirlioğlu, **Birey Toplum Devlet İlişkileri**, Ankara, Ümit Yay., 1995, s. 192.
[40] Ömer Çelik, "Siyaset, Bugün ve Gelecek", **Sabah**, 25.01.2004, s. 6.

Genel olarak Ortadoğu bölgesi monarşik ya da tek parti iktidarına dayalı kapalı otoriter rejimlerin hakimiyetlerini sürdürdükleri bilinen bir gerçektir. Hatta denilebilir ki, Huntington'un sözünü ettiği "üçüncü küresel demokratikleşme dalgası"nın hiç uğramadığı ya da iyimser bir yaklaşımla en az etkilediği halklar Arap halklarıdır. Bu anlamda ABD, Arap dünyasında bir demokrasi açlığından söz etmekte, bu ülkelerde yönetimi ve ekonomik gücü elinde bulunduran hakim siyasal elitlerin, kendi iktidarlarını koruyabilmek için bilinçli bir şekilde halkın modernleşme ve demokratikleşme taleplerini engellediklerini söylemektedir. Ülke içinde meşru eleştiri ve muhalefet kanallarının olmamasının ise ulusal düzeyde siyasal şiddet ve terörü beslediği, uluslar arası alanda da 11 Eylül türü saldırılara yol açarak küresel barış için "asimetrik" bir tehdide dönüştüğü ifade edilmektedir. ABD'nin Irak'ın işgali konusunda dünya kamuoyunu ve özellikle de Amerikan halkını savaşa ikna etmek için, önce Irak'ı ardından da tüm Ortadoğu halklarını "özgürleştirmek" gibi kutsal bir amaç yüklendiği görülmektedir. Bu noktada ABD'nin gelecekteki güvenliği için çözüm, Ortadoğu'daki otoriter Arap rejimlerini demokrasiyle tanıştırarak, toplumsal muhalefetin tepkisini kendi despot idarecilerine yönlendirilmesine yardım etmektir. Demokratik açılımlar ise ancak ABD gibi güçlü devletlerce yapılabilecektir; çünkü Arap dünyası kendi iç dinamikleri ile demokratikleşememektedir.[41]

Amerikan yönetimi içinde yer alan "Yeni Muhafazakarlar"a göre, ABD, Arap rejimlerini değişime zorlamak için yoğun baskı uygulamalı, gerekirse zor kullanmalıdır.[42] Onlara göre bölgenin sorunları öylesine büyük, yeni bir 11 Eylül tehlikesi öylesine gerçek ki, bu yolda ABD yönetimi için amaca giden tüm yollar mubahtır. Bölgedeki rejimler değişmek istemezse, bu değişimi ABD güç kullanarak yapmalıdır. Gücün kendisi meşruiyeti yaratır ve uluslar arası kural ve normlar da kötü çocuklar içindir. Bu nedenle, Irak'ın işgali ve yeniden yapılandırılması bir istisna değil, başka bir yerde tekrarlanabilecek bir örnek olarak algılanmalıdır. Rice'a göre, nasıl demokratik bir Almanya, bugünkü bütünlüklü, özgür ve barış içindeki yeni Avrupa'nın dinamosu olduysa, değişmiş bir Irak'ta, nefret

---

[41] Birol Akgün, "Arap Ülkeleri Neden Demokratikleşemiyor?" **Zaman**, 12.05.2003, s. 16.
[42] Ronald Asmus, Kenneth Pollack, "Nasıl Demokratikleştirmeli?", **Radikal**, 25.07.2003, s. 8.

ideolojilerinin yayılmayacağı çok farklı bir Ortadoğu'nun temel unsuru haline gelebilir.[43]

Irak Savaşı gerçekten bir demokrasi savaşı haline gelecekse, ABD yönetimi bu ilkeye daha sıkı sarılmalıdır. Çünkü dünya halklarını ezici çoğunluğu, ABD'nin demokrasiyi, kendi çıkarlarının ve zayıf devletlere iradesini dayatma kararlılığının bahanesi olarak kullandığına inanmaktadır. Bu yüzden Irak'ta demokrasiyi inşa etmek konusunda ciddi olduğunu göstermek, Bush yönetimi için savaşa meşruiyet zemini oluşturmanın sadece bir parçası olmalıdır. Amerika'nın dünya çapındaki demokrasi yanlısı tutumunun, güvenlik kaygılarına veya savaş sonrasının küskünlüklerine feda edilmeyeceğini göstermek de, meşruiyet oluşturmak bakımından aynı derecede gereklidir.[44]

Barber'a göre, demokrasi alttan gelir, tepeden değil. Bu nedenle bir ülkenin bir başka ülkeyi demokratikleştirebileceği mefhumu, demokrasi inşasının temel bağlamını yanlış anlamamıza ve Britanya ve Amerika'nın, kendi içlerindeki uzun ve yavaş demokrasi mücadeleleriyle yazılan tarihini yanlış okumamıza yol açar.[45] Görünen o ki, bu yanlış anlamanın etkisiyle ABD ve Britanya yönetimleri, Irak toplumuyla demokrasi arasında duran tek şey bir diktatörmüş gibi, Baas rejimini ortadan kaldırdıklarında, yerine bir gecede, otomatik olarak demokrasinin geçeceğini sanmaktaydılar.

Bugün Amerika'nın 'terörle savaşı', sadece askeri çözümlere dayanan, köklerine inemeyen, ABD'yi ve vatandaşlarını en büyük hedef haline getiren bir savaş olduğu için terörü beslemiş, çemberini genişletmiş ve birçok Arap-İslam ülkesinde teröre yeni ufuklar açmıştır.[46] Amerika'yı vurmakla kendi liderlerini boşluğa itmenin aynı manaya geleceğini, ABD geriletilmeden onun kontrolündeki İslam ülkelerinde sadece yönetici elitin değişeceğini düşünen gençlere 11 Eylül, 'bu süper gücün de yenilebileceğini' gösterdi. Daha da önemlisi bunun yöntemi

---

[43] Condoleezza Rice, "Ortadoğu'yu Dönüştüreceğiz", **Radikal**, 09.08.2003, s. 8.
[44] Thomas Carothers, "Demokrasileri Cezalandırmak Doğru Değil", **Radikal**, 20.05.2003, s. 8.
[45] Benjamin Barber, "Zorla Demokratikleşilmez", **Radikal**, 02.07.2003, s. 8.
[46] Abdulbari Atwan, "Amerika Terörü Kışkırtıyor", **Radikal**, 26.05.2003, s. 8.

konusunda kanaatlerini pekiştirdi. Sonuç olarak, bölgede El Kaide'yi örnek alan yeni grupların oluşumu tetiklendi. Özgürel'e göre, yeni oluşan İslami gruplar, ABD'nin iktidarlarını tehdit ettiğini gören Arap liderler ve Washington'un hedef listesindeki devletle,r Irak'ın kaotik tablosunu ABD'yle hesaplaşmanın arenasına döndürme yolundalar. Arap liderler, Washington Irak batağına ne kadar çekilir ve ne oranda kayba uğrarsa o oranda rahat nefes alacaklarını; İslami gruplar, hem ABD'ye bulaşmadan kendi iç kavgalarını verme şansına kavuşup; hem de prestiji sarsılan ABD'yi daha kolay bir hedef haline getireceklerini düşünüyorlar.[47]

ABD, bu harekata başlamadan önce Irak halkına vaat ettiği, komşuları ve dünya için tehdit değil, özgürlük ve adaletin ışığı olan, özgür, demokratik ve bağımsız bir ülkeyi[48] tesis etmekten bugün bile çok uzaktadır. Birkaç yıl içinde Irak asgari düzeyde bir demokrasiye ulaşsa bile, yönetim ABD'nin çizdiği çerçevenin nasıl uygulanacağına karar vermekten başka bir iş yapamayacaktır. Burada ABD yönetiminin unutmaması gereken çok önemli bir nokta vardır: Demokrasi, insanların kendi özgürlüklerini kazanma sürecinde hata yapabilme hakkına sahip olması demektir.

Irak'ta savaşın resmen sona erdiğinin Başkan Bush tarafından ilan edilmesi ve rejimin kan dökülmeden devrilmesi Amerikalıları aldattı ve 52 üst düzey yetkiliyi aramak için liste çıkarmalarına neden oldu. ABD yönetimi, bir zafer ilan etmek için çok aceleci davranmıştı. Clauswitz'e göre, savaşın amacına ulaşması için üç hususun gerçekleşmesi şarttır. Bunlar tamamen olmadan savaşın amacına ulaştığını iddia etmek yanlış olur: Birincisi, düşman ordusunun savaşma azmi kırılmalıdır. İkincisi, ülke işgal edilmelidir. Üçüncü şart ise, halkın boyun eğmesidir.[49] ABD açısından, Iraklı generallerin ikna edilmeleri ile Irak ordusunun dağılması sağlanıp, Bağdat'ın savaşmadan ele geçirilmesi ile birinci kriter gerçekleşmiş oldu. Ordunun dağılması ise Irak'ın işgalini kolaylaştırdı ve böylece Clausewitz'in ikinci kriteri de gerçekleşmiş oldu. Ancak, Irak halkı henüz boyun eğmiş değildir, direnişe devam

---

[47] Avni Özgürel, "Kıyamete Doğru Giden Yol", **Radikal**, 05.09.2003, s. 8.
[48] L. Paul Bremer, "Irak Dünyaya Kazandırılacak", **Radikal**, 15.07.2003, s. 8.
[49] Clausewitz, a.g.e., ss. 38-39.

etmektedir. Dolayısıyla Bush'un iddia ettiği gibi savaş sona ermiş değildir.[50] Bir devletin uygulamalarında doğal yasalara aykırı hareket etmesi, insanların doğal yasalardan almış oldukları direnme ve isyan etme haklarını kullanmaları için temel bir nedendir.[51] Kim meşru olmayan bir şiddet uygularsa uygulasın, insanların ona karşı hukuki (meşru) bir direnme hakkı vardır. İnsanların üzerinde, meşruiyetini hukuktan almayan bir otorite kurulamaz. Kaldı ki, insanların, meşru olmayan şiddet uygulamalarına karşı yalnızca direnme hakları değil, hayatlarını tehdit eden durumlarda *nefsi müdafaa* hakları da vardır.[52] ABD yönetimi, savaşı çok kolay kazanınca, Irak'ta canlarının istediğini yapabileceklerini, kimsenin yardımına ihtiyaç duymayacaklarını sandı. Oysa rejimin devrilmesi nispeten kolay olsa da, Irak'ta yıllardır bozuk olan düzenin bir de üzerine savaş eklenmiş görüntüsünü tekrar düzeltmek oldukça zordu. Halkla temas içindeki Amerikan kuvvetleri, ülkenin kültüründen, törelerinden ve değerlerinden habersizdi. Kadınların üstünü arayan veya arama sırasında evlere köpek sokan askerler, bu davranışlarıyla insanlara nasıl hakaret ettiklerinin farkında bile değillerdi. Oysa Iraklılar Amerikalılardan yalnızca rejimlerini devirmelerini değil, "hayallerini gerçekleştirmelerini" de bekliyordu: "Savaşta hedeflerini son derece hassas bir şekilde vurabilen Amerikalıların, onların gözünde son derece basit su ve elektrik dağılımı gibi işleri becerememesini anlamıyorlardı."[53] Arap dünyasında yabancı ordular, istila ve fetih anlamı taşırlar. Bu durum özellikle Iraklılar için geçerlidir, çünkü 20. yüzyılın başlarında Britanya sömürgesi altında yaşadıkları tecrübeler hala tazedir.[54] ABD'nin güvenlik kaygıları ile Iraklıların milliyetçi siyasi kaygıları çarpışmaya devam ederse, Irak'ta şiddet kısırdöngüsü kaçınılmaz hale gelebilir. Amerikalıların bu çarkın dişlilerinden kurtulmak ve bu işgali sona erdirmek için Iraklıların mümkün olduğunca hızlı bir şekilde kendi ülkelerinin yönetime sahip çıkmalarını sağlayarak Iraklılara sorumlulukları olduğunu hissettirmesi, Irak vizyonlarının farklı etaplarını açıklayacak detaylı bir siyasi takvim, bir tür yol haritası hazırlamaları gerekmektedir.

---

[50] Nejat Eslen, "Amerika'nın Gerçek Niyeti", **Radikal**, 14.08.2003, s. 8.
[51] Ayferi Göze, **Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet**, İstanbul, Beta Yayınları, 1995, ss. 3-9.
[52] Toku, **John Locke ve Siyaset Felsefesi**, s. 105.
[53] Mouna Naam, "ABD Irak'ta Üç Hata Yaptı", **Radikal**, 19.07.2003, s. 8.
[54] R. S. Zaharna, "ABD, Irak'ta Vakit Kaybetmemeli", **Radikal**, 28.08.2003, s. 8.

Irak'ın yeniden inşası, yani ülke içi durumun demokrasi ve canlanma temelinde yeniden düzenlenmesi konusunda kazanılacak başarı, reform ve değişimlerle desteklenirse, Araplar için yeni bir başlangıç konusunda adeta bir laboratuvar görevi üstlenecektir.[55] Bugüne kadar tahakküme ve iktidar oyunlarına dayalı bir alışkanlığa sahip Arap ülkeleri halen, ya bir aşiret, aile veya mezhep ya da belli bir bölgeden gelen ailelerin iktidarı tarafından yönetilmeye devam etmektedir. Böyle bir hakimiyeti sürdürmek, güç kullanımını ve bazen şiddetin yanı sıra, ganimetlerin paylaştırılması zorunluluğundan dolayı, yolsuzluğu da beraberinde getirmektedir. Bu yöntemler de devleti ve onun kurumlarını zayıflatmıştır. Bu model kısa vadede başarılı olsa da, uzun vade de başarısızlığa mahkumdur, zira fanatizmin eski bir biçimine ve yurttaşların bir kısmı arasında ayrılık tohumları ekme ve bazen onları yok etme temeline dayanmaktadır. Bu tip ülkelerde muhalifler sırf muhalif oldukları için temel haklardan yararlanamazken, hükmeden kişi ve ona yakın çevreler de hukukun üstünde bir konumda olmuşlardır. Oysa bütün dünyada haklar, esasen zayıfları ve karar mercileriyle veya çoğunlukla uyuşmayanları korumak için geliştirilmiştir. Irak'ta, özellikle ülkenin bir anayasa yazma ve sivil toplumu tekrar örgütleme sürecinde olduğu göz önüne alındığında yasaların biran önce geliştirilmesi gerekmektedir. ABD ve müttefiklerinin "yeni Irak" modeli başarıya ulaşırsa, Arap alemindeki gidişatın da değişmesi kuvvetle muhtemeldir. Ancak model başarısız olur ve yıkıcı çatışmaların etkisi altına girerse, Irak da dahil, Arap ülkelerinin dibe vurması kaçınılmazdır.

Stratejik açıdan bakıldığında, Amerika'nın Irak'taki muhtemel başarısızlığı, genelde uluslar arası toplum, özelde de Batı için felaket olacaktır. Dünyanın en son ihtiyaç duyduğu şey, Ortadoğu'nun göbeğinde teröristler için cennet halini alacak yeni bir "başarısız devlet"tir. Moisi'ye göre, Irak'ın bir başka Lübnan'a dönüşme riski giderek artmaktadır ve 'yabancı işgali' ülkedeki toplumsal kimlik reflekslerini teşvik etmektedir. Bu yüzden Kürtler sadece Kürtler için çalışmakta, Şiiler sadece kendilerini düşünmekte ve ülkede kaos tehdidi gittikçe yayılmaktadır.

---

[55] Şefik Garba, "Irak Bir Demokrasi Laboratuvarı", **Radikal**, 23.08.2003, s. 8.

Amerikalıların yetkilendirdiği Iraklılar, kendi vatandaşları tarafından gerçek yetkililer gibi değil, kukla gibi görülmektedir.[56]

Savaşta zafer kazanmaya odaklanan ABD'nin politik ve askeri bürokrasisi, savaş sonrasında Irak'ın siyasi geleceğinin ne olacağı ve bu ülkede asayiş ve güvenliğin nasıl sağlanacağı konusunda yeterli çalışmayı yapmadığı anlaşılmaktadır. Bunun temelinde, kendini "her şeye kadir" bir güç olarak gören ABD'nin Irak'ın siyasi tarihini ve etnik ve dini yapısını iyi analiz etme gereği duymaması yatmaktadır. İşin özü, işgali planlayan ABD, Irak'ta istikrarın nasıl sağlanabileceğine ve bu ülkeden nasıl ve ne zaman ayrılacağına dair bir çıkış planına sahip değildir.[57]

Savaşın resmen sona erdiğinin açıklanmasının üzerinden aylar geçmesine rağmen bugün ABD yönetiminin Irak'ta yaşadığı sorun dış politikasını iki büyük mit üzerine inşa etmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Bunlardan birincisi, kendisinin engellenemeyeceği; ikincisi de zaman geçtikçe her şeyin düzeleceği mitidir. ABD'nin dış politikasına muhalif olanlar ise, tek taraflılığın çözemediğini çok taraflılığın çözebileceği mitine sarılmış durumdadırlar. Nerdeyse tüm liberaller BM'nin ABD'den daha meşru bir güç olduğunu, bu nedenle Irak'ın inşasını ve demokrasiye geçişini gözetme işinde başarı olasılığının daha yüksek olduğunu söylüyorlar.[58] Daalder ve Gelbard'e göre, ABD, Irak'ta başarısızlığı göze alamaz, ancak tek başına bu işin altından kalkamayacağı da gün geçtikçe daha da açığa çıkmaktadır. Başkalarının da yükün altına girmesi için kontrolün birazından feragat etmek, küçük bir bedel olacaktır.[59] Oysa ki, Irak'ta ABD işgalinden BM işgaline geçiş, insanlık için küçük bir bedel değil, BM'nin ABD'nin başarısızlıkla sonuçlanmış maceralarını içine attığı çöp tenekesi olması gibi yakın ve açık bir tehlikeyi de beraberinde getirecektir. ABD, küreselleşmenin geldiği noktada yetersiz kalan ve yenilenmesi gereken BM sistemini devre dışı bırakarak meşruiyeti bulunmayan bir işgal harekatını gerçekleştirmiştir. Bugün işgalin tüm gerekçelerinin

---

[56] Dominique Moisi, "ABD'ye Fransız Öpücüğü", **Radikal**, 14.09.2003, s. 8.
[57] Birol Akgün, "Irak Sorunu Siyasal Proje İle Çözülür", **Zaman**, 08.10.2003, s. 16.
[58] George Monbiot, "BM'yi Irak'ta Kullandırtmayın", **Radikal**, 29.08.2003, s. 8.
[59] Ivo Daalder, Robert S. Gelbard, "ABD Tek Başına Yapamaz", **Radikal**, 08.09.2003, s. 8.

doğru olmadığı ortaya çıkmıştır. CIA danışmanı David Kay, Irak'taki kitle imha silahlarını bulmakla görevlendirilen ekibin Irak'ta stoklanmış biyolojik veya kimyasal silahlar bulamadığını söylemiştir.[60] İşgalden önce terör ihraç eden bir ülke konumunda olmayan Irak şimdi bir terör bataklığı haline gelmiştir. Ülkede bir yanda etnik, öte yanda mezhep farklılıkları, aşiret ve cemaatler bağlamında yaşanan bölünmüşler had safhaya ulaşmıştır. Bu kaotik coğrafyada akıl, vicdan ve hukuk dışı bir işgalle taşlar yerinden oynamış ve ABD yönetimi beklenen akıbetle karşılaşmıştır. İşte bu noktada askerlerini göndererek ABD'nin arkasını toplamaya hazır olduğunu göstermesiyle itibar kaybına uğrayacak BM, Amerikan yönetimini, ulusal çıkarlar ve güvenliğe yönelik tehditleri öne sürerek başka ülkelere de durmaksızın savaşlar açmaya teşvik etmiş olacaktır.

3.8. Savaş Sonrası ABD'nin Sorumlulukları

Savaşa gitme kararı, bir ulusun alabileceği en ciddi ve olağanüstü kararlar arasında yer almaktadır. Kritik açılardan bu, her ne kadar, başka yollardan siyasetin devamını[61] temsil ediyorsa da, düşmanlıkların ve çatışmaların başlamasından hayli değişik koşullar yaratabilir, o koşullar ki, politika ve amaçlar ile hedeflerde ani ayarlamalar gerektirir. Savaşın asıl nedeni olarak politik amaç, hem savaş harekatıyla ulaşmak istediğimiz hedef için, hem de harcanması gereken çabalar için ölçü olacaktır. O halde, Amerika'nın hayati çıkarlarını korumak açısından Irak Savaşı'nın gereksiz olduğu görüşü ileri sürülse bile, Amerika'nın savaş amaç ve hedeflerinin akıllıca seçilip seçilmediği sorunu yine de ortada kalacaktır.

Barış zamanında, bir ülkenin hayati çıkarlarını korumak için gerekli olan amaçlar kolay anlaşılacağı gibi, bir kere savaşa girdikten sonra bu amaçları sınırlandırmaya yönelik çaba da aynı şekilde makul ve akıllıca olur. Barış zamanında bir devlet adamının görevi kendi devletinin avantajlarını, mümkün olduğu kadar hayati çıkarlarını feda etmeden korumaktır. Savaş zamanında ise, zor

[60] Charles Duelfer, "No Weapons Doesn't Mean No Threat", **The Washington Post**, 06.10.2003, s. A23.
[61] Clausewitz, a.g.e., s. 35.

kullanmanın kalıcı bir barışın sağlanmasına imkan verecek şartları yaratmayı garantiye alacak biçimde hareket etmesidir. Bu görev, özellikle dengesiz bir zafer veya tam bir yenilgi gibi şartlarda daha belirgindir. Bu gibi şartlarda genellikle zafer kazanan taraf, kaybeden tarafın ulaşması tamamen imkansız olan bir barışın şartlarını şekillendirmekte tam bir hareket serbestisine sahip olur.

İşte kafamızdaki bu genel uyarılarla şu soruları yöneltebiliriz: Irak Savaşı, yapıldığı biçimiyle haklı bir savaş mıydı? Bunun için seçilen araçlar uygun ve ölçülü müydü?

Daha savaşın başında, yönetimin belirlediği hedeflere varılmasından sonra Amerikan kuvvetlerinin, bölgede "bir gün bile fazla" kalmayacağı ilan edilmişti. Ancak, bu amaç ve hedeflere, ancak düşmanı tamamıyla hezimete uğratıp, elindeki kitle imha silahlarıyla saldırma gücünü yok etme amacıyla büyük çapta güç kullanmak suretiyle varılabilirdi. Nihayet, bu amaçlara Amerikalıların ve müttefiklerinin en az can kaybıyla varılmalıydı, çünkü zaferin bedeli büyük can kaybı olacaksa, bu, silahlı çatışmaların başladığı güne kadar savaşa gidip gitmeme konusunda iki kampa bölünmüş olan bir ulus için kaldırılamayacak kadar büyük bir yük olacaktı. Hayati çıkarların olmadığı bir durumda ancak asgari kayıplarla tam ve hızlı bir zaferi vaat eden savaşlara girmek akıl ve mantığın gereğidir.[62]

Savaşın insan hayatı açısından bedeli belirsizdir. Ancak "haklılık" üzerine ne söylenirse söylensin, Irak Savaşı'nın haklılığı orantı testinden geçmelidir. Orantılılık, aralarında fark gözetme şartlarının yerine getirilip getirilmemesinin bulunduğu savaşın hemen hemen tüm yönlerinin incelenmesine imkan verir. Eğer savaşın yapılış biçimi ve savaşanların davranışının fark gözetme gereğini yerine yetirdiği düşünülürse, bunun genellikle aynı zamanda, orantılılık şartını da yerine getirdiğini varsaymalıyız.

[62] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 195.

Güç yoluyla korunan değerlerin, güç yoluyla feda edilen değerlerle orantılı olmasını gerektiren ilke gerçekte iyi bir öğütün ötesinde bir şeydir. Bu işin tutarlı ve mantıklı bir tarafıdır. Savaş sağlayacağı yararlarla kıyaslanınca yıkıcı ve zararlı olunca kınanmalıdır. Orantılılık yargıları ve bunun aleyhindeki düşünceler doğal olarak çok kabadır ve hayli belirsiz yönleri vardır. Ancak savaş akılcı ve ahlaka uygun bir faaliyetse bunlardan vazgeçemeyiz. Bu yargı ve değerler "haklılık mantığı" olarak adlandırılabilir ve bunlar olmaksızın savaşın anlamlı ve ahlaki bir yolunu benimsemek çok güçtür.

Irak Savaşı'nın doğurduğu sonuçlar şu görüşü yeniden güçlendirmiştir ki, hangi koşul ve ortamda savaş "uygun ve orantılı" ve dolayısıyla, haklı bir araç sayılıyorsa, oranlar biraz daha daralmıştır. Bunu yaparken, haklı savaşın, diğer bütün seçeneklerin denenip boşa çıkmalarından sonra "son çare" olarak başvurulabileceği bir yol olduğuna ilişkin gereklerine yeni bir boyut kazandırmıştır. Sun Tzu, "silahlar ancak başka çare kalmadıkça kullanılması gereken felaket araçlarıdır" der.[63] Bu koşullarda, son çare zorunluluğu, savaşın tahrip ediciliği olasılığıyla mutlaka kıyaslanmalı ve ölçülmelidir. Irak Savaşı'nda bu zorunluluğa hak ettiği ağırlığın verilmediğini söylemek insafsızlık sayılmaz.

Savaştan sonra Irak'taki tansiyonun düşürülmesi ve yeniden imarı için çaba harcamak ABD'nin ahlaki sorumluluğundadır. Bu sorumluluk sadece ezici bir zaferin kazanılmasından dolayı doğmamıştır, aynı zamanda, savaş sırasında Irak'ın alt yapısına verilen büyük zarardan ileri gelmektedir. Bu sorumluluğun yerine getirilmesinin anlamı ise şu olacaktır: Saddam Hüseyin'in zorla iktidardan uzaklaştırılması amacını taşıyan askeri operasyonlar ki bu da beraberinde, Bağdat'ın kısa süre için Amerikan ve müttefik kuvvetleri tarafından işgali ve Irak'ın ekonomisinin yeniden onarımı ve Irak devletinin yeniden tesisine zemin hazırlayacak ılımlı bir demokratik rejimin kurulmasını getirecekti.

[63] Tzu, a.g.e., s. 36.

Genel bir konu olarak düşünüldüğünde ABD'nin böyle bir müdahalede bulunmak için ne bir sorumluluğu ne de hakkı olduğu anlaşılacaktır. Aksine, bu, savaşın kendisinin Irak'ın iç işlerine geniş çaplı bir müdahale olduğu görüşüne dayanmaktadır. Bir kere bu müdahale gerçekleştikten sonra büyük sorun müdahale edip etmemek değil, müdahale politikasının nasıl izleneceğidir. Bush yönetiminin savaş süresince izlediği yol Irak halkı için özellikle sağlık, beslenme, ulaşım, temiz su, elektrik gibi konularda inanılmaz sıkıntı ve güçlükler doğurmuştur. İçinde bulunduğumuz bu koşullarda ABD yönetiminin savaş sonrası için gerçekçi bir planlama yapmamış olduğunu görüyoruz. Leon Fuerth'e göre ABD yönetimi, Irak'ta demokrasiyi hızla kuracakları ve sonra da aynı hızla çekip gideceğine dayanan bir senaryo dahilinde hareket etmiştir.[64]

Bundan sonra ABD, askeri harekata girişmeden önce öne sürdüğü savlarla dünya kamuoyunun gözünde yitirdiği güvenini yeniden kazanmak için, Irak'ın başka bir "Lübnan" olmasını önlemeye çalışacağı, kuvvetlerini mümkün olduğu kadar en kısa zamanda geri çekeceği, Irak'ın siyasi bağımsızlığı ve toprak bütünlüğü için uluslar arası güvence verebileceği ve Irak'ın yeniden imarı ve inşasının BM'nin gözetiminde yapılacak en önemli hedeflerden biri olacağı konusunda söz vermeli ve gerekenleri yapmak için samimiyetle çaba sarf etmelidir.

Amerikan askeri gücünün ezici bir şekilde sergilenmesinin yarattığı korku, Saddam Hüseyin'in düşüşünün doğurduğu sevinç ile beraber iç polis fonksiyonlarının hızla devredilebileceği gerçek ve yasal bir rejimi oluşturmaya yetecek süreye kadar devam etmelidir. Bu politika, Irak'taki başlıca grupların her birinin, geçici Amerikan işgalinin kendilerine yaşamaları konusunda sağladığı yararları görmesi ve ABD'nin getireceği geçici düzenlemeleri desteklemenin kendi çıkarlarına olacağını anlamalarını sağlayacaktır.

Hızlandırılmış bir siyasi geçiş süreci, eğer Iraklıların büyük çoğunluğunun desteğini arkasına alan işlevli bir ulusal hükümete yol açabilirse, mevcut durum daha

---

[64] Leon Fuerth, "Structurally Unsound", **The Washington Post**, 19.10.2003, s. B7.

da iyi hale getirilebilir. Fakat güvenilir bir siyasi süreç olmaksızın bunu başarmak mümkün değildir. Bir anayasanın yokluğunda iktidarın hızlı devri, Iraklıları, iktidarın etnik gruplar arasında nasıl paylaşılacağı ve azınlıkların nasıl korunacağı gibi çetrefilli sorunlarla başa çıkmak konusunda çaresiz bırakabilir.

Irak'ta bir an önce demokrasiyi ve hukukun üstünlüğünü görmek isteyen insanlar arasında bile hala ciddi fikir ayrılıkları var. Bu fikir ayrılığının en belirgin noktası; Avrupa hükümetlerinin bölgenin, daha kötüye gitme ihtimalinden korkması, Bush yönetimin ise daha iyi olmak zorunda olduğunu düşünmesinden kaynaklanmaktadır.[65] ABD, başlanılan işin hakkıyla bitirilmesi için zamana ihtiyaç olduğunu söylerken, Fransa, Almanya ve Rusya ise hem BM'ye daha fazla rol verilmesini hem de daha hızlı hareket edilmesini istiyor.[66] Bush yönetiminin tek yanlı hareket etmesi ve önleyici savaş doktrini, BM'nin kolektif güvenlik ilkesine yönelik ciddi bir meydan okuma ve örgütün bugüne kadarki etkinliği açısından ciddi bir tehdit olarak algılanmaktadır. Bu durumun hukukun üstünlüğünü dünyanın her yerine yayma iddiasındaki bir devlet tarafından yaratılmış olması bütün dünya kamuoyunun gözünde bir ironinin canlanmasına neden olmaktadır.

Güç tabi ki, sorumluluğu da beraberinde getirir. Amerikan yönetimi, bu sorumluluğun, gücün kullanılmasında ihtiyatlı ve ılımlı bir yaklaşım sergilemek olduğunu unutmuşsa da, bu özdeyiş önemli bir gerçeği içermektedir. Bugün Amerikan güvenlik politikasının başlıca amacı, mevcut güvenlik yükümlülüklerini aynen sürdürmenin yanı sıra sorumlulukların büyük bir kısmının ittifak ortaklarına dağıtılması olmalıdır.

Terörizm, bizzat dünya düzenini tehdit ettiği ve dolayısıyla barışa, refaha ve hukukun üstünlüğüne değer veren tüm uluslar için ortak çıkar alanı oluşturmaktadır.[67] Bu nedenle terörizme karşı savaş, ABD'nin birinci önceliği olarak devam etmektedir. Bu öncelik, dünyanın ilk süper gücü olan ve idealist

---

[65] Jim Hoagland, "Doubt vs. Hope in the Middle East", **The Washington Post**, 15.01.2004, s. A21.
[66] Bernard Lewis, R. James Woolsey, "Irak İçin Haşimi Çözümü", **Radikal**, 05.11.2003, s. 8.
[67] Colin Powell, "Hedef Ortaklık Stratejisi", **Radikal**, 12.01.2004, s. 8.

geleneklere sahip bir ülke açısından son derece dar ve aşırılıkçı bir dış politika vizyonunun ifadesidir.[68] Ancak, bu savaşta başarı, dünyanın büyük güçleri arasında yapıcı bağlar kurulmadan kazanılamaz.[69] ABD, Irak'ta savaşı tek başına kazandı ama barışı kazanması için müttefiklere ihtiyacı var çünkü, ABD'nin terörizme karşı savaşı politik, ekonomik ve güvenlik arttırıcı önlemlerin alanını genişleten yaygın bir kampanyayı tanımlamak için kullanılan dilsel bir abartma olarak kalması yerine, anlamı gerçek bir savaşa indirgendi.[70] ABD yönetimi bunu her gün, bedel olarak gittikçe artan sayıda kurban vererek, acı bir şekilde tecrübe ederek öğreniyor. Amerikan güçlerinin Irak'tan alelacele çekilmesi, başarısızlığın korkunç bir şekilde itiraf edilmesi olacağı gibi, şüphesiz tüm Ortadoğu bölgesine istikrarsızlığın yolunu açacaktır. William Safire'e göre, ABD'nin, Irak'ta çok erken bir geri çekilme sürecine girmesi, terörizmin bu bölgede dünyadaki başlıca sığınağını kurmasına kapı açacaktır.[71] Irak'taki gerçek sorun riskin nasıl kontrol altına alınacağıdır. Batı karşıtı aşırıcılık asla tam anlamıyla yok edilemez fakat bu şiddet çeşitli önlemler zinciri ve öncelikli politikalarla azaltılabilir. ABD Savunma Bakanı Donald Rumsfeld'e göre, ABD, terörle savaşın uzun, zorlu ve tehlikeli olduğunun farkındadır ve terörle savaşı kazanmak için dünyanın dört bir yanında terörist şebekelerce kandırılmış olanların aklını kazanarak fikir savaşını da kazanmak zorundadır.[72]

ABD Dışişleri Bakanı Colin Powell, ABD'nın, Irak'ta başlattığı mücadele ile hem askeri hem de siyasi açıdan bir sınavdan geçmekte olduğunu ve Amerikalıların idealleri ve güvenlikleri uğruna bu konuda biraz daha sabırlı olmaları gerektiğini kaydetmektedir.[73] *"A People's History of the United States, 1492- Present"* adlı kitabın yazarı Howard Zinn'e göre, Amerikan yöneticilerinin sınıfsal çıkarı her zaman "ulusal çıkar" adı verilen bir perde arkasında gizlenmiştir. Kendi savaş deneyimine ve tüm Amerikan askeri müdahalelerinin tarihine dayanarak, yüksek

---

[68] Zbigniew Brzezinski, "Hataları Düzeltme Zamanı", **Radikal**, 11.11.2003, s. 8.
[69] Colin Powell, "What Will We Do in 2004", **The New York Times**, 01.01.2004, s. 25.
[70] Johnathan Steele, "Bush ve Blair'in Terörü Yenme İddiaları Gülünç", **Zaman**, 24.11.2003, s. 18.
[71] William Safire, "Iraq War III", **The New York Times**, 03.11.2003, s. 19.
[72] Donald Rumsfeld, "Take the Fight to the Terrorists", **The Washington Post**, 26.10.2003, s. B07.
[73] Colin Powell, "ABD'yi Tarih Yargılayacak", **Radikal**, 26.11.2003, s. 8.

devlet görevlileri, siyasetlerini haklı göstermek amacıyla ne zaman "ulusal çıkar" ya da "ulusal güvenlik"ten söz etse, insanlığın kuşkuculuğu depreşmelidir.[74]

ABD'nin terörle mücadeleye odaklanmış dış politika stratejisi, giderek dünya sisteminin her sorun noktasının çok dar alanlara hapsedilmesi sonucunu doğuruyor. Terörle mücadele adına giderek radikalleşen tutumlar, demokrasi fikri temelindeki kazanımları çok kırılgan bir noktada tutmaya devam ediyor. Diğer yanda, diktatörlüğün sona erdirilmesinin 'kendiliğinden' demokrasinin kurulması anlamına gelmediği görülüyor. Şiddetin yedeğinde dünyanın başka yerlerine demokrasi taşıma projesi, demokrasiyi değil şiddeti güçlendiriyor. Diktatörleri şiddet yoluyla düşürmek ve ardından demokrasiyi inşa etmek şeklinde bir yaklaşım çalışmıyor. Bu nedenle Amerikalıların terör başta olmak üzere her alanda daha sosyal olanı daha çok dikkate alan bir yaklaşım benimsemeleri gerekiyor.[75]

Bugün ortaya çıkan "yeni Irak" küresel çapta çok şaşırtıcı gelişmeleri doğuracağa benziyor çünkü, ABD'nin Irak'a müdahalesi bir diktatöre müdahaleye ve bir ülkeyi belli bir siyasi yapılanmadan temizlemeye indirgenemeyecek kadar geniş kapsamlı siyasi dinamikleri barındırıyor. Bu müdahale, ABD'nin geleneksel kurumları ve güçleri bir kenara itmesiyle gerçekleşti. Bu kurumlar bugün için varlıklarını sürdürseler bile bunların felsefeleri adım adım değişmektedir. Yeni durumu yeni zihinsel araçlarla kavramak ve bundan sonrasını şiddet politikaları ile kurumların eski felsefeleri arasına sıkışmış olarak değerlendirmemek gerekmektedir. Artık, hem ABD, hem de dünya başka bir bağlama geçmek durumundadır ve siyasetin doğası gereği bu böyle olacaktır.[76] Böyle bir ortamda ABD'nin ulusal güvenliği sağlamak adına, birkaç ülkeyle birlikte belli bir tehdit hedefini önceden vurmak istemesi riskli bir davranış modelidir. Henüz bir ulus-devlet olamadığını kanıtlayan Irak gibi ülkelerde kolay askeri başarılar kazanılıyor gibi görünse de,

---

[74] Howard Zinn, "ABD Halk Tarihi", **Le Monde Diplomatique**, 18-24 Ocak 2004, s. 6.
[75] Ömer Çelik, "Şiddetin Yedeğindeki ve Şiddetin Seyircisi Olan Demokrasi", **Sabah**, 14.11.2003, s.6.
[76] Ömer Çelik, "Irak ve Tarihin Sonu (I)", **Sabah**, 28.12.2003, s. 6.

aslında bu yerlerde toplum büsbütün parçalanıyor ve önlenmek istenen terörizm çok başlı hale gelebilmektedir.[77]

Irak'ta, Koalisyon Geçici Yönetimi'nin en başta vaat etmiş olduğu ve ülkenin istikrar kazanması için gereken iyi niyetli bir yönlendirmesinin olmaması nedeniyle, Iraklılar kaçınılmaz bir şekilde oyundaki sözlerini unutarak, fraksiyonlar halinde birer birer yüzlerini kendilerini harekete geçirme gücü gördükleri liderlere dönme eğilimindedirler ve bunun sonucunun hem Iraklılar, hem bölge halkları, hem de bu topraklara demokrasi ve insan hakları getireceği hayaliyle gelen Batılı güçler için bir trajedi olması muhtemeldir.[78]

Çelik'e göre, "yeni Irak", savaş öncesi dünya düzeni açısından 'tarihin sonu'nu ifade ediyor ve yeni Irak'a tek bir strateji ile bakan tüm tezler, sadece tarihin sonuna eklemleniyor. Hem tarihin sonunun parçası olmamak, hem yeni Irak'ın yapılanmasında etkili olmak, hem de ABD'yi daha makul politikaların düzlemine çekmek için girilen yeni ortama doğru stratejilerle yaklaşmak gerekiyor.[79]

Bugün dünyanın içinde yaşadığı bu kaotik konumda Batı'ya düşen çok temel bir "uygarlık ödevi" vardır: Bu ödevlerin birincisi ve en önemlisi, **terör şebekelerinin istismar ettiği değerler ile bu değerlerin gerçek zeminini birbirinden titizlikle ayırmaktır.** Politik çıkar ya da kısa vadeli stratejik hesaplar adına, bu değerler ile bu değerlerin istismar edilme biçimlerini birbirine kasten karıştırmak veya karıştırılmasına göz yummak, kimsenin yararına olmayan acı sonuçlar doğuracaktır. Zaten bugün ortaya çıkan bu acı tablonun alt yapısında, belli değerler ile bu değerlerin çıkar adına manivela gibi kullanılmasının karıştırılmasına göz yummak vardır.

"Irak'ta öldürülen yüzbinlerce sivil ve çocuğun intikamını almak ve ABD'nin Suudi Arabistan'da ya da kutsal topraklardaki varlığına son vermek" Bu iki neden,

---

[77] Yaman Başkut, "Geçici ve Kalıcı Çözümler", **Radikal**, 30.10.2003, s. 8.
[78] Harry De Quettville, "Iraklılar Yalnızca Seyrediyor", **Radikal**, 11.01.2004, s. 8.
[79] Ömer Çelik, "Irak ve Tarihin Sonu (II)", **Sabah**, 30.12.2003, s.6.

11 Eylül'e gerekçe oldu ve 11 Eylül, son Irak Savaşı'yla bölgede yeniden sivillerin ölmesi ve bölgeye yeniden Amerikan askerlerinin yerleşmesi sonucunu doğurdu. Bu nedenle bölgede ve dünyada bu dehşet sarmalını körükleyen yeni 11 Eylül'lerin ortaya çıkması kuvvetle muhtemeldir.[80]

Bütün isyanların kalbinde incinmiş gurur yatar. İnsanoğlu, tarih boyunca inanılmaz bir dayanma gücü olduğunu; baskı ve sömürünün en insafsız biçimleriyle başa çıkabileceğini gösterdi. Bununla birlikte insanlar ancak, bütün olan bitenlerin 'adaletsizlik' olduğuna kanaat getirdiklerinde; zalimlerle mazlumlar arasındaki açık veya gizli anlaşma bozulduğunda ya da zalimlerce ihlal edildiğinde; güç hukuksuz ve insafsızca uygulandığında ayağa kalktı.[81] Bugün 11 Eylül sonrası ortaya çıkan bu tabloyu kullanarak dünyayı kaba bir "asayiş düzeni" ile baş başa bırakma çabaları, terörün istediği ortamı tetikleyecektir. 11 Eylül olaylarından sonra, çağdaş değerlerin kazanımlarını tehlikeye atacak ve demokrasiyi kısıtlayacak şekilde "asayiş politikalarını" öne çıkarmak, "terörün ikizi" denilebilecek gelişmelere çanak tutmuştur. Demokratik hassasiyetleri zedeleyecek şekilde "asayiş devleti"ni ortaya çıkarmanın öbür yüzünde "küresel terör"ü besleyen bir ortamın olduğunu unutmamak gerekir. Terör karşısında ne olursa olsun, çağdaş değerleri ve özgürlükleri korumak, yüzlerce yıl sonunda elde edilmiş kazanımları "asayiş mantığı"na kurban vermemek, en doğru mücadele yöntemidir.[82]

Saddam Hüseyin'in yakalanmasının ardından akıllara gelen ilk soru Saddam Hüseyin'in neden farklı bir yol izlemediği, kendini, ailesini ve ulusunu bu felakete sürükleyen dürtünün ne olduğuydu? Bu sorunun cevabını aramaya başladığımız andan itibaren, sorunun bir "diktatör" olmadığını, "diktatörlük" olduğunu daha net görürüz. İktidarda olduğu yıllar boyunca Saddam Hüseyin ve temsil ettiği her şey bir halkın hassasiyetlerini kaba milliyetçiliğe dönüştürerek, "milletsiz milliyetçiliğin" ve Baas Partisi ideolojisi altında "halksız halkçılığın" en yakıcı örneklerinden biri oldu. Hiç kuşkusuz, hiçbir hafifletici sebep arkasına sığınmadan diktatörlüklere karşı

---

[80] Ali Kırca, "Söz Uçar Yazı Kalır!...", **Sabah**, 22.11.2003, s. 6.
[81] Hani Şükrullah, "Şimdi Hepimiz Iraklıyız...", **Radikal**, 01.04.2003, s. 8.
[82] Ömer Çelik, "Doğu, Batı ve Ortaçağ", **Sabah**, 23.11.2003, s. 6.

çıkılmalıdır ve diktatörlere ödetilmesi gereken bedel adına bir halkın tepesine bomba yağdırılması yöntemine de asla göz yumulmamalıdır. Irak'a demokrasi getirme adına şiddet politikaları yerleşikleşirse, bu, demokrasiye değil terörizme hizmet edecektir. Diktatörlerle mücadele ederken, halkların vicdanında diktatörlüğü sempatik kılacak politikalardan kaçınmak demokrasi ve özgürlük fikrinin omurgasını oluşturmak zorundadır. Irak'ta çeşitli saldırılara karşılık vermek için koalisyon güçlerinin aşırı şiddet kullanması ve sivillerin ölümüne yol açan bazı uygulamaların ortaya çıkması demokrasi fikrini diktatörlüğün ruhu karşısında zayıflatmaktadır.[83] Savaş sonrası ABD ve müttefiklerinin en başta gelen sorumluluğu Irak'ın zenginliklerini tüm Irak halkının yararına kullanacak, Irak halkının kendi kaderini tayin hakkına saygılı ve demokrasiyi şiddetin yedeğinden kurtaracak bir düzen kurulmasına yardımcı olmaktır. Belki, bir ironi olarak karşılanabilir ama bu, hukuka aykırı bir eylemin sınırlarının bile hukuka uygun olma sınavına bağlı kılındığı bir sorumluluktur.[84]

Saddam Hüseyin'in yakalanış senaryosunda; bildiklerimiz; belki de bilmediklerimizin yüzde biri bile değildir. Bildiklerimizin ne kadar doğru olduğu bile meçhuldür. Bilinmeyen her şey, bu tür olaylarda "komplo teorileri"nin de kaynağı olur. Komplo teorilerine itibar etmeyenlerin başvuracakları yegane yöntemse "mantık"tır. "Sebep-sonuç" ilişkileridir. Büyük İskender, denizde bozgunculuk yapan korsanı yakaladığı gün onu paylamaya başlayarak "Sen insanları korkuttun" deyince korsan, "Ben küçük bir gemiyle saldırılar düzenliyorum adım 'korsan' oluyor. Sen bütün denizleri ve insanları büyük bir donanmayla soyunca adın 'imparator' oluyor. İşte seninle benim aramdaki fark bu" diye yanıt vermişti. Çelebi'ye göre, meşruluklarını büyük diktatör ABD'den alan küçük diktatör Saddam'ın hikayesi de aynen böyle.[85] ABD, önce onları üretiyor ve sonra başka bir gerekçeyle öldürüyor. Irak Baas Partisi yönetime Amerikan treniyle gelmişti ve şimdi ABD onu demokrasi getireceği iddiasıyla defnediyor. Kırca'ya göre, Saddam Hüseyin'in yargılanması için kurulacak mahkeme divanında olacak olan şudur:

---

[83] Ömer Çelik, "Saddamizm", **Sabah**, 15.12.2003, s. 8.
[84] Turgut Tarhanlı, "ABD'nin Irak'ta Yaptığı", **Radikal**, 04.11.2003, s. 8.
[85] Halis Çelebi, "Adalet Bir Hurafeden İbaret", **Radikal**, 01.01.2004, s. 8.

Cinayetler işlemiş bir tetikçi; "Ama beni sen kiralamadın mı?" diye bağırarak "iddia makamında oturanı da yanına çekmeye çalışacaktır. Bu dava; İran Savaşı'ndan Halepçe katliamına, Kuveyt'in işgalinden, Şii soykırımına; bölgedeki petrol çıkarları için işlenmiş suçların hesabının görüleceği "uluslar arası bir tetikçilik davası"dan başka bir şey değildir.[86]

Saddam Hüseyin'in yakalanmasının ardından cevaplandırılması en zor soru ise, direnişin zayıflayıp zayıflamayacağıdır. Kimilerine göre, Saddam'ın yakalanmasının simgesel ve psikolojik etkisi nedeniyle direnişte zayıflama olması beklenmelidir. Bu yüzden Saddam Hüseyin'in yakalanmasının saldırganların beslendiği direniş ruhunu kırabileceği sözü geçerlilik kazanabilir.[87] Irak'taki direnişin zayıflamasının Saddam Hüseyin'den çok ABD'nin tutumuna bağlı olduğunu söylemek daha doğru olacaktır. Şu ana kadar çok büyük hatalar yapan, kendisini ve müttefiklerini oldukça zor durumlara sokan ABD'nin ülkenin eski yöneticisini yargılamak gibi oldukça karmaşık bir süreçten hatasız çıkması gerekmektedir. Tüm bunlara ek olarak Saddam Hüseyin'in yakalanması ABD'yi moral olarak güçlendirirken en önemli meşrulaştırıcı kaynağına da zarar vermiştir. Irak'ta 'Saddam ruhu' dolaşırken daha rahat davranan Amerikalı askerler bundan sonra Saddam Hüseyin'e karşı değil, halkın içinden çıkmış direnişçilere karşı savaşacaklardır. Diğer bir deyişle direnişçilerin 'vatansever', işgalcilerin ise 'haksız' görünmeleri daha da kolaylaşacaktır. Bu nedenle Saddam Hüseyin'in yakalanması yönetimin tamamen devri konusunda ABD üzerindeki baskıyı arttıran bir süreci başlatabilir.[88] Bugün ABD ve İngiltere'nin, Irak'taki varlıklarının bir anda 'işgalci güçler' olarak tanımlanmaya başlaması da bu reelpolitiğin bir cilvesidir.[89]

Bir başka bakışa göre ise direniş belli ki çok sayıda odağa sahiptir. Bu nedenle de aynen, hatta yoğunlaşarak artması beklenmelidir.[90] Yeniden yapılanmanın olmayışı, kitlesel işsizliğin artması, gündelik hayatın tam bir sefalet

---

[86] Ali Kırca, "Hesaplaşma", **Sabah**, 18.12.2003, s. 6.
[87] Sami Sürüş, "Irak'ta Saldırılar Hafifleyecek", **Radikal**, 18.12.2003, s. 8.
[88] Sedat Laçiner, "Saddam'ın Yakalanması ABD'yi Zora Sokabilir", **Zaman**, 18.12.2003, s. 17.
[89] Turgut Tarhanlı, "Irak'ta Olanın Adını Koymak", **Radikal**, 30.10.2003, s. 8.
[90] Soli Özel, "Berduşun Ötesi", **Sabah**, 18.12.2003, s. 22.

içinde olması ve işgalcilerin temel ihtiyaçları bile sağlamaktan aciz olmaları nedeniyle bugün ABD işgali altındaki Irak'ın, Saddam Hüseyin yönetimindeki Irak'tan çok daha kötü bir durumda olduğunu pek az kişi inkar edebilir.[91] Ancak, olaya daha geniş perspektiften bakıldığında, ABD'nin temel sorununun yerinde durduğu apaçık görülmektedir. Bu sorun da Irak'ı oluşturan halkların birbirleriyle ilişkilerinin niteliğinden ve aralarındaki güvensizlikten kaynaklanmaktadır. Scheer'e göre, ABD'nin bu güvensizliğin üstesinden gelemeyerek Irak'ta iktidarı elde tutma ısrarı, artık egemenliği en uygun koşullarda devretme çabası olarak değil, emperyalist amaçlara sahip olduğunun kanıtı olarak algılanacaktır.[92] Thomas L. Friedman ise, terör olaylarının her geçen gün artarak devam etmesi, ABD yönetiminin şimdiye kadar Irak'ta ılımlı politik bir merkeze yetki veren politik bir sürecin yaratılmasındaki başarısızlığından kaynaklandığını ifade etmektedir.[93]

Ayaklanma teorisi ile uğraşanlar ayaklanmacıların başarısının dört temel şartı olduğunu ifade etmektedirler: Birincisi, ayaklanma için uzun ömürlü ve geçerli bir sebebin bulunması, ikincisi, isyanı bastırmakla görevli olan tarafın tutum ve sorunu yönetimdeki başarısı, üçüncüsü, coğrafi şartların uygun olup olmadığı, dördüncüsü, ayaklanmanın orta ve ileri aşamasında sağlanacak dış yardımlardır.[94] İlk tahlilde, ayaklanmacıların dayanağının kolayca ortadan kaldırılamayacak ve inandırıcı, basit ve anlaşılabilir özelliklerde olduğunu söyleyebiliriz. Ülkeleri yabancı askerlerce işgal edildi ve bu işgal kolaylıkla kısa sürede sonuçlanacak gibi görünmüyor. İkinci olarak, ABD'nin gerek yeni Irak yönetimini kurmak gerekse sivillerle ilişkilerinde başarılı olduğunu söylemek mümkün değil. Üçüncüsü, ABD'nin Irak'ta konuşlandırdığı asker sayısının niteliği ile bu kadar büyük bir coğrafyayı kontrol etmesi olanaksızdır. Dördüncü olarak da, ayaklanmanın orta ve ileri aşamasında sağlanacak dış destektir. Nitekim bu nedenle ABD sürekli olarak Suriye üzerinde baskı kurmakta, zaman zaman bu ülke topraklarına girmektedir. Aynı zamanda ABD İran ile el altından anlaşma yaparak Şiileri ayaklanmanın dışında tutmaya

---

[91] Tarik Ali, "Bağımsızlık için Direniş Şart", **Radikal**, 06.11.2003, s. 8.
[92] Robert Scheer, "Saddam Her Şeyi Anlatırsa...", **Radikal**, 17.12.2003, s. 8.
[93] Thomas L. Friedman, "ABD Lideri Kuşatma Altında...", **Zaman**, 09.02.2004, s. 16.
[94] Nihat Ali Özcan, "Saddam'ın Yakalanması Direnişi Sona Erdirecek mi?", **Zaman**, 15.12.2003, s. 16.

çalışmaktadır.[95] Uzun vadede ABD'nin Irak'taki sorunu çözme konusundaki becerisi gelişmelerin yönünü çizecektir. ABD yönetimi, iç politik baskılar nedeniyle Irak'tan çekilme kararı alabilir. Bu, başlangıçta iyi bir tutum gibi görülebilir ancak, yeterli hazırlık yapmadan, devlet organları kurulmadan veya yeterince güçlendirilmeden yönetimin Iraklılara devredilmesi iktidar ve toprak paylaşımında çatışmaları derinleştirebilir. Irak, bir yandan ayaklanmacıların işgalcilere yönelik eylemlerine sahne olurken, bir yandan da etnik ve dini grupların birbirleri ile çatıştığı iç savaşa sürüklenebilir. Böyle bir ortamda stratejik çözüm siyasal sınırın yeniden çizilmesi sonucunu da doğurabilir.

Amerikan yönetimi Irak'a karşı tek yanlı savaş başlatmak için iki gerekçe öne sürmüştü: Irak Lideri Saddam Hüseyin, büyük miktarda kitle imha silahı depolamaktaydı ve onu yaptırımlar ve denetimlerle yıldırma çabaları hiçbir işe yaramıyordu. Zaman geçtikçe her iki gerekçenin de asılsız olduğu daha açık görülüyor.[96] Bir başka deyişle Irak'ta tek bir kitle imha silahının bulunamaması, uluslar arası ihracat yaptırımları, BM'nin silah denetimleri ve ABD'nin askeri caydırıcılığının zamanında düşünüldüğünden çok daha etkili olduğunu ortaya koymaktadır. Bu sonuç, başka ülkelerinde biyolojik, kimyasal ve nükleer silahlar geliştirme hayalleri kurduğu ve yanlış istihbarata dayalı önleyici savaş başlatmanın risklerinin gayet net bir şekilde görüldüğü bu dönemde Amerikalılar için hayati bir ders niteliği taşımaktadır. Yaptırımlar, kusursuz bir yöntem olmaması, masum sivillere zarar vermesi, geniş uluslar arası denetim düzenlemeleriyle desteklenmeksizin istenilen sonucu vermemesine rağmen, uygun koşullar altında Amerikan yönetimleri için askeri güce karşı etkili bir alternatif oluşturmaktadır; zira askeri gücün ancak son seçenek olarak kullanılması gerektiği bugün Irak'ta gelinen son noktada çok daha açık bir biçimde görülmektedir.

ABD ve müttefiklerinin Irak'ı işgal gerekçeleri kitle imha silahlarını ele geçirerek, Irak'ı tüm dünya için tehlike arz etmeyen bir ülke konumuna getirmekti ancak, bugüne kadar bir tanesinin bile bulunamadığı bu silahlar çok çabuk

---

[95] Özcan, a.g.m.
[96] "Savaşların Alternatifi Yaptırım", **Radikal**, 10.02.2004, s. 8.

unutuldular.[97] Saddam Hüseyin'in varlığından kaynaklı "korku faktörü" ortadan kalkmış olduğu halde Saddam rejiminin eski üyelerinin ve anahtar konumdaki bilim adamlarının ABD'ye kitle imha silahlarının nereye gittiğini neden söylemediğine dair geçerli bir açıklaması da kalmamıştır. İşte bu noktada ABD yönetiminin gerçek niyetini Dışişleri bakanı Colin Powell "Irak'taki yönetimin düşüşü ABD'ye bölgenin haritasını çıkarlarını sağlamlaştıracak şekilde yeniden çizme imkanı sağlayacaktır" şeklinde özetlemişti.[98]

Saddam Hüseyin rejiminin devrilmesinden yaklaşık bir sene sonra, ABD'nin Irak'taki kitle imha silahlarını denetleyen misyonunun şefi David Kay'ın açıklamalarına göre Irak'ta kitle imha silahları yoktur. Irak, BM silah denetçilerinin baskısıyla 1991'den sonra kitle imha silahlarını tasfiye etmiş ve bir daha hiç inşa etmemiştir; ama hem iç prestij, hem de bölgesel liderlik sebepleriyle aksinin düşünülmesine izin vermiştir. Ancak daha sonra bu 'kitle imha silahları' ABD Başkanı Bush'un 'yakın bir tehdit karşısında' meşru müdafaa nedeniyle 'önce sen vur' düsturuyla çıkarılan savaşını haklı göstermek için kullandığı bir argüman haline dönüşmüştü.[99] Ancak Irak'ın işgali sonrası hası altı edilen kitle imha silahları konusu, dış dünyada Amerika'nın işgal ettiği hakim pozisyonu suiistimal eden bir güç olarak görülmesine, ülke içinde ise Saddam Hüseyin'in ulusal güvenlik için açık ve acil bir tehdit oluşturduğu inancının yitirilmesine neden olmaktadır.[100]

Bugün savaşın sebeplerinin yalandan ibaret olduğunu kesin olarak biliyoruz.[101] Gelişmeler gösterdi ki, Irak'ta kitle imha silahları yoktu ve Saddam yalan söylemiyordu; ancak petrol ve İsrail için yalan söyleyen ve kamuoyunu yanıltan Bush'tu. Bugün gelinen bu noktada ABD Kongresi, Irak'ın yeniden inşası ve Ortadoğu'nun değişimini başlatmak gibi Amerikan dış politikasının amaçlarını hatırlatmakta ve bunun için Irak'ın gelecekteki petrol gelirleri ile bu amaçların

---

[97] Yasemin İnceoğlu, "Saddam'ın Yakalanışının Ardından", **Radikal**, 31.12.2003, s. 8.
[98] Mustafa Bekri, "Irak'ta Oyun Henüz Bitmedi", **Zaman**, 16.12.2003., s. 18.
[99] "Irak'taki Aldatmaca", **Radikal**, 28.01.2004, s. 8.
[100] George Soros, "Amerikalılar Tuzağa Düştü", **Radikal**, 28.01.2004, s. 8.
[101] Cihad El Hazin, "Saddam Kalsa Daha İyiydi", **Radikal**, 03.11.2003, s. 8.

finanse edilmesini pervasızca önermektedir.[102] Şu ana kadar Saddam rejimi ile El-Kaide arasında bir ilişkinin varlığı saptanamadı ve bunun, Amerikalıların uluslar arası ve bölgesel kamuoyunu Irak Savaşı'na katılımını sağlamak için ortaya attığı bir yalan olduğu açıklık kazandı.[103] Saddam Hüseyin devrinin tamamen kapanması ve bu yüzden ABD'nin siyasi yalpalamalar için gerekçeler öne sürme şansının sona ermesinin ardından Thomas L. Friedman'a göre, artık ABD, Irak'ta bir dönüm noktasına geldi.[104] ABD yönetimi, eğer Iraklılara tam egemenliği hemen devredemezse, ülkedeki işgal durumu, bölgenin petrol zenginliğine kast eden eski tarz bir emperyalist talandan farksız görünecektir ve devam eden işgal, ülkede iç savaşı tetikleyebilecektir.[105]

Tarih kitapları, yabancıların bir başka ülkenin iç işlerine zorla müdahale ettiğinde, sonucun genellikle felaket olduğuna dair derslerle doludur. Bugün ABD'nin Irak'taki 'ulus inşası' projesi de kabusa dönmüş durumdadır. Kuzeydeki Kürtlerin, federasyon dahilinde özerk bir devlet talep etmeleri; Sünni azınlığın, geçmişte kullandığı iktidarı kolay teslim etmeme niyetinde olması ve Şiilerin de çoğunluk iktidarının meyvelerinden yararlanmaya hazırlanıyor olması bunun belirtileridir. Irak'taki bir Amerikalı general, "Iraklılar kalmamızı istemiyorlar ama gitmemizi de istemiyorlar" demektedir. Bir bataklığın bundan daha iyi ifadesi mümkün değildir. Gelinen bu noktada tek bir şeyi kesin olarak ifade edebiliriz: Artık bildiğimiz Irak ayakta değildir ve Arap Birliği'nin, Arap bölgesel sisteminin kuruluşuna katılmış bu ülke Ortadoğu'daki büyük dönüşümlerin başlangıç noktasını oluşturmaktadır.[106]

Irak'ın işgali ve devamında yaşanan gelişmelerin Bush yönetiminin arzularını ve beklentilerini nasıl budadığına bakıldığında, başka bir şey görülebilir. Amerika'nın hiper gücüyle ve yeni tür emperyalist arzularıyla tanımlanan bir dönemde yaşıyor olabiliriz, fakat Irak, bu gücün de belli sınırları olduğunun

---

[102] Mugtedar Khan Adrian, "Bush Doktrini Çöktü", **Zaman**, 01.11.2003, s. 17.
[103] Bekri, a.y.
[104] Thomas L. Friedman, "Moment of Truth", **The New York Times**, 18.12.2003, s. 43.
[105] Robert Scheer, "Irak'ta Seçimler, Hemen Şimdi", **Radikal**, 23.01.2004, s. 8.
[106] Hayrullah Hayrullah, "Irak'ın Bölünmesi Kaos Getirir", **Zaman**, 23.01.2004, s. 17.

görülmesine aracı oldu.[107] Birincisi, Amerika'nın tek yanlı siyasetinin bir bedeli var. Sergilediği gücü ve verdiği mesajı dünyaya kabul ettirmesinin ötesinde, Amerika'nın Irak işgali, yeni küresel kırılma noktalarını ortaya çıkaran bir tepkiyi harekete geçirmiştir. Bu kırılmanın en dramatik olanı, bir yanda Fransa ve Almanya'nın, diğer yanda ABD'nin bulunduğu bir ayrışmadır. Ayrıca, Irak'ın işgalinin dünyanın birçok köşesinde kamuoyunu ABD'ye karşı kutuplaştırdığı gerçeğini de unutmamalıyız. Araştırmalar, ABD'nin küresel kamuoyunun nezdinde, tarihin hiçbir döneminde olmadığı kadar az popüler olduğunu gösteriyor. İkincisi, Amerikan işgaline karşı gösterilen silahlı direniş, bütün beklentilerin ötesine geçti: Bush'un savaşın sona erdiğini açıklamasının hemen ardından Irak'taki gerçek savaş başlamış oldu. Direniş zamanla yoğunlaştı ve özellikle Irak'ın orta kesimi ve kuzeyinde halktan büyük destek bulduğu itiraf edildi. Bush yönetimi istediği kadar Irak halkının kendilerini kurtuluş ordusu gibi karşılayacağını, Batı'nın değerleri ve hayat tarzına hasret olduğunu söylesin, dünyadaki hiçbir halk yabancı bir gücün işgalini sevmiyor. Irak sorunu, Amerikan kamuoyunun uzun süreli bir işgali kaldırabilecek kadar sabırlı olmadığını da çoktan açığa çıkarmış durumda. İdari ve Toplumsal çalışmalar Bağımsız Enstitüsü adı verilen yeni bir Bağdat kamuoyu araştırma grubunun Aralık ayında 1200 Iraklı üzerinde yaptığı bir anketten elde ettiği sonuçlar, ülkenin karmaşık ruh halini yansıtmaktadır: Ankete katılanlardan yalnızca yüzde 28'i koalisyon güçlerinin durumu iyileştireceğine inanırken, ABD güçleri ülkeden hemen şimdi çekilirse kendisini daha az güvende hissedeceğini belirtenlerin oranı yüzde 57'yi bulmuş.[108] Irak'ın işgalinin ABD'ye şunu öğrettiğini söyleyebiliriz: Üstün bir askeri güç, bırakın dünyaya hükmetmeyi, tek bir ülkeyi işgale kalkıştığında bile yeterli olmuyor, hatta kendisini çok daha kırılgan bir konumda bulabiliyor. Sömürgecilik karşıtı mücadelenin dersi buydu, aynı ders hala geçerliliğini koruyor. Üçüncüsü, savaşın gerekçeleri olarak bütün emperyalist çağrışımlara rağmen, ortada demokrasi, insan hakları ve adalete dair yapılan bir vurgu vardı. Fakat emperyalist arzuların verdiği ilk kayıp, aynı tarihin diğer dönemlerindeki gibi bizzat bu değerler oldu.

---

[107] Martin Jacques, "ABD'nin Gücünün Sınırı Var", **Radikal**, 31.12.2003, s. 8.
[108] David Ignatius, "Iraq's Halting Progress", **The Washington Post**, 20.01.2004, s. A19.

ABD, savaştan sonra iki önemli hata yaptı: Birincisi, ülkeyi güvenlik boşluğu doğuracak kadar az askerle işgal etmeleriydi. Bu zayıflık görüntüsü, Washington'un, Irak'taki çoğunluğa sahip Şiilerin dini lideri Ayetullah Ali Sistani'nin itirazlarına kulak verip ilk egemenlik devri planından geri adım atınca ve Irak'taki sorunları ABD'deki seçim süreciyle ilişkilendirince daha da güçlendi. İkinci hata ise, başından itibaren müttefiklere ve uluslar arası kurumlara duyulan ihtiyacı görmezden gelmesiydi. Pentagon'daki planlamacılar, ABD'nin Irak'ta meşruiyet sorunu olmayacağına inanıyorlardı. Başkan Yardımcısı Dick Cheney, "Irak'ta kurtarıcılar gibi karşılanacağız" derken, diğer ABD yetkilileri, kendilerine savaş sonrası meşruiyet elde etmek için otoritenin bir kısmını BM'ye devretmeleri söylendiğinde, açıkça reddedip kapalı kapılar arkasında "Biz BM'den daha meşruyuz" lafları ediyorlardı. Oysa bugün gelinen noktada Washington'un durumu vahim. Ne yeterince gücü var, ne de yeterince meşruiyeti.[109] Ancak buna rağmen bugün Irak'ta gelinen noktada George W. Bush liderliğindeki Amerikan dış politikasının en büyük tehlikesi, ABD'nin ülke içi meselelerin etkisiyle geri çekilip dışarıdaki işleri yarım bırakmasıdır.[110] ABD'nin Irak'taki işgalinin 2004 yılının yaz aylarında geçici bir egemen Irak hükümetinin iktidarı devralmasıyla resmen son bulması planlanmaktadır. Ne var ki, bu hükümeti seçmek için uygulanan prosedürlerin hem demokratik açıdan yetersiz, hem de aşırı derece karmaşık olduğu göz önünde bulundurulursa, Irak halkının çoğunu üzecek üstünkörü bir geçişin kimseye faydasının olmayacağı açıktır. Bu nedenle tasarlanan plan ne olursa olsun ABD'nin, BM'nin sağlayabileceği uluslar arası meşruiyete ihtiyacı bulunmaktadır.[111]

Bugün, Amerika'nın ulusal güvenliğine yönelik tehditleri büyük ölçüde azaltmış olan Soğuk Savaş'ın sona ermesi, saldırıya karşı Amerikan askeri gücüyle güçlendirilmiş olan cezalandırıcı bir evrensel ittifakı yaratma fırsatı olarak görülmektedir. Bu durum, sık sık Amerikan haklılığını ortaya koyan bir girişim ve eğilim olarak görülse de aslında bu amaca ihanettir. Gerçekte Amerikan tarihinin sonunu haber vermektedir. Çünkü, biz her ne kadar tarihin hiçbir zaman sona

[109] Ferid Zekeriya, "ABD'nin Sorunu Meşruiyet", **Radikal**, 24.01.2004, s. 8.
[110] Timothy Garton Ash, "Terörizmle Savaş Sona Erdi", **Radikal**, 26.01.2004, s. 8.
[111] "Bush'un Irak'ta BM'ye İhtiyacı Var", **Radikal**, 27.01.2004, s. 8.

ermediğine kendimizi inandırsak da, bazı tarihler mutlaka sona erer. İnsanlar ve ülkelerin geçici başarıları belli bir süre hafizalarda canlı kalabilir, ancak, olayların olağan akışında bunlar ya unutulur ya da tarihi araştırmalara meraklı olanların ilgilerini çekecek birer obje olarak kalır. Bir zamanlar Amerikan devlet adamlığı ve devlet yönetiminin gurur veren olgularından biri, Amerika'nın kurucularının ve onlardan sonra gelenlerin yüce ülkülerini hiçbir zaman unutmayacakları ve Amerikan deneyiminin temel taşları ve ilkelerinin yozlaşmasına hiçbir zaman izin vermeyecekleri konusunda kararlılığa sahip olmalarıydı. Bu duygu ve düşünceler Amerikan siyasi hayatından tamamen çıktığı zaman Amerikan tarihi de sona ermiş olacaktır.[112]

[112] Tucker, Hendrickson, a.g.e., s. 264.

SONUÇ

İnsanlık tarihi bir anlamda savaşlar tarihidir. Günümüzde, insanlığın teknolojik gelişimi, kültürü ve uygarlığı, savaşı önlemek ya da azaltmak bir yana, savaşı sadece askerler arasında olan bir kavga olmaktan uzaklaştırmış, topyekûn savaşları ortaya çıkarmıştır. İnsanoğlu, kaydettiği teknolojik gelişmeler ve elde ettiği başarılarla neredeyse sonsuz bir öldürme potansiyeline erişmiş, bunu yaparken de daima teknolojiyi ve bilimsel gelişmeleri kullanmıştır.

Birçok öğreti ya da kuram, savaşların nedenleri konusunda açıklamalar getirmiş, varsayımlar ortaya koymuştur. Sınıf mücadelesi, Marksizm'in temellerinden biridir ve savaşların temel nedeninin ekonomik olduğunu ileri sürer. Soğuk Savaş döneminin sona ermesi ve iki kutuplu dünyadan tek kutuplu dünyaya ve belirsizlik ortamına girildikten sonra, değerlendirilen tehdit algılamaları ışığında dünyada varolan güçlerin boyut değiştirdiğini, bunlardan bazılarının güçlerini rakip tanımayacak ölçüde arttırdığını, bazılarının yitirdiğini, bazılarının politik etkinliklerini kaybettiklerini, bazılarının da bu platformda henüz alamadıkları yeri alabilmek için mücadele ettiklerini görmekteyiz.

1990'ların başında Amerikalı siyaset bilimci Francis Fukuyama Soğuk Savaş'ın sonunu 'tarihin sonu' olarak nitelerken, bu fikre başlangıçta çok az kişi karşı çıkmıştı. Ancak zaman geçtikçe, 'tarihin sonu' yerine aslında 'tarihe dönüş' yaşadığımız, yani geleneksel ve tarihi gerilim kaynaklarıyla uluslar arası çatışmaların yeniden canlandığı bir dönem ortaya çıktı. Ortaya çıkan bu yeni dönemde uluslar arası ilişkilerin geleceğini belirleyecek uzun vadeli ekonomik, teknolojik, askeri ve sosyopolitik eğilimlerin yeniden belirlenmesi gerekmektedir.

Son 10 yılda dünya 1945-1989 döneminin tümünden daha hızlı ve derin değişti. Bugün artık eski dünya düzeninin çöktüğünü ve kaybolmakta olduğunu, yeni bir dünya düzeninin doğmaya başladığını görüyoruz. İşte bu bağlamda 'yeni dünya düzeni' terimi aynı zamanda, belirmekte olan uluslar arası sistem ile yeni bir güç

dengesi ve yeni yapılar kurma gereksinimini de kapsamaktadır. Yeni dünya düzeninde önemli bir rol de reformlardan geçmiş, yeni dünyanın güç dengesine, yeni sorun ve tehditlere kendini uyarlamış bir BM'ye düşmektedir. Yeni dünya düzeninin, uluslar arası askeri kuvvet formatında, ordusunu siyasi amaçları için kullanmayı düşünebilecek her türlü potansiyel saldırgana karşı güvenilir bir caydırıcılığı olan etkin bir araçla donatılması gerekmektedir.

11 Eylül bütün ülkelerin teröre karşı birleşmesinde ve yeni bir uluslar arası düzen kurulmasına zemin oluşturarak, dünya tarihi bakımından da önemli bir milat olabilecektir. Ancak, oluşacak yeni düzen bakımından ABD'nin nasıl hareket edeceğinin çok büyük önemi vardır.

ABD'nin başat rol oynadığı 'yeni dünya düzeni', kimilerine göre eski ve modası geçmiş bir kavramdır, kimilerine göre ise yeni bir boyut kazanarak devam edecektir. Soğuk Savaş sonrası dünyanın çift kutupluluktan tek kutuplu bir düzene geçmesi ve ABD'nin kendisini engelleyebilecek bir rakipten yoksun kalmasının ardından gücünü Irak'a karşı kullanması herkese artık istediği gibi hareket edebileceğini göstermesi bakımından oldukça dikkat çekicidir. Önümüzdeki dönemde Rusya-Çin-Orta Asya ülkeleri arasında kurulan ittifakın güçlenmesi için en az 20 yıl gerektiği düşünülürse, ABD'nin bu süre içinde tek başına hareket etmeye devam edeceğini görmek için kahin olmaya gerek yoktur. Bu ise 'yeni dünya düzeni'nin günün koşullarına göre yeni versiyonlar üretilerek ve güncellenerek dünya kamuoyunun önüne yeniden getirileceği anlamına gelmektedir. Ancak, Irak'ta yaşadığı durum ABD'nin tavrını olumlu yönde değiştirmesine neden olabilir. Uluslar arası teröre karşı başarılı olabilmek için uluslar arası işbirliğine ihtiyaç olduğu açıktır. Hukuki çerçeveden ayrılmamak ve uluslar arası işbirliğini bu çerçevede yürütmek üzere gelişecek bir politika bizi daha iyi bir dünyaya ulaştıracaktır. Bir devletin "istediği gibi hareket etme özgürlüğü", teröristin kullandığı özgürlükle aynı mantığa sahiptir. ABD'nin keyfi hareket etmek yerine, uluslar arası hukuka riayet ederek terörün üzerine gitmesi ve bunu mutlaka uluslar arası işbirliği ile yapması gerekli görülmektedir. Terör mutlaka tanımlanmalı ve bu tanım içerisine giren her hareket aynı şiddetle cezalandırılmalıdır. Terörün

psikolojik zemininin ortadan kaldırılması için, adaletli bir dünya düzeni konusunda çaba gösterilmeli, çifte standartlardan uzaklaşılmalıdır.

Yeni dünya düzeni sıklıkla dünyaya daha fazla istikrar ve güvenlik sağlama yolu olarak gösterilse de, bugüne kadar dünyanın çeşitli bölgelerinde görülen demokratikleşme ve giderek artan egemenlik mücadeleleri, genellikle uluslar arası alandan çok ülke bazında durumu istikrarı kavuşturacağına gerilim ve çatışmaları daha da arttırmıştır. Bu sorunun temelinde yatan neden, öne sürülen bu yeni dünya düzeninin uluslar arası ilişkileri yöneten demokratik ilkeler ışığında, dünya politik sahnesinin tüm oyuncularınca üstlenileceği yerde, tek bir süper güç tarafindan şekillendirilmeye çalışılmasıdır.

ABD'nin küresel politikalarına müttefiklerinin çoğu dahil dünyanın geri kalanının da mesafeli durması, küresel çıkarları uğruna terörizmi beslediğine dair kaygılar taşıması Washington yönetiminin samimiyetine karşı bir güven sorunu olduğunu göstermektedir. ABD tarafindan, 11 Eylül saldırılarından ve sonrasındaki birçok terörist faaliyetten sorumlu tutulan El-Kaide örgütünün gerçekte varolup olmadığının Batılı medyada da tartışılıyor olması bunun somut örneğidir.

Küresel gücün dünyayı kendi çıkarları doğrultusunda şekillendirmesi kaçınılmaz tarihi bir gerçektir. Ancak, kısmi ölçülerde de olsa dengeleri sağlayamadığı zaman küresel barışın tesis edilmesi sorunu kaçınılmaz olarak ortaya çıkmaktadır. Bu bakış açısını göz ardı edip, "terör neden bu coğrafyada yeşeriyor?" sorusuna cevap olarak, İslam dinini referans göstermek ve "İslami terör" gibi Müslüman toplumlarını rencide eden kavramlarda ısrar etmekle, Batı'nın üretip bizlere ihraç ettiği kavramlarla düşünmemize ve belki de yüzyıllardır Doğu'yu özellikle de İslam coğrafyasını ötekileştirme sevdasında olan Batılı yazarların arkasındaki emperyal gücün ekmeğine yağ sürmesi, güvensizliğin önemli bir faktörü olarak karşımıza çıkmaktadır. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra küresel güç olan ABD, Soğuk Savaş boyunca küresel egemenliğini daha çok SSCB'nin kapitalist ülkeler üzerinde oluşturduğu askeri tehdide dayandırmıştı. Soğuk Savaş sonrası tek süper güç olan ABD'nin bu tutumunu devam ettirebilmesi için işaret ettiği tehdit ise

"İslami terörizm" olmuştur. Dinci terör örgütlerinin, İslam dinini algılayış ve yorumlama biçiminin terörist ve taraftar bulmasında etkili olduğu kadar, Washington'un küresel politikalarının bölgedeki tutarsız algılamaları bölge insanının karşı saflarda yer almasına ve kendilerine direkt veya dolaylı destek verenlerin çoğalmasına sebep olmaktadır. Bu anlamda 11 Eylül olaylarından sonra ABD'nin Avrasya enerji kaynakları üzerindeki stratejik noktalara terörü bahane ederek yerleşmesi, gerçek niyetinin sorgulanmasına sebep olmaktadır. Ulusal güvenliğini temin etme adına giriştiği Afganistan ve Irak saldırısının arkasında yatan neden, terör endişesinden daha çok bir sonraki yüzyılda ABD'yi tek süper güç olarak taşıma endişesinden hareketle teröre prim verilerek bu müdahale için zemin hazırladığına dair inanç uyandırmak olmuştur. Zira, ABD'nin, 21. yüzyılda tek süper güç olma yetisine karşı çıkabilecek potansiyel meydan okuyucuların çoğu, Avrupa-Asya kıta bloğunda bulunmaktadır.

Yeni dünya düzeninin temel unsurları açısından ele alındığında Orta Asya ve ona açılan kapı olarak düşünülmesi gereken Kafkasya çok büyük önem taşımaktadır. Gerek dünya düzeninin yeniden oluşturulması ve sermayenin engelsiz dolaşımı, gerekse emperyalizmin çıkarlarıyla kısmi olarak da olsa çelişki içinde olan çeşitli devletlerin yola getirilmesi açısından Orta Asya, ABD çıkarları için kilit rol oynamaktadır. 11 Eylül sonrasında, ABD tarihsel olarak hiçbir ilişkisi olmayan, askeri güçle müdahale için kolay kolay gerekçe bulamayacağı bu bölgede askeri mevcudiyet yaratmak için uygun firsat yakalamıştır.

ABD'nin bölgedeki uluslar arası alanda pervasızlığı ile stratejik Körfez Bölgesi ve Ortadoğu'daki gemlenemez davranışları, bölge barışı ve güvenliği açısından ciddi bir tehlikedir. Bu durum, bölge halkları arasında Amerikan karşıtı duyguların yükselmesine neden olmaktadır.

Başkan Bush'un uluslar arası terörizme karşı giriştiği mücadelede kullandığı "Ya bizden yanasınız, ya da teröristlerden", "Biz, Tanrı tarafindan seçilmiş ve tarih tarafindan dünya adaleti için model olarak görevlendirilmiş bir ulusuz. Bizim askeri gücümüz ve ahlaki değerlerimiz dünyaya halim olacak.", "21. yüzyılın tarihini biz

yazacağız", şeklindeki söylemleri, bir ulus ve bir siyasi kültür olarak Batı'nın kendi kurumlarının insanlık aleminin günümüze kadar şahit olduğu en mükemmel kurumlar olduğuna, üstelik bu kurumları ve kendi değer yargılarını geri kalmış olduklarına inandıkları yörelere ve insanlara ihraç etmeyi kendilerine Tanrı tarafından verilmiş bir görev addettikleri oryantalist söylemin bir başka türüdür. Böylesi bir anlayış Amerika'nın dış politikasının yanlış yönlendirilmesine ve başka bir uygarlığın daha da radikalleşmesinden başka bir işe yaramamaktadır.

ABD'nin bir ülkenin kitle imha silahlarına sahip olduğu şüphesi üzerine "tek taraflı önleyici harekat" gibi fikirlere sonunu düşünmeden girişmemesi hayati derecede önemlidir. Unutulmamalıdır ki, şiddet girdabından kurtulmanın en güvenlikli yolu, prizmanın tek değil, birçok rengi bir arada barındırdığı gerçeğini kabul etmektir. Yeniden canlandırılmayan bir Amerikan istihbarat servisi olmadan, ABD'nin rahatça başka ülkelere önceden müdahale edebilmesi için gerçekten yeteri kadar bilgiye sahip olması mümkün değildir.

ABD'nin Irak'a müdahale etme biçimi, klasik meşruiyet anlayışını dikkate almadığını göstermiştir. Bunun yanı sıra Fransalmanya tarafından temsil edilen klasik meşruiyet anlayışının dünya üzerinde gelişmeleri ve kriz noktalarını yönetmek bakımından işlev üretemediği görülmüştür. Bu bakımdan "yeni bir meşruiyet anlayışı temelinde Trans-Atlantik'teki çatlağın giderilmesi" çözülmesi gereken en öncelikli problem durumundadır.

Irak Savaşı öncesi, savaş karşıtı devletlerin itirazları, Amerika'ya "uluslar arası meşruluk" kazandırmadı ancak, ABD, yasayla elde edemediğini kuvvet yoluyla sağladı. Yasaların öngörmediği ve meşruiyetten yoksun bu savaş, uluslar arası alanda yapısal/kurumsal bir sıfatı olmamasına rağmen Ortadoğu düzleminde yeni nüfuz alanlarının paylaşımını fiilen gündeme getirmiştir.

Bugün Irak'ta gelinen noktada, 19. yüzyıl askeri strateji uzmanlarından Carl von Clausewitz'in 'Savaş, siyasetin başka yollarla devamıdır' şeklindeki zeka dolu ifadesi, ABD'nin politikasını belirleyenler tarafından tam olarak idrak edilemediğini

görüyoruz. Savaşlar siyasi bir amaca ulaşmak için yapılmalıdır; fakat ABD yönetimi içinden pek çok kimse 11 Eylül 2001'de başlayan savaşın açık zihinli bir siyasi analizden ziyade, duygularıyla veya aldatıcı ideolojilerle hareket etmiştir. Bugün kimse Irak Savaşı'nın sonuçlarının nasıl gelişeceğini tam olarak kestirememekte ve savaş sonrasında bölge haritasının şeklinin nasıl olacağına dair bir bilgiye sahip değildir. Strateji uzmanları, genellikle savaşa hazırlanmayı bilirler, savaşın arkasından gelecek kalıcı barışın koşullarını belirlemek siyasi sorumluların görevidir. Bu savaştan çıkarılabilecek en önemli ödev şudur: Bu savaştan sonra, istikrarlı, barış içinde ve ilerleyen bir dünya kurulması için çok taraflı ve hukuka saygı gösteren yeni bir uluslar arası düzen oluşturulmalıdır. Daha güçlü bir BM, ABD'nin gücünü kırmak bir yana, Amerika'yı daha etkili bir konuma taşıyabilir. ABD, eğer gerçekten daha etkin bir Güvenlik Konseyi istiyorsa, veto gücünü çoğunluğun kararı karşısına çıkarmaktan vazgeçmek zorundadır. Zira diğer ülkeleri veto kullandıkları için suçlayıp bu yetkiyi ABD kadar sık kullanan bir başka ülke yok. Afganistan ve Irak'ta güvenliği sağlama çabasının ağır aksak ilerlemesi karşısında ABD'nin dünyadaki imajı giderek aşınmaktadır. Böyle bir ortamda Amerika'nın güvenilirliğini onarması, tek başına ilerlemesine değil, reformdan geçirilmiş ve daha güçlü bir BM ile birlikte çalışma kararlılığını sergilemesine bağlı olduğu aşikardır.

Savaşın en kötü sonuçlarından biri, yarım yüzyıldan beri Irak'ın içinde bulunduğu sürekli savaş halinin bir hayat tarzına dönüşmesidir. Irak'ta istikrarı kurmanın, savaşmaktan çok daha fazla Amerikan askerinin hayatına mal olduğu şimdiden görülmüş durumdadır. Savaş sırasında konvansiyonel güçlere karşı belirli cephelerde savaşan Amerikan askerleri, şimdi her gün daha da örgütlü bir hal alarak bir "ulusal direniş hareketi"ne dönüşmenin ciddi işaretlerini vermeye başlayan gerilla saldırıları ile mücadele etmek zorunda kalmakta ve ağır kayıplar vermektedir. Ayrıca, Irak, Amerikan çıkarlarını hedef alan çoğu bölge kaynaklı terör örgütlerinin de eylem yapabilecekleri bir odak haline gelmekte, terör örgütleri fazla bir çaba sarf etmeden düşman bildikleri Amerikan hedeflerini kendilerine son derece yakın bir coğrafyada vurabilmektedirler. Kendilerinin demokrasi, özgürlük ve refah getirecek "kurtarıcı mesihler" olarak karşılanacağına inanan ve kamuoyunu da buna inandıran Bush yönetimi, bu tablo karşısında şaşkınlığa düşmüştür. Yanlış hesaplar yüzünden

ABD ve İngiliz güçlerinin Irak'ta tam anlamıyla çamura saplanması ve bu durumun bu ülkelerin kamuoyunda ciddi hayal kırıklıklarına sebep olması, Bush ve Blair yönetimlerinin ciddi itibar kaybına yol açmaktadır.

Adil olmayan ve uluslar arası meşruluktan yoksun bu savaş, daha tehlikeli sonuçlara da gebedir. Amerikan birliklerinin Irak'ta asayişi sağlamak için işgal dönemi boyunca asgari 100 bin askere ihtiyaç duyduğu göz önüne alınırsa, böylesine büyük bir askeri varlık Irak'ta başgösterebilecek etnik, dinsel ya da siyasi çatışmaların rehinesi haline gelecektir. Zaman geçtikçe, bu askeri kuvvet, ABD işgaline direnen bazı odakların hedefi haline gelecektir.

Öne sürülen pek çok nedene rağmen Irak Savaşı'nın temel gerekçesinin ABD'nin Soğuk Savaş sonrası tek kutuplu dünya politikasındaki ağırlığını korumak ve askeri taktik uygulamalar bakımından gücünü göstermek amacıyla her şart altında ve herkese karşı kararlılığın kanıtlanması olduğunu söylememiz mümkündür. Ancak askeri harekat sonrası gelişmelerin seyrine bakarak gelinen bu noktada Amerika Birleşik Devletleri, Irak'ta başarılı olamamış, Irak'ın stabilizasyonu sağlanamamış ve her geçen gün ölen Amerikan askerlerinin sayısı artmaktadır. Iraklıların hayatındaki birçok düzelmeye rağmen, ABD yönetimindeki işgalciler henüz Irak'ı siyasi, ekonomik ve toplumsal anlamda bir araya getirmenin yolunu bulamamışlardır. Koalisyon güçleri, Irak'ta toplumun çeşitli kesimleri arasındaki çıkar çekişmelerini çözümleme konusunda büyük sorunlarla karşı karşıyadır. Her siyasi yapı ve kesim, kendilerine sunulandan daha fazlasını istemektedir.

Irak'ın paradoksu, güvenlik durumu biraz daha iyiye gitmesine rağmen siyasi yolun hala tıkalı olmasından kaynaklanmaktadır. Bugüne değin, ülkeyi yönetebilecek hiçbir Iraklı siyasi lider çıkmamış; Irak ekonomisi sendelemeye devam etmektedir.

Irak sorunu üzerinde başarılı bir politik çözümün gerekliliği olarak, iki ön koşul hızlı bir biçimde yerine getirilmelidir: Irak'taki yabancı varlığı uluslararasılaştırılmalı ve güç en kısa zamanda egemen Irak otoritesine

devredilmelidir. Amerika, kendini tanımlamanın yollarını arayan Irak'a, politik açıdan meşruluk kazandırmaya yardım edecekse, egemenliği daha kısa bir sürede devretmelidir. Böylece, uluslar arası şemsiyenin iradesi altındaki Irak otoritesi daha kısa sürede terörizmle mücadelede daha aktif hale gelecektir.

D. W. Brogan, 1944 yılında yayınlanan *Amerikan Karakteri* isimli kitabında şöyle der: "O zaman ve şimdi (1750 ve 1944) Amerikalılar için savaşta önemli olan sonuçtur... Hedef zaferdir. Kullanılan vasıtaların hoş olup olmadığı şeklindeki görüş Avrupalıları ilgilendirir; bizi değil!... Amerikalılara göre savaş, en ciddi ulusal ve kişisel konudur. Onlar savaşta kendi usullerine göre savaşırlar ve böyle savaştıklarında da kazanırlar."

Irak'ta da Amerikalılar kendi usullerine göre savaştılar: Üstün ateş güçlerini kullandılar, yaktılar, yıktılar, yok ettiler. Savaşı kazanmadan kazandılar. Ancak unutulmamalıdır ki, bu savaş, Irak halkının olduğu kadar, Irak'taki binlerce yıllık kültür mirasının da, liderlik yapılarını sorgulama zamanı çoktan geçmiş Arap dünyasının da savaşıydı. Bu savaş bundan sonraki yıllar boyunca da, sakat kalmış Iraklı, Amerikalı, İngiliz askerlerinin, babasız kalmış Iraklı çocukların, dul kalmış kadınların, ekonomisi çökmüş bir ulusun savaşı olmaya devam edecektir.

KAYNAKÇA:

ADAMS, Arlin M., EMMERICH, Charles J.: **Din ve Özgürlük**, Çev. Latif Boyacı, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, t.y.

ADRIAN, Mugtedar Khan: "Bush Doktrini Çöktü", **Zaman**, 01.11.2003.

AKGÜN, Birol: "Arap Ülkeleri Neden Demokratikleşemiyor?", **Zaman**, 12.05.2003.
"Irak Sorunu Siyasal Proje İle Çözülür", **Zaman**, 08.10.2003.

AKSOY, Murat: "Terörün Panzehiri: Medeniyetler Arası Diyalog", **Zaman**, 19.11.2003.

AKTAN, Gündüz: "Savaşın Düşündürdükleri", **Radikal**, 09.04.2003.
"Amerika'nın Kanıtları", **Radikal**, 08.02.2003.

ALİ, Tarık: **Bush Bağdat'ta**, Çev. Osman Akınhay, İstanbul, Agora Kitaplığı, 2003.
"Bağımsızlık İçin Direniş Şart", **Radikal**, 06.11.2003.

ALTAN, Mehmet: **Amerikan Rapsodisi**, İstanbul, Can Yayınları, 2000.

AMALRIC, Jacques: "Irak Savaşı Teröre Yeni Alan Açtı", **Radikal**, 04.12.2003.

AMİN, Samir: "ABD'nin Aşırı ve Canice Emelleri", (Çevrimiçi), http://www.ozguruniversite.org/guncelsamir.htm, 30 Ekim 2003.

ARIBOĞAN, Deniz Ülke: "Hegemonyanın İflası", **Zaman**, 01.02.2003.

ARİSTOTALES: **Politika**, Çev. M. Tunçay, İstanbul, Remzi Kitapevi Yayınları, t.y.

ARNOVE, Anthony: **Amerika'nın Irak Savaşı**, Çev. Ömer F. Kurhan, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2003.

ARSLAN, Mehmet, ÇİLOĞLU, Barış: "Irak Ekonomisinin Savaş Sonrası Durumu Ve Modern Irak Ekonomisinin İnşası", **Irak Krizi (2002-2003)**, Ed. Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003.

ASMUS, Roland, POLLACK, Kenneth: "Nasıl Demokratikleştirmeli?", **Radikal**, 25.07.2003.

ATWAN, Abdulbari: "Amerika Terörü Kışkırtıyor", **Radikal**, 02.07.2003.

AYBET, Gülnur: "Prensip Başka, Çıkar Başka", **Radikal**, 03.05.2003.

AYDOĞAN, Metin: **Yeni Dünya Düzeni Kemalizm ve Türkiye**, İstanbul, Kum Saati Yayınları, 2002.

BACEVICH, Andrew J.: **American Empire: The Realities and Consequences of U.S. Diplomacy**, Massachusetts, Harward University Press, 2002.

BACIK, Gökhan: "Uluslar arası Meşruiyet Masalı", **Zaman**, 08.09.2003.

BAKER, A. James: "The Right Way to Change a Regime", **The New York Times**, 25.08.2002.

"The U.N. Route", **The Washington Post**, 15.09.2002.

BAKRADUNI, Kerim: "Bush'un Hesap Günü Yaklaştı", **Radikal**, 01.04.2003.

BALCI, Kerim: **Kimin Savaşı**, İstanbul, Zaman Kitap, 2003.

BARBER, Benjamin: "Zorla Demokratikleşilmez", **Radikal**, 02.07.2003.

BARNES, Fred: "The Politics of Toppling Saddam are Clear-Cut for President Bush", **The Daily Standart**, 29.05.2002.

BARNET, Michael: "What Happened to the Bigbang?", **Middle East Policy**, C:IX, Sayı: 4, Aralık 2002.

BAŞKUT, Yaman: "Geçici ve Kalıcı Çözümler", **Radikal**, 30.10.2003.

BAŞYURT, Erhan: **Kimin Savaşı**, İstanbul, Zaman Kitap, 2003.

BEAMS, Nick: "Amerikan Militarizminin 21. Yüzyıldaki İktisadı", **Yeni Dünya Dizaynı**, Ed. M. Ali İzmir, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003.

BEKRİ, Mustafa: "Irak'ta Oyun Henüz Bitmedi", **Zaman**, 16.12.2003.

BILLDT, Carl: "Irak'ta Rejim Değişikliği Şart", **Radikal**, 01.02.2003.

BILLIG, Michael: **Banal Milliyetçilik**, Çev. Cem Şişkolar, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2002.

BLUM, William: **Haydut Devlet**, Çev. Erdal Yüzak, İstanbul, Yeni Hayat Yayıncılık, 2003.

BREMER, L. Paul: "Irak Dünyaya Kazandırılacak", **Radikal**, 15.07.2003.

BRZEZINSKI, Zbigniew: **Büyük Satranç Tahtası: Amerika'nın Önceliği ve Bunun Jeostratejik Gerekliliği**, İstanbul, Sabah Kitapları, 1998.
"Why Unity is Essential?", **The Washington Post**, 19.02.2003.
"Dayanışma Neden Gereklidir?" **Zaman**, 20.02.2003.
"If We Must Fight...", **The Washington Post**, 18.08.2002.
"Hataları Düzeltme Zamanı", **Radikal**, 11.11.2003.

BRZEZINSKI, Zbigniew, SCOWCROFT, Brent, MURPHY, Richard: "Differentiated Containment", **Foreign Affairs**, Mayıs/Haziran 1997, s. 20.

BULUT, Faik: **Arapların Gözüyle Irak İşgali**, İstanbul, Berfin Yayınları, 2003.

Büyük Türkçe Sözlük: Haz. Mehmet Doğan, İstanbul, İz Yayıncılık, 1996.

BYMAN, Daniel, WAXMAN, Matthew: "U.S. policy and the Use of Force Since the Gulf War", (Çevrimiçi) http://www.rand.org/publications/MR/MR1146/, 18 Aralık 2003.

CANPOLAT, Nesrin: "Bilginin Arkeoloğu Michael Foucault", **Kadife Karanlık**, Ed. Nurdoğan Rigel, İstanbul, Su Yayınları, 2003.

CAROTHERS, Thomas: "Demokrasileri Cezalandırmak Doğru Değil", **Radikal**, 20.05.2003.

CHOMSKY, Noam: **11 Eylül ve Sonrası: Dünya Nereye Gidiyor?**, Çev. T. Doğan, N. Ersoy, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2002.

Understanding Power, Ed. P.R. Mitchell, J. Schoeffel, New York, The New Press, 2002.

İmparatorluğa Karşı Durmak, Çev. Nuri Ersoy, İstanbul, Aram Yayıncılık, 2003.

"ABD'nin Irak Politikası: Güdüler ve Sonuçlar", **ABD'nin Irak Savaşı**, Ed. Ed. Anthony Arnove, İstanbul, Aram Yay., 2003.

CLAUSEWITZ, Carl von: **Savaş Üzerine**, Çev. H. Fahri Çeliker, İstanbul, Özne Yayınları, 1999.

COHEN, Richard: "...And Now To Iraq", **The Washington Post**, 30.11.2001.

CUMMINS Jeanne, ROGERS David, CLOUD, David S.: "Bush Seeks Authority to Use Force in Iraq", **The Wall Street Journal**, 20.09.2002.

ÇAHA, Ömer: "Amerika Kimin İçin Savaşıyor", **Zaman**, 16.01.2003.

ÇALIŞ, Şaban H.: "Terör: Politikanın Bir Başka Yüzü", **Zaman**, 07.12.2003.

ÇANDAR, Cengiz: **Ortadoğu Çıkmazı**, İstanbul, Hil Yayın, 1984.

ÇELEBİ, Halis: "Adalet Bir Hurafeden İbaret", **Radikal**, 01.01.2004.

ÇELİK, Ömer: "Şiddetin Yedeğindeki ve Şiddetin Seyircisi Olan Demokrasi", **Sabah**, 14.11.2003.
"Doğu, Batı ve Ortaçağ", **Sabah**, 23.11.2003.
"Saddamizm", **Sabah**, 15.12.2003.
"Sayısal Denge, Siyasal Çözüm", **Sabah**, 17.12.2003.
"Irak ve Tarihin Sonu (I)", **Sabah**, 28.12.2003.
"Irak ve Tarihin Sonu (II)", **Sabah**, 30.12.2003.
"Ya Genelin İyiliği ya da Küresel Kriz", **Sabah**, 21.01.2004.
"Siyaset, Bugün ve Gelecek", **Sabah**, 25.01.2004.
"Trans-Atlantik'teki Çatlak, Pasifik ve Küresel Sistem", **Sabah**, 26.01.2004.
"Büyük Vizyon", **Sabah**, 30.01.2004.

ÇETİNER, Aydın: **21. Yüzyılda Savaş Stratejileri**, İstanbul, Selis Kitaplar, 2003.

DAALDER, Ivo H., LINDSAY, James M.: "ABD Zaten İmparatorluktu", **Radikal**, 15.08.2003.

DAALDER, Ivo, GELBARD, Robert S.: "ABD Tek Başına Yapamaz", **Radikal**, 08.09.2003.

DALE, Helle: "Hot and Cold on Iraq", **The Washington Times**, 05.06.2002.

DE YOUNG, Karen: "Bush Won't Be Pinned Down on Plans for Attacks on Iraq", **The Washington Post**, 26.04.2002.
"For Powell, A Long Oath to Vivtory", **The Washington Post**, 10.11.2002.

DUELFER, Charles: "No Weapons Doesn't Mean No Threat", **The Washington Post**, 06.10.2003.

ERDOĞAN, Mustafa: "Saldırganlık ve Diktatörlük", **Radikal**, 31.01.2003.

ERKMEN, Serhat: "ABD'nin Ortadoğu'da Değişim İhtiyacının Nedenleri", **Irak Krizi (2002-2003)**, Ed. Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003.

ERSİN, Nihat: **Ortadoğu Savaşlarının Perde Arkası**, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003.

ERTAN, Fikret: "Çıkarlar ve Komplolar", **Zaman**, 12.03.1997.
Amerika'nın Dönüşümü (1990-), İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 2003.

ESLEN, Nejat: "Uluslar arası Çıkarlar ve Fırsatlar", **Radikal**, 04.01.2003.
"Hitler'e Bak, Bush'u Anla", **Radikal**, 17.04.2003.
"Amerika'nın Gerçek Niyeti", **Radikal**, 14.08.2003.

FEITH, Douglas J.: "ABD'nin Petrolde Gözü Yok", **Radikal**, 21.03.2003.

FOSTER, John Bellamy: "Emperyalizmin Yeniden Keşfi", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/emperyalizmin_yeniden_kesfi-jo.html, 20 Eylül 2003.

FRIEDMAN, Thomas L., "Arap Dünyasının Savaşa Bakış Açısı", **Radikal**, 02.04.2003.
"Moment of Truth", **The New York Times**, 18.12.2003.
"ABD Lideri Kuşatma Altında...", **Zaman**, 09.02.2004.

FUERTH, Leon: "Structurally Unsound", **The Washington Post**, 19.10.2003.

FUKUYAMA, Francis: **Tarihin Sonu mu?**, Çev. Kollektif, Ankara, Vadi Yayınları, 2002.

GAFFNEY, Frank Jr.: "Rumsfeld's Now Hear This", **The Washington Times**, 26.02.2002.

GARBA, Şefik: "Irak Bir Demokrasi Laboratuvarı", **Radikal**, 23.08.2003.

GARTON, Timothy Ash: "Terörizmle Savaş Sona Erdi", **Radikal**, 26.01.2003.

GİRGİN, Atilla: **Haber Yazmak**, İstanbul, Der Yayınları, 2002.

GÖZE, Ayferi: **Liberal Marxiste Faşist ve Sosyal Devlet**, İstanbul, Beta Yayınları, 1995.

GULOP, Philip S.: "İmparatorluk İdeolojisinin İnşaası", **Yeni Dünya Dizaynı**, Ed. M. Ali İzmir, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003.

GÜLSEVEN, Hakan: "Kalıcı Olan Sadece Çıkarlar", **Radikal**, 24.01.2004.

HAASS, Richard: "Imperial America", (Çevrimiçi) http://www.brooking.org/dybdocroot/views/articles/haass/2000imperial.htm, 11 Ağustos 2003.

HARDT, Michael, NEGRİ, Antonio: **İmparatorluk**, Çev. Abdullah Yılmaz,

İstanbul, Ayrıntı Yayınları, 2001.

HAZIN, Cihad El: "Saddam Kalsa Daha İyiydi", **Radikal**, 03.11.2003.

HEGASY, Sonja: "A Moment of Inclusion: Reactions in the Arab World", **Middle East Policy**, C: IX, Sayı: 4, Aralık 2002.

HOAGLAND, Jim: "A Flawed Quasi-War", **The Washington Post**, 23.06.2002.
"Doubt vs. Hope in the Middle East", **The Washington Post**, 15.01.2004.

HOBSBAWM, Eric: "ABD'nin Emperyal Yanılgısı", **Radikal**, 17.06.2003.

HOCAOĞLU, Durmuş: "Ayaklarımızın Altındaki Toprak Kayıyor", **Zaman**, 20.03.2003.

HUNTINGTON, Samuel P.: "The Erosion of American National Interests", **Foreign Affairs**, Eylül-Ekim 1997, s: 28
Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Kurulması, Çev. Mehmet Demir, Cem Soydemir, İstanbul, Okuyan Us Yayınları, 2002.

HURL, Raml G.: "Demokrasi Ama Böyle Değil", **Radikal**, 23.03.2003.

IGNATIUS, David: "Iraq's Halting Progress", **The Washington Post**, 20.01.2004.

İNCEOĞLU, Yasemin: "Saddam'ın Yakalanışının Ardından", **Radikal**, 31.12.2003.

İZMİR, M. Ali: **Yeni Dünya Dizaynı**, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003.

JACQUES, Martin: "ABD'nin Gücünün Sınırı Var", **Radikal**, 31.12.2003.

JAMES, William: **Pragmatism**, New York, Dover Publications, 1995.

JOXE, Alain: **Kaos İmparatorluğu**, Çev. Işık Ergüden, İstanbul, İletişim Yayınları, 2003.

KAHRAMAN, H. Bülent: "Yeni 'Yeni Dünya Düzeni", **Radikal**, 21.02.2003.

KALAYCI, İrfan: "Söylemin Arkasında Yatan", **Radikal**, 17.04.2003.

KAPLAN, Lawrence F.: "Why is Bush Demandin Weapons Inspectors?", **The New Republic**, 25.02.2002.

KARACA, Nihal Bengisu: "Rüya İşleri İmparatorluğu", **Zaman**, 02.03.2003.

KAYNAK, Mahir: **Amerika, 11 Eylül, Afganistan, Irak**, İstanbul, İlk Yayınları, 2003.

KENNEDY, Paul: **Büyük Güçlerin Yükseliş ve Düşüşleri**, Çev. Birtane Kaynakçı, Ankara, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 1996.

KIRCA, Ali: "Söz Uçar Yazı Kalır!...", **Sabah**, 22.11.2003.
"Hesaplaşma", **Sabah**, 18.12.2003.

KISSENGER, Henry: "Consult and Control: Bywords for Battling the New Enemy", **The Washington Post**, 16.09.2002.

KONGAR, Emre: **Demokrasi ve Vampirler**, İstanbul, Remzi Kitapevi Yayınları, 2002.

KRALEV, Nicholas: "U.S. Eyes Unilateral Action on Saddam", **The Washington Times**, 07.02.2002.

KRAUTHAMMER, Charles: "Redefining the War", **The Washington Post**,

01.02.2001.
"The New Unilateralism" **The Washington Post**, 08.06.2001.

LAADL, Zekl: "Savaş Deyip Geçmeyin", **Radikal**, 19.08.2003.

LAÇİNER, Sedat: "Amerika Ne Kadar Güçlü", **Radikal**, 25.03.2003.
"Saddam'ın Yakalanması ABD'yi Zora Sokabilir", **Zaman**, 18.12.2003.

LAROUCHE, Lyndon: "11 Eylül Amerikan Hükümet Darbesidir", (Çevrimiçi) http://www.larouchein.2004.net, 27 Ocak 2004.

LEWIS, Bernard: "Time for Toppling", **The Wall Street Journal**, 28.09.2002.
İslam'ın Krizi, Çev. Abdullah Yılmaz, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003.

LEWIS, Bernard, WOOLSEY, R. James: "Irak İçin Haşimi Çözümü", **Radikal**, 05.11.2003.

MACHIAVELLI, Nicollo: **Hükümdar**, Çev. S. Bağdatlı, İstanbul, Sosyal Yayınlar, 1992.

MAHAJAN, Rahul: **Yeni Haçlılar, Amerika'nın "Terörizmle Savaş" Oyunu**, Çev. İbrahim Kapaklıkaya, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2003.

MAHAN, Alfred Thayer: **Deniz Gücünün Tarih Üzerine Etkisi**, Çev. Kerem Fındık, Melahat Fındık, İstanbul, Q-Matris Yayınları, 2003.

McCAIN, John: "Haklı Sebepler İçin Savaş", **Radikal**, 16.03.2003.

MİLLAS, Herkül: "Ulusal Çıkar ve Sorumluluk", **Zaman**, 12.03.2003.

MILBANK, Dana: "Bush Bids to End Impasse at U.N. Outlines Iraq Plan", **The Washington Post**, 12.10.2002.

MITZMAN, Arthur: "Pax-Amerikana", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/pax_amerikana_amerikan_barisi-html, 27 Ocak 2004.

MOISI, Dominique: "ABD'ye Fransız Öpücüğü", **Radikal**, 14.09.2003.

MONBIOT, George: "BM'yi Irak'ta Kullandırtmayın", **Radikal**, 29.08.2003.

MONTESQUIEU: **Romalıların Yükselişi ve Düşüşü**, Çev. Ahmet Saki, İstanbul, Söylem Yayınları, 2001.

MOORE, Barrington, Jr: **Diktatörlüğün ve Demokrasinin Toplumsal Kökenleri: Çağdaş Dünyanın Yaratılmasında Soylunun ve Köylünün Rolü**, Ankara, İmge Kitapevi Yayınları, 2003.

NAAM, Mouna: "ABD Irak'ta Üç Hata Yaptı", **Radikal**, 19.07.2003.

NYE, Joseph S.: **Amerikan Gücünün Paradoksu**, Çev. Gürol Koca, İstanbul, Literatür Yayıncılık, 2003.

ÖZCAN, Mesut: **Sorunlu Miras Irak**, İstanbul, Küre Yayınları, 2003.

ÖZCAN, Nihat Ali: "Saddam'ın Yakalanması Direnişi Sona Erdirecek mi?", **Zaman**, 15.12.2003.

ÖZDAĞ, Ümit: "Yeniden Yapılanan Ortadoğu", **Irak Krizi (2002-2003)**, Ed. Ümit Özdağ, Sedat Laçiner, Serhat Erkmen, Ankara, Avrasya Stratejik Araştırmalar Merkezi Yayınları, 2003.

ÖZEL, Soli: "Berduşun Ötesi", **Sabah**, 18.12.2003.

ÖZGÜREL, Avni: "Kıyamete Doğru Giden Yol", **Radikal**, 05.09.2003.

ÖZKAN, Tuncay: **Bush ve Saddam'ın Gölgesinde Entrikalar Savaşı**, İstanbul, Alfa Yayınları, 2003.

PARLAR, Suat: **Ortadoğu'da Yeni Dünya Düzeni**, İstanbul, Yar Yayınları, 1999.

PERLE, Richard: "The U.S. Must Strike at Saddam Hussein", **The New York Times**, 28.12.2001.

PISIK, Betsy, BOYER, Dave: "Annan Says U.S. Must Not Act Alone", **The Washington Times**, 12.10.2002.

POLLACK, Kenneth M.: **The Threatening Storm**, New York, Random House, 2002.

POWELL, Colin: "ABD'yi Tarih Yargılayacak", **Radikal**, 26.11.2003.
"Hedef Ortaklık Stratejisi", **Radikal**, 12.01.2004.
"What Will We Do in 2004", **The New York Times**, 01.01.2004.

PRESTON, Julia: "No Veto Threat From Security Council", **The New York Times**, 31.10.2002.

PRİŞTİNE, Hamdi: "Samuel P. Huntington'un Medeniyetler Çatışması ve Dünya Düzeninin Yeniden Oluşumu Adlı Yapıtındaki Tezlerin Savaş Kavramı Açısından İncelenmesi", Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2002.

QUETTVILLE, Harry De: "Iraklılar Yalnızca Seyrediyor", **Radikal**, 11.01.2004.

RADİKAL, "BM, ABD'yi Zorluyor", 17.02.2003.
"Bush'un Savaş Konuşması", 19.03.2003.

"Bush'un Irak'ta BM'ye İhtiyacı Var", 27.01.2004.
"Irak'taki Aldatmaca", 28.01.2004.
"Savaşların Alternatifi Yaptırım", 10.02.2004.

RAMONET, Ignacio: "Sürekli Savaş", (Çevrimiçi) http://www.kozmopolit.com/nisan03/Dosya/iramonttr.html, 27 Ocak 2004.

RATNER, Michael, GREEN, Jennie, OLSHANSKY, Barbara: **Bizim İçin Savaşma**, Çev. Ahmet Cihan, İstanbul, Gelenek Yayıncılık, 2003.

RENNER, Michael: "Büyük Güçlerin Petrolle Dansı", **Radikal**, 02.02.2003.

RICE, Condoleezza: "Ortadoğu'yu Dönüştüreceğiz", **Radikal**, 09.08.2003.

RIVKIN, David B., CASEY, Lee A., "At War No Decleration Needed", **The Wall Street Journal**, 02.08.2002.

RUMSFELD, Donald: "Take the Fight to the Terrorists", **The Washington Post**, 26.10.2003.

SAFIRE, William: "To Fight Freedom's Fight", **The New York Times**, 31.01.2002.
"In Material Breach", **The New York Times**, 28.10.2002.
"Iraq War III", **The New York Times**, 03.11.2003.

SAĞLAM, Kadir: **Körfez Savaşı İle Değişen Güç Dengeleri**, İstanbul, Elit Kitaplar, 1999.

SAID, Edward: **Oryantalizm**, Çev. Nezih Uzel, İstanbul, İrfan Yayınevi, 1998.
"ABD Demokrasisini İstiyor", **Radikal**, 24.04.2003.
"Arapların Hali", **Zaman**, 04.06.2003.
"Emperyal Kibrin Körlüğü", **Radikal**, 27.07.2003.

"Amerika'ya Bakmak ve Görmek", (Çevrimiçi)
http://www.uzaklar.de/html/amerika_ya_bakmak_ve_gormek-ed.html, 30 Eylül 2003.

SAVRAN, Sungur: **Avrasya Savaşları**, İstanbul, Belge Yayınları, 2001.

SCARBOROUGH, Rowan: "Pentagon Uses Afghan War as a Model for Iraq", **The Washington Times**, 04.12.2001.
"Size of Force on Ground Key in Plan for Iraq War", **The Washington Times**, 26.04.2002.

SCHEER, Robert: "Saddam Her Şeyi Anlatırsa...", **Radikal**, 17.12.2003.
"Irak'ta Seçimler, Hemen Şimdi", **Radikal**, 23.01.2004.

SCHLESINGER, Artur Jr.: "Bush Doktrini Püskürtülmeli", **Radikal**, 01.07.2003.

SCHNEIDER, Howard: "For Many in Saudi Arabia, A Fundamental Conflict", **The Washington Post**, 08.11.2001.

SCIOLINO, Elanie, PATRICK, E. Tyler: "Some Pentagon Officials and Advisers Seek to Oust Iraq's Leader in War's Next Phase", **The New York Times**, 12.10.2001.

SHANKER, Thom, SANGER David A.: "U.S. Blueprint to Topple Hussein Envisions Big Invasion Next Year", **The New York Times**, 28.04.2002.

SHLAIM, Avi: "Aranan Yanıtlar Tarihte Saklı", **Radikal**, 02.04.2003.

SOROS, George: "Bush Başarısızlığa Mahkum", **Radikal**, 19.03.2003.
"Amerikalılar Tuzağa Düştü", **Radikal**, 28.01.2004.

SÖZEN, Edibe: **Söylem, Belirsizlik, Mübadele, Bilgi/Güç ve Refleksivite**, İstanbul, Paradigma Yayınları, 1999.
"Barış Haberciliği", **Zaman**, 26.04.2003.

STEELE, Johnattan, "Bush ve Blair'in Terörü Yenme İddiaları Gülünç", **Zaman**, 24.11.2003.

SÜRÜŞ, Sami: "Irak'ta Saldırılar Hafifleyecek", **Radikal**, 18.12.2003.

STERANS, Randy: "The CIA's Secret War in Iraq", (Çevrimiçi) http://www.ecn.org/golfo/eng/articles/doc33eng.html, 27 Ocak 2004.

STOUT, David: "Cheney Presses for Action on Iraq", **The Washington Post**, 28.08.2002.

ŞİMŞEK, Halil: "Irak Savaşı Bağlamında ABD-İsrail İlişkileri", **Zaman**, 21.04.2003.

ŞÜKRULLAH, Hani: "Şimdi Hepimiz Iraklıyız...", **Radikal**, 01.04.2004.

TAGLIBAUE, John: "Europeans Strive to Strengthen Trade Ties with Iraq", **The New York Times**, 19.09.2002.

TARHANLI, Turgut: "Irak'ta Olanın Adını Koymak", **Radikal**, 30.10.2003.
"ABD'nin Irak'ta Yaptığı", **Radikal**, 04.11.2003.

TAŞKIN, Yüksel: "Amerikan Müdahaleciliğinin Yeni Doktrini: Kaçınılmaz ve İyiliksever Emperyalizm", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/iyiliksever_emperyalizm-_yuksel.html, 14 Kasım 2003.

TAŞLI, Ömer: **Ortadoğu'ya Süper Güçlerin Etkileri**, İstanbul, Engin Ofset, 1991.

The New York Times, "Painting Hussein's Portrait", 16.12.2003.

The Washington Times: "No End to War Until Saddam Gone", 22.12.2001.

TOKU, Neşet: **İlm-i Umran**, Ankara, Akçağ Yayınları, 2002.
John Locke ve Siyaset Felsefesi, Ankara, Liberte Yayınları, 2003.

TUCKER, Robert W., HENDRICKSON, David C.: **İmparatorluk Özlemi**, Çev. Ahmet Asrar, İstanbul, Pınar Yayınları, 1995.

TURGUT, Serdar: "Bugün ABD'deki Darbenin Yıldönümü", **Sabah**, 11.09.2003.

TZU, Sun: **Savaş Sanatı**, Çev. Adil Demir, İstanbul, Kastaş Yayınları, 2001.

UÇAROL, Rıfat: **Siyasi Tarih (1794-1994)**, İstanbul, Filiz Kitapevi, 1995.

ÜŞÜMEZSOY, Şener: **Petrol Düzeni ve Körfez Savaşları**, İstanbul, İnkılap Kitapevi Yayınları, 2003.

VEDRINE, Hubert, MOISI, Dominique: **France in an Age of Globalization**, Washington, D.C., Brookings Institution Press, 2001.

WALLERSTEIN, Immanuel: "İmparatorluk ve Kapitalistler", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/imparatorluk_ve_kapitaistler-html, 13 Eylül 2003.
"Bush Herşeyi İle Kumar Oynuyor", **Zaman**, 27.03.2003.

WALSH, David: "Dual Containment: Successes, Failures and Prospects for Change in Policy", (Çevrimiçi) http://www.lib.utah.edu/epubs/hinckley/v1/walsh.html, 23 Eylül 2003.

WELLS, Harry K.: **Emperyalizmin Felsefesi Pragmatizm**, çev. Tahsin Yılmaz, İstanbul, Sorun Yayınları, 2003.

WHITAKER, Brian: "ABD'nin Niyeti Hegemonya", **Radikal**, 04.02.2003.

WOOLLACOTT, Martin: "Yeni Dünya İmparatorluğu", **Radikal**, 26.06.2003.
"Irak, ABD'yi Yıllarca Meşgul Edecek", **Zaman**, 13.04.2003.

WOLF, Martin: "Threats to the World's Oil Well", **Financial Times**, 03.12.2002.

WURMSER, David: **Tranny's Ally: America's Failure To Defeat Saddam Hussein**, Washington, D.C., The AEI Press, 1999.

YECHURY, Sitaram: "Amerika, Petrol, Afganistan", **Yeni Dünya Dizaynı**, Ed. M. Ali İzmir, İstanbul, Gündem Yayınları, 2003.

YEFIMOVA, Natali: "Moscow's Softening Stance on Saddam", **The Moscow Times**, 18.03.2002.

YENİŞEHİRLİOĞLU, Şahin: **Birey Toplum Devlet İlişkileri**, Ankara, Ümit Yayınları, 1995.

YILDIZOĞLU, Ergin: "Şahinlerin Mevsimi...", **Cumhuriyet**, 19.12.2001.
Dinozorun Kuyruğu, İstanbul, Remzi Kitapevi Yayınları, 2002.
"Ulusal Devletlerden İmparatorluğa", **Cumhuriyet**, 10.04.2002.
"Beyaz Adamın Yükü", **Cumhuriyet**, 11.09.2002.
"İpotekli İmparatorluk", **Cumhuriyet**, 16.09.2002.
"Küreselleşmecilerin Savı Doğrulanıyor", **Cumhuriyet**, 25.09.2002.
"Blix Bağdat'ta...", **Cumhuriyet**, 20.11.2002.
Hegemonyadan İmparatorluğa, İstanbul, Everest Yayınları, 2003.
"Katı Olan Her Şey", **Cumhuriyet**, 17.02.2003.
"Küreselleşme ve Savaş: Çekirdek ve Çatlak", **Cumhuriyet**, 24.03.2003.
"Atlantiğin İki Yakası", **Cumhuriyet**, 04.09.2003.

YILMAZ, Murat: **Uygarlığın Yeni Yolu Avrasya**, İstanbul, Kızılelma Yayıncılık, 1998.

ZAHARNA, R. S.: "ABD Irak'ta Vakit Kaybetmemeli", **Radikal**, 28.08.2003.

ZEKERİYA, Ferid: "ABD'nin Sorunu Meşruiyet", **Radikal**, 24.01.2004.

ZINN, Howard: "ABD Halk Tarihi", **Le Monde Diplomatique**, 18-24 Ocak 2004.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

"U.S. Policy Toward Iraq: Mobilizing the Opposition", Hearing Before the Subcommitee on Near Eastern and South Asian Affairs of the Committee on International Relations United States Senate, (Çevrimiçi) http://www.frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=106_senate_hearing&docid=f:61045.wais, 23 Haziran 1999, s. 5.

"Saddam's Iraq: Sanctions and U.S. Policy", Hearing Before the Subcommitee on Near Eastern and South Asian Affairs of the Commitee on International Relations United States Senate, (Çevrimiçi) http://frwebgate.access.gpo.gov/cgi-bin/getdoc.cgi?dbname=106_senate_hearing&docid=f:67659.wais, 22 Mart 2000, ss. 5-6.

"United States Policy Toward Iraq", Hearing Before the Commitee on International Relations United States House of Representatives, (Çevrimiçi) http://commdocs.house.gov/committees/security/has269000.000/has269000_0.htm, 23 Mart 2000, ss. 47-48.

"President Delivers State of the Union Address", (Çevrimiçi) http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/01/20020129-11.html, 31 Ocak 2002.

"President Bush Delivers Graduation Speech at West Point", (Çevrimiçi) http://www.whitehouse.gov/news/releases/2002/06/20020601-3.html, 04 Haziran 2002.

"President Bush Address to the United Nations", (Çevrimiçi) http://www.cnn.com/2002/US/09/12/bush.transcript/, 07 Temmuz 2003.

"İmparatorluğun Askeri Dayanakları", (Çevrimiçi) http://www.uzaklar.de/html/imparatorlugun_askeri_dayanakl.html, 25 Ağustos 2003.

"Remarks by the President on Iraq", (Çevrimiçi) http://www.edition.cnn.com/2002/ALLPOLITICS/10/07/bush.transcript/index.html, 21 Ekim 2003.

http://www.odci.gov/cia/information/eo112333.html, (Çevrimiçi) 18 Aralık 2003.

"Bush's New National Security Strategy: U.S. Will Act Preemptively and Alone", (Çevrimiçi) http://www.arabicnews.com/ansub/Daily/Day/020921/2002092126.html, 28 Ocak 2004.

EKLER

EK

ABD'nin Yeni Ulusal Güvenlik Stratejisi: Bush Doktrini[1]

Yirminci yüzyılın hürriyet ve totalitarizm arasındaki mücadelesi özgürlükçü güçler ile ulusal başarının yegane sürdürülebilir modeli olan özgürlük, demokrasi ve teşebbüs hürriyetinin kesin zaferiyle sonuçlandı. Yirmibirinci yüzyılda yalnızca temel insan haklarını korumayı ve siyasi ve ekonomik özgürlükleri garanti etmeyi taahhüt eden uluslar, kendi insanlarının imkanlarını açığa çıkarabilecek ve gelecekteki refahlarını temin edebileceklerdir. Dünyanın her köşesinden insanlar düşüncelerini ifade etmeyi; yöneticilerini seçmeyi; diledikleri gibi ibadet edebilmeyi; erkek ya da kız çocukları eğitmeyi; mülk edinmeyi ve emeklerinin karşılığını görmeyi dilemektedirler. Bu özgürlük değerleri her toplumda birer hak ve gerekliliktir. Bu değerleri düşmanlarına karşı koruma görevi ise küresel ölçekte ve her nesilden özgürlük aşığı insanların ortak çağrısı olmalıdır.

Bugün ABD, sahibi olduğu eşsiz askeri güç ve büyük ekonomik ve siyasi etkinliğin meyvelerini yiyebiliyor. Sahip olduğumuz mirasın ve prensiplerin gereği olarak bu gücümüzü tek taraflı bir üstünlük aracı şeklinde kullanamıyoruz. Bunun yerine insanın özgürlüğünü esas alan bir güçler dengesi oluşturmanın peşindeyiz. Her milletin ve toplumun siyasi ve ekonomik özgürlüğün kendilerine getireceği mükafat ve zorlukları yine kendilerinin belirleyebileceği şartlar yani. Dünyayı daha güvenli kılarak dünya insanlarının kendi hayatlarını iyileştirmelerine olanak tanıyoruz. Bu adil barışı teröristlerden ve tiranlardan gelecek tehlikelere karşı koruyacağız ve barışı büyük güçler arasında iyi ilişkiler inşa ederek muhafaza edeceğiz. Her kıtada özgür ve açık toplumları cesaretlendirerek ve destekleyerek barışı yaygınlaştıracağız.

Ulusumuzu düşmanlarına karşı korumak federal hükümetin öncelikli ve asli görevidir. Bugün bu görevimiz dramatik bir biçimde değişmiştir. Geçmişte

---

[1] "Bush's New National Security Strategy: U.S. Will Act Preemptively and Alone", (Çevrimiçi) http://www.arabicnews.com/ansub/Daily/Day/020921/2002092126.html, 28 Ocak 2004.

düşmanlar Amerika'yı tehdit edebilmek için büyük ordulara ve endüstriyel güce muhtaçtı. Şimdiyse karanlık kişisel örgütler bir tek tankın bedelinin de altında büyük bir kaos ve topraklarımıza acı taşıyabilirler. Teröristler açık toplumlara saldırmak ve teknolojinin gücünü bize karşı kullanmak için organize olmuşlardır. Bu tehlikeyi bertaraf etmek için anavatanın ve yasaların uygulanmasında istihbarata ve teröristlerin finans kaynaklarının kesilmesine kadar cephaneliğimizdeki bütün araçları kullanmalıyız. **Teröristlere karşı yürütülen kürsel savaş, süresi belli olmayan küresel bir girişimdir.** Amerika Birleşik Devletleri, teröre karşı savaşta yardımımıza ihtiyacı olan her millete gerekli yardımı sağlayacaktır. ABD, ayrıca terörün tehdit ettiği milletleri de hesaba katacaktır çünkü, **terörün müttefikleri medeniyetin düşmanlarıdır.** Amerika ve bizimle birlikte çalışan teröristlerin yeni üsler elde etmesine izin vermemelidirler. Birlikte her defasında onları sığınaklarında yalnız bırakmalıyız.

Ulusumuzun karşı karşıya kaldığı en ciddi tehlike radikalizm ve teknolojinin kesişme noktasında yatıyor. **Düşmanlarımız açıkça kitle imha silahları geliştirme çabalarını ilan ettiler ve eldeki kanıtlar büyük bir azimle bu çabalarını sürdürdüklerini ortaya koyuyor. Amerika, bu çabaların başarıya ulaşmasına izin vermeyecektir.** Balistik füzelere ve diğer silahlara karşı savunma geliştireceğiz. Diğer milletlerle düşmanlarımızı tehlikeli teknolojiler elde etme çabalarından mahrum etmek ve onları kontrol altına alabilmek için işbirliği yapacağız. **Bir sağduyu ve kendini savunma meselesi olarak Amerika, ortaya çıkan böylesi tehditlere karşı tam teşekkülünden önce harekete geçecektir.** Amerika'yı ve dostlarımızı en iyi dileklerimizi ifade ederek savunmalıyız. Dolayısıyla düşmanlarımızın planlarını en iyi istihbarat ve üzerinde müzakere edilmiş yargılama yöntemlerini kullanarak bozmaya hazırlanmalıyız.

Tarih bu yaklaşan tehlikeyi görüp harekete geçmeyenleri sert bir biçimde yargılayacaktır. **İçine girdiğimiz bu dünyada güvenliğe giden yegane yol eylem yoludur.**

Barışı savunmakla aynı zamanda barışı korumak gibi tarihi bir görevi yerine getireceğiz. Bugün uluslar arası topluluk, ulus devletlerin ortaya çıktığı 17. yüzyıldan bu yana büyük güçlerin devamlı olarak savaş hazırlığı yapmak yerine barış içinde rekabet ettiği bir dünyayı inşa edebilmek için en fazla şansa sahip. Bugün dünyanın büyük güçleri terörist şiddetin ve kaosun getirdiği ortak tehlikeler nedeniyle aynı tarafta bulunuyor. ABD, küresel güçleri geliştirebilmek için bu ortak güçlere yaslanacaktır. Bizler ayrıca giderek artan örnek değerlere de birleşiyoruz. Rusya, kendi demokratik geleceğine terörle savaştaki ortağına elini uzattığı bir geçiş devresinde bulunuyor. Çinli liderler, ulusal zenginliğin yegane kaynağının ekonomik özgürlük olduğunu keşfediyorlar. Zamanla ulusal büyüklüğün tek kaynağının sosyal ve siyasal özgürlük olduğunu görecekler.

Amerika, her iki ülkede de demokrasinin ve ekonomik açıklığın (serbest piyasa ekonomisinin) gelişmesini destekleyecektir çünkü, bunlar iç istikrar ve uluslar arası düzen için en iyi esaslardır. Diğer büyük güçlerin zenginlik, refah, ticaret ve kültürel gelişim yönündeki çabalarını memnuniyetle karşılarken olası saldırganlıklara şiddetle karşı duracağız.

Son olarak; ABD, şimdi yakalanan bu özgürlüğün imkanlarını küresel ölçeğe yayma imkanını kullanacaktır. Dünyanın her köşesine demokrasi, kalkınma, serbest piyasa ekonomisi ve serbest ticaret umudunu taşımak için aktif şekilde çalışacağız. 11 Eylül olayları bize, Afganistan gibi güçsüz ülkelerin de en az güçlü ülkeler kadar tehlike oluşturabileceğini öğretti. Fakirlik, yoksul insanları terörist ya da katil yapmıyor. Ancak fakirlik, zayıf kurumlar ve yozlaşma, güçsüz devletleri kendi sınırları içerisindeki terörist örgütlere ve uyuşturucu kartellerine karşı zayıflatıyor.

ABD, kendi insanları için hürriyetin sağladığı imkanlardan yararlanarak daha iyi bir gelecek sağlamak isteyen her ulusun arkasında olacaktır. Serbest ticaret ve serbest piyasalar, bütün toplumları yoksulluktan kurtarma kabiliyetini ispatlamıştır. Dolayısıyla ABD, birebir uluslarla, bölgelerle ve bütün küresel ticaret topluluğu ile birlikte serbest ticaretin ve dolayısıyla artan bir refahın olduğu bir dünya inşa etmek

için çalışacaktır. ABD, yeni bin yılın meydan okuması hesabından adil bir yönetim sergileyen, insanlara yatırım yapan ve ekonomik özgürlüğü teşvik eden uluslara daha büyük kalkınma desteği verecektir. Ayrıca AIDS ve diğer bulaşıcı hastalıkların yol açtığı kayıpları azaltmak için gösterilen mücadelede dünyaya öncülük etmeye devam edeceğiz.

Özgürlükten yana bir güçler dengesi inşa ederken ABD, bütün ulusların önemli sorumlukları olduğu inancını kendisine rehber edinmiştir. Özgürlüklerinin tadını çıkaran uluslar terörle aktif bir biçimde savaşmalıdır. Uluslar arası istikrara güvenen uluslar, kitle imha silahlarının yaygınlaşmasının engellenmesine yardımcı olmalıdırlar. Uluslar arası yardım almak isteyen uluslar, bu yardımın doğru kullanılmasını temin eden akıllıca bir yönetim sergilemelidirler. Özgürlüğün gelişmesi için sorumluluk beklenmeli ve gereklidir.

Bizler ayrıca hiçbir ulusun tek başına daha güvenli, iyi bir dünya inşa edemeyeceğine de inanıyoruz. İttifaklar ve çok taraflı kurumlar özgürlük aşığı ulusların gücünü katlayacaktır. ABD, Birleşmiş Milletler, Dünya Ticaret Örgütü, Amerikalı Devletler Örgütü, NATO gibi devamlı kurumlar ve diğer uzun dönemli ittifaklara bağlıdır. Gönüllü koalisyonlar bu ittifakların sayısını arttıracaktır. Her durumda uluslar arası yükümlülükler ciddiye alınmalıdır. Bu yükümlülükler hedefe ulaşmadan yalnızca bir ideale destek toplamak için sembolik olarak ele alınmalıdır.

Özgürlük her medeniyete insanoğlunun su götürmez bir ihtiyacı; her insanın doğuştan gelen hakkıdır. Tarih boyunca özgürlük, savaş ve terör tarafından tehdit edilmiş, güçlü devletlerin çıkar çatışmaları ve zorbaların şeytanca düzenleri tarafından meydan okumalara sahne olmuş ve yaygın yoksulluklar ve felaketler ile test edilmiştir. İnsanlık bugün özgürlüğün bütün düşmanlarına karşı zafer elde etme imkanının elinde bulunuyor. ABD, bu büyük misyonda liderlik etme sorumluluğunu memnuniyetle karşılamaktadır.

17 Eylül 2002 tarihinde ABD Başkanı George W. Bush tarafından Beyaz Saray'da imzalanmıştır.

Amerika'nın Uluslararası Stratejisinin Genel Görünümü

"Ulusumuzun hedefleri her zaman ulusun savunmasından büyük olmuştur. Her zamanki gibi adil, özgürlükten yana bir barış için savaşacağız. Barışı teröristlerden ve zorbalardan gelen tehditlere karşı savunacağız. Büyük güçler arasında iyi ilişkiler inşa ederek barışı koruyacağız. Her kıtada özgür ve açık toplumları teşvik ederek barışı yayacağız."

Başkan Bush, West Point, New York, 01 Haziran 2002.

ABD, dünyada eşi benzeri görülmemiş gücü ve etkiyi elinde bulunduruyor. Hürriyet prensipleri ve açık topluma olan inancımızla sürdürdüğümüz bu konumla beraber eşsiz sorumluluklar, yükümlülükler ve imkanları da getiriyor. Bu ulusun büyük gücü, özgürlükten yana bir güçler dengesini desteklemekte kullanılmalıdır.

Yirminci yüzyılın büyük bir kısmında dünya yıkıcı totaliter ve özgürlükten ve eşitlikten yana fikirlerin şiddetli mücadelesine tanık oldu.

Bu büyük mücadele sona erdi. Ütopya vaadiyle sefalet getiren kavgacı sınıf, ulus ve ırk görüşleri bozguna uğratıldı ve gözden düşürüldü. Amerika, bugün muzaffer devletlerden çok güçsüz ve zayıf devletlerin tehdidi altındadır. Donanmalar ve ordular tarafindan bir avuç hayata küskünün elindeki yıkıcı teknolojiler kadar tehdit edilmiyoruz.

Ulusumuz, dostlarımıza, müttefiklerimize yönelik bu tehdidi bertaraf etmeliyiz.

Şu an Amerika için bir imkanlar zamanıdır da. Bu etki anını barış, refah ve özgürlük dolu on yıllara çevirmek için çalışacağız.

ABD'nin ulusal güvenlik stratejisi açıkça değerlerimizin ve ulusal çıkarlarımızın birleşimini yansıtan Amerikan enternasyonalizmini esas alacaktır. Bu

stratejinin amacı dünyayı yalnızca daha güvenli değil, aynı zamanda daha güzel kılmaktır. İlerleme yolundaki hedeflerimiz açık: siyasal ve ekonomik özgürlük, diğer devletlerle barışçı ilişkiler, insan onuruna saygı.

Bu yol yalnızca Amerika'nın yolu değil, herkese açıktır. Bu hedeflere ulaşmak için ABD:

- İnsan onurunu temin için her türlü amacı savunacak,
- Küresel terörizmi bozmak için ittifakları güçlendirecek bize ve dostlarımıza karşı saldırıları engelleyecek,
- Düşmanlarımızın, bizi, müttefiklerimizi ve dostlarımızı kitle imha silahlarıyla tehdit etmesini önleyecek,
- Serbest piyasalar ve serbest ticaret yoluyla yeni bir küresel ekonomik dönemini ateşleyecek,
- Toplumları dışa açarak ve demokrasinin altyapısını inşa ederek kalkınma çemberini genişletecek,
- Küresel gücün diğer başlıca merkezleri ile gün dem yaratacak ve
- Yirmi birinci yüzyılın meydan okumalarını ve imkanlarını karşılayabilmesi için Amerika'nın ulusal güvenlik kurumlarını dönüştürecektir.